EDEBİYATIMIZDA DERGİLER

ERDAL DOĞAN

ARAŞTIRMA DİZİSİ
BAĞLAM

Bağlam Yayınları/116
İnceleme-Araştırma/67
Birinci Basım: Ekim 1997

ISBN - 975-6947

Kapak Tasarımı: Canan Suner
Kapak Fotoğrafı: Photographi Aent Usluer ' Usluer

Baskı: Selmat Matbaası

BAĞLAM YAYINCILIK
Ankara Caddesi 13/1
34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 513 59 68

ÖNSÖZ

Yazınsal üretimde bulunanlar için okura açılan bir penceredir dergiler. İlk notlarını 1993 yılında tutmaya başladığım bu kitap ise, ulaşabildiğim kadarını incelediğim ve üstüne tanıtma yazıları yazdığım Cumhuriyet sonrası edebiyat dergilerimizden oluşuyor. Hemen belirteyim, bu bitmiş bir çalışma değil. Böylesi bir çalışma eklemeler gerektiriyor. Türkiye'de dergilerin kökleriyse 1860'lara uzanıyor. Bu dönem dergilerinin çoğunluğunda tıp, fen, askeri konuların ağırlıklı olarak işlendiği, beraberinde edebiyata da yer verildiği görülüyor.

Özellikle 1923 sonrasında edebiyat dergilerinin hızla çoğaldığı izlenirken, net bir rakam da verilemiyor. Birkaç sayı çıkıp kapanmış yanı sıra belirli bir etkinlik düzeyi tutturmuş dergilerin olması gibi uzun süre çıkıp yazın ortamında etkili olamamış dergiler de bulunmakta. Bu kitapta, ister büyük kentlerde çıksın, isterse taşrada öncelikle dergilerin etkinlik düzeyi gözönüne alınmış; ağırlıkla işlediği konular, varsa özel sayıları, hazırladıkları dosyalardan örnekler, yazar ve şairlerinin listesi verilmeye çalışılmıştır. Dergi yöneticileriyle söyleşiler ise, tanıtıcı yazılara ek olarak düşünülebilir.

Edebiyat dergiciliğimizin hiç kuşkusuz bir geleneği var. Ama bu gelenekte yer alan dergiler zamanla kaybolmakta, adlarının anılması bir kenara kütüphanelerde dahi bulunamamakta. Bu kaygılarla, kitabın sonunu edebiyat dergilerimizin -saptayabildiğim kadarıyla- alfabetik dökümüne ayırdım. Tam bir döküm değil bu. Birlikte tamamlayacağımıza inanıyorum.

Dergiler üstüne notlar alırken çeşitli kaynaklardan da yararlandım. Bu kaynaklar, kitapta ayrıca belirtilirken, dergiler üstüne yapılmış her çalışmanın sonuçta okuru ya da araştırmacıyı dergilerin kendisine götürecek bir araç olduğunu unutmamak gerektiğini düşünüyorum.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 5
Dönemleriyle Edebiyat Dergiciliğimiz 9
Servet-i Fünûn - Uyanış 12
Resimli Ay 15
Hayat 19
Ülkü 21
Yücel 23
Varlık 25
Ayda Bir 28
Kültür Haftası 29
İnsan 31
Yürüyüş 35
Büyük Doğu 38
Seçilmiş Hikâyeler ve Dost 40
Kaynak 42
Yaprak 44
Hisar 47
Yeditepe 49
Beş Sanat 51
Pazar Postası 53
Türk Dili 57
Yeni Ufuklar 62
Mavi 65
Yenilik 68
Şimdilik 70
a Dergisi 72
Ataç 74
Dönem 78
Yeni Dergi 80
Şiir Sanatı 84
Yordam 86
Diriliş 89
Papirüs 91
Halkın Dostları 94

Yeni a 97
Milliyet Sanat 100
Oluşum 103
Militan 106
Türkiye Yazıları 108
Yazı 110
Sanat Emeği 112
Somut 115
Yusufçuk 118
Edebiyat Cephesi 120
Yazko Edebiyat 123
Gösteri 126
Sanat Olayı 129
Yönelişler 132
Üç Çiçek 136
Poetika 138
Düşün 140
Broy 143
Adam Sanat 146
Şiir Atı 148
Kıyı 150
Yedi İklim 152
Gergedan 154
Edebiyat Dostları 156
Dergâh 159
Sombahar 161
Evrensel Kültür 165
Dergi Yöneticileriyle Söyleşiler 169
Salim Şengil 171
Şükran Kurdakul 177
Memet Fuat 179
Doğan Hızlan 183
Enis Batur 189
Adnan Özyalçıner 192
Ülkü Karaosmanoğlu 196
Ali Haydar Haksal 200
Edebiyat Dergileri Sözlüğü 206
..... 223

DÖNEMLERİYLE EDEBİYAT DERGİCİLİĞİMİZ

1861-1923: Bu dönem kendi içinde farklı periyodlarla irdelenebileceği gibi genel olarak dergi bolluğunun yaşandığı, ama edebiyatımızda etkin bir role sahip olan dergilerin bu bollukla aynı orantıda olmadığı söylenebilir. Abdülaziz, II. Abdülhamit ve savaş yıllarına tanıklık eden dergiler (*Mecmua-i Fünûn, Ceridevi Askeriye, Mecmûa-i Ulum, Mecmua-i Ebüzziya, Hazine-i Evrak, Malumat*...) Saray'ın da baskıları sonucu daha çok askerlik, tıp, fen ve aktüel konuları işlerler. 1891'de çıkıp, yayın serüveni boyunca farklı edebiyat akımlarına sayfalarını açan *Servet-i Fünûn* dergisi de, baskıların arttığı dönemlerde edebiyat dışı konulara yer verir. Yine bu dönemde, daha sonraki yıllara damgasını vuracak olan iki dergiyi görürüz: 1911 yılında çıkmaya başlayan *Genç Kalemler*'le Türkçülüğün, 1921'de yayınlanmaya başlayan *Dergâh*'la da Cumhuriyet sonrası edebiyatımızın ilk tohumları atılır.

Ömer Seyfettin'in yönetiminde çıkan *Genç Kalemler*, Selanik'te on beş günlük bilim ve edebiyat dergisi olarak bir yıl yayın hayatını sürdürür. Bu süreç içerisinde dergide, milliyetçilik düşüncesinden hareketle dil ve edebiyat anlayışının çabası ön planda görülür. Ziya Gökalp, "Gökalp" imzasını ilk kez bu dergide kullanır. Gökalp'le birlikte, derginin Türk dilini sadeleştirme çabalarının güçlü bir ivme kazandığı izlenir. Ali Canip (Yöntem), Kazım Nami (Duru), Süleyman Nazif ve Hamdullah Suphi (Tanrıöver) dergide yazan isimler arasında yer alırlar.

Genç Kalemler'le aynı yıl Türk Yurdu Cemiyeti tarafından İstanbul'da çıkarılmaya başlanan bir başka dergi de *Türk Yurdu*'dur. 1918 yılına kadar 161 sayı yayınlanan bu dergiyle birlikte (daha sonraki yıllarda da çeşitli aralıklarla yayınını sürdürür) dönemin, Cumhuriyet sonrasına da damgasını vuran etkin dergilerinden Ziya Gökalp'in *Yeni Mecmuası* (1917) ve Mustafa Nihat Özön'ün sorumluluğunda yayınlanan *Dergâh*'ı sayabiliriz.

1921-1923 yılları arasında 42 sayı çıkan *Dergâh* dergisinde, Cumhuriyet dönemi edebiyatımızın ilk seslerini duymak mümkün. Dergide başyazılarıyla Yahya Kemal'in etkin bir rolü olduğu görülür. Ahmet Haşim'den Yakup Kadri'ye, Halide Edip'ten Ahmet Hamdi Tanpınar'a kadar geniş bir yazıcı listesi vardır *Dergâh*'ın.

1923-1933: Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla birlikte sayısal olarak dergilerde bir azalma görülür. Latin harflerinin kabulü tiraj düşüklüğü yaratırken, dergiler bu geçiş dönemine tanıklık ederler. *Resimli Ay, Hayat Mecmuası, Fikirler, Güneş* ve *Meşale* dergilerinin yanısıra Uyanış adını alan *Servet-i Fünûn* dergilerinde yazar ve şairler seslerini duyururlar. Dergilerde yaygın söylem, yeni kurulan Cumhuriyet'e bağlılıktır. Bu dergilerden *Resimli Ay*, kadrosuna Nazım Hikmet'i de dahil etmesiyle farklı bir estetik beğeniye, hazırladıkları dosyalarla eleştirel bir tutuma sahip olur ve diğer dergilerden bu yönüyle ayrılır.

1933-1942: Milli dil, milli tarih, milli kültür gibi milli edebiyat söyleminin yanısıra "köy edebiyatı" tartışmalarının dergilerde geniş yer bulduğu bir dönem. *İnsan* dergisinin ilk sayısında yayınlanan bir yazı, bu dönemi "Türk rönesansının başladığı" bir dönem olarak tanımlar. *İnsan* dergisi gibi dönemin diğer dergilerinden *Ülkü* ve *Varlık* dergilerinin de bu tanıma yakın oldukları izlenir. Öte yandan, Tercüme Bürosu tarafından 1940 yılında çıkarılmaya başlanan *Tercüme Mecmuası*'yla da çeviri çalışmalarına ağırlık verilirken, bu dergi çerçevesinde Batı klasiklerinin hızla dilimize kazandırılması yönünde bir kültür politikası izlenir.

1942-1950: Hümanizma (*Yücel* ve *İnsan*) ve toplumcu gerçekçiliğin (*Yürüyüş* ve *Gün*) işlendiği yıllar. Bu dergilerde edebiyatla birlikte sosyal bilimlere de ağırlık verilir. Ne salt edebiyat ne de sosyal bilim dergisidirler. Fakat 40'ların ikinci yarısında çıkmaya başlayan üç dergi bu döneme farklı bir soluk getirir. *Seçilmiş Hikâyeler, Kaynak* ve *Yaprak*. Bu dergilerden ilki salt öyküye yer verirken, diğer ikisi de salt şiire sayfalarını açarak yeni bir dönemi muştularlar.

1950-1960: Bu dönemin dergileri (*Mavi, a...*) '40 kuşağı ve köy edebiyatına yönelik eleştirileriyle edebiyatımızda yeni bir dönemin pencerelerini aralayan '50 kuşağının çıkışını yansıtır.

Yine bu dönemde, haftalık bir gazete olan *Pazar Postası*'nın sanat-edebiyat sayfalarında *İkinci Yeni* üstüne ilk yazılar yayınlanır.

1960-1970: Edebiyat dergiciliğimizin en parlak dönemlerinden biri olarak adlandırılabilinir bu dönem. Birbirinden hayli farklı dergiler yayın hayatına atılırken çeviri ürünlere, eleştirel denemelere ağırlık verildiği gözlenir. *Yeni Dergi, Yordam, Papirüs, Diriliş* gibi dergilerin bu farklılığı yansıtmada dergicilik geleneğimize yeni bir hava getirdikleri söylenebilir.

1970-1980: Siyasal söylemin gölgesinde edebiyat dergiciliğinin prim yaptığı yıllar. *Halkın Dostları* dergisiyle başlayıp, *Militan ve Sanat Emeği* dergileriyle süren bir söylemdir bu. Böyle bir dönemde okura farklı bir kulvârdan seslenen *Yazı* dergisiyle de, edebiyatımızda ilk kez "yapısalcılık" eni konu irdelenir.

1980-1990: 80'lerin ilk yarısında her ne kadar *Yazko Edebiyat* dergisi çevresinde kümelenme görünse de, birkaç ismin biraraya gelip dergi çıkardığı, '90'ların ilk yarısında da böylesi dergiciliğin ağırlıkla tercih edildiği bir dönem. 80'den itibaren çıkan şiir dergilerinin, 1923'ten 1980'e kadar çıkmış olan şiir dergilerinden neredeyse dört kat fazla oluşu dikkat çeker. Yine bu dönem, büyük sermayenin de sanat ve kültür dergiciliğine soyunduğu (*Hürriyet Gösteri, Sanat Olayı, Gergedan*...) gözlenir.

SERVET-İ FÜNÛN - UYANIŞ

Yayın hayatı, Cumhuriyet öncesi (27 Mart 1891) başlayan ve Cumhuriyet sonrası da süren, birçok edebiyatçı topluluğunu sayfalarında konuk eden bir dergidir *Servet-i Fünûn*: II. Abdülhamit döneminde *Edebiyat-ı Cedide* (1896-1901), İkinci Meşrutiyet döneminde *Fecr-i Âtî* (1909), Mütareke döneminde *Şairler Derneği* (1919), Cumhuriyet döneminde *Yedi Meşale* (1928)...

Ahmet İhsan Tokgöz'ün yönetiminde haftalık çıkan *Servet-i Fünûn*, magazin haberleri niteliğinde eğlendirici, öğretici yazıların yanı sıra edebiyata da yer verir başlangıçta. İlk sayısında Nabizâde Nazım'ın *Seyyie-i Tesamüh* adlı romanı tefrika edilir. İkinci sayısından sonraysa aynı yazarın *Tahlilat-ı Edebiyye* başlığı altında makalelerinin yayınlandığını görürüz. 1891-1895 yılları arasında dergide; Ahmet Rasim *Leyal-ı Izdırap*'ı, *Meşakkat-ı Hayat*'ı, Recaizâde Ekrem *Araba Sevdası*'nı, Halit Ziya *Canbaz*'ı yayınlar.

1895'lerin sonlarına doğru Tevfik Fikret'in ağırlığını koymasıyla, bütünüyle *Edebiyat-ı Cedide* topluluğunun yenilikçi yapıtları görülür dergide. Cenab Şahabettin, Halit Ziya, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit, Saffeti Ziya, Ali Ekrem, Ahmet Reşit derginin kadrosuna katılan yeni isimler arasında yer alırlar. Hüseyin Cahit, *Estetik'e Dair* başlıklı bir dizi yazıyla (371-377. sayılar) güzellik kavramının üstünde durarak Platon, Kant, özellikle Hypolite Taine'in görüşlerini yansıtır. Sanatın oluşum sürecine ilişkin bilgiler verir. Tanzimat'tan sonra, Osmanlı İmparatorluğu'nun yenileşme çabalarının bilim ve sanat yaşamındaki olumlu işlevinden söz ederek yeni dönemi "gerçek edebiyatın uyanış" dönemi olarak niteler. Ahmet Şuayip, *Hayat ve Kitaplar* başlıklı yazılarında Jhon Ruskin, Gustave Flaubert, Paul Heriot vb. düşün ve edebiyat adamlarını inceler. Mehmet Rauf, *Tenkidin Tekamülü* yazılarında antik dönemden XIX. yüzyıl sonlarına kadar eleştirinin batıda geçirdiği evrimi izleyerek Descartes, Pascal, Balzac ve Sainte-Beuve'ün düşüncelerini aktarır.

Şükran Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı*, Cilt 1, Bilgi Yayınevi, 1992.

533. sayısındaysa Hüseyin Cahit'in Fransız yazar P. Lacombe'dan çevirdiği, *Edebiyat ve Hukuk* yazısında 1789 Fransız Devrimi'nden söz edilmesi nedeniyle, Saray'ın emriyle dergi iki ay kapatılır (1901). Yeniden çıkmasına izin verildiğindeyse *Servet-i Fünûn*'un edebiyat dergisi özelliğinin azaldığı izlenir. 1919 yılında Ahmet İhsan Tokgöz İsviçre'den dönemediği için yaklaşık yedi ay yayımına ara veren dergi, savaş yıllarında da çıkmakta zorluk çeker. Yine de derginin bu döneminde Servet-i Fünûncular'ın yanı sıra Yakup Kadri'den Ahmet Haşim'e, Köprülüzâde Fuat'tan Ali Canip'e birçok şair ve yazarın şiir, öykü, deneme ve eleştirilerinin yayınlandığını görürüz.

Cumhuriyet'in ilânı, ardından yeni harf yasası *Servet-i Fünûn*'da da değişikliklere yol açar. Öncelikle *Uyanış* adını alır. 6 Aralık 1928 tarihli 1680. sayısında Ahmet İhsan, "Artık Gözüm Arkada Kalmaz" başlıklı yazısıyla hem yeni dönemden hem de Harf Yasası'ndan memnun oluşunu belirtir. Sırada dergiye yeni bir kimlik kazandırma telaşı vardır. *Uyanış* adıyla çıkan derginin ilk sayısında Halit Fahri, Ziya Osman, Hamit Macit Selekler, İlhami Bekir Tez, Muhip Atalay (Ahmet Muhip Dıranas), Sabri Esat yazı ve şiirleriyle yer alırlar. Buna rağmen *Uyanış* da, *Servet-i Fünûn*'dan kalma bir özellik olan edebiyat dışı konulara da yer verme geleneği sürer. Bu özelliği 1930-1932 yıllarına kadar devam eder. Dönemin genç yazar ve şairlerine ise sayfalarında sürekli yer verir: Sait Faik, Sadri Ertem, Abidin Dino, Orhan Murat Arıburnu, Cahit Sıtkı, Hüsamettin Bozok, Reşat Enis, İlhan Berk, Oktay Akbal, Rüştü Onur, Halikarnas Balıkçısı, Mümtaz Zeki... Dergiyi 40'lara taşıyan kadro, daha çok bu ismini saydıklarımızdır. Özellikle 1940 tarihli sayılarında "eski nesle" yönelik karşı tavrıyla döneminin en etkin dergilerinden biri olur. 18 Ocak 1940 tarihli 2265. sayısında "Eski Nesle Açık Mektup" başlıklı yazıda derginin genel yaklaşımını görürüz: "Yeni nesil şöhrete değil, kıymete; kıdeme değil olgunluğa; yaşa değil kafaya ehemmiyet verdiği için, bugünkü cepheyi almak lüzumunu duydu. Sanat eserinde sosyal bir mesele aramak endişesi; dar ve ölü şehir kalıplarına karşı hür bir isyan; köydeki, kasabadaki ve büyük şehirlerdeki sosyal kaynaşmanın sanat eserine aksetmesi keyfiyeti, ancak bizim seleflerimizle doğdu ve meyvelerini verdi."

1890'larda *Servet-i Fünûn* adıyla başlayıp, Cumhuriyet'in ilanıyla *Uyanış* olarak yayınını sürdüren derginin bu etkinliğini, 26 Mayıs 1944 tarihli son sayısına kadar koruduğunu; Cumhuriyet öncesinde olduğu gibi sonrasında da edebiyatımızın gelişiminde önemli bir yer edindiğini görürüz.

RESİMLİ AY

Resimli Ay'ın öyküsü, Sabiha ve Zekeriya Sertel'in Amerika Birleşik Devletleri'nden Türkiye'ye dönüşleriyle başlar. İlk olarak *Cumhuriyet* gazetesinin kuruluşunda bulunan Serteller, ardından dönemin diğer dergilerine göre teknik ve içerik açıdan hayli farklı olan *Resimli Ay*'ı çıkarırlar. Aylık yayınlanan derginin ilk sayısı 1 Şubat 1924 tarihini taşır.

Geniş bir okur kitlesine ulaşma amacıyla yola çıkan derginin alanı salt edebiyatla sınırlı değildir; modadan tiyatroya, eğitimden magazin haberlerine her türlü konuda yayın yapar. İlk sayısında yer alan "*Resimli Ay* mecmua olarak Türkiye'de çıkan ilk eserdir" başlıklı yazıda, "... edebi terbiye almış mahdut bir sınıfa hitap edeceği, okurun ihtiyaçlarını gözönünde tutacağı" belirtilir. Bu sayıda Sabiha Sertel, Hakkı Süha (Gezgin), Hıfzı Tevfik (Gönensoy), Osman Cemal (Kaygılı) yazılarıyla, İbnürrefik Ahmet Nuri "Fırtınadan Sonra" adlı tek perdelik oyunuyla yer alırlar.

Okuyucu tarafından beğeniyle karşılanan *Resimli Ay*'ın ilk sayısı, kısa zamanda ikinci baskısını yapar. Yıllar sonra, Sabiha Sertel anılarında bu beğeniyi şöyle açıklar: "*Resimli Ay*'ın propaganda metodu da tamamıyla yeni idi. Fikirleri bir klişe halinde, bir dogma halinde okuyuculara sunmak değil, bu fikirlerin, halkın günlük ihtiyaçlarıyla olan ilgisini açıklamak, onlara tutulacak yolu göstermek amacını güdüyordu. Bunun içindir ki, okuyuculara hayattan alınmış, canlı, reel konular sunulmuş, okuyucunun ruhunu, kalbini fethedecek yazılara önem verilmişti."*

Resimli Ay, dönemin yazar ve şairlerince de ilgiyle karşılanır. İlk sayılarında Yakup Kadri, Sadri Ertem, Yusuf Ziya, Ercüment Ekrem, Hıfzı Tevfik, Mahmut Yesari, Mehmet Rauf, Reşat Nuri, Selim Sırrı gibi isimler dergide en sık görünen imzalar arasındadırlar. Büyük ölçüde, dergiyi Harf Devrimi'ne kadar götüren kadro da bu isimlerden oluşur. Ama derginin günümüze ulaşmasını sağlayan yayını ise 1928-1930 yıllarını kapsar. Önce yeni

* Sabiha Sertel, *Roman Gibi*, Ant Yayınları, s.88, 1969.

harflerle okur kaybına uğrayan *Resimli Ay*, sonra Nazım Hikmet'le yeni bir yayın dönemine girer.

Resimli Ay'ı bütünüyle ele aldığımızda, Sabiha Sertel'in de belirttiği gibi, iki evreye ayırma gerekliliğini duyarız. Sertel bunu şöyle açıklar; "1924'ten 1928'e kadar olan devre, gerçek bir demokrasinin kurulması için savaş ve sosyal problemlerin incelenmesi devridir. Fikir cephesini daha ziyade Zekeriya ile ben idare ediyorduk (...). İkinci devre 1928'den 1930'a kadar devam etmiş, yeni bir edebiyatın doğuşunu gösteren bir devre olmuştur. Yazılarda, hikâyelerde ilerici, sosyalist fikirler ön plana çıkmıştır. Yazı kadrosu da değişmiştir. Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Suat Derviş, Vala Nureddin, Sadri Ertem ve diğer yazarlar sol bir edebiyatın temsilcileri olarak ortaya çıkmışlardır. Hikâyeler, şiirler, eskisi gibi yazarların zevkini doyurmak için değil, toplumun gerçeklerini ortaya koymak amacıyla yazılmıştır. Bu yıllar memlekette realist bir edebiyatın ilk doğuş devresi olmuştur diyebiliriz. Sosyalist düşünceyi açık açık belirtmek imkânsızdı. Bu fikirler, hikâyelerde, makalelerde bir sınır içinde ele alınıyordu."[**]

Resimli Ay'ın ikinci evresiyle Türk Edebiyatı yeni bir döneme girer. Derginin bu dönemi öncekilerle hesaplaşmayla ya da öncekileri eleştirmeyle başlar. Derginin Haziran 1929 tarihli sayısında şu sözleri görürüz: "Bu nüshamızda yeni bir mücadeleye başlıyoruz. Maksadımız layık olmadıkları halde, kendimize put yapıp taptığımız kimseler üzerindeki mukaddes örtüyü kaldırmaktır." Bu sözlerle başlayan "*Putları Yıkıyoruz*" kampanyasının 1 Numaralı "put"u ise Abdülhak Hamit'tir. Kampanyayı başlatansa Nazım Hikmet. Bu sayıda ayrıca Nazım'ın "*İmzasız Adam*" imzasıyla "*Yarıda Kalan Bir Bahar Yazısı*" yayınlanır. Yalnız bu sayıdan önce, yani derginin Mayıs 1929 tarihli sayısında Nazım'a geniş yer ayrılır: "Bu ayın en mühim hadisesi: 835 Satır ismi altında şiirleri intişar eden Nazım Hikmet bey ve karısı" sunusuyla fotoğrafları basılır. İlhami Bekir Tez ise, Nazım Hikmet'e atfettiği "Açın Ölümü" adlı şiirini, ayrıca Nazım'ın 835 Satır kitabı üstüne kaleme aldığı bir yazısını yayınlar.

Derginin Temmuz 1929 tarihli sayısında, 2 Numaralı "put" olarak Mehmet Emin (Yurdakul) üstünde durulur. Mehmet Emin'in ulu bir şair olmadığı, Türkçe'nin ustası olarak bilinmesi-

[**] *a.g.e.* s.89.

ne karşın, aslında Türkçe'sinin de bozuk olduğu belirtilir. Yine bu sayıda Nazım'ın "Denizin Karşısında", "Sesini Kaybeden Şehir" ve "Cevap" şiirlerini görürüz. Ayrıca imzasız yayınlanan "Şişli'nin İç Yüzü" başlıklı yazıysa hayli ilginçtir. "(...) Şişli, alın teriyle kazanan İstanbul sarardıkça, soldukça irileşti, irileşti... Ve cılız İstanbul'un bedeninde bir ur gibi büyüdükçe büyüdü... Bu beldenin sakinleri kimlerdir? Bunlar hangi millettendirler? Hangi sınıfa mensupturlar? Ve hele hayatlarını nasıl kazanırlar?"

Resimli Ay'ın Ağustos 1929 tarihli sayısının ilk sayfasındaysa "Putları Niçin Kırıyoruz" başlıklı yazıyla kampanyaya karşı oluşan tepkilere yanıt verilir. Aynı sayıda Sadri Ertem "Putlar Etrafında Kopan Gürültü" başlıklı yazısıyla; "mini mini putçuklardan Hamdullah Suphi Bey'le, Yakup Kadri Bey'e" değinir. Bu sayının ardından kampanyanın devamının gelmediğini görürüz. Böylesi bir kararın alınmasında; Hamdullah Suphi'nin "Türk Ocağı'ndan kışkırttığı bazı gençlere, *Resimli Ay* idarehanesinin önünde bir gösteri"[...] yaptırtmasının etkili olduğu söylenebilir.

Eylül 1929'da dergi yeni bir kampanya başlatır: "*Gramere Lüzum Yok*". M. Zekeriya sunusuyla başlayan bu kampanya bir soruşturmayla desteklenir. "Lisanı öğrenmek için gramere lüzum var mı?" sorusunu Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, M. Şekip, Kazım Nami, Nazım Hikmet, Peyami Safa, Sadri Ertem, Halit Fahri gramerin önemsizliği yönünde yanıtlarken, Halide Nusret ve Hüseyin Cahit ise gramerin gerekliliği üstünde dururlar.

Ocak 1930 tarihli *Resimli Ay*'ın "Baş Muharririmiz" köşesinden; derginin 1929 tarihli 10. sayısında yayınladığı iki yazıya "Müdde-i Umumilik Makamınca" dava açıldığını öğreniyoruz. Yazılardan birincisi, önderlik konumunu sorgulayan "Savulun Geliyorum" adlı imzasız denemedir. İkincisi, Emin Türk (Eliçin)'in "Köyümde Neler Gördüm" başlıklı köy notları ve yazının konu olduğu köye ilişkin fotoğraflardır. Bu iki yazı yüzünden, aylarca süren mahkeme gelişmelerine, derginin ulaşabildiğim Şubat 1930 tarihli son sayısına kadar yer verilir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir; mahkeme süresince *Resimli Ay*'ın işlediği konular da son derece sıradandır: "Güzellik kraliçesine gelen mektuplar", "Sinemalarda vücuttaki kusurları nasıl kapatıyorlar" vb.

[...] *a.g.e.* s.142.

Kuşkusuz bunda dergiyi kapanışa sürükleyen ya da özgürce yayın yapmasını engelleyen baskılar söz konusudur.

Kısacası, Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan *Resimli Ay*'ın ikinci dönemiyle Türk edebiyatı da yeni bir döneme girer. Belki bir rastlantı sonucu yayınladığı liderlik konumunu sorgulayan yazıyla, belki Emin Türk Eliçin'in köyünde gördükleriyle "Kadro hareketi"nin oluşmasını hızlandırır. Hatta Yakup Kadri'nin köyünü görmesine neden olur.

HAYAT

Faruk Nafiz Çamlıbel'in sorumluluğunda 1926'da Ankara'da çıkmaya başlar haftalık *Hayat* dergisi. İlk 105 sayısı eski Türkçe'yle yayınlanır.

Nietzsche'nin "Hayata, daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!" sözü, âdeta *Hayat*'ın sloganıdır. Bu söz, her sayı kapakta, derginin logosunun altında yer alır.

İlk sayıdaki "*Hayat* Niçin Çıkıyor?" başlıklı imzasız yazıyla derginin Kemalizm'e bağlılığı, "inkılâbın önemi" üzerinden dillendirilirken; "Hiçbir devrim gençliği bugünün ve yarının Türk münevverleri kadar mesuliyet karşısında kalmamışlardır" denilir. Bu noktada, *Hayat* dergisi, ülkeye sanat ve düşün alanında yeni ürünler, yeni insanlar kazandırmayı kendine görev bilir. Edebiyat tarihimizin çeşitli dönem ve kişileri üstüne inceleme yazıları na, sayfalarında geniş yer ayıran *Hayat*, ayrıca Batı edebiyatı hakkında çeşitli inceleme ve çeviri ürünler de yayınlar.

Derginin ilk sayısında M. Fuat Köprülü Hoca Dehhani'yi, Muammer Kemalettin "Bursa Abideleri"ni tanıtırken, Galip Bahtiyar "Faust", Abdülhak Hamit (Tarhan) "Temaşa" hakkında yazarlar. Aynı sayıda Ali Canip (Yöntem) "Rönesans ve Türkiye", Necmettin Sadık "İlim ve Siyaset" ilişkisini irdeler. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin "İstiklâl Mücadeleleri Hatıraları", Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Çoban Çeşmesi", Hasan Ali Yücel'in "Yeni Hayat" şiirleri de bu sayıda yer alırlar.

1928 Harf Devrimi'nin ardından, dergide, yavaş yavaş yeni harflere, rakamlara alışılmaya çalışıldığı görülür: Önce sayfa numaraları değişir, daha sonra yazı başlıkları Latin harfleriyle yazılır (metinler Osmanlıcadır). *Hayat* dergisi için zor bir geçiş dönemidir bu. Çünkü tirajı gittikçe düşer.

105. sayı artık bütünüyle Türkçe çıkar. Bu sayıda Reşat Nuri'nin "Evin İçi" piyesi, Faruk Nafiz'in "Ferhat", Behçet Kemal'in "Ben" şiirleri dikkat çeker.

Hayat'ın 106. sayısının edebiyat sayfalarını M. Fuat Köprülü'nün "Milli Edebiyat", Nahit Sırrı'nın "Senenin Edebiyat Hareketleri" yazıları, Reşat Nuri'nin "Evin İçi" piyesinin ikinci bölümü oluşturur.

Haftalık olarak yayın hayatına atılan *Hayat*, 135. sayısıyla birlikte onbeş günde bir çıkmaya başlar. Aslında böylesi bir yöneliş, derginin yaşamakta zorlandığının ilk belirtileridir. Çünkü onbir sayı sonra yaklaşık yüz sayfalık kitap/dergi biçiminde üstelik aylık olarak yayınlanır. Bu kez beş sayı sonra kapanır (1930).

Sayfalarında edebiyat dışı konuların da yer aldığı *Hayat* dergisine, Cumhuriyet dönemi düşün ve edebiyat adamlarının çoğu, çalışmalarıyla katıldılar. Şükran Kurdakul'un da belirttiği gibi *Hayat*, genelde siyasal iktidarın dayandığı Kemalist ideolojiye bağlı dergilerin etkili olanlarından biridir.

Derginin başlıca imzaları şunlardır: Halit Fahri Ozansoy, Mehmet Emin Erişirgil, Fazıl Ahmet Aykaç, Mehmet İzzet, Zekeriya Sertel, Sabri Esat Siyavuşgil, Mustafa Şekip Tunç, Abdullah Cevdet, Vasfi Mahir Kocatürk, Ahmet Muhip Dıranas, Taha Ay, Mehmet Servet, İsmail Hüsrev, Yaşar Nabi Nayır, Necip Fazıl Kısakürek, Celal Sahir, Behçet Kemal Çağlar, Mehmet Emin Yurdakul.

ÜLKÜ

Adını Atatürk'ün verdiği *Ülkü*, Halkevleri Dergisi olarak, Şubat 1933'te Ankara'da yayınlanmaya başlar. Künyesinde, sahibi Nusret Kemal Köymen, yazı işleri müdürü Necip Ali Küçüka, sorumlusu Recep Peker görünür. Aralık 1949'a kadar 270 sayı çıkan *Ülkü*; başlangıçta tarımcılık, halk sağlığı, sosyoloji, felsefe, spor, ekonomi, tarih, edebiyat gibi çok çeşitli konulara ve halkevlerinden haberlere yer verir.

Derginin ilk sayısında Recep Peker, "*Ülkü* Niçin Çıkıyor" başlıklı yazısında" *Ülkü*, karanlık devirleri arkada bırakarak şerefli ve aydınlık istikbale giden yeni neslin heyecanını beslemek, cemiyetin kanındaki inkılâp unsurlarını ısıtmak, ileri adımları sıklaştırmak için... *Ülkü*, bu büyük yola katılanlar arasında kafa birliği, gönül birliği ve hareket birliği yapmak için... *Ülkü*, milli dile, milli tarihe, milli sanatlara ve milli kültüre hizmet için... *Ülkü*, bütün bu gayelere hizmet yolunda çalışan Halkevlerinin ruhundaki hararetı yazı vasıtasıyla yaymak için" çıktığını söylerken, ayrıca derginin yapacağı tahlillerde Cumhuriyet, Milliyet ve İnkılâp fikirlerini temel alacağını belirtir ve bu doğrultuda çalışmak isteyenleri karşılık beklemeksizin *Ülkü*'ye çağırır. Recep Peker'in bu çağrısının, "Yeni Seri" olarak belirtilen 1 Ekim 1941 tarihli sayısına kadar derginin edebiyattan çok köycülük üstüne yazıları yayınlamasıyla karşılık bulduğunu görürüz.

Ülkü'nün edebiyat ve folklorik çalışmalara ağırlık veren bir dergi konumuna gelişi 102. sayıyla, yani Ahmet Kutsi Tecer'in yönetime geçişiyle izlenir. Tecer, kendi yönetiminde çıkan *Ülkü*'nün ilk sayısında "Okuyucularımıza" başlığı altında kısaca şunları söyler: "Ulusal yaşam, içten dışa ve dıştan içe doğru, tıpkı bir organizmada olduğu gibi, birtakım hareketlerin tamamıdır... Dış dediğimiz, okumuşların aktardığı değerler, iç dediğimiz halkın benimsediği, sakladığı değerlerdir. Ulusal yaşamın sağlığı için, bedendeki kan gibi, bu değerlerin dönüp dolaşmasını düzenlemek şarttır. Bu işte birtakım tutukluklar, aksaklıklar olabi-

lir. Bunlar çözümlenmesi gereken sorunlardır... Dergimizin amacı, aynı amaçla kurulmuş olan Halkevleri'yle birlikte, bu sorunlar çevresinde bütün halkı, işçiyi ve uzmanı, köylüyü ve okumuşu, iç ve dışı birleştirmektir..."

Ülkü, Tecer'in yönetimindeki ikinci döneminde özellikle halk edebiyatına yönelik yazılara yer verir sayfalarında. Yunus Emre'den Karacaoğlan'a, Pir Sultan Abdal'dan Kul Himmet'e birçok halk ozanı üstüne yapılan inceleme-araştırmalar yayınlar. Âşık Veysel, Ali İzzet Özkan gibi dönemin halk ozanları ilk kez bu dergide görünürler. Ceyhun Atuf Kansu, Nüzhet Erman, İbrahim Zeki Burdurlu gibi genç şairlerin bu dergide yayınladıkları ürünlerinden halk şiirinin kaynaklarına yöneldikleri izlenir.

Ülkü'de yer alan diğer isimlerden bazılarıysa şunlar: Yaşar Nabi Nayır, Haşim Nezihi Okay, Celal Sahir, Celal Sıtkı, Kemalettin Kami (Kamu), Ahmet Cemil Miroğlu, Suut Kemal Yetkin, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Samet Ağaoğlu, Behçet Kemal Çağlar, Cahit Sıtkı Tarancı, Mümtaz Turhan, Mustafa Nihat Özön, Halil Vedat Fırat, Osman Attila, İlhan Geçer, Kemal Bilbaşar, Mehmet Kaplan, Pertev Naili Boratav, Sami N. Özerdim, Tahsin Banguoğlu, Mehmet Tuğrul, Sefer Aytekin, Cahit Beğenç, Cahit Külebi, Mehmet Başaran, Şinasi Özdenoğlu, Necati Cumalı, Selahattin Batu, Muazzez Aruoba...

YUCEL

Yücel, 23 Şubat 1935-Ağustos 1956 arası Muhtar Fehmi Enata ve Kemalettin Birsen yönetiminde aylık olarak 163 sayı çıkar. Gerek özenli sayfa düzeniyle gerekse içeriğiyle döneminin aranan yayınlarından biri olan derginin ilk sayısında; *Yücel*'in gençlik, kültür ve bilgi cönkü olduğu belirtilir. Bu noktada derginin amacı da çok açıktır; gençlik için çalışmak ve gençliğin yücelmesinde bir varlık olmak... Tabiî Kemalist düşünce doğrultusunda...

Derginin ilk sayılarında, Muhlis Ete, Ragıp Hulusi, Vasfi Rıza Zobu, Yusuf Mardin, Mithat Cemal, Kenan Ergen, Naci Yingül, İsmet Rasin gibi isimler çalışmalarıyla yer alırlar.

9. sayıdan başlayarak bir yandan kapak düzeni değişir, öte yandan "Gençler Diyor ki" başlığı altında bir dizi soruşturma yapılır. Bu değişiklikler dergiye yeni isimler kazandırır: Yaşar Nabi, Behçet Kemal, Cahit Sıtkı, Sabahattin Ali, Munis Faik Ozansoy, Feridun Fazıl Tülbentçi, Mustafa Seyit Sütüven...

Yücel, edebiyat ve sanat alanındaki asıl atılımını 1940'larda, Vedat Günyol ve Orhan Burian'ın dergiye katılmalarıyla gerçekleştirir. Bir bakıma ikinci yayın dönemi olarak da adlandırılabilecek bu dönem içerisinde hümanizma ruhu, kendi kültürel değerlerine eğilme özlemi ağır basar. Mart 1940 tarihli 60. sayının başyazısında: "...yazılarımızı ve çevirilerimizi Türk sanat ve düşüncesi için en yararlı ve etkili bir düşünce çevresinde toplamak, yazıların birbirini bütünlemesini istedik... Kararımız, hümanizmanın amacıyla kendimizi bulmak oldu" denilir. Yazıda geçen "kendimizi bulmak" sözünün arka planında, her türlü dogmatik düşünceye ve o dönem yükselişe geçen dini etkilere bulaşmamış bir edebiyat anlayışı imlenir.

1950 yılında 8 sayılık bir seri çıkarır dergi. "Yücel Ruhu" adlı başyazıda; "Her kişinin, düşünmek çabasını ve duymak niteliğini arttıracak yolda hümanistçe yaşaması, onurlu yaşamanın tek yoludur" denilir. Kemalizme bağlılığın önemi bu dizide de sürekli vurgulanır. Kısa süren bu dönemin ardından Kasım 1955'e kadar

yayımına ara verir. Tekrar çıktığındaysa 10 sayı daha yaşar. Ağustos 1956'da kapanır.

Özetle, *Yücel* dergisi, Cemal Süreya'nın da belirttiği gibi 1946'ya kadar genel bir hümanizma düşüncesinin çevresinde ülkücü; 1946-1950 yılları arasında Atatürkçülükten verilen ödünlere karşı eleştirici; 1950'den sonraki kısa yayın döneminde ise kötümserdir.*

Yukarıda adı geçenlerin dışında, *Yücel*'de imzasına rastladığımız isimlerden bazılarıysa şunlar: Şinasi Özdenoğlu, Cemil Meriç, Türker Acaroğlu, Samet Ağaoğlu, Orhan Şaik Gökyay, Bülent Ecevit, Şahap Sıtkı, Pertev Naili Boratav, Cahit Sıtkı Tarancı, Ceyhun Atuf Kansu, Ziya Osman Saba, Ahmet Muhip Dıranas, Necati Cumalı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Talip Apaydın, Sabahattin Kudret Aksal, İlhan Tarus, Cevdet Kudret, Haldun Taner, Celal Sılay, Oğuz Kazım Atok, İbrahim Zeki Burdurlu...

*Cemal Süreya, *Papirüs* Dergisi, s.39, s.64.

VARLIK

Yayın yaşamına 15 Temmuz 1933'te Ankara'da başlayan *Varlık* dergisi, ilk sayısından bugüne değin edebiyat ve kültür ortamımızda etkin bir rol oynamıştır. Değerine inandığı yeni imzalar kadar, yeni anlayışların da her zaman yanında yer alan *Varlık*'ın öyküsü yalnızca bir yayıncılık olayı değil, aynı zamanda çağdaş edebiyatımızın da tarihidir.

Derginin yayın hayatına başladığı yıllar, Osmanlı kültürünün yerine Kemalist kültürün oluşturulmaya başlandığı yıllardır. Fakat, Yaşar Nabi Nayır'ın sözleriyle, böyle bir dönemde, "memlekette tek bir hakiki sanat mecmuası yoktur". Bu eksikliği gidermek için çıkar *Varlık*. Kısa zamanda da "Kemalist düşüncenin kalelerinden biri" olur. Bu düşüncenin gelişmesinde etkin bir rol üstlenen *Varlık*, dönemin edebiyat ve kültür yaşamının bu yolda ilerleyip gelişmesinde de öncülük eder.

Kültür ve edebiyatın böylesine yeni bir döneme girişinde "dil" olgusunun önemine dikkat çeken Yaşar Nabi Nayır, dergide yayınlanacak olan eserlerin öztürkçe olmasını ister. Nayır'ın bu isteği bir zorunluluğun ta kendisidir. Bu zorunluluğun karşısında Arapça, Osmanlıca sözcüklerden kopmak istemeyen kişilere savaş açar *Varlık*. Dilde yenileşmenin yasalarla, buyruklarla gerçekleşmeyeceğini bilen Nayır, dilin bu savaşımını verecek ozanlara, yazarlara dergisinin sayfalarında yer verir.

Kuşkusuz, bir ulusun dili gelişip ilerlemek istiyorsa bu kendi halkının dilinde yaşayan sözcüklerin yazın diline geçirilmesiyle; ozanların, yazarların bu sözcükleri kullanmaları ve yeni sözcükler türetmeleriyle gerçekleşecektir. Bu açıdan baktığımızda *Varlık*, Cevdet Kudret'in deyimiyle, "yeni Türk edebiyatını yaratan dergi" olur. Bu dönem derginin yazarları arasında Ahmet Muhip Dıranas, Abdülhak Şinasi Hisar, Nurullah Ataç, Cemil Sena, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ahmet Hamdi Tanpınar, Vasfi Mahir Kocatürk, Nahit Sırrı, Cevdet Kudret, Ziya Osman Saba gibi önemli

imzaların yanı sıra, Samet Ağaoğlu, Hasan Ali Yücel gibi ünlü politikacılar da yer alır.

Behçet Necatigil, ilk şiirlerini (1935) *Varlık*'ta yayınlar. Necatigil'in ardından Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet Anday'ın da ilk şiirlerini *Varlık*'ta yayınlattıklarını, *Garip* hareketinin temellerini bu dergide oluşturduklarını görürüz. Öte yandan 1940-1950 yıllarının bilinen imzalarından Sait Faik Abasıyanık, Suut Kemal Yetkin, Oktay Akbal, Necati Cumalı ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun ürünlerine çok sık rastlanır. 1940 kuşağından A. Kadir, Hasan İzzettin Dinamo, Şükran Kurdakul, Mehmet Kemal gibi toplumcu şairlerin *Varlık* dışında kalması ise dikkat çekicidir.

Kemalist düşüncenin oluşumunda etkin bir rolü olan *Varlık*, çıkışından itibaren izlediği yayın politikasıyla edebiyat ve kültür dünyasında önemini hissettirmeye başlamış ve kendini geniş kitlelere duyurmanın yolunu bulmuştur. Kuşkusuz bunda en büyük pay derginin sahibi ve başyazarı Yaşar Nabi Nayır'ındır. Şair, romancı, öykücü, denemeci, oyun yazarı ve çevirmen Nayır, 1946 yılından sonra yalnızca deneme ve makale yazar. Bu tarih, aynı zamanda *Varlık Yayınları*'nın kurulduğu yıldır. İlk olarak Cahit Sıtkı Tarancı'nın *Otuzbeş Yaş* adlı şiir kitabı yayınlanır.

Bugüne kadar ikibini aşkın kitap yayınlayan *Varlık*, kısa sürede büyük kentlerden, Anadolu'nun en küçük köy ve kasabasına kadar ulaşan bir yayıncılık anlayışıyla Cumhuriyet kuşağının kültürel ve entelektüel gelişimini besler. Yine bu dönemde, toplumsal ve yazınsal yaşamımızda önemli bir yere sahip olan Köy Enstitüleri'nin her zaman yanında yer alan *Varlık*, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Mahmut Makal gibi enstitü çıkışlı yazarlarla okur arasındaki iletişimi de sağlar.

1960 devriminden sonra edebiyatımızın toplumcu çizgi üzerindeki gelişmeleri *Varlık*'ın uzağında sürer. Bu dönem Kemal Tahir'den, Fakir Baykurt'a kadar yapıtlarıyla etkin adlar derginin dışında kalır. Öte yandan 1956'da ortaya çıkan İkinci Yeni akımı da *Varlık*'a yabancıdır. Akımın İlhan Berk, Turgut Uyar, Kemal Özer gibi temsilcileri zaman zaman dergide görünseler bile "akımın konuşma diline yan çizen, yalın anlatıma kapalı şiiri" *Varlık*'ın uzağındadır. Yaşar Nabi, 1960'lardan itibaren 20 yıl boyunca *Varlık*'ta toplumcu edebiyatın ve İkinci Yeni temsilcile-

rinin ürünlerini yayınlar. Örneğin Ülkü Tamer'in derlediği *Varlık Şiir Antoloji* (1933-1983/Elli Yıl) kitabında dergide ürünü yayınlanan imzaların yanı sıra şu isimlerle de karşılaşırız: Attila İlhan, Metin Eloğlu, Arif Damar, Can Yücel, Turgut Uyar, Ece Ayhan, Gülten Akın, Hilmi Yavuz, Ataol Behramoğlu... Oysa bütün bu imzaların edebiyatımız içinde aldıkları yer *Varlık*'ta değil, onun dışında yayınladıkları ürünlerle belirlenmiştir.*

Yaşar Nabi'nin ölümünün (1981) ardından, derginin yayın danışmanlığını Konur Ertop üstlenir. 1983'ten 1990'a Kemal Özer, 1990'dan günümüze değin Enver Ercan *Varlık* dergisinin genel yayın yönetmenliğini sürdürür. Bu dönemde *Varlık*'ın, toplumcu edebiyatçılarımıza sayfalarını daha çok açtığı, genç yazarları sürekli okur karşısına çıkardığı görülür.

Yerli yazarların yanı sıra yabancı yazarların da ürünlerini yayınlamaya devam eden *Varlık*, her ay tek formalık "kitap eki" olarak okura sunduğu sayfaları yeni yayınların tanıtımına ayırır. Her sayı farklı bir dosyayı kapağa çıkarır... Bu dosyalardan bazıları şunlar: Günümüzde Şiir ve Özgürlük İlişkisi / Ütopyalar Karşı Ütopyalar / Batılılaşma Tarih ve Birey / Şiir Gelenek İlişkisi / Yazardan Okura Uzanan Köprü Yayıncılar / Türkiye'de Din ve Siyasal Kültür / Günümüzün Yükselen Değerleri / Romanımızın Bugünü ve Geleceği / Postmodern Tanım / Edebiyat Nasıl Düşler Görüyor / Kültürel Bir Sorun Olarak Siyasal Yozlaşma / Sürgün Edebiyatı ve Edebiyat Sürgünleri / Fenomenolojik Sorun Olarak Avrupa'nın Dönüşümü / Edebiyatımızda Kadın Duyarlılığı / Cinselliğin Sapa Yolları ve Edebiyat / Alevi Edebiyatının Boyutları ve Antik Anadolu Kökenli Simgeler...

'80 sonrası *Varlık*'ta en sık rastladığımız imzalardan bazıları: Konur Ertop, Kemal Özer, Tarık Dursun K., Yusuf Çotüksöken, Adnan Özyalçıner, Salâh Birsel, Sulhi Dölek, Vedat Günyol, Füsun Akatlı, Tomris Uyar, Hilmi Yavuz, Erdoğan Alkan, Demir Özlü, Metin Altıok, Tuğrul Tanyol, Muzaffer Buyrukçu, Afşar Timuçin, Refik Durbaş, Salih Bolat, Abdülkadir Budak, Enver Ercan, Metin Cengiz, Feridun Andaç, Metin Celâl, Sennur Sezer, Orhan Duru, Hasan Bülent Kahraman, Özdemir İnce, Arif Damar, Tahsin Yücel, Muzaffer Uyguner, Yılmaz Odabaşı, Atilla Özkırımlı...

*Konur Ertop, *Varlık* Dergisi "1000. Sayı Özel Eki", s.23.

AYDA BİR

Yusuf Ziya Ortaç ile Orhan Seyfi Orhon'un birlikte çıkardıkları *Ayda Bir* dergisinin ilk sayısı 1 Eylül 1935 tarihini taşır. Son derece bağımsız, hafif magazin yönü de olan, yurt ve dünya haberlerini resimlerle okura ulaştıran bir dergi niteliğindedir.

15 sayılık yayın hayatı boyunca çok farklı anlayışlardan yazar ve şairlere sayfalarını açmasıyla dikkat çeker. Derginin ilk sayısında Nurullah Ataç'ın "Edebi Hatıralar", Peyami Safa'nın "Boyalı Cümle", Ahmet Refik'in "Şair Nedim'in Basılmamış İki Şiiri", Abidin Daver'in "Yarınki Harp Şöyle Başlayacak" ve Naci Sadullah'ın "Çingene Gözü ile Biz ve Onlar" başlıklı yazıları / Reşat Nuri Güntekin'in "Aldatan Kadının Kocası", Ahmet Refik' in "Gürcü", Sabahattin Ali'nin "Kamyon" adlı öyküleri yer alır.

Derginin ikinci sayısında Nazım Hikmet'in Peyami Safa'yı yeren "Bir Provokatör Üzerine Hiciv Denemeleri" şiiri görülür.

Üçüncü sayıda Peyami Safa, "Karl Marks ve Nâmık Kemal" başlıklı yazısıyla Vedat Nedim Tör'ü eleştirir. Altıncı sayıda *Üç İstanbul* romanının yazarı Mithat Cemal Kuntay ile kitabı üzerine bir söyleşi yapılır.

7. sayıda Nurullah Ataç, Reşat Nuri Güntekin'in Gökyüzü ve Halit Fahri Ozansoy'un *Hayalet* adlı kitaplarını eleştirir.

Ayda Bir, 8. sayısından itibaren Gustave Flaubert'in *Madam Bovary* adlı romanını, Nurullah Ataç'ın çevirisiyle bölümler halinde yayınlanmaya başlar.

Derginin 9. sayısında Hüseyin Rahmi Gürpınar'la bir söyleşi yapılırken, 10. sayıda Nazım Hikmet'in Şeyh Bedrettin Destanı'ndan "Mustafa ve Çarmıhı" adlı bölüm yer alır. Nazım Hikmet, *Ayda Bir*'in 13 ve 14. sayılarında da Şeyh Bedrettin Destanı'ndan bölümler yayınlatır.

Derginin 14. ve 15. sayılarında Kemal Tahir'in "Satılık Kadınlar Arasında" ve "Orospu'nun İntikamı" adlı öyküleri görülür. 1 Kasım 1936 tarihli 15. sayı *Ayda Bir*'in son sayısıdır.

KÜLTÜR HAFTASI

Peyami Safa'nın yönetimde 15 Ocak 1936'dan 3 Haziran 1936'ya kadar 21 sayı çıkan *Kültür Haftası*, daha çok roman ve köy edebiyatı üzerine yaptığı tartışmalarla döneminin hayli etkili dergilerinden biri olmuştur. İlk sayıda yer alan "Kültür Nedir?" başlıklı yazıda *Kültür Haftası*'nın çıkışındaki amaç belirtilir: "... *Kültür Haftası*, delalet ettiği manâya tamamıyla sadık kalarak sanat, ilim ve edebiyatı tam bir kültür seciyesi, ahlâkıyla birleştirmek, sağlamlaştırmak istiyor. Münevver vasfını benimsemiş her insanın zihnini kurcalayan bütün bu kültür meselelerinde Türk zekâsının eserlerini aksettirmeye çalışacaktır. Yerli fikirlerin bu serbest ve açık sergisinde eserlerini teşhir edecek olan bütün muharrirler, birbirine kültür planında umumi bir vahdetle bağlıdırlar. *Kültür Haftası*, edebiyattan ve sanattan, ilimden ve felsefeden halis kültüre çıkan yolun üstündedir."

Derginin ikinci ve üçüncü sayılarında Ahmet Hamdi Tanpınar, "Bizde Roman" başlığıyla, romanımızın sorunları üzerine makaleler yazar. Tanpınar bu yazılarında, bizim romancılarımızın yabancı romancılar kadar okur üzerinde etki bırakmadığına değinir.

Derginin kadrosunda yer alan yazarlar, her hafta bir evde toplanarak edebiyatın güncel sorunlarına yönelik tartışmalar yaparlar. Daha sonra bu tartışmalar, *Kültür Haftası*'nda başyazı olarak yayınlanır. Tartışmaların birinde "en önemli meselenin memleket edebiyatı mevzusu" olduğu ve bunun üstüne gidilmesi gerektiği sonucu çıkarılır.

Kültür Haftası'nın dördüncü sayısı için toplanıldığında "Romana Dair" konuşulur. Peyami Safa'nın "romanlarımızı inkâr değil, tenkit ve tahlil edelim" sözleri kabul görür. Bu tartışmaya, "Romanda Milli Vasıf" yazısıyla Suut Kemal Yetkin de katılır.

Kültür Haftası'nın altıncı sayısında, "Köy Edebiyatı" konusu üzerine Hilmi Ziya Ülken, Mümtaz Turhan, Muzaffer Yürük,

Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabri Esat Siyavuşgil, Ziyaeddin Fahri düşüncelerini açıklarlar.

Derginin ondördüncü sayısına Sait Faik konu edilir. Yeni çıkan *Semaver* adlı kitabı üzerinden Sait Faik'in öykücülüğü tartışılır. Bu tartışmada Sabahattin Eyüboğlu, Sait Faik'in öyküleri için şunları söyler: "Benim ilk aldığım intiba hikâyelerdeki tenhalıktır. Gerek şahıs azlığı, gerek hadise azlığı ve gerek teferruat azlığı. Bu tenhalık intibamı veren şey tiplerin, hadiselerin ve teferruatın çok silik olmasıdır."

Kültür Haftası, 21. sayısı ile birlikte yayın yaşamını noktalar. Yirmi bir sayı boyunca dergide şiirleri çıkan imzalar şunlardır: Ahmet Hamdi Tanpınar, Faruk Nafiz Çamlıbel, Sabri Esat Ander, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Sıtkı Tarancı, Halit Fahri Ozansoy, Ahmet Rahmi, Cevdet Kudret.

Dergide ayrıca yerli ve yabancı yazarların öykülerine yer verilmiştir. Bu öykücüleri şöyle sıralayabiliriz: Josephe Payre, Louis Guilioux, Gilette Ofaire, Pearl Buck, Knut Hamsun, Anton Tchekhov (Çehov), Prosper Merimee, Allan Poe, Zahir Sıtkı, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Fikret Âdil, Peride Celal.

İnsan dergisinin ilk sayısı 15 Nisan 1938'de çıkar. Dört kurucusu vardır: Nurullah Ataç, Hilmi Ziya Ülken, Sabahattin Eyüboğlu ve Muzaffer Şerif Başoğlu. Derginin sahibi ve sorumlu müdürü Hilmi Ziya Ülken'dir.

İnsan, yayın hayatı boyunca (Ağustos 1943'te kapanır) dört kez ara vermesine rağmen döneminin en etkili dergilerindendir. Kültür hayatında egemen olan havayı sayfalarında oldukça iyi yansıtmıştır. Bu açıdan önemli bir belge de sayılabilir. Derginin ilk sayısında yer alan "Maksad" başlıklı yazıda *İnsan*'ın çıkış amacı özetlenir: "Bir zaman biz de dünya mikyasında işler görmüştük. Bugünkü ilmin temelleri Sümer'de atıldı. Yunan ilmini İslâm aleminde genişlettik ve garba naklettik. Pîri Reis "Esfârı Bahriye"yi yazdığı zaman bütün dünya ile temastaydık. Fakat içimize kapanarak insanî medeniyetin inkişafı ile bağlarımızı kestiğimiz bir devirde boş kelimecilik ve mücerred mefhumculuk bizi öldürdü. Bugün hakiki manâsıyla Rönesans yapıyoruz: Dünya kervanına yeniden katılıyoruz. Bu yolda kendimizi tekrar bulmak için garp metodları bize rehberlik edecektir."

Derginin düşünsel yükünü Hilmi Ziya Ülken yüklenmiştir. Ona göre "Üstün Batı'nın hümanizması aracılığıyla kendimizi bulabilir ve rönesansımızın olumlu sonuçlarını" görebiliriz. Derginin ilk sayısında yer alan diğer yazar ve yazılarsa şunlar: Nurullah Ataç "Müsavat", Hilmi Ziya Ülken "Tanzimata Karşı", Celalettin Ezine "Alman Şiirinde Stefan George", Sabahattin Eyüboğlu "Yeni Türk Sanatkârı Yahut Frenk'ten Türk'e Dönüş", Ahmet Ağaoğlu "Türk Hukuk Tarihinde Usul", M. Şekip Tunç "Yaratıcı İrade Meselesi", Hilmi Ziya Ülken "Ferd ve Cemiyet" ve Pertev Naili Boratav çevirisiyle Romain Rolland'ın "İdealizm Zehri". Ayrıca bu sayıda "Ayna" adlı şiiriyle Ahmet Hamdi Tanpınar dikkat çeker.

Kronikler bölümünde; Mekteplerde Disiplin ve Ceza Meselesi, Yeni Felsefe Tercümeleri, Yeni Edebiyat Tercümeleri yazıları yer

alır. Derginin son bölümünde Felsefi Bibliyografya'ya yer verilir. Bu bibliyografyada felsefi kitaplar, dergiler ve makaleler bulunur.

İnsan dergisinin ikinci sayısında "Hümanizma" başlıklı yazısıyla Nurullah Ataç'ı görürüz. Yazısında Batı'nın ileriliğini Yunan ve Latin kültürleri üzerinden sağladığını belirten Ataç, okullarda Yunanca ve Latince öğretilmesini önerir. Ataç'ın bu önerisi o yıllar kabul de görür.

İnsan'ın birinci sayısında yayınlanan Sabahattin Eyüboğlu'nun "Yeni Türk Sanatkârı Yahut Frenk'ten Türk'e Dönüş" yazısı ise tartışmalara yol açar. Ona göre: "Türk edebiyatını Tanzimat hareketiyle başlatmak milli varlığımıza dar ve suni bir manâ vermektir. Dîvan edebiyatımız, tıpkı halk edebiyatı gibi, bizim eski varlığımız, tahteşşuurumuz, kaybolmuş cennetimizdir. Tanzimat'ın gayesi ve her inkılâbın manâsı eski varlığın yeni bir hayat bulması değil midir? Dîvan edebiyatını ruhundan silip süpürmüş olan bir Türk şairinin olgun eser vermesi imkânsızdır (...). Türk şairi Tanzimat'tan sonraki şuuruyla Tanzimat'tan evvelki devrine dönmez ve mazisini yeni manâlarla doldurmazsa yarım kalmaya mahkûmdur." Örnek şair olarak Yahya Kemal Beyatlı'yı gösterir Sabahattin Eyüboğlu. "Büyük sanatkârların hemen hepsi eski sazdan yeni sesler çıkarmışlardır. Bence klasik eserlerin en büyük sırlarından biri de budur."

Nurullah Ataç bu tartışmaya dördüncü sayıda yayınlanan mektubuyla katılır: " Tarihi şuur maziyi yalnız şekilleri ile birlikte yaşatmak mecburiyetindedir. Maziden şunu alıp bunu bırakamayız. Mazi bir küldür. Fuzûlî'yi kendi dünyası içinde, kendi telakkileriyle anlamalıyız. Mısralarına kendisinin koyduğu manâları koymalıyız, tarihin gayesi maziyi maddi ve manevi bütünlüğü ile meydana çıkarmaktır. Zihniyetinden tecrit edilmiş bir mazi olamaz. Yunus Emre'nin şiirini alıp, dünya görüşünü bırakamayız. Her eseri kendi iklimi içinde mütalaa etmek lazımdır. Aksi taktirde tarihi hakikate uygun olmayan hükümlere sürükleniriz. Tefsir hakikatin düşmanıdır. Orta zamanın tefsir yüzünden nasıl bir gaflet içinde yaşadığı malûmdur..."

İlginçtir, yıllar sonra bu tartışmaya *Papirüs* dergisinden Cemal Süreya da katılır: "Sabahattin Eyüboğlu on yıl sonra *Yaprak* dergisinde savunduğu halk olarak sanat görüşüne bu görüşünden nasıl geçti acaba? *Yaprak*'taki düşünceleri *İnsan*'dakilerin bir çe-

şit inkârı mı oluyor? Yoksa ince bir sızma noktasından bir evrim mi meydana getiriyor bu düşünceler? Ya da şöyle sorabilir miyiz? Sabahattin Eyüboğlu *İnsan*'da o söylediği iki kaynaktan Dîvan Şiirini işliyordu, *Yaprak*'ta ise halk şiiri olanaklarına çevirdi dikkatini; ortada bir çelişme de, bir evrim de yok, yalnız en yalın anlamıyla bir tamamlayıcılık söz konusu. Diyebilir miyiz bunu? Sabahattin Eyüboğlu böyle bir-iki bileşim çabasına girmiş, ilginç noktalardan hareket ederek ilgi uyandırmış, çevresine adam toplamış, ama, nedense, çıkış noktasını bir parça geliştirdikten sonra tavrını ya yumuşatmış ya da uzlaşıcılığa gitmiştir. Bu onun 'hiç bir kayba' katlanamayan, klasik eser düşkünlüğünden, tarihçi olarak değil, edebiyatçı olarak her şeye bakmasından ileri gelmektedir belki de."

Sekizinci sayıda; Hilmi Ziya Ülken'in "İdeolog Nâmık Kemal", Sabahattin Eyüboğlu'nun "Nâmık Kemal Yahut Manzum Nesir", Muazzez Kaptanoğlu'nun "Münevverlerin Gözü ile Nâmık Kemal", Pertev Naili Boratav'ın "Bizim Edebiyatımızda Halk Edebiyatının Tesirleri", Suut Kemal Yetkin'in "İnsan Eli", Rıfkı Melul Meriç'in "Eski Eserler Hakkında Düşünceler", Yunus Kâzım Köni'nin "Umumi Bilgi Teorisi Hakkında Fenomenolojik Araştırmalara Başlangıç" başlıklı yazıları göze çarpar.

Mayıs 1939'da 12. sayısı çıkan *İnsan* dergisi, bu sayısıyla kapanır. İki yıl sonra yeniden çıkar. 13. sayı 1 Nisan 1941 tarihini taşır. Yeni sayıda yer alan ürünler arasında Hilmi Ziya Ülken'in "Yeni Klasik", Pertev Naili Boratav'ın "Türk Destanlarını Tetkikin Bugünkü Vaziyeti ve Neticeleri" ve Sabahattin Kudret'in "Hayranlık" yazısını sayabiliriz.

Derginin ikinci çıkışında şiir ve öyküye eskisinden daha fazla yer verilir. Samim Kocagöz'ün "Güllü" adlı öyküsü, Orhan Veli'nin "Söz", Melih Cevdet Anday'ın "Ağaçların Yukarıdaki Yaprakları", Oktay Rıfat'ın "Kuş Dili", "Zurna", Bedri Rahmi'nin "Ölüler Dinleniyor", Celal Sılay'ın "Hikmeti Vücut", Vecdi Hayri Bürün'ün "Portreler", Cahit Külebi'nin "Çiçekle Hasbûhal", Sabahattin Kudret'in "Balkonlu Evler", "Bundan Sonra", Fuat Ömer Keskinoğlu'nun "Bahçeler", "Mektup" adlı şiirleri on dördüncü sayıda göze çarpar.

İnsan dergisi, Şubat 1943'e gelindiğinde üçüncü kez yayınlanır. Bu kez dergiyi Salah Birsel yönetir. Ama Hilmi Ziya Ülken

başyazıları yazmayı sürdürür. Salah Birsel'in derginin yönetiminde oluşu, *İnsan*'ın genç kuşaktan şairlere açılmasına neden olur. Behçet Necatigil, Rıfat Ilgaz, İlhan Berk, Cahit Saffet ve Salah Birsel'in şiirleri dergide çok sık görülür. Öte yandan Hilmi Ziya Ülken bir süre sonra genç şairleri dergiden uzaklaştırmak ister. Beş sayı dergiyi çıkaran Birsel'le anlaşmasını bozar. Alaettin Hakgüder'le de bir sayı çıkardıktan sonra *İnsan*'ı kapatır.

YÜRÜYÜŞ

1940'lardan hemen sonra biraraya gelen bir grup "aktif realist"in dergisidir *Yürüyüş*. Toplumcu edebiyat anlayışını benimsemiş ve bunu edebiyatımızda gelenek haline getirmeye yönelmişlerdir. Böylesi bir yönelişe sahip olmalarının en büyük nedeni II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de yaşanılan ağır baskılardır. Özgürlük isteklerini sanatla buluşturma kavgasına girerler. Yayın hayatına 5 Temmuz 1941 tarihinde Fazıl Mahmut Ülkücü'nün sorumluluğunda başlayan *Yürüyüş*, kavgacı niteliğini birlikte çıkan Eylül 1942 tarihli 7-8. sayısıyla kazanır. Bu tarihten itibaren on sayı çıktıktan sonra yine birarada basılan 17-18. sayısıyla kapanır. Daha doğrusu baskılar karşısında çıkma olanağını yitirir.

Yürüyüş adının altında şu açıklamayı görürüz: Sanat ve edebiyat; haftalık gazete; şimdilik ayda bir çıkar. Derginin 15. sayısından itibaren sahibi Ömer Faruk Toprak, yazı işleri müdürü Rıfat Ilgaz'dır.

Yürüyüş'te; sanatçının gerçekçi olması, toplum planında "düzeltici" çalışmalar yapması gerektiği vurgulanır. Bir ruh mühendisidir sanatçı. Yalnız realist değil, "aktif realist" olacaktır. Derginin yazarları bu düşünceyi yazılarıyla kanıtlamaya çalışırlar. 7-8. sayısında "Şiire Dair" başlıklı yazısında Rıfat Ilgaz "Resim ve müzik sanatında olduğu gibi edebiyatın da bünyesine tesir eden dinî telâkkiler, yerini zamanla daha başka endişelere bırakmıştır. Beşeri ve içtimaî kelimeleriyle vasıflandırabileceğimiz bu endişeler son iki asır içinde edebiyata dahi fazla hakim olmuş ve bilhassa roman janrında büyük örnekler vermiştir" der.

Ilgaz'a göre sanatçı "herşeyden önce muhitini, cemiyetini kavrayabilecek ileri bir düşünce sistemine sahip olmalıdır". Ilgaz'ın sözünü ettiği ileri düşünce sosyalizmdir. Dönemin baskıları yüzünden bu açıkça belirtilmezken, söylenilmek istenilen birçok şeyin sürekli imalarla geçiştirildiğine tanık oluruz. Bu imalı yoldan anlatımı Ömer Faruk Toprak'ın, Kemal Bilbaşar'ın hikâyelerini

değerlendirirken de görürüz: "Aktif realizm, hayatın, dış kabuğunu ve şahsi müşahedeleri ihtiva etmez (...). Mevcut olanı tahrif etmeden inkılâpçı bir idrak bütünlüğü ile sosyal meselelerdeki tezatların sınırları tesbit edilmeli ve onların tedavi yolları araştırılmalıdır."

Yürüyüş'ün son sayısındaki "Realizm Nedir?" başlıklı başyazıda da şunları okuruz: "Demek ki realist eserin doğrudan doğruya bizim dışımızda doğması lazımdır. Fakat bu eseri verirken, mümkün olduğu kadar müessir bir terkip yapmaya ve sübjektif olmaksızın eseri aktif bir hale getirmeye çalışmamız icap eder."

16. sayıda "Büyük Sanatkârlar ve Şaheserlerin Ölmezliği Nedendir?" başlıklı yazısıyla Hüsnü Benli aktif realizme daha bir *açıklık* kazandırır: "Sanat eserlerinin kıymeti, devrinin fikriyatını olduğu gibi aksettirebilmesi derecesiyle ölçülür. Bir devrin fikriyatını doğru olarak aksettirebilmek ise o devrin sosyal ve sınıfi münasebetlerini sanatkârane bir suretle yeniden yaratabilmekle olur."

Yürüyüş dergisi dönemin sorunlarını, bir uygarlık sorunu olarak ele alır ve Batılılaşma, milli edebiyat, gerçekçilik konularına bu açıdan yaklaşır. Fakat derginin aktif realizm ilkelerine dayandırılmak istenen eleştirel tavrın Batı konusunda pek net olmadığını görürüz. Batının daha çok "soysuzlaşmış" değerlerinden sözedilirken, derginin yazarlarından Hüsamettin Bozok'un farklı bir yaklaşım sergilediğine tanık oluruz: "İçimizde şiddetli bir susuzluğun giderilmesi için duyulan arzudan başka bir şey yoktu. Bundan dolayı Garp kültürünü tanımaya başlarken ister istemez bu kültürün birbirine zıt hususiyetlerini de sanki elzemmiş gibi almaya, benimsemeye mecbur olduk. Realizme 'Gel!', sembolizme 'Git!', fütürizme 'Gelme!' diyemezdik."

Bozok, Batılılaşma eğilimiyle memleketin birçok değer karşısında bombardımana uğramasını, çok geç ve birden açılmanın sonucu olarak, bir karmaşayla karşı karşıya kaldığımızı vurgular.

Yürüyüş'ün yazı kadrosunda şu isimleri daha sık görürüz: Nevzat Hatko, Ali Akbulut, Asım Sarp, Burhan Arpad, A. Ziya, H. Dosdoğru, Feridun Şakir, Kemal Sülker, Behçet Mergen, Selim Gök, Kemal Sönmezler, Necmi Akalın.

Dergide şiirleriyle A. Kadir, Suat Taşer, Cahit Saffet, Rıfat Ilgaz, Sabri Soran, Halil Aytekin, Ömer Faruk Toprak, Fethi Gi-

ray, Fehmi Yazıcı / öyküleriyle Sait Faik, Orhan Kemal, Samim Kocagöz, Kemal Bilbaşar, Umran Nazif yer alırlar.

Ürünleri çevrilen yabancı yazarlardansa Panait Istrati, Walt Whitman, J. Cassou, E.M. Remarque, Upton Sinclair'i sayabiliriz.

Ayrıca derginin 14. sayısında "Yirminci Asra Dair", 15. sayısında "Bir Mektup" şiirleriyle ve İbrahim Sabri takma adıyla Nazım Hikmet de yer alır.

BÜYÜK DOĞU

Büyük Doğu, Necip Fazıl Kısakürek'in *Ağaç*'tan sonra çıkardığı ikinci dergidir. Kısakürek'in dergi deneyimi ilk *Ağaç*'la başlar. 1936 yılında haftalık olarak çıkarmaya başladığı bu derginin ömrü 17 sayı sürer. *Ağaç*, Şükran Kurdakul'un da belirttiği gibi, 1930 sonrası edebiyat hareketleri içinde Bergsoncu görüşlerin ağır bastığı dergilerden biridir. Yazarları arasında Ahmet Kutsi Tecer, Mustafa Şekip Tunç, Abdülhak Şinasi Hisar, Burhan Toprak, Sabahattin Ali, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Asaf Halet Çelebi, Sabahattin Eyüboğlu gibi isimler yer alır.

Büyük Doğu'nun ilk sayısı 17 Eylül 1943 tarihinde çıkar. Haftalık yayınlandığı 30 sayının ardından, yani Mayıs 1944'ten itibaren politik bir yayına dönüşmesi, çıkışındaki Kemalist söylemin, 30 sayı sonra yerini İslami söyleme bırakması, bir bakıma Türkiyeli İslamcıların büyük dergâhı olarak da düşünülebilecek derginin ilk evresinde Kemalist yazar ve şairlerin yer alması, *Büyük Doğu*'yu hayli ilginç kılar.

Peki, *Büyük Doğu* çıkarken ne söylemişti? Derginin Ankara'yla devletle ilişkisi nasıldı? Edebiyata yer verdiği süre içinde, dergide kimler ürünlerini yayınlatmıştı? Dönemin edebiyat ortamında belirli bir etkinliği olmuş muydu?

Birincisi, dergi ilk sayısındaki çıkış yazısında kısaca şunları söyler: "*Büyük Doğu*, bir mefkurenin ismi... *Büyük Doğu*, doğuş hadisesinin ismiyle beraber Şark'a da işaret... Şu kadar ki, *Büyük Doğu*'nun işaret ettiği Şark, Türk vatanının sınırları dışında herhangi bir coğrafya planını kucaklamıyor. *Büyük Doğu*, kendisini mekân çevresinde değil, zaman çevresinde gerçekleştirecek bir dava (...). Tanzimat'tan bugüne kadar, içimizle dışımız arasındaki mahsup sırrına bir türlü eremedik gitti (...). *Büyük Doğu*, o mefkurenin ismidir ki, kökümüzle birine ve dallarımızla öbürüne ilişik olduğumuz Doğu ve Batı dünyaları arasındaki mahsup sırrını ruh ve kafa ağlarında örgüleşmiş bulacak ve Türk milletini,

alacağıyla vereceği ortasında, tam bir asliyet ve şahsiyet ahengine ermiş görecektir."

İkincisi, derginin Ankara'ya yakınlığı: Bunu, derginin ilk sayısında, Necip Fazıl'ın Mareşal Fevzi Çakmak'la yaptığı röportaj için dillendirdikleri yeterince açıklıyor: "Her Ankara'ya gidişimde, şaşmaz bir intizamla elini öpmeyi şiar edindiğim muazzez insana son defa dedim ki, ben *Büyük Doğu* isimli bir mecmua kuruyorum, bu mecmuanın ilk sayısında, bizzat benim kalemimden çıkmak üzere, sizinle bir konuşma, bir röportaj yapmak emelindeyim."

Üçüncü olarak, derginin yazarları ve dönemin edebiyat ortamındaki etkinliği içinse şunlar söylenebilir: *Ağaç* dergisi gibi *Büyük Doğu* da, sayfalarında yer alan "yazarlarının kişilikleriyle" bir etkinlik kazanmıştır. Onun dışında edebiyata getirdiği herhangi bir yenilik sözkonusu değildir. Bunu da zamanla edebiyat dergiciliğinden uzaklaşmasına bağlayabiliriz. Dönemin birçok yazar ve şairi dergide yer almıştır. İlk sayıda, çıkış yazısının hemen altında Bedri Rahmi "Müjde" şiiriyle, ikinci sayıda Sait Faik "Kurabiye" adlı öyküsüyle, İlhan Berk "İstanbul" şiiriyle, Abidin Dino "İstanbul" deseniyle görünürler. Dördüncü sayıdaysa Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Azra Erhat da derginin kadrosuna katılırlar. Oktay Akbal ise, *Büyük Doğu*'nun "Fikir ve Sanat" köşesini hazırlar.

Son olarak, yukarıda adı geçenlerin dışında, dergide imzasına rastladığımız isimlerden bazıları şunlar: Salah Birsel, Cahit Sıtkı Tarancı, Faik Baysal, Fahri Erdinç, Fikret Adil, Sabahattin Eyüboğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Ziya Osman Saba, Emin Ülgener, Özdemir Asaf, Sezai Karakoç...

SEÇİLMİŞ HİKÂYELER VE DOST

Seçilmiş Hikâyeler, Salim Şengil'in yönetiminde Ekim 1947 yılında Ankara'da aylık olarak çıkmaya başlar. İlk sayıları kitap boyutlarını taşır. 6. sayıdan sonra boyutları biraz daha büyür. 1947-1953 yılları arasında yalnızca öykü yayımlayan *Seçilmiş Hikâyeler* 1953'ten sonra şiir, deneme, tiyatro, sinema ve eleştiri yazılarına da sayfalarında yer verir.

Seçilmiş Hikâyeler'in yayımlanmaya başladığı yıllar toplumcu yazarların seslerini duyurmakta oldukça zorlandıkları bir dönemdir. O dönemin koşullarına baktığımızda, iktidarın karşısında yeralan dergilerin yayın hayatını sürdürmelerinin zor olduğunu görürüz. Böylesine bir dönemde salt öykü yayımlayarak çıkış yapan *Seçilmiş Hikâyeler*'in önemli bir boşluğu doldurduğu izlenir. Yine aynı dönem, Ankara'da Avni Dökmeci şiir dergisi *Kaynak*'ı çıkarır. Böylece '40 kuşağının toplumcu yazarları ürünleriyle dergi okuruna kavuşmuş olur.

'40 kuşağı öykü yazarları için bir atölye özelliği taşıyan *Seçilmiş Hikâyeler*'in ilk sayısında; Mim Oğuzcuk (Memduh Şevket Esendal), S. Anadol, Melih Cevdet Anday, Cahit Beğenç, Fahri Erdinç, Sadi Günel, Şahap Sıtkı, Salim Şengil, İlhan Tarus, Cahit Uçuk, Peter Stinling'in öyküleri yer alır.

Seçilmiş Hikâyeler 5. sayısından sonra Fahri Erdinç, Orhan Kemal, Fethi Giray, Nezihe Meriç, Şahap Sıtkı, Sait Faik, Memduh Şevket Esendal, Bilge Karasu, Tarık Dursun K. başta olmak üzere 38 öykücüyü kapsayan özel sayılar hazırlar. 1953'lere gelindiğindeyse dergide şiir ve eleştiri yazılarına da sıkça rastlanır. Ama ağırlık yine öyküdedir. Ayrıca dergide yayımlanan öykü ve şiirlerin Balaban, Abidin Dino, Nurettin Ergüven, Zehra Umut, A. Arad, Leyla Gamsız, Hüseyin Mumcu'nun desenleriyle bir başka renk kazandığını görürüz.

Seçilmiş Hikâyeler'de yer alan öykülerle Salim Şengil, şiirlerle ise önceleri Attila İlhan daha sonraları Can Yücel ve Turgut Uyar ilgilenir. "Açık Konuşma" köşesinde dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmayacağına eleştirel bir dille yanıt ve-

rilir. Bu köşede, bugünün pek çok yazarına yapılan eleştirileri görmek mümkün.

Seçilmiş Hikâyeler birçok açıdan bir de "ilk" özelliğini taşır. Orhan Kemal'in *Ekmek Kavgası*, Vüs'at O. Bener'in *Kibrit*, Oktay Akbal'ın *Ahşap Ev* öykülerine, Ahmet Arif'in *Mektup*, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Akdeniz* şiirlerine ilk *Seçilmiş Hikâyeler*'de rastlarız.

Temmuz 1957'de 66. sayısına ulaşan *Seçilmiş Hikâyeler*, adını değiştirir ve "*Dost*" olarak yayın hayatını 1973 yılına dek sürdürür.* Bu değişikliğin nedeni *Dost* dergisinin yayın çizgisinde açıkça göze çarpar. Güncel olaylara değinilir, eleştiri yazılarının sayısı artar, yayıncılardan yazarlara çok çeşitli soruşturmalar yapılır. Yani toplumsal gelişmelere, sorunlara ilişkin yazılar *Dost* dergisinin sayfalarında öyküyle, şiirle yan yana gelir. Ama salt öykü dergisi değildir *Dost*. İlk sayısında Tevfik Çavdar, Halis Acarı (Asım Bezirci), Cemil Sena, Sevgi Batur, O.R. Yüreğir, Özdemir Nutku, T. Kakınç'ın yazıları / Memduh Şevket Esendal, Leyla Erbil'in hikâyeleri / Attila İlhan, Can Yücel, Ö.F. Toprak, Berin Taşan'ın şiirleri yer alır. Salim Şengil, dergiciliğin yanı sıra kurduğu Dost Yayınları'yla da çoğu yazarın kitap okuruyla tanışmasını sağlar.

Dost dergisine yazanlar arasında; Attila İlhan, Can Yücel, Ö. Faruk Toprak, İlhan Selçuk, Bahri Savcı, Cengiz Bektaş, İlhami Soysal, Yüksel Pazarkaya, Sevgi Soysal, Rauf Mutluay, Fikret Otyam, Mehmet Seyda, Asım Bezirci, Fethi Naci, Özdemir İnce, Demirtaş Ceyhun, H. İzzettin Dinamo, İlhan Berk, Aziz Nesin'in imzaları sıkça yer alır.

Dost dergisi, yazı kadrosuna bakıldığında da görülebileceği gibi *Seçilmiş Hikâyeler*'den daha farklı bir yönelişe sahiptir. Derginin amacı sanatın her alanına ve toplumsal sorunlara değinmek, çözümler getirmektir. Örneğin "Dil Köşesi"nde dilimize yerleşen yabancı sözcüklere karşı aydınlar Türkçe karşılıklar bulmaya çağrılırken veya dil tartışmaları yapılırken, "Geçen Ayın İçinden" köşesinde daha çok dönemin toplumsal sorunlarına ilişkin yazıların yer aldığı görülür. Öykü, roman, şiir, tiyatro, sinema, resim üzerine kapsamlı eleştiri yazılarına derginin sayfalarında 102 sayı boyunca geniş yer verilir.

* İki seri olarak yayınlanan *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinin ilk serisi 1-47, ikinci serisi 1-66'dır. Ağustos 1957 tarihli son sayısı ise, *Perşembe Yağmurları* adıyla çıkar.

KAYNAK

1 Ocak 1948'de Avni Dökmeci yönetiminde Ankara'da çıkar *Kaynak*. Yayın hayatına salt şiir ve şiir sorunlarına yer vererek başlayan dergide, '50 kuşağından hemen hemen bütün şairlerin ürünlerine rastlanır. İlginçtir, *Kaynak*'tan bir yıl önce yayınlanmaya başlayan *Seçilmiş Hikâyeler* dergisi de salt öykü yayınlayarak '50 kuşağı öykücülerine sayfalarını açan ilk dergi olmuştur.

Kaynak, ilk sayısındaki "çıkarken" yazısında izleyeceği çizgiyi şöyle dillendirir: "Kemalist dünya çapında her fikre saygı gösterir, fikirlerimize saygı gösterilmesini bekleriz. Kemalizmi, ister şahıs ismi olarak alalım, ister kelimenin manâsı bakımından değerlendirelim, yolumuzun ışığı addediyoruz: Bizi aydınlatacak olan Atatürk ve olgunluktur...."

Bir şiir dergisinin bu denli Kemalizme yaslanarak çıkmasının nedenini büyük ölçüde siyasal gerginliğin tırmanışına bağlayabiliriz. Her alana yayılan zorluklardan yazın dünyası da payına düşeni alır. Yazar ve şairlerin ürünlerini yayınlatacak dergi bulmakta güçlük çektikleri görülür. İşte bu ortamda *Seçilmiş Hikâyeler* nasıl ki öykücülerin bir kalesiyse, *Kaynak* da kısa zaman içinde şairlerin kalesi olur. İlk sayısında Behçet Necatigil, Nahit Ulvi Akgün, Ceyhun Atuf Kansu, İsmail Ali Sarar'ın hayat hikâyeleriyle birlikte şiirlerinden örnekler verilir. 13 ve 18. sayılarında hazırladığı Orhan Veli dosyaları gibi yarı özel sayı niteliğinde; daha çok ölüm yıldönümlerinde şairlerin şiir sanatına, yaşamına yönelik çalışmalarla da dikkat çeker.

Dergi Türk şiiri kadar dünya şiirine de sayfalarını açar; hatta 22. sayısını neredeyse bütünüyle yabancı şairlerden çeviri şiirlere ayırır. Bu sayıda Goethe, Hermann Hesse, Walt Whitman, Victor Hugo, Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Paul Eluard, Louis Aragon, Tristan Tzara, Shakespeare, Federico Garcia Lorca, Pablo Neruda gibi şairlerin ürünlerine rastlarız.

25. sayısına kadar yalnızca şiir dergisi olarak yayınını sürdüren *Kaynak*, bu sayıdan sonra, daha çok Tarık Dursun K., İlhan

Tarus, Halil Aytekin, Fakir Baykurt ve Muzaffer Buyrukçu'nun ürünleri başta olmak üzere öyküye de yer verir sayfalarında. Ekim 1952 tarihli sayısında Vüs'at O. Bener'in *Dost* adlı öykü kitabı üstüne Doğan Rüşenay ve Avni Dökmeci'nin yazdığını, 1 Haziran 1954 tarihli sayısını ise Sait Faik'e ayırdığını gördüğümüz *Kaynak*, bir yıl sonra 113. sayısında kapanmasına rağmen, şiirde olduğu gibi öyküde de '50 kuşağının sesini duyurabildiği dergilerden biri olmuştur.

Kaynak'ta yazı ve şiirleriyle yer alan isimlerden bazıları şunlar: Melih Cevdet Anday, Edip Cansever, Attila İlhan, Nevzat Üstün, Şükran Kurdakul, Özdemir Asaf, Ömer Faruk Toprak, Suat Taşer, Ümit Yaşar Oğuzcan, Cahit Külebi, Ahmet Muhip Dıranas, Metin Eloğlu, Cahit Sıtkı Tarancı, Berin Taşan, Fethi Naci, Turgut Uyar, Ercüment Uçarı, Ayhan Hünalp, Salah Birsel, Selahattin Batu, Cahit Irgat, Kâmran S. Yüce, İbrahim Minnetoğlu, M. Sunullah Arısoy, Sabiha Şendil, Arif Hikmet Par, Kâmuran Şipal...

YAPRAK

ALIŞ VERİŞ

Gül verir yonca alırız
Bülbül verir serçe alırız
Edebiyat verir yalınsöz alırız
Şarkı verir türkü alırız
Tek ses verir çok ses alırız
Halı verir kilim alırız
Kara tahta verir hayat alırız
Diploma verir değer alırız
Lisan verir dil alırız
Tesbih verir pergel alırız
Hacıyağı verir zeytinyağı alırız
Meta verir fizik alırız
Turan verir memleket alırız
Hemşehri verir yurtdaş alırız
Salon verir sokak alırız
Hazırlop verir alınteri alırız
Canan verir dost alırız
Gözyaşı verir ümit alırız[•]

Yaprak dergisi 1 Ocak 1949 tarihinde Orhan Veli ve Sabahattin Eyüboğlu yönetiminde, Ankara'da on beş günlük olarak çıkmaya başlar. Derginin mali desteğini Mahmut Dikerdem üstlenir. Tek sayfalı ve gazete boyutlarını taşır *Yaprak*.

İlk sayısında Sabahattin Eyüboğlu'nun, Erol Güney'in, M. Fırtınalı'nın yazıları, Orhan Kemal'in bir öyküsü, Oktay Rıfat'ın bir şiiri, M. Cevdet'in Amerikalı şair Langston Hughes'ten çevirisi yer alır. M. Fırtınalı, "İleri-Geri" başlıklı yazısında âdeta

• *Yaprak* dergisinin ilk sayısında yer alan, bir noktada derginin çıkış amacına, okur-dergi ilişkisinin izleyeceği çizgiye değinen bu şiir: "Yaprak" imzasıyla yayınlanır.

derginin hedefini belirler: "Hiçbir peşin hükme saplanmadan ileri'nin ne olduğunu anlamaya çalışırsak görürüz ki, ileri fikrin, ileri zihniyetin ve genel olarak ileriliğin ilk şartı gerçeğe uygun olmaktır. Gerçeğe uygun olmak ne demektir? Gerçeğe uygunluk bilginin de ilk şartı olduğuna göre, akıl, bilgi ile beraber gittiği, bilginin üzerinde yürüdüğü müddetçe gerçeğe uygunluk gösterir. Bu manâda ileri düşünce bilginin yolundan, yani gerçekten ayrılmayan düşünce demek oluyor."

Yaprak dergisinin yazarları, sanatımızı, özellikle şiirimizi bu doğrultuda yoğunlaştırmak isterler. *Yaprak*'ın ikinci sayısında Necati Cumalı, Orhan Kemal'in *Baba Evi* adlı kitabını tanıtırken, "Olan-Biten" köşesinde güncel sorunlara değinir.

Üçüncü sayıdan itibaren "Her Sayıda Bir Kelime" bölümü açılır. Bu bölümde günün sanat dünyasında sık sık sözü geçen sözcükler açıklanır. İlk sözcük: "İdealizm", altındaki imza Hızır adını taşır. Batıdan Sesler başlığı altında Erol Güney, Andre Malraux'un *Sanat Psikolojisi* kitabından yeni resimle ilgili bir alıntı yayınlar.

Beşinci sayıda Orhan Veli genç şairler üzerinde dururken, Oktay Rıfat, şairin toplum içindeki duruşu konusunda düşüncelerini açıklar. Ayrıca bu sayıdan itibaren *Yaprak*'ta özellikle M. Fırtınalı'nın kaleminden "düşünce özgürlüğü" üzerinde durulur. Nazım Hikmet hâlâ hapistedir ve dönemin çeşitli aydınları şairin serbest bırakılması için kampanya düzenlemiştir. *Yaprak* dergisi de 24. sayısıyla bu kampanyaya katılır. İlerleyen günlerde Ankara'da çıkan *Kudret* gazetesi; "üç sosyalist şair açlık grevi yapacakmış!" diyerek Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet Anday'ı kasteder.

Ülkede olup bitenler gün geçtikçe şiddetini artırırken bundan *Yaprak* da nasibini alır. Birtakım sağcı gençler derginin dağıtımını engellemek isterler. Buna sebep olarak derginin Nâzım kampanyasına katılması gösterilir. *Yaprak*'ın 27. sayısında bu engellemeler için Orhan Veli şunları söyler: "...Nazım Hikmet meselesi, bizim için, bir sağlık, solluk meselesi değil, bir insanlık meselesidir. Hürriyeti haksız yere elinden alınmış bir insana, haklarını geri verme meselesidir. Yarın öbür gün böyle bir haksızlık apayrı zihniyetteki bir insanın da başına gelir, inanın, biz o gün de seferberiz. Hattâ o haksızlık sizin başınıza dahi gelmiş olsa..."

Bir sonraki sayıda Orhan Veli "Ezan" başlıklı son yazısını yayınlar. Ankara'da geçirdiği bir kazanın ardından 14 Kasım 1950 tarihinde İstanbul'da ölür. 1 Şubat 1951'de Orhan Veli'nin anısına arkadaşları bir sayı "Son Yaprak"ı çıkarırlar. Sabahattin Eyüboğlu, Oktay Rıfat, Melih Cevdet Anday ve Abidin Dino'nun Orhan Veli hakkındaki düşüncelerinin yer aldığı son sayıda şairin "Aşk Resmigeçiti" şiiri yayınlanır.

1981 yılında *Milliyet-Sanat* dergisinin tıpkı basımını ek olarak hazırlayıp okura sunduğu derginin şairleri arasında şu isimler yer alır: Melih Cevdet Anday, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Fethi Giray, Abidin Dino, Tahir (Fakir) Baykurt, Cahit Saffet Irgat, Kemal Salgın, Ziya Osman Saba, Gönül Başaranoğlu, Hüseyin Özkan, Osman Darıcı, Talip Apaydın, Başaran, M.A. Gürsoy, İbrahim Cüceoğlu, Oktay Rıfat, Necati Cumalı, Ahmet Muhip Dıranas, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Sıtkı Tarancı, Metin Eloğlu, Orhan Veli, Sabahattin Kudret, Cahit Külebi, Suat Taşer.

16 Mart 1950'de Munis Faik Ozansoy yönetiminde Ankara'da aylık olarak çıkmaya başlayan *Hisar* dergisi, yedi yıl aralıksız sürdürür yayın hayatını. 75 sayı sonra, Ocak 1957 yılında kapanır. 1 Ocak 1964'te yeniden çıkar, bu kez Aralık 1980'e kadar 277 sayı yayınlanır.

Hisar'ın birinci yayın evresi, kimi edebiyat tarihçilerince, hece şiirinin yıkılış dönemine denk düşmekle birlikte, dergide yayınlanan şiirlerin "hececilerin en ölgün kesiminin yörüngesinde" olduğu söylenir. Garip'le gelen yeni şiirin karşısında yer aldıkları gibi, toplumcular da dahil, "Hisarcılar" dışında hemen hemen her şairi, yazarı "Batı taklitçisi" ve "dil aktarmacıları" olarak nitelerler. Dönemin diğer dergilerine baktığımızdaysa, *Hisar*'ın bu tavrının özellikle toplumcu edebiyatı savunan dergiler tarafından eleştiriler aldığını görüyoruz.

Bu çerçevede *Hisar*'ın Şubat 1967 tarihli 38. sayısında yayınlanan "Radyoda Hisar Saati" başlıklı yazı derginin anlayışını şöyle özetler: "1) Sanatçı bağımsız olmalıdır, çünkü bir doktrine angaje olmak sanata ihanettir. Kişinin hayatına belli bir açıdan bakmak, onu insan yapan, yücelten duygu ve düşünce çeşitliliğini yok etmek, onun bin bir değer veya kusurundan tekine saplanıp kalmak demektir. Sanat insanın yalnız nasıl olduğunu değil, nasıl olabileceğini, yani dar bakışla anlaşılmayan güçlerini de anlatarak kişiye ve topluma yeni özler katmalıdır. Buna sosyal gerçekçilik dedikleri sığ realizmle ulaşılmaz. 2) Milli olmayan sanatın sınırlarımızı aşacağı düşünülemez. Her edebiyatın milli şekilleri ve görüşleri vardır. Yenilik, bunların geliştirilmesidir; bir başka milli şekil veya görüşün aktarılması değildir. Yoksa sanat da, sanatçı da toplumdan koparak kendi insanımızdan uzaklaşmış olur. 3) Sanatçının dili yaşayan dildir. Çünkü sanatçı diliyle vardır ve halka onunla seslenir. *Servet-i Fünûn* ve *Fecr-i Âtî* bu hakikatı umursamadıkları için, üstün şair ve yazıcılarına rağmen hiç yokmuş gibi unutuldular. Uydurdukları dil eserlerinin kefeni ol-

du. Bugün öztürkçe denilen dil ırkçılığı da Türk dil ve edebiyatına sonsuz kayıplar verdiriyor. Zaten yeryüzünde hiçbir dil arı değildir. Yalnız birkaç yüz kelimesi olan küçücük ve çok geri kabileler arı dil kullanırlar. *Hisar*, dilin sadeleşmesini candan istemekte, buna çalışmakta ve işte bundan dolayı tasfiyecilere karşı çıkmaktadır. Halkın kullandığı, benimsediği Türk hançeresine göre düzelttiği kelimelerimizi Arapça veya Farsça diye öldürmek barbarlıktır; çünkü o kelime ile birlikte binlerce mısra, atasözü, tekerleme ve cümle de ölüp gidecektir. Dil tasfiyeciliği ister istemez Türk kültür ve edebiyatını yoketmeğe doğrulmuş bir kasıt manzarası göstermektedir."

Hisar, bu düşünceler doğrultusunda yayınını sürdürürken, aslında her iki dönemi arasında belirgin bir farklılık da göstermez. Anlayışına ters düşmeyen her yazar ve şaire sayfalarını açsa da, edebiyatımızdaki etkinliği belirli bir çevreyle sınırlı kalır. Derginin düşünce yazılarını çoğunlukla Mehmet Kaplan, Munis Faik Ozansoy ve Mehmet Çınarlı'nın kaleme aldığını görürüz.

Hisar'da, Ozansoy ve Çınarlı'nın yanı sıra İlhan Geçer, Gültekin Samanoğlu, Mustafa Necati Karaer, Nüzhet Erman, Nevzat Yalçın şiirleriyle / Tarık Buğra, M. Fahri Oğuz öyküleriyle sürekli yer alırlarken, Cemil Meriç denemeleriyle dikkat çeker. Bu kadroya zaman zaman Behçet Kemal Çağlar, Halide Nusret Zorlutuna, Turgut Özakman, Mehmet Önder, Fehmi Özçelik, Ergun Sav, Sezai Karakoç ve İbrahim Minnetoğlu'nun da katıldığı görülür.

YEDİTEPE

Edebiyat yazılarının yanı sıra resim, müzik tiyatro ve sinema eleştirilerine de sayfalarında yer veren *Yeditepe*, Hüsamettin Bozok tarafından 1 Nisan 1950'de on beş günlük sanat ve edebiyat dergisi olarak yayımlanmaya başlar.

"1950'lere doğru pek dergi kalmamıştı ortada. Bir *Varlık* vardı, ama ona ısınamayan arkadaşlar beni zorlayıp duruyorlardı. O yıllarda Küllük'te, Beyoğlu meyhanelerinde toplanırdık. 40 kuşağı şairlerinin kimi öğrenci, kimi bir meslek edinmişti. Bana ise; "sen bu işi biliyorsun, boynunun borcu dergi çıkartmak" diyerek ikna etmeye çalışıyorlardı. Sonunda ikna ettiler de. Agop'la (Arad) her akşam Çiçek Pasajı'ndayız. Onu kandır, bunu kandır, derken 30-35 liraya ilk sayıyı çıkardık." Hüsamettin Bozok böyle anlatıyor *Yeditepe*'nin ilk çıkışını.*

Küçük boy gazete biçiminde yayımlanan *Yeditepe*, 1 Haziran 1951'de gazete boyutlarında sekiz sayfa, 1 Nisan 1959'da dergi boyutlarında on altı sayfa olarak çıkar. Kişisel geliriyle hem kendi geçimini, hem de dergiyi yaşatmaya çalışan Bozok, *Yeditepe*'yi 172. sayısında aylık dergiye dönüştürür.

Bir süre Samim Kocagöz'ün de ortak olduğu *Yeditepe*, Metin Eloğlu'nun *Düdüklü Tencere* adlı kitabının dağıtımıyla yayıncılığa da başlar. Otuz dört yıl içerisinde özenle hazırlanmış 255 kitabı okurlarına sunar.

1955'lere gelindiğinde, Hüsamettin Bozok, *Yeditepe Şiir Armağanı*'nı kurar. Yılın en başarılı şiir kitabına verilmek üzere kurulan Yeditepe Şiir Armağanı on üç yıl sürer. İlk seçiciler kurulunda; Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat, Memet Fuat, Vedat Günyol, Samim Kocagöz ve Hüsamettin Bozok yer alır. İlk ödülü, *Karga ile Tilki* adlı kitabıyla Oktay Rıfat alır. Yeditepe Şiir Armağanı, 1960 ve 1961 yılları dışında, 1967'ye kadar verilir. Armağan, on yıllık bir aradan sonra, dergi-

* Erdal Doğan, "1950'den 1984'e Yeditepe", TYS Edebiyat, Haziran 1994, S.8.

nin son döneminde yeniden canlandırılır; 1976-1984 yılları arasında dokuz kez daha sahiplerini bulur.

Bu dönemin yazarları arasında Fazıl Hüsnü Dağlarca, Samim Kocagöz, Salâh Birsel, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Attila İlhan, İlhan Berk, Sait Faik Abasıyanık, Behçet Necatigil, Oktay Akbal, Metin Eloğlu, Memet Fuat, Orhan Kemal, Muzaffer Buyrukçu, Hasan Hüseyin, Melih Cevdet Anday, Necati Cumalı, Gülten Akın, Adnan Özyalçıner, Vedat Günyol, Edip Cansever, Asım Bezirci, Arif Damar, Can Yücel ve daha birçok ozanın, yazarın ürünlerinin yayımlandığı *Yeditepe* dergisinde, imzası bulunmayan çok az yazar ve şair vardır.

Yayın serüveni boyunca toplumcu sanatın gelişmesinde ve ileri atılımların oluşmasında öncü bir dergi rolünü üstlenen *Yeditepe*, birçok sanatsal tartışmanın yapıldığı "serbest kürsü" haline gelir. Dergi, bu tartışmalarda tarafsızlığını korurken, edebiyatın toplumdan yana görüşünden de en ufak ödün vermez.

Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları* kitabında, *Yeditepe* ve Hüsamettin Bozok için "*Yeditepe*, yayımlanalı beri, bu uzun süre içinde Türkiye'de sanat birçok zikzak çizdi, birçok akım birbirini izleyip etkiledi. Hüsamettin Bozok ister istemez bunlarla haşır neşir olmuş, ancak genel planda sanatın, özel planda edebiyatın toplumdan yana ve gerçekçi ölçülerle yaratılması hususundaki görüşünden kıl payı sapmamıştır" diyor.

İkinci Yeni'yi savunanlara en geniş olanağı tanıyan *Yeditepe*, bu akımı "toplumcu sanattan uzak" olmakla eleştiren yazılara da en geniş olanağı sağlamış ve derginin sayfaları bir dönemin tartışma sürecine tanıklık etmiştir.

Günümüzün bilinen birçok yazar ve şairleri, ilk ürünlerini *Yeditepe*'de yayımlamış ve okurla ilk kez bu derginin sayfaları aracılığıyla tanışmıştır.

Ceyhun Atuf Kansu, *Yeditepe*'nin 20. yılı için yazdığı yazıda bu dergiyi yemişli bir ağaca benzetir. "Bir dergi, yemişli ağaç gibidir. Kökleri anaç kültürün toprağına iner ve dalları arasında yemişleriyle kuşları besler. *Yeditepe* böyle bir İstanbul ağacıdır. Çoğumuzu beslemiştir."

Ne var ki, cebinden para ekleyerek *Yeditepe* dergisini çıkaran Hüsamettin Bozok, 453-454. sayısında derginin yayın serüvenini bitirmek zorunda kalmıştır.

BEŞ SANAT

Kemal Çilingiroğlu'nun yönetiminde Nisan 1950'de yayın hayatına başlar *Beş Sanat* dergisi. Eminönü Halkevi tarafından görevlendirilmiş bir redaksiyon kurulunca her ayın birinde çıkarılan derginin birinci sayısının iç kapağında, derginin çıkış amacı bir cümleyle açıklanır: "Dergimiz, Çağdaş Türk Fikir, Sanat, Edebiyatını yaymak amacıyla çıkarılmaktadır."

Derginin ilk sayısında Salâh Birsel'in 1949 tarihli günlükleri yer alırken, Birsel "Bu günlükleri neden tutuyorum?" sorusuna şöyle yanıt verir: "Yatarken aklıma bu geldi. Evet bunu şimdiye kadar düşünmemiş olsam da beni bu işe iteleyen bir neden olmalı. Doğrusu gerçek adına konuşanlar o kadar azaldı, gerçek dediğimiz ışık yalanla dolanla o kadar bezendi ki her aydının veya aydın olmak fikrini güdenin ortaya atılıp bir şeyler yapması veya yapmak üzere didinmesi kaçınılmaz bir hal aldı. Karşıma bir soru çıkıyor: Benim bu atılışım ortalığı büsbütün karıştırmaktan başka bir işe yarar mı? Bunu şimdiden kestiremem ama ortalık o denli karışık ki benim karıştırmam belki biraz durulmasına yol açabilir."

İç sayfalarda sinema, tiyatro, resim, müzik üzerine yazılar, haberler "sanat olayları" köşesinde yer alır. Derginin çeviri ürünleri "Batı Basınından Yankılar" başlığı altında duyurulur.

Beş Sanat'ın iç kapağında "Değerli genç imzaların en değerli şiirleri" bölümüyle yeni kuşağa da yer ayrılır. Derginin 5. sayısında Kemal Çilingiroğlu "Kültür Seferberliği"adlı yazısıyla *Beş Sanat*'ın politikası üstünde durur. Çilingiroğlu'na göre ülkenin geldiği noktada hâlâ "gerici" unsurların varolduğu, daha ileri bir Türkiye içinse ulusal kültür seferberliğinin şart olduğudur. Oysa dönemin iktidar koltuğunda oturan Demokrat Parti baskılarını giderek artırmakta ve halkevlerini kapatmaktadır. Bu noktada Eminönü Halkevi'nin finanse ettiği *Beş Sanat* dergisi için de ekonomik zorluklar başlar. 25. sayıdan itibaren sekiz aylık bir ara verilir.

26. sayı Ocak 1953 tarihini taşır. Bu sayıyla birlikte derginin sahipliğini Doğan Aker üstlenir. Fakat yine de ömrü uzun sürmez; iki sayı sonra, Mart 1953 tarihli 28. sayısıyla yayın hayatına son verir.

Beş Sanat'ta başta Orhan Hançerlioğlu olmak üzere, Tarık Buğra, Baha Çalt, Ahmet Toprakoğlu, Bülent Oran, Semih L. Evin gibi öykücülerin ürünlerine rastlanırken; Elif Naci, Necip Aslan, Oktay Akbal, Sabahattin Kudret Aksal, Nuri İyem, Halikarnas Balıkçısı, Haluk Bengisu, Sedat Umran, Selmi Andak'ın yazıları yer alır.

Dergide Metin Eloğlu, Lütfi Akad, Sait Maden, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Lütfü Özkök, Celal Sılay, Vasfi Uçkan, Muzaffer Uyguner, Orhan Murat Arıburnu, Turan Dökmeci, Ercüment Behzat Lav, Haluk Umar, Necati Enez Kahyaoğlu, Behçet Kemal Çağlar, Necdet Evliyagil, Sabahattin Kudret Aksal, A. Remzi İnanç, Attila İlhan, Önay Sözer şiirleriyle dikkat çekerler.

PAZAR POSTASI

Pazar Postası, 4 Şubat 1951 yılında Cemil Sait Barlas'ın yönetiminde Ankara'da Rüzgârlı Sokak'ta çıkmaya başlar. Haftalık bir dergidir *Pazar Postası*. Başlığı mavi ve elyazısıdır. Demokrat Parti'nin yarattığı baskı koşullarında aydınların bir bölümünü çevresinde toplamayı başaran *Pazar Postası*, Barlas'ın "Kurtuluş Yolu Soleculuktur" başlığını taşıyan bir başyazısıyla da üniversite öğrencilerinin ilgisini çeker.

1955'lere kadar, siyasal yazıların ağırlıkta olduğu *Pazar Postası*'nda Barlas'ın yanı sıra Tevfik Çavdar, Baki Kurtuluş, Cevat Dursunoğlu, Erdoğan Tamer, Doğan Avcioğlu, Süleyman Ege ve Sadun Tanju'nun imzalarına sık sık rastlanır. Derginin sayfalarında yer alan yazılarda, Demokrat Parti iktidarına koyu muhalefet yapıldığı görülür.

Pazar Postası'nda siyasal yazıların yer aldığı sayfaların yanı sıra orta sayfasında "sanat-edebiyat" bölümü vardır. Bu sayfaların başlığı da elyazısı ve mavidir. Derginin sanat-edebiyat bölümü, 1956'da Muzaffer Erdost'un yazı işleri müdürü olmasıyla siyasal bölümü de zorlar. Kültür ve sanat yazılarına geniş bir yer açılır. Okur, giderek daha çok bu sayfalarla buluşur. Bunda Baki Kurtuluş'un azımsanmayacak bir payı olur. Ve *Pazar Postası* her hafta yayımlanan şiir, öykü, çeviri, eleştiri ve polemik yazılarıyla 1956 sonrası edebiyatımızın en etkili dergilerinden biri olur. Bir zorunluluk kendini dayatır ve dergi kendi içinde iki bölüme ayrılır: Birinci bölümde siyasal yazılar, ikinci bölümdeyse sanat ve edebiyat yazıları yer alır.

1956'lardan itibaren derginin sanat bölümünde; Nurullah Ataç, Aziz Nesin, Ceyhun Atuf Kansu, Can Yücel, Fethi Naci, Muzaffer Erdost, İlhan Berk, Turgut Uyar, Cemal Süreya, Asım Bezirci, Edip Cansever, Ece Ayhan, Ahmet Oktay, Sezai Karakoç, Orhan Duru, Ferit Edgü, Demir Özlü, Özdemir Nutku, Güner Sümer, Tarık Dursun K., Demirtaş Ceyhun, Erdal Öz, Ali Yüce, Metin Eloğlu, Bilge Karasu, Ülkü Tamer, Özdemir İnce,

Muzaffer Buyrukçu, Attila İlhan, Hüseyin Cöntürk, Mehmet Kemal gibi edebiyatımızda farklı anlayışlara sahip pek çok yazar ve şairimizin ürünlerine rastlarız.

Bir yandan böylesine geniş bir katılımı sağlayan *Pazar Postası*, öte yandan bir çok yazar ve şairimizin ilk öykücüleri ve ilk şiirlerini sayfaları aracılığıyla okura ulaştırır. Cemal Süreya'nın "Üvercinka"sı, Turgut Uyar'ın "Dünyanın En Güzel Arabistanı", İlhan Berk'in "Galile Denizi" şiirleri ilk kez *Pazar Postası*'nda yayımlanır. Şiirde, *anlamlı/anlamsız* tartışmaları bu dönem içinde başlar. Böylece yeni bir şiirsel oluşuma doğru yola çıkıldığı, bu oluşuma *Pazar Postası*'nın sayfalarını açtığı görülür. Derginin yazı işleri müdürü Muzaffer Erdost, bu oluşumu kuramsal yazılarıyla sürükler, hatta oluşumu adlandırır: *İkinci Yeni*.

Dolayısıyla İkinci Yeni denildiği zaman akla ilk olarak Muzaffer Erdost ve *Pazar Postası* gelir. Erdost, *Pazar Postası* ve *İkinci Yeni* için şunları söylüyor: "*Pazar Postası*'nda şiir üzerine yazılan yazıların bir bölümünde, *İkinci Yeni*'nin uç verdiğini izlemek olanaklı. Turgut Uyar'ın, Cemal Süreya'nın, İlhan Berk'in yazılarında görülebilir bu.

Ben de, gene Cemil Sait Barlas'ın sahibi olduğu *Son Havadis*'te "İkinci Yeni" adlı bir yazı yazmıştım. Bu arada, "Bir Şey Söylemeyen Şiir" de *Pazar Postası*'nda yayımlanmıştı.

İkinci Yeni'nin uç veren ilk yazıları bunlardı. Bundan önemlisi, *İkinci Yeni* genel başlığı altında tanımaya ve tanımlamaya çalıştığımız şiirimizdeki değişim ve yenileşmeydi. *Pazar Postası*, bu şiirleri dışlamamıştı, benimseyerek yayımlıyordu.

Söylendiği gibi, *İkinci Yeni*, DP baskısından kaçış şiiri değildi. Olsa olsa günlük politikadan şiiri arındırmaktı. Bu, bugün kavradığım anlamda, olayların temelindeki sınıfsal özün bilincine varamamış olmamızdan kaynaklanıyordu denebilir. Ama "toplumsal"lık şemsiyesi altında, şiir, boğulmuş gibiydi, kendini yinelemekten kurtulamıyor ve soluk alamıyordu.

Kuşkusuz, *İkinci Yeni*'ye, *Pazar Postası*'nın yaklaşımını, o dönemde de yazmayı ve yayınlamayı sürdüren, şiirimizin doruklarını dışlama ya da aşağı çekme olarak da algılamamalı. Özellikle benim tutumumda ve yazılarımda böyle birşey bulmak olanaklı değil."*

* Erdal Doğan, "Bir Dergi: Pazar Postası", TYS Edebiyat, Eylül-Ekim 1994, Sayı 11-12.

Muzaffer Erdost'un bu sözlerinden de anlaşılacağı gibi, *Pazar Postası*, *İkinci Yeni* hareketinin beşiği olurken, yıllar süren bir tartışmayla da edebiyat tarihimizde canlı bir yer edinir. Öyle ki, dergi, bugün bile siyasal yönünden çok, *İkinci Yeni* tartışmasını başlatmasıyla bilinir. Ve öylece kültür yaşamımızdaki yerini korur. Muzaffer Erdost yıllar sonra bu tartışmalar için kısaca şunları söylüyor:

"Bilimsel sosyalizmi, bu tarihten yıllarca sonra tanımaya ve özümsemeye başladım. O günkü yazılarımda, bilimsel sosyalizmin insanı, toplumu ve dünyayı tutarlı ve güçlü iç mantığıyla kucaklayan bir düzey ve derinlik aramak yanlış olur.

Bu yanlışı sevgili Asım Bezirci yaptı. *Pazar Postası*'nda *İkinci Yeni* tartışılırken *Pazar Postası*'na yazdı ama, *İkinci Yeni*'ye hiç değinmedi. *İkinci Yeni* unutuldu, aradan 18 yıl geçti, ben 12 Mart döneminde cezaevindeyken "İkinci Yeni Olayı"nı yayınlamış. Sevgili Oktay Akbal ağabey bile, *Cumhuriyet*'te yazdığı bir yazıda Erdost *İkinci Yeni*'yi savunuyor, Bezirci karşı çıkıyordu demişti. Oysa, Bezirci'nin *İkinci Yeni* eleştirileri, tarih olarak *İkinci Yeni* tartışmalarından yıllarca sonradır. Üstelik, aradaki dönemde, bilimsel sosyalizmin öğrenilmeye, özellikle gençlik içerisinde devrimci devinimin hızlanıp darağaçlarıyla baskılanmaya başladığı bir dönemden de sonradır."

Derginin hayli önemli bir tartışma zemini oluşturduğu bir başka konu da, Sezai Karakoç'un 17 ve 18. sayılarda yayınlanan "Bir Materyalist Şiir" başlıklı yazısıdır. Bu yazıda Karakoç, Edip Cansever'in 1957 yılında yayınlanan ve ödül alan *Yerçekimli Kuranfil* adlı şiir kitabını değerlendirir. Öyle ki bu değerlendirme, aylar süren bir polemiği de beraberinde getirir. Ülkü Tamer'le başlayan karşı yazılar, Halis Acarlı (Asım Bezirci)nın da katılımıyla polemiğin daha da genişlediğini gösterir.

Pazar Postası'nı yalnızca şiirimiz açısından önem taşıyan bir dergi olarak düşünmek yanlış olur. Dergi, hikâye alanında 1950 kuşağına sık sık sayfalarını ayırmış, ürünlerine yer vermiştir. Orhan Duru, Ferit Edgü, Tarık Dursun K., Güner Sümer, Erdal Öz, Bilge Karasu, Füruzan, Adnan Özyalçıner ağırlıklarını *Pazar Postası*'nda duyururlar.

Pazar Postası, "Atatürk" özel sayısıyla da Köy Enstitülerini değerlendiren bir başka tartışma açar dönemin kültür yaşamın-

da. Bu tartışmaya "Orda Bir Köy Var Uzakta" köşesini ayırır. Bu köşede Köy Enstitüleri'nin her yönüyle ele alınıp, dikkatle incelenmeye çalışıldığı görülür. Bu özel sayıyı "Hikâye" özel sayısı izler.

Dergi, tiyatro ve sinema yazılarına da sayfalarında yer verir. Özdemir Nutku ve Güner Sümer'in tiyatro, Tarık Dursun K.'nın sinema üzerine yazdıklarına sıkça rastlanır. Ferit Edgü ve Fikret Otyam'ın desenleriyse, *Pazar Postası*'nın sayfalarına başka bir güzellik katar.

Derginin sürekli yazarlarından Cemal Süreya, günlüğünün "763. Gün"ünde *Pazar Postası* için şunları söyler: "Ukkaz Panayırı gibiydi *Pazar Postası*: Köy Enstitülüler (Talip Apaydın), *Mavi*'den uzaklaşanlar (Ahmet Oktay, Yılmaz Gruda), Garip'in altın çocukları (Can Yücel), toplumcu çıkış yanlıları (Halis Acarı**). Eliot çevirileri yanında Eluard, Prévert çevirileri. Shakespeare ile Lorca yan yana. Orozco ile Chagall'a aynı sevgi. Herkes her şeyi tartışsın, kendi sevdiklerini ortaya döksün isteniyordu sanki. Bunu da açıkça öneren birileri yoktu. Sonunda, *Pazar Postası*'nın orta sayfalarında Engels'in sözleri bir kez daha doğrulanacaktı: 'Evrimin önünde sayısız yol vardı, bunlardan biri belirince, öbürleri silinip gider.' Attila İlhan o kalabalığı "sirk" olarak nitelendirmişti."

Pazar Postası'nın birbirinden farklı yazılara yer vermesi, derginin sayfalarında herkesin her istediğini tartışmaya çalışması, yani bütün olumlu olumsuz yönleri bir arada taşıması; derginin haftalık oluşuna, Muzaffer Erdost'un yazı işlerinde yalnız kalışına bağlanabilir. Fakat *Pazar Postası*, iki yıl gibi kısa bir sürede edebiyatımızda uzunca yıllar süren bir tartışma başlatmıştır. Özellikle 1956-58 yıllarında bu dergide yapılan çalışmalar, yayımlanan ürünler bugün hâlâ kendinden söz ettirir. Bu da, *Pazar Postası*'nın dergicilik geleneğimizdeki yerini önemli kılmaya, bizi bu dergi üzerinde durmaya iter.

** Asım Bezirci.

TÜRK DİLİ

Türk Dil Kurumu tarafından 1 Eylül 1951 tarihinde, aylık fikir ve edebiyat dergisi olarak çıkmaya başlar *Türk Dili*. Yayın hayatı, 19 Ekim 1983 tarihinde Türk Dil Kurumu'nun kapatılmasıyla son bulur.

Türk Dili'ni ilk 250 sayı boyunca, yani 1 Temmuz 1972'ye kadar Agâh Sırrı Levend, bu tarihten kapatılana kadar olan süreçte Ömer Asım Aksoy yönetir.

Daha çok dil sorunlarına sayfalarını ayıran *Türk Dili*, yayın hayatı boyunca edebiyat ürünlerine geniş yer verir. Fakat asıl misyonu, Türkçe'nin savaşımını üstlenen bir dergi olmasındadır. Öyle ki bunu ilk sayıda yayınlanan "Başlarken" adlı yazıda çok net bir şekilde görebiliriz. Yazıda, derginin, bugünün Türkçe'sini, daha doğrusu Türkçelerini göstermek için çıktığını, bir çığırın, bir görüşün dergisi değil, Türkçe'yi sevenlerin, Türkçe için çalışmak isteyenlerin dergisi olduğu imlenir. Ayrıca; "Bu dergiyi Türk Dil Kurumu çıkarıyor, ama yalnız kendi görüşünü yaymak, kendi yaptıklarını bildirmek, kendi fikirlerini savunmak için değil, yarının Türkçe'sini kurmaya çalışanları biraraya toplamak, hepsine de kendi düşüncelerini, dileklerini bildirmek imkânını sağlamak için çıkıyor (...). Bu dergi Türkçe'yi seven, Türkçe'ye inanan, Türkçe için çalışmak isteyen bütün yazarlarımıza açıktır." denilir.

İzleyeceği yayın politikasını daha ilk sayısında, çok açık ifade eden *Türk Dili*'nin ağırlıklı konularının başında "dil" gelir. Bunun içinde Türk Dil Kurum üyelerinin Türkçe üstüne yazılarına öncelik tanınır, bir bakıma Kurum'un çalışmaları dergi aracılığıyla geniş kitlelere ulaştırılır.

Türk Dili'nin 28. sayısında Agâh Sırrı Levend, "Dergimizin Karakteri" başlıklı yazında, arı Türkçe'yi yaymanın derginin amacı olduğunu belirttikten sonra şu noktalara dikkat çeker: "... elden geldiği kadar arı Türkçeyle yazılmış şiirler, hikâyeler, denemeler, başka dillerden çevirmelere yer verecektir. Derginin bir baş-

ka bölümünde eski metinler üzerinde yapılmış incelemeler, irdemeler bulunacaktır. Üçüncü bölüm dil üzerinde tartışmalara ayrılacak, bu arada basında dil üzerine çıkan yazıların özeti ile gereken cevapları verilecektir."

Türk Dili, salt "dil" konusuyla da sınırlı kalmaz. Edebiyat tarihiyle ilgili inceleme ve düşünce yazılarına, folklor araştırmalarına, plastik sanatlara, şairler ve yazarlar üstüne yapılmış biyografik incelemelere, yabancı yazarlardan çevirilere, kitap ve süreli yayınların tanıtımına sayfalarında sık sık yer verir. Ayrıca derginin hazırladığı kapsamlı özel sayılar hayli ilgi çekicidir. Bu özel sayılardan bazıları şunlardır: 113. sayı "Şiir", 127. sayı "Günlük", 142. sayı "Eleştiri", 154. sayı "Roman", 178. sayı "Tiyatro", 207. sayı "Türk Halk Edebiyatı", 214. sayı "Türk Kısa Oyunları", 234. sayı "Eleştiri II", 258. sayı "Gezi", 246. sayı "Anı", 262. sayı "Yapısalcılık", 266. sayı "Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Dili ve Yazını", 286. sayı "Türk Öykücülüğü", 298. sayı "Türk Romanında Kurtuluş Savaşı", 314. sayı "Okunuşunun 50. Yılında Söylev", 347. sayı "Atatürk", 349. sayı "Yazın Akımları".

Türk Dili'nde "dil" üstüne yazıları yeralan bazı isimler şunlardır: Ömer Asım Aksoy, Nurullah Ataç, Falih Rıfkı Atay, Agâh Sırrı Levend, Hasan Ali Yücel, Hasan Eren, A. Dilaçar, Abdülkadir İnan, Samim Sinanoğlu, Talat Tekin, Mehmet Ali Ağakay, Nermi Uygur, Enver Naci Gökşen, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Nadir Nadi, Emin Özdemir, Kevser Acarlar.

Dergide şiirleri yayınlanan şairlerden Haluk Aker, Nahit Ulvi Akgün, Gülten Akın, Sabahattin Kudret Aksal, Erdoğan Alkan, Mahmut Alptekin, Özdemir Asaf, Selahattin Batu, Salâh Birsel, Abdülkadir Bulut, Edip Cansever, Necati Cumalı, Behçet Kemal Çağlar, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Metin Eloğlu, Abdullah Rıza Ergüven, İlhan Geçer, Talat Sait Halman, Özdemir İnce, Ceyhun Atuf Kansu, Sezai Karakoç, Cahit Külebi, Behçet Necatigil, Mustafa Şerif Onaran, İsmet Özel, Ali Püsküllüoğlu, Tahsin Saraç, Ülkü Tamer, Ercüment Uçarı, Turgut Uyar, Halil Uysal, M. Turan Yarar, Ali Yüce, Cahit Zarifoğlu, Nihat Ziyalan'ı sayabiliriz.

Öykücülerimizden Oktay Akbal, Talip Apaydın, Burhan Arpad, Mehmet Başaran, Fakir Baykurt, Kemal Bilbaşar, Muzaffer Buyrukçu, Necati Cumalı, Bilge Karasu, Samim Kocagöz, Demir

Özlü, Adnan Özyalçıner, Zeyyat Selimoğlu, Kâmuran Şipal, Tarık Dursun K., İlhan Tarus, Tomris Uyar, Tahsin Yücel'in öykülerinin sıklıkla dergide yayınlandığını görürüz.

Türk Edebiyatı üzerine incelemelerde ise daha çok Türker Acaroğlu, Tahir Alangu, Adnan Binyazar, Pertev Naili Boratav, Konur Ertop, Akşit Göktürk, Abdülbaki Gölpınarlı, Orhan Şaik Gökyay, Agâh Sırrı Levend, Rauf Mutluay, Cahit Öztelli, Muzaffer Uyguner, Nermi Uygur, Suut Kemal Yetkin'e rastlarız.

13 yıl Türk Dil Kurumu Yayın Kolu Başkanlığı'nı yürüten Salâh Birsel *Türk Dili* dergisiyle geçen yıllarını şöyle anlatır: "(...) 1960 Eylülü'nde Türk Dil Kurumu Yayın Kolu Başkanlığını yürütmeye başladım. Ekim'de de *Türk Dili* dergisinin 109. sayısını yayınladım. Dergiyi üstlendiğimde dışarda, piyasada, 300 tane satardı. Abonesi ise hiç yoktu.

13 yıl, 1973 Ekim'ine değin bu iş başında kaldım. Ayrılırken, derginin piyasadaki satışı 2.500'e ulaşmıştı. Abone sayısı ise on bini geçiyordu.

(...) İlk yıllarda yazı kurulu, yanılmıyorsam Suut Kemal Yetkin, Selahattin Batu, Agâh Sırrı Levend, Gündüz Akıncı ve Doğan Naci Aksan'dan oluşuyordu. Zamanla Mehmet Salihoğlu, Hasan Eren, Adnan Binyazar, Tahsin Saraç, Mustafa Şerif Onaran, aralık aralık kurulda göründüler. Bir yıl Sabahattin Kudret de üyelik yaptı.

(...) Ömer Asım Aksoy'un her sayıda bir dil yazısı bulunuyordu: *Düşünceler-Düzeltmeler*. Ayrıca Suut Kemal Yetkin, Nermi Uygur, Cevdet Kudret denemeleriyle katılmışlardır. Ben de "Yaşamanın Korkulukları", "İnce İşler" gibi kimi denemelerimi vermiştim. Memet Fuat da aralık aralık, denemelerini yolluyordu.

XII. ciltteki (sayı: 133-144 / 1962-1963 yılları) ozanlar da üç aşağı, beş yukarı aynıdır. Öykücüler de öyle. Yalnız bu ciltte Osman Türkay'la Behçet Necatigil'in şiirleri de gülbank çekiyordur. Öykücü olarak şanoda gezinen de Demir Özlü ile Oktay Akbal'dır.

Bundan sonraki sayılarda da aynı yazarların yazıları görünecektir. XIII. ciltten (Sayı: 145-156) başlayarak bir de her sayı bir perdelik oyunlar vermeye geçtik. İlk oyun Gülten Akın'ındı; *Batak* (Sayı: 145).

Ondan sonra Necatigil'in, Baltacıoğlu'nun, Necati Cumalı'nın, Samim Kocagöz'ün, Zeyyat Selimoğlu'nun, Nezihe Meriç'in oyunları birbirini kovaladı. Aziz Nesin'in oyunu *Bir Kadın İçin Düet* adını taşıyordu.

Daha ilerki sayılarda yeni öykücüler de (Sevim Burak, Kemal Bilbaşar, Mehmet Başaran, Burhan Günel, Selçuk Baran, Tahsin Yücel) aramızda yer almıştır. Şiir alanını ise Abdülkadir Bulut, Nurer Uğurlu, Seyfettin Başçıllar, Nahit Ulvi Akgün, Sabahattin Kudret, Metin Eloğlu, Mehmed Kemal kalabalıklaştırıyordur.

1963 sonrasında iki üç yıl dergide benim hemen hemen hiçbir yazım çıkmamıştır. Sadece çevirilerim görünmüştür.

Fahir Onger de 1970 yılında ortaya çıkmıştır. 219. sayıdaki ilk yazısı *Salâh Birsel'in Kendimle Konuşmalar'ı Üzerine* adında bir eleştiridir. Onu 221. sayıda *Kemal Tahir'in Saz Görünümlü Safsataları Üzerine Notlar* izler. Nedir, daha önce, 218. sayıda bir de Kemal Tahir'in Kurt Kanunu romanı üzerinde durmuştur. Onger, 229. sayıda da Cengiz Tuncer'in *Hacizli Toprak*'ın eleştirir. 247 ve 248. sayılarına ise *Oktay Akbal'ın Öyküleri* adlı kitabında iki sayı süren bir inceleme vermiştir.

Emin Özdemir de 229. sayıdan başlayarak dergiye her sayı yazmayı sürdürmüştür.

Ben daha ilk sayılardan İngiliz, Fransız, Alman dergilerinden haberler, yazı özetleri vermeye bakardım. Fransız dergilerinin zamirini ben boyardım. Daha sonra bu işi Cemal Süreya'ya bıraktım. O da bir aralık işi Süreyya Berfe'ye aktardı. Öbür dildeki haber yazılarını ise çeşitli yazarlar üstlenmişti.

Ben, bir de iş başına geçer geçmez her yıl bir özel sayı yayınlamaya koyuldum.

(...) Hort atmak, övünmek gibi olmasın özel sayıların yükü ve ağırlığı hep benim üstümdeydi. Yalnız *Sinema* sayısında Nihat Özön'ün *Tiyatro* sayısında da Metin And'ın gerçek yardımları oldu. Öbür özel sayılarda yer alan İngiliz Edebiyatı bölümlerini de aşağı yukarı Akşit Göktürk yürütürdü. Ben bu iş için Memet Fuat'a imdat çekmiştim. O da bana o çok değerli Akşit'i salık vermişti. Alman Edebiyatına destek olanlar da vardı.

Fransız Edebiyatı bölümüne girecek yazıları ya ben çevirirdim, ya da güvendiğim kimi yazarlara çevirttirdim. Son yıllarda Tahsin Saraç'ın bir hayli çevirisi yayınlandı.

(...) Doğrusu ya, *Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı* da beni pek yormamıştı. O sayı, Agâh Sırrı Levend'in "Halk ve Tasavvufi Halk Edebiyatı" yazısıyla kapılarını açıyordu. Pertev Naili Boratav'ın da Halk Edebiyatı üzerine üç yazısı vardı. Ama rekor Abdülbaki Gölpınarlı'daydı. Onun yedi yazısı anıt gibi yükseliyordu. Orhan Şaik Gökyay'ın da "Dedekorkut Hikâyeleri ve Önemi" adında bir yazısı ön sıralardaydı. Dergiye ayrıca Tahir Alangu "Keloğlan Masalları", Konur Ertop da "Dîvan Edebiyatının Halk Edebiyatına Etkisi" adlı yazılarıyla katılmışlardı. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu ile Metin And da eksik değildi(...).

YENİ UFUKLAR

Orhan Burian'la Vedat Günyol'un birlikte kurdukları *Ufuklar* dergisinin ilk sayısı Şubat 1952'de çıkar. Aylık sanat ve düşün dergisi olarak yayın hayatına başlayan *Ufuklar*, kitap boyutlarını taşır.

Derginin ilk sayısında Orhan Burian'ın "Dileğimiz" başlıklı yazısı görülür. Aslında imzasız olan bu *Ufuklar* dergisinin çıkış amacını anlatır. Yazıda, *Ufuklar* dergisinin güzel, iyi ve doğru uğruna yazıp konuşacağı dile getirilir. Derginin çıkışı bu üç ilke ile anlamlandırılır.

Orhan Burian yönetimindeki *Ufuklar* dergisinin ilk sayılarında Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Samim Kocagöz, Melih Cevdet Anday, Güner Sümer, Sabri Altınel, Tarık Dursun, Orhan Kemal, Behiç Duygulu, Cavit Orhan Tütengil, Orhan Duru, Sabahattin Eyüboğlu, Mehmet Başaran gibi yazarların imzalarına rastlanır.

Orhan Burian'ın ani ölümü üzerine, Oğuz Arıkanlı, Orhan Duru ve Vedat Günyol'un hazırladığı, Orhan Burian özel sayısı ile, Eylül 1953'te *Ufuklar*, *Yeni Ufuklar* adıyla yeniden çıkmaya başlar.

Yeni Ufuklar, Vedat Günyol'un yönetiminde, Ekim 1953'ten Kasım 1976'ya dek 275 sayı çıkar. Bu kez derginin başyazısında "iyiye, doğruya bağlanan insanın mutlak güzeli yaratacağına" inanıldığı belirtilir. *Ufuklar* dergisiyle başlayan güzele ulaşma serüveni bu kez *Yeni Ufuklar*'la sürer.

Yeni Ufuklar'ın yaşamını sürdürmesinde Yılmaz Güney, İlhan Erdost gibi yazar ve sanatçıların büyük etkisi olur. Derginin İstanbul dışında da kitlelere ulaştırılmasını sağlarlar. Her çeşit bağnazlığın karşısında yer alan dergi, Demokrat Parti döneminin baskıcı idaresine karşı yazarlarıyla birlikte direnir.

Öyle ki, bu dönemin ilk günlerinde 'özgürlük yanlısı' olarak görünen iktidar, yavaş yavaş baskıcı yönünü gün ışığına çıkardıkça sanat ve edebiyat alanı da bu yönetimden payını alır.

Yeni Ufuklar, sayfalarında, bu dönemin 'kaçış veya içine kapanış özelliği taşıyan şiir ve yazıları' olarak nitelendirdiği *İkinci Yeni* ürünlerine pek fazla yer vermez.

Siyasal baskı şiddetini gün geçtikçe arttırır; komünist yuvası olmakla suçlanan Köy Enstitüleri, Halk Evleri birbiri ardına kapatılır.

Bu dönem *Yeni Ufuklar* dergisinde ürünlerine rastladığımız yazarlardan şu adları sayabiliriz: Atalay Yörükoğlu, Oğuz Arıkanlı, Yılmaz Güney, Muzaffer Buyrukçu, Sabahattin Eyüboğlu, Fethi Naci, Güner Sümer, Azra Erhat, Rauf Mutluay, Afşar Timuçin, Selim İleri, Demir Özlü, Ferit Edgü, Orhan Duru, Demirtaş Ceyhun, Mehmet Seyda, Nedim Gürsel.

1960'lara gelindiğinde *Yeni Ufuklar* şiir ve öykü akımına uğramış görülür. Vedat Günyol bu akım karşısında Türkiye'nin bir eksikliği olan düşün yazılarına ağırlık verir. Bu nedenle Çan Yayınları'nı kurar. Çağdaş düşün dünyasına damgasını vurmuş Sartre, Camus, Russel, Einstein gibi düşünürlerin eserleri yayımlanır.

Bir bakıma *Yeni Ufuklar*'ın yayıncılık kolu diyebileceğimiz Çan Yayınları arasında çıkan G. Babeuf'ün *Devrim Yazıları* adlı kitabı ise büyük yankı uyandırır. Öyle ki, bu kitabı çeviren Sabahattin Eyüboğlu ve Vedat Günyol iki yıl mahkemelerde kitabın suçsuzluğunu anlatırlar.

Her türlü zorluğa karşı Çan Yayınları yaşamaya devam ederken *Yeni Ufuklar* da bilimsel bir kaygı taşıyan düşünürlerin, sanatçıların yazılarıyla birlikte, düşün ve sanat dünyasına yeni yaklaşımlar getiren bir işleve sahip olur.

Yeni Ufuklar, sanat ve düşünce yazılarının yanı sıra eleştiri türünün gelişmesinde de önemli role sahip olur. Dergi, genç imzaların eleştiri yazılarına sıkça yer verirken edebiyatımızın çeşitli eserleri ve sorunlarını da ayrıntılarıyla inceler. Bu açıdan bakıldığında, *Yeni Ufuklar* edebiyatın düşün atölyesi özeliğini taşır.

Yeni Ufuklar'ın yaşamını 20 yılı aşkın bir süre sürdürmesinde, gerek sanat ve edebiyat sorunlarına gerekse insanlık onuruna, devrimci bir özle sarılması ve baskıcı iktidarın karşısında yer alması neden olur.

Zaten derginin sayfalarında yer alan yazılara ve derginin bir diğer kolu olan Çan Yayınları'ndan çıkan kitaplara bakıldığında,

düşünsel ilerlemenin bir an önce yakalanması ve o ilerleyişin içinde yer alınması kaygısı taşındığı görülür.

Bu kaygıyı taşıyan Vedat Günyol düşünsel ilerleyişe açılan pencerelerden birini, *Yeni Ufuklar*'la aralar. Yazarla okur arasındaki ilişkiyi yirmi dört yıl sürdürebilen *Yeni Ufuklar*, Kasım 1976'da 275. sayısıyla yayın yaşamına son verir.

Vedat Günyol, *Yeni Ufuklar*'la yaşadığı yirmi dört yıllık serüvenin ardından şunları söylüyor:

"İyiye, güzele, doğruya baş koyduk. Ama gördük ki, iyi de, güzel de, doğru da, hep küçük adamların, ezilmiş, ezilmekte olan, yoksul ama ruh zengini, saraylara değişmediği gecekondu yaşantılarının göbeğinde, orta yerinde yer almaktadır. Bunların karşısında saygınlıklarını, soygunluklarını ve soygunculuklarını sömürülerle sürdüren sermaye sınıfı ve onun sözcüleri, satılık basını, televizyon, radyo reklamları, uyduruk kitapları, broşürleriyle boy göstermektedirler."*

* Erdal Doğan, "Ufuklar'dan Yeni Ufuklara", TYS Edebiyat, Temmuz 1994, Sayı 9.

MAVİ

1 Kasım 1952'de Ankara'da çıkmaya başlayan *Mavi* dergisini 5. sayısına kadar Teoman Civelek, 25. sayıdan 36. sayısına kadar da Özdemir Nutku yönetir.

Derginin ilk sayısında Teoman Civelek'in kaleme aldığı "Mavi'nin Düşündürdükleri" başlıklı yazıda; "Bütün inkılâplar kökleini cemiyetin inkişaf şartlarından almış olmalarına rağmen, dama yeni bir nesil yaratmışlar ve özlenilen sosyal yapının kurucuu olacak yeni bir insan tipini yontmuşlardır. Kafa, ruh, et ve keniğimizle kendimizi inkılâp davasına verdik. Mustafa Kemal sevgisi bir şarkı gibi dudaklarımızda dolaşıyor. O, kafamızda nur, yüreğimizde imandır. Hürriyetin ve barışın rengi olan *Mavi*, memleket bütünlüğü içinde çalışmayı kendisine hedef bilmiştir. Bu toprağı, insanları ile, düşünce ve duyguları ile, kaderi ile, yani, bütünü ile kavrayan fikir ve sanat adamları safımızda yer alabilir."

Civelek'in bu sözlerinden de anlaşılabileceği gibi *Mavi*'de yazacak olanların ortak paydası Kemalizmdir. Öyle ki, özellikle derginin ilk sayılarında yer alan isimlerin birçoğu sanat anlayışları açısından birbirlerine zıt olsalar da aynı dergide yazabilmişlerdir. Bunun için Kemalizm sevgisi yeterli olmuştur. *Mavi*'nin bu tutumu 1954'ten itibaren bir noktada değişir. Bu değişimin nasıl gerçekleştiğine derginin çeşitli sayılarından örneklerle bakalım:

Mavi'nin 2. sayısı ölüm yıldönümü nedeniyle Orhan Veli'ye ayrılır. Bu sayıda Sabahattin Eyüboğlu, Oktay Rıfat ve Nurullah Ataç'ın şair hakkında olumlu düşüncelerini okuruz. Ayrıca Cahit Külebi'yle de bir söyleşi yapılır.

3. sayıda bir yenilik göze çarpar. Tiyatro, sinema, müzik haberlerinin yer aldığı "Fikir-Sanat-Olay" başlıklı bir köşe açılır.

Derginin resim üzerine yazılarını Eşref Üren, röportajlarını daha çok Teoman Civelek hazırlar.. 4. sayıda Civelek'in konuğu Peyami Safa olur. İstanbul'un fethinin yıldönümü nedeniyle *Mavi*'nin 8. sayısı "Fetih Özel Sayısı" olarak çıkar. Bu sayıda M. Su-

nullah Arısoy "Fetih ve Şiiri Üzerine" bir yazısıyla / İbrahim Minetoğlu, Arif Hikmet Par, Vural Eren, Ülkü Arman, Teoma Civelek, Erhan Çağlı, Refet Kocabekir, Enis Turgut Sungu Nedret Gürcan fetih üzerine yazdıkları şiirlerle yer alırlar.

Mavi 13. sayısıyla ikinci yılına girerken Sait Faik dergi için şöyle bir değerlendirme yapar: "*Mavi* güzel dergi, ama biraz dah kavgacı, biraz daha delidolu olsa rengine zarar gelmez. Deniz baksanıza; nasıl hırçındır. Bayılırım hırçın dergilere." Yaşar Kemal ise *Mavi*'yi "kıymetli bir dergi" olarak niteler.

16. sayının konusu "Dünya Edebiyatı"dır. Bu sayıda Amerikan, İspanyol, Nepal, Portekiz, Danimarka, İngiliz, Ermeni, Japon, İran, Kafkas, Bulgar, Mançurya, Güney Afrika edebiyatlarından örnekler sunulur.

Sait Faik'in ölümü üzerine derginin 20. sayısı ona ayrılır. Melih Cevdet Anday, Orhan Hançerlioğlu Sait Faik'i anlatırlar. Aynı sayıda Attila İlhan'ın, Ahmet Oktay'a bir yanıtı yer alır. Konu; İlhan'ın *Sokaktaki Adam* romanıdır. Bu sayıyla birlikte Attila İlhan'ın *Mavi*'de sürekli yazıları görülür: 21. sayıda "Sosyal Realizmin Münasebetleri Yahut Başlangıç", 22. sayıda "Sosyal ve Estetik Bir Platform Lüzumu", 24. sayıda "Sosyal Realizmin İktisadi ve Sosyal Tutumu" gibi polemiklere yol açan yazılardır bunlar. Attila İlhan'ın bu yazıları sonucu *Mavi*, Sait Faik'in istediği "kavgacı" niteliğe kavuşur. Dönemin bir başka dergisi *Hisar*'la *Mavi* arasında İlhan'ın yazıları nedeniyle tartışmalar yaşanır.

Bu tartışmalarda *Hisar* dergisinin düzeyi kaçırdığı, belki bundan dolayı 25. sayıda şu açıklamaya gidildiği görülür: "Bazı gazete ve dergilerde *Mavi* 'sosyal realizm' organı olarak gösterilmektedir. Dergimizin sosyal realizmle hiçbir ilişiği yoktur. *Mavi*, bu konudaki gerçeği ortaya çıkarabilecek tartışmalara zemin hazırlayabilmek ümidiyle Attila İlhan'ın yazılarına sütunlarında yer vermiştir. Dergimiz bu konuda bir anket hazırlamakta olup, anket sonunda kendi görüşünü de okuyucularına bildirecek, sosyal realizm karşısındaki durumu etraflı olarak açıklayacaktır."

Attila İlhan ise bu dönemi, *Gerçekçilik Savaşı* adlı kitabında şöyle değerlendirir: "*Mavi*'yi Ankara'da 'gençler' çıkarıyorlar. Sonderece karma bir dergi. Kimden yazı bulunursa, alınıyor. Önderi derginin çıktığından bile haberim yok. *Sokaktaki Adam* yayınlandıktan sonra, Ahmet Oktay *Mavi*'de bir eleştiri yayımla-

dı. Tesadüfen, o zamanlar köprüye bitişik olan Kadıköy İskelesi'ndeki kitapçıda gördüm. O akşam oturup bir cevap, bir de mektup yazdım. 'Gerçekçilik Savaşı' hanidir başlamıştı, sürüyordu; onlara işbirliği önerdim. *Mavi*'yi bana açtılar. Güner Sümer, Ahmet Oktay İstanbul'a geldi. Derginin son beş on sayısı 'genç kuşağın' - 50 kuşağı mı demek lazım - 'öncüler'le savaşımıyla geçmiştir. Söz açılmışken, şu gerçeği belirtmeden olmayacak: Amacım, *Mavi*'de Plekhanov estetiğine yaslanan, ulusal bileşimci bir sosyalist platform gerçekleştirmekti, bir bakıma çok önceleri İstanbul'da Marmara Gazinosu'nda bir gece yaptığımız toplantının amacını, *Mavi*'yle yapabilir miyim düşüncesiydi bu. ne var ki 'Maviciler' arasında sosyalizmle azbuçuk ilgisi olmuş, sorunlarını biraz olsun bilen iki kişi vardı: Ahmet Oktay, Yılmaz Gruda! Onun için, o dönemde bu arkadaşlara yazdığım mektuplarda, Ankara'daki havaya egemen olmalarını rica ediyordum. Onların bana yazdığı mektuplarda ise, aşağı yukarı bir rapor havası hissedilirdi. Bendeki mektuplar bir polis araması sırasında götürülmüştür, şimdi kim bilir nerede. Acaba benim onlara yazdıklarım duruyor mu? *Mavi* hareketine iyi kötü bulaşmış yazar ve ozanların adlarını da bu arada anmak gerekiyor: Yılmaz Gruda, Ahmet Oktay, Ferid Edgü, Oğuz Arıkanlı, Orhan Çubukçu, Fikret Hakan, Demirtaş Ceyhun, Demir Özlü, Hilmi Yavuz, Güner Sümer, Asaf Çiyiltepe, Tevfik Akdağ, Özdemir Nutku ve adını unuttuklarım..."

Attila İlhan'ın saydığı isimlerin yanı sıra dergide yazılarıyla Fakir Baykurt, Ömer Faruk Toprak, Hasan Tanrıkurt, Şevket Rado, Muzaffer Uyguner, Alparslan Kızıltuğ, Füruzan, Hüsrev Tökin / şiirleriyle Ülkü Arman, Kamuran Özbir. Hasan Şimşek, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Avni Dökmeci, Turhan Güvem, Edip Cansever, Kamran Yüce, Cemal Süreya, Muzaffer Erdost, Ali Püsküllüoğlu, İsmet Sezer / öyküleriyle Tarık Dursun K., Tahsin Yücel, Muzaffer Orhan Buyrukçu, İlhan Tarus, Mahmut Makal, Orhan Duru, Nezih Ümit, Seza Altındağ yer alan imzalardan bazılarıdır.

YENİLİK

Yenilik, İstanbul'da 15 Aralık 1952 tarihinde Naim Tirali yönetiminde aylık olarak çıkar. İlk iki yılını gazete, 1954'ten itibaren dergi boyutlarında yayın hayatını sürdüren *Yenilik*'in birinci sayısında yer alan "Çıkarken" başlıklı yazıda : "*Yenilik* gazetesini sıhhatli bir anlayışın aydınlığında uzun zamanda beri memleketimizde yokluğu hissedilen bir 'Sanat Gazetesi' halinde çıkarmak istedik. Gerek muhteva, gerek sayfa tertibi ve takdim bakımlarından, ilk sayımızın arzu ettiğimiz mükemmellikte olacağını iddia edecek değiliz. Bilhassa ilk sayıların kaçınılması güç, hata ve eksikliklerinden, bizim de bütün iyi niyetimize rağmen, tamamen kaçınabileceğimizi ümit etmiyoruz. Asıl bundan sonraki sayılarımızda, bu sayımızda gerçekleştiremediğimiz bazı noktaları gerçekleştirerek, okuyucularımızı, küçük de olsa, sevimli ve ilgi toplayacak bir sanat gazetesine kavuşturmaya çalışacağız..." denilir.

Çizilen bu tablo ışığında şiir, öykü ve deneme yazıları ağırlıkta olmak üzere kitap tanıtımlarına, resim, müzik ve tiyatro eleştirilerine rastlarız *Yenilik*'in sayfalarında. 1940 sonrasının tanınan sanatçılarının yanı sıra yeni imzalara da yer verilen dergide çeşitli "özel sayı"lar da hazırlanır.

Yenilik'in 6. sayısı "İstanbul", 18. sayısı "Sait Faik Abasıyanık 56. sayısı "Nurullah Ataç" özel sayıları olarak okura ulaştırılı Derginin ilk sayısında Salâh Birsel'in "Küfür Edebiyatı" yazısı genç yazarları, 10. sayıda Tarık Buğra'nın "Şive Taklidi" yazısı Orhan Kemal'i eleştirdiğini, 39. sayıdaysa Tahir Alangu'nun Sait Faik üstüne bir değinisini görürüz.

46. sayısıyla *Yenilik* onbeş günde bir çıkmaya başlar. Bir sonraki "Cahit Sıtkı" özel sayısı olarak hazırlanır. 51. sayıyla birlikte biçim değişikliğine gidilir; aylık bir dergi olarak, Aralık 1957 tarihine kadar yayımını sürdürür.

62 sayı çıkan dergide şiirleriyle Fazıl Hüsnü Dağlarca, Behçet Necatigil, Cahit Külebi, Sabahattin Kudret Aksal, Necati Cumalı, Özdemir Asaf, İlhan Berk, Edip Cansever, Attila İlhan, Ercü-

ment Behzat Lav, Metin Eloğlu, Turgut Uyar, Cahit Irgat, Ercüment Uçarı, Kemal Özer, Cemal Süreya, Abdullah Rıza Ergüven, Ümit Yaşar Oğuzcan, Ülkü Tamer, Ali Püsküllüoğlu, Talat Halman / öyküleriyle Zeyyat Selimoğlu, Naim Tirali, Tarık Buğra, Memduh Şevket Esendal, Samim Kocagöz, Muzaffer Buyrukçu, Oktay Akbal. Tarık Dursun K., Bilge Karasu, Tahsin Yücel, Erdal Öz, Adnan Özyalçıner, Füruzan Yerdelen, Demir Özlü yer alan isimlerden bazılarıdır.

Ayrıca *Yenilik* dergisinde: 22 yaşında (2 Aralık 1942) ölen genç şair Rüştü Onur'un 36. sayıda "Dua", Eylül 1954 tarihli sayısında da "Endişe" ve "Ev Sahibi" şiirlerini görürüz.

ŞİMDİLİK

Ocak 1955'te çıkıp altı ay sonra kapanmasına rağmen dönemin şair ve öykücülerini biraraya toplaması ve "yeniyi" aramalarında sarf ettikleri güç açısından önemli bir dergidir *Şimdilik*. İlk üç sayısı Tevfik Akdağ, son üç sayısı da Ahmet Arkan'ın yönetiminde çıkar. Tek yapraktır.

Şimdilik'in çıktığı günleri, yine bu derginin şairlerinden Cemal Süreya *Papirüs*'te şöyle değerlendirir: "O günlerde çıkmakta olan genç dergilerden, sanat sorunları üstünde düşünme, daha doğrusu düşünmeyi isteme özelliğiyle ayrılıyor. Yalnız yazarlarının böyle bir düşünme ortamına girerlerken yeterince silahlı olmadıkları hemeninden belli oluyor. Sözgelimi yurt gerçekleri, batılılaşmak, toplumcu değerleri kollamak gibi kavramlar çok kez birbirine karıştırılıyor. Yine de bu dergide yazan genç yazarlar tepkilerini ayrıntılandırırken bile bir kendini arama çabası içine giriveriyorlar. Altı sayılık yayın hayatı süresince yazarları üç kez kendi aralarında bölündükleri, anlaşmazlığa düştükleri halde, genel bir yenilik isteği, yazma tutkusu, bu çatlamaları geri planlara itiyor, o yılların şiir ve hikâye gereksemelerine göre akıyor, onların içinde oluşuyor her şey.

Yenilik isteği dedik. O sıralarda yeni yazmaya başlayan genç sanatçının oluşurkenki tavrı, gerçekten, bir yenilik isteğiyle koşuludur. Ancak buna soyut bir yenilik isteği diyebilir miyiz acaba? O günkü yazar öyle düşünse bile, diyebilir miyiz? 1955'lerin genç sanatçısının yenilik isteği, o günlerde geçerli olan, devinen sanatın yarattığı bunalımdan, sanatçının o sanatta gördüğü, ama nedenlerine pek de inemediği tıkanmadan ileri geliyor. Özellikle günün şiiri genç şaire bir şey dememeye başlıyor. Üstelik kendi oluşum süreci bütün bütüne bu şiirin içinden geçtiği halde, bir şey dememeye başlıyor. Daha önemlisi, genç sanatçı, kendini o sanata pek yetenekli görmemeye başlıyor. Ve değişmesini istiyor o sanatın. Nasıl bir sanatı önererek? Belli değildir burası. *Şimdilik* dergisinde de bu tavrı buluyoruz."

Derginin ilk sayısında Muzaffer Erdost'un "Boş Tasa" başlıklı yazısıyla, dönemin bir diğer dergisi *Yeditepe*'nin 73. sayısında yayınlanan Memet Fuat'ın "Yenilikten Öncesi" başlıklı yazısı üzerine değindiğini görüyoruz. İkinci sayıda Turgut Uyar "Korkulu Ustalık" yazısıyla yine bu konu hakkında düşüncelerini sergilerken, Tevfik Akdağ ve Yılmaz Gruda sanatın daha çok toplumsal plandaki ilişkileri üzerinde dururlar.

Şimdilik'te Muzaffer Erdost, Tevfik Akdağ ve Yılmaz Gruda'nın yanı sıra Ömer Faruk Toprak, Mahmut Makal, Tarık Dursun K. ve Fakir Baykurt'un da yazılarına rastlarız.

Dergide İlhan Berk, Cemal Süreya, Mehmet Kemal, Tevfik Akdağ, Selim Eren, Ahmet Oktay, Yılmaz Gruda'nın şiirleri: Tarık Dursun K. ve S. Aldanır'ın öyküleri de çok sık yer alır.

a DERGİSİ

1950'ler, şiir ve öyküde yeni arayışların izlendiği yıllar olarak geçer edebiyat tarihimize. Atilla Özkırımlı'nın da belirttiği gibi bu yıllar "siyasal-toplumsal koşulların olumsuzluğu ve edebiyat ortamında sağlıksız gelişmeler, şiirde ve öyküde birbirini bütünleyen iki yeni arayışa yol açmıştır. Çoğu Cumhuriyet sonrası doğmuş yeni bir kuşağın 1954-55'lerde başlattığı bu iki edebiyat hareketinin ortak yanı, biçime verdikleri önemdir."

İlk sayısı 15 Ocak 1956 tarihinde Edip Özyörük'ün yönetiminde çıkan, aylık *a dergisi*, bu iki edebiyat hareketine yayın hayatı boyunca sayfalarını açar. Şiirde, Garip hareketine tepki olarak çıkan İkinci Yeni . Öyküde ise "köy edebiyatı gerçekliğine tepki olarak doğup gelişen yeni bir öykü anlayışı". Bu bağlamda, dergide Hilmi Yavuz, Ercüment Uçarı, Cemal Süreya, Edip Cansever, Kemal Özer, İlhan Berk, Turgut Uyar, Ahmet Oktay, Ece Ayhan, Cevat Çapan'ın şiirlerine / Adnan Özyalçıner, Onat Kutlar, Erdal Öz, Demir Özlü ve Muzaffer Buyrukçu'nun öykülerine çok sık rastlarız.

a dergisi, yayınladığı ürünlerin yanı sıra, edebiyatın güncel sorunları üstüne düzenlediği "soruşturmalar"la da dikkat çeker. İlk soruşturmasını üçüncü sayıda düzenleyen *a dergisi*, Orhan Kemal, Metin Eloğlu ve Demir Özlü'ye "Sanatta yerli olmaktan ne anlıyorsunuz?", "Bu gerekli midir, neden?" sorularını yöneltir.

Derginin beşinci sayısının soruşturması ise hayli ilginçtir. Daha doğrusu, sorulara verilen yanıtlar... Konu; Tahsin Yücel'in *Haney Yaşamalı* adlı kitabıyla Sait Faik Hikâye Ödülü'nü kazanması. Soru; "bu konuda ne düşünüyorsunuz?" Alınan yanıtlardan bazıları ise şöyle: Yaşar Kemal; "iyidir, iyidir. Memnun oldum." Cemal Süreya, "Sait Faik Armağanı, Tahsin Yücel'in *Varlık*'a yaptığı çevirilerin ücretidir." Attila İlhan; "Güle güle yesin." Ömer Faruk Toprak; "Allah mübarek etsin." Behçet Necatigil; "Gayet yerinde oldu."

a'nın altıncı sayısında, şiirimizde yıllarca tartışılan, Cemal Süreya'nın "Folklor Şiire Düşman" başlıklı yazısı yayınlanır: "Çağdaş şiir geldi kelimeye dayandı. François Villon'dan, Andre Breton'a, Henri Michaux'ya bir çizgi çekelim, bu işin nasıl bir evrim sonucu doğduğunu göreceğiz. Çağdaş şairler kelimeleri bile sarsıyorlar, yerlerinden, anlamlarından uğratıyorlar. Bu böyleyken bizde hâlâ folklora, halk deyimlerine şiirlerinde fazlasıyla yer veren şairlerin kısır bir yolda oldukları sanısındayım. Çünkü folklorda şiirin bugünkü entelektüel niteliğini taşıyacak yeti yoktur. Kanat çırpmasına imkân vermeyecek kadar dar bir havadır..."

İlk kez *a*'da başlayan bu tartışmanın, bugüne değin zaman zaman yeniden gündeme geldiği olurken; *a*'nın sekizinci sayısında Sezai Karakoç, "Suç Folklorda Değil" yazısıyla o dönem tartışmaya katılanlar arasında yer alır: "(...) Cemal Süreya'nın yazısı kavramlar ve yöntem bakımından sallantılı. Folklor kavramını halk deyimlerine eşit alır gibi bir davranışı var. Oysa halk deyimleri folklorun içinde çok az bir yer tutar. Öte yandan halk deyimleriyle halk söyleyişini eşit tutan bir anlayışla yazıyor gibi. Halbuki deyimler ayrı, deyiş ayrıdır. Ve bahis konusu şairler deyimlerden çok deyişle sanatlarını yenilediler. Cemal bu yönleriyle ele alsaydı "deyimlerin donmuşluğu" belgesiyle onları sarsmaya kalkamazdı."

Bu tartışmadan üç sayı sonra, Mart 1957'de yayımına ara verir *a dergisi*. Onikinci sayısıyla okurla yeniden buluştuğunda iki yıl geçmiştir: Ocak 1959.

Derginin 26. sayısında *a*'nın yazarlarından Onat Kutlar'ın *İshak* adlı öykü kitabı üstüne bir "oturum" gerçekleştirilir.

a dergisi, öyküde olduğu gibi şiirde de yeni bir kuşağı muştulayan, döneminin etkin dergilerinden biri olur kısa zamanda. Kutlar'ın *İshak* adlı öykü kitabını bir sonraki sayıda Ülkü Tamer'in ilk şiir kitabı "Soğuk Otların Altında"sı izler. Ne var ki, *a dergisi* bütün etkinliğine rağmen Haziran 1960 tarihli 29. sayısıyla yayın hayatına son verir. Bu sayıda Dağlarca'nın "Bir Asker" şiiri dikkat çeker.

ATAÇ

On yıllık Demokrat Parti iktidarının ardından gelen 27 Mayıs Devrimi ve 1961 Anayasası; düşünce ve yayın özgürlüklerine yeni olanaklar sağlarken, toplumsal ve kültürel yaşantıda birçok değişikliklerin oluşmasında öncülük eder. 27 Mayıs öncesi aydınlar üzerinde estirilen terör havası devrimle birlikte yerini düşüncelerini özgürce söyleme yoluna bırakmıştır. Bu koşullar içinde birçok yayınevi, birçok yeni dergi kurulmuş; yazar için, şair için, felsefeci için okura ulaşmanın önü açılmıştır. 15 Mayıs 1962'de Ataç Kitabevi'nin aylık dergisi olarak çıkmaya başlayan *Ataç* dergisi de bu koşulların ürünlerindendir. Derginin sahibi Şükran Kurdakul, yazı işlerini idare edense İ. Afşar Timuçin'dir. İlerleyen sayılarda Aydın Hatipoğlu ve Egemen Berköz derginin yönetimini üstlenirler.

Ataç'ın ilk sayısına baktığımızda Şükran Kurdakul'un Sanatın Gücü başlıklı sunu yazısıyla derginin çıkış amacını belirttiğini görürüz. Kurdakul bu yazısında, toplumsal açmazların bireylerin sırtına yüklendiği bir dünyada, çeşitli kurumların şaşkına çevirdiği insanın kendi kendini kurtarma umudundan başka bir sorun taşımaz olduğunu vurgularken, farklı coğrafyalarda yaşayan insanların buluşma noktaları içinse şunları söylüyor: "Londra sokaklarında yere oturan seksen yaşındaki düşünce adamının gözlerinde başlayan çizgi İstanbul'da Hiroşima Sevgilim'i seyreden insanların utancında birleşiyor. Bu birleşme toplumsal tehlikelere karşı yan yana gelme içgüdüsü ile birlikte, yan yana gelen insanların, yeni nitelikler, yeni bilinçler kazandığını gösterir en çok." Yazının devamında *Ataç* dergisinin çıkış nedeni belirtiyor: "Düşünceyi insan onuruna aykırı yönlere çekmek isteyen, çağımızın modern kiliselerinin dayandığı bütün arka güçleri de yıkacak olan gene sanattır. Türk sanatının geleneği, devrim tarihimizi hazırlayan güçten ayrı düşünülemez. Dilimize günümüzdeki olanakları sağlayan dünya görüşümüzün medresenin ve doğunun düşün sömürgeciliğinden kurtaran sanatçı aydın, devrimci aydını yeni ufuklara çağırmıştır hep. Bu çağrının sonra gelen kuşaklara

bir ilerleme bilinci kazandırdığı yadsınamaz. Dergi, bu bilince bağlı aydınlar için çıkıyor."

Ataç dergisi, sunu yazısında belirttiği amaç için edebiyat tarihimizin 60'lara dek kapalı kalmış yönlerinin çözümlenmesine yönelik inceleme-araştırma yazılarının yayınlanmasında titizlik gösterir. Bunun yanında Ataç Kitabevi; Sartre, Camus, Kafka, Ionesco, Faulkner gibi yazarların ürünlerini dilimize kazandırarak dünyaya açtıkları pencerenin ne denli geniş ve etkili olduğunun bizim coğrafyamızda da bilinmesi için çaba sergiler. Tabi bu çabanın itici gücü Şükran Kurdakul'dur. Kurdakul'un birincil hedefi "düşünceye kilit vuran ortaçağ kabadayılarının dayanmaya çalıştığı felsefenin ipliğini pazara çıkarmaktır." *Ataç*'ın ilk sayısında bu hedefe ortak olanlar; Necip Aslan, Özdemir Asaf, Albert Camus, Sabri Altınel, Melih Cevdet Anday, Berin Taşan, André Gide, A. Aydın Hatipoğlu, Marguerita Duras, Langston Hughes, Emel Dilman, S. Güney Akarsu, Necati Cumalı, Bertolt Brecht, T.S. Eliot, Metin Erksan, İsmail Afşar, Ayşegül Günkut ve Kutay Karaobalı'dır.

Ataç bir sanat dergisi olarak gençlere her zaman sayfalarını açar. Fakat okura ulaştırmak istediği her gencin de sanatçı kimliği taşımasını bekler; bunun için asıl faydanın gerekli kültür yollarını açmak olduğuna inanır. Böylece dergide sanatı besleyen (toplumbilim, felsefe, tarih) değerlere yer verir. Dergi, yılda altı sayısını Çeviri Özel Sayıları olarak hazırlanması projesine gider. Bu proje, ikisi çeviri özel sayısı olmak üzere derginin yaşamına geçirilir. Özel sayılardan ilki 6. sayıda Adnan Benk'in hazırladığı "Sosyalizmin Meseleleri" başlığını taşır. Sosyalizmin sorunlarını tartışan yazılara ayrılmış olan bu sayı için Adnan Benk sunu yazısında; "Biz en uzun, ama en güvenilir yolu, aydınlatma yolunu seçtik. Çeşitli konularda temel düşünceleri, bu düşüncelere karşı söylenenleri, bir de bu düşüncelerin ne gibi değişikliğe uğradıklarını gösteriyoruz. Dileğimiz okuyanı şu ya da bu açıya çekmek değil, üzerinde akıl yorabileceği dayanaklara kavuşturmak, uydurmalardan, yalandan sakınmaya alıştırmak. Bu gerçekleştiği gün, gericiliğin bugünkü yoğunlukta tutunamayacağına inanmak istiyoruz" diyor.

Adnan Benk'in yazısından da anlaşılabileceği gibi, *Ataç*'ın çıktığı dönem 27 Mayıs dönemine denk düşse de bir başka taraf-

tan toplum içinde sığ düşünceler giderek yaygınlık kazanmaktadır. Sosyalizm ile ilgili tartışmalara uzak kalmak ayrı bir sıkıntı doğurmaktadır. *Ataç* dergisi, bu sıkıntı sonucu hazırladığı ilk çeviri özel sayısında; Lenin, Stalin, Mao, Troçki, Tito, Raymond Aron, Walter Sippinann, Jean Jaures, Simon de Beauvoir'in yazılarına yer verir.

Ataç'ın ikinci özel sayısının konusu *1923 Devrimi*'dir. Bu sayıyı Şükran Kurdakul hazırlar. Cumhuriyet'in Türk toplumuna kazandırmış olduğu aşamaların incelendiği bu sayıda; Falih Rıfkı Atay, Neşet Halil Atay, Hayri Alpar, Selahattin Batu, Behice Boran, Adnan Cemgil, Yakup Kadri, Attila İlhan, Çetin Özek'in imzaları görülür. Derginin ilk özel sayısının hemen ardından gelen 1923 Devrimi özel sayısıyla *Ataç*'ın sosyalizmle kemalizmi bir noktada birleştirmek istediği göze çarpar.

Derginin üçüncü ve son özel sayısı yine Adnan Benk'in hazırladığı *Çağdaş İnsancılık* adlı çeviri özel sayısıdır. Bu sayıda; Gide, Malraux, Jaspers, Sheller, Grasset, Breton, Montherlant, Saint-Exupery, Camus, Lukacs, Lefebvre, Bachelard ve Traven'in çeviri yazıları yer alır. Bu sayı yüzünden *Ataç* adli kovuşturmaya uğrar. Oysa *Ataç* ulusal bilinçten, demokratik toplum düzeninden Türk aydınının yeni değerler kazanmasının öncelliğini Kemalizm'de görmüştür. Bu noktadan kalkarak evrenselliğe bakan pencereleri aralamak istemiştir. Yine de *Ataç*'ın bu amaçları veya istemleri kovuşturmayı engelleyememiştir. Dergi, sekizinci sayısından sonra bir daha Çeviri Özel Sayısı düzenlemese de sayfalarında sık sık yabancı yazarların çeviri yazılarına yer verir.

Ataç dergisinde yazılarına en sık rastladığımız yazarların bir dökümünü yaptığımızda şu isimleri görürüz: Oktay Akbal, Tahir Alangu, Sabri Altınel, Tevfik Akdağ, Melih Cevdet Anday, Ahmet Angın, Oğuz Arıkanlı, Mustafa Aslan, Behzat Ay, Gürkal Aylan, Memduh Balaban, Halikarnas Balıkçısı, Asım Bezirci, Egemen Berköz, Muzaffer Buyrukçu, Ceyhun Can, Demirtaş Ceyhun, Ferid Edgü, Emin Türk Eliçin, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Orhan Duru, Ayşegül Günkut, Aydın Hatipoğlu, Selahattin Hilav, Hasan Hüseyin, Attila İlhan, Tarık Dursun K., Ceyhun Atuf Kansu, Mehmet Karabulut, Samim Kocagöz, Ahmet Oktay, Ferit Öngeren, Demir Özlü, Prof. Tarık Zafer Tunaya, Güven Turan, Nevzat Üstün.

Ataç'da yer alan Batılı yazarlar arasındaysa; Aichinger, M. Antonioni, Bertolt Brect, I. Berkman, W. Borchert, T.S. Eliot, Yevgeni Yevtuşenko, L. Hughes, Ionesco, Panait İstrati, James Joyce, Jung, Kazancakis, Larbaud, L. Pirandello, Dylan Thomas, T. Williams'ı sayabiliriz.

Otuz-kırk sayfayla ama sayfadan kazanabilmek için küçük puntolarla ve dolu dolu yazılarla, yalnızca okuru biraz daha aydınlatabilmek için sanatsal kaygılarla çıkan *Ataç*'ın son sayılarına baktığımızda sanat dışı yazılara da sıkça yer verdiğini görürüz. *Ataç* dergisi ikinci yılına girerken; toplumbilim, felsefe, tarih, ekonomi eğitimini toplumsal bir sorun olarak kabul eden okurları için Ataç Kitabevi yeni bir dergiyi, *Eylem*'i hazırlar. Bu yönüyle Ataç'ın işlevini de yüklenen *Eylem, Ataç*'ın kapanışını hazırlamış olur. Ekim 1964'te dergi, yerini tamamen *Eylem*'e bırakır.

DÖNEM

Dönem dergisinin ilk sayısı Ekim 1963'te Ankara'da çıkar. Kurucuları Asım Bezirci, Hüseyin Cöntürk ve Turgut Uyar'dır.

Dönem'i çıkaranlar ilk sayıda edebiyat alanındaki durumu "dönem" başlıklı imzasız bir yazıyla değerlendirirler. Bu değerlendirme üç başlıkta toplanır: 1) Okuyucu-yazar-dergi ilintilerinin son derece gevşemiş olması. 2) Okuyucu, yazar ve dergilerde sorumluluk duygusunun azalması. 3) Edebiyat kurumlarının amaç ve görevlerini şaşırması. Ayrıca, değerlendirmeyi yapanların bir de ilginç saptaması vardır: "Acı bir gerçek, görünüm şu ki bugün çoğu dergiler parasızlıktan değil, yazısızlıktan, yazarları nın yolozluğundan hastadırlar, yaşıyorlarsa ölü gibi yaşamakta dırlar."

Dönem, bu saptamalara katılanlara sayfalarını açarken, ilk sayısında Aydın Ayaydın, Vüs'at O. Bener, Hüseyin Cöntürk, Suphi Aytemur, Tezcan A. Turgut, Ali Püsküllüoğlu ve Turgut Uyar'a yer verir. Aynı sayıda Edip Cansever'in "Tragedyaları"nın üçüncü bölümü ve Asım Bezirci'nin "Dil Bilim ve Eleştiri" yazısı da yayınlanır.

İlk sayısından itibaren Hüseyin Cöntürk'ün hazırladığı "Şairler Sözlüğü", *Dönem*'in şiire geniş yer ayırdığını kanıtlarken, Asım Bezirci 1950 sonrası öykücülerimiz üstüne yaptığı çalışmayı bölümler halinde derginin sayfalarında yayınlar.

İkinci sayıda Can Yücel'in "Oscar Wilde", Behçet Necatigil'in "Doğa", dördüncü sayıda Cemal Süreya'nın "Cellat Havası", Metin Eloğlu'nun "Çaylak", Cengiz Bektaş'ın "Orfe", beşinci sayıda İsmet Özel'in "Waterloo'da Bir Dişi Kedi", "Ölü Asker İçin İlk Türkü", "Senin Olan Yenilgi", şiirleriyle *Dönem*'in ilk sayılarının şairlerini görürüz.

Yedinci sayıda Ahmet Oktay "Filinta", bir sonraki sayıda da Turgut Uyar "Ölü Yıkayıcılar" şiirleriyle derginin kapağından okura sunulur. Ayrıca sekizinci sayıda Adnan Özyalçıner'in "Yağma" adlı öyküsüne ve Salvatore Quasimodo'nun şiirlerine

ve şairin şiiri üstüne Egemen Berköz'ün bir incelemesine yer verilir.

Dönem, onuncu sayıdan itibaren Ertuğrul Ayaydın'ın sahipliğinde İstanbul'da yayın hayatını sürdürür. Bu değişiklik sonucunda Hüseyin Cöntürk ve Turgut Uyar Ankara'dan, Asım Bezirci ve Ertuğrul Ayaydın İstanbul'dan dergiyle ilgilenirler.

Onüçüncü sayısıyla birlikte boyutlarını küçülttüğünü gördüğümüz *Dönem*'in, bu değişikliğe gidişini Ayaydın şöyle açıklar: "Bu değişiklik Basın İlan Kurumu'ndan parasal destek almak için yapıldı. Basın İlan Kurumu, aylık yardım isteyen dergilerin kapsayacağı sayfa sayısı ve boyutunu belirlemişti. *Dönem* de yeni boyutlarıyla 13'ten 18. sayıya değin böyle çıktı ve 19. sayıda yardıma kavuştu."

Dönem'e yapılan bu yardım üç-dört sayı sürer. Sonra bir yazıyla yardımın kesildiği belirtilir. Bu nedenle, mali sıkıntıya giren derginin ömrü de çok uzun olmaz, yirmidördüncü sayıyla okura veda eder. Fakat, *Dönem*'in yayın hayatının bu denli kısa oluşuna yol açan Basın İlan Kurumu olayının arka planı için Ertuğrul Ayaydın'ın söyledikleri hayli dikkat çekicidir: "*Dönem*'de ilk sayısından başlayarak bir "Şairler Sözlüğü" yayınlanıyordu. Burada Hüseyin Cöntürk, sırasıyla ünlü, ünsüz ne kadar şair varsa, onların şiirlerini Şairler Sözlüğü sütununda önce kısaca değerlendiriyor, sonra da şairlikleri konusunda bir yargıya varıyordu. Bu, yazın dünyasında fırtınalar estiren, sert tepkiler doğuran bir olay oldu. Kısaca ve eski deyimle "zülfüyare" dokunulduğu için birçok kimselerce hiç sevilmedi dergi. Sonunda Basın İlan Kurumu'na yaptıkları baskıyla öçlerini aldılar."

YENİ DERGİ

Yeni Dergi, Ekim 1964'te Fuat Bengü (Memet Fuat) yönetiminde 48 sayfalık aylık sanat dergisi olarak yayın hayatına başlar. Yönetim yeri De Yayınevi olan derginin çıkış amacı, başka dillerdeki sanat olaylarının, düşünce tartışmalarının dilimize aktarılması olarak belirtilir.

Yeni Dergi'nin bu amacı, ilk sayısında Memet Fuat imzasıyla şöyle açıklanır; "*Yeni Dergi*, her şeyden önce, başka dillerdeki sanat olaylarını, düşünce tartışmalarını dilimize aktarmak amacını güdecek. Onun için de bu dergide daha çok çeviri yazılar okuyacaksınız. Ayrıca, sanatımızın sorunlarına yönelen, tartışma yaratacak nitelikte yazılara da geniş yer vereceğiz. Bu arada, toplu ya da paralel çalışmalar yapılmasını da destekleyerek çeşitli sayılarda özel sayılar düzenleyeceğiz (...). *Yeni Dergi*, yazarların içlerinden geldiğince yazıp gönderdikleri yazıların biraraya getirilmesiyle çıkarılmayacak. Bir ön çalışmanın, bir görevlendirmenin ürünü olacak. Böyle bir işe gerekli kadronun kimleri kapsayacağı şimdiden bilinemez, ama adlarını dergilerde görmeye alışık olmadığımız bazı bilim adamlarının bize yardım edeceklerini sanıyorum."

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi *Yeni Dergi*, bir sanat dergisinden istenilecek birçok özelliği kendine ilke olarak edinir. Fakat bu ilkeler "çıkış yazısında" yazıldığı gibi kalmaz. Derginin on bir yıllık serüveninde bu ilkeler tek tek yerine getirilir.

Yeni Dergi, 1964'ten 1967'ye kadar, sayfalarında yabancı dillerden çevirdiği çeşitli sanatsal ve düşünsel tartışmaları, incelemeleri yayımlayarak okuru besler. Başka ülkelerde gerçekleşen düşünsel olaylarla kendi coğrafyası arasında bir "köprü" görevini üstlenir. Derginin her sayısı birbirinden önemli çevirilerle, sanatsal tartışmalara konu olurken, dönemin yayınlanmakta olan diğer dergilerinden de farklı bir konuma sahip olur.

Yeni Dergi, çıkış yazısında da belirttiği gibi konuları daha kapsamlı incelemek için, 8. sayısından itibaren, üç ayda bir özel sayı

olarak çıkar. On beş ayrı konuyu içeren bu özel sayılar sırasıyla şunlar:

Bilinç Akımı (Hazırlayan; Murat Belge), Franz Kafka (Hazırlayan; Kamuran Şipal), Yeni Roman (Hazırlayan; Ferit Edgü), Federico Garcia Lorca (Hazırlayan; Cevat Çapan), Düşünce Özgürlüğü (Hazırlayan; Memet Fuat), Masal ve Edebiyat (Hazırlayan; Tahir Alangu), Afrika Şiiri (Hazırlayan; Gürkal Aylan), Nâzım Hikmet'in Suçsuzluğu (Hazırlayan; Memet Fuat), Çağdaş Çin Şiiri (Hazırlayan; Gürkal Aylan), Nâzım Hikmet'in Mektupları (Hazırlayan; Memet Fuat), William Faulkner (Hazırlayan; Murat Belge), İntihar (Hazırlayan; Ece Ayhan), Marx'çı Eleştiri (Hazırlayan; Ferit Edgü), Maksim Gorki (Hazırlayan: Memet Fuat), Küba Edebiyatı (Hazırlayan; Memet Fuat).

Dönemin birçok sanatsal ve düşünsel tartışmalarına konu olan bu özel sayılar, ele aldığı konuyu çeşitli örneklerle ve farklı yönleriyle inceler. *Yeni Dergi*, 52. sayıya kadar düzenli olarak özel sayılar çıkarır. 52. sayıdan sonraysa dergi, özel sayıların haeminde yaşamını sürdürür.

1966'lara kadarki serüveni için neredeyse çeviri dergisi diyebileceğimiz *Yeni Dergi*'de şu imzalara rastlarız: Bertrand Russell, Guillaume Apollinaire, J.P. Sartre, Claude Simon, Ignazio Silone, Jean Vilar, Wylie Sypher, Oktay Rıfat, Konur Ertop, Doğan Hızlan, Asım Bezirci, Ernest Fischer, Christopher Caudwell, Akşit Göktürk, Memet Fuat, Nermi Uygur.

Daha sonraki sayılarda, bu imzaların arasında; Mustafa Öneş, Mehmet H. Doğan, Fethi Naci, Sezer Tansuğ, Ali Gevgili, Özdemir Nutku, Selim İleri, Gürkal Aylan'ın imzalarına da sık sık rastlanır.

Yeni Dergi'de sürekli şiirleri yayımlanan şairler ise şunlar: Oktay Rıfat, Melih Cevdet Anday, Behçet Necatigil, İlhan Berk, Edip Cansever, Ülkü Tamer, Cemal Süreya, Ece Ayhan. Zaman zamansa bu şairlerin "seçtikleri" şiirlere rastlarız derginin sayfalarında.

1966 yılına gelindiğinde, *Yeni Dergi*, çağdaş Türk edebiyatının ünlü yazarlarına yönelen bir "inceleme hareketi" başlatmak amacını güder. Bir eleştiri yarışması düzenler. Bu yarışma amacına da ulaşır. *Yeni Dergi Eleştiri Yarışmaları*'nın ilkini "Orhan Veli'de Fikir Örgüsü" adlı yazısıyla Mehmet Doğan ve "Nâzım Hikmet'in Şi-

iri" adlı incelemesiyle Mustafa Öneş kazanır. Yarışmayı kazanan bu iki yazı *Yeni Dergi*'nin 31. sayısında (Nisan 1967) yayımlanır.

Bu "inceleme hareketi"nden itibaren yani. 1967'den sonra derginin sayfalarında yerli imzalara daha sık rastlanır. Çağdaş Türk edebiyatı yazar ve şairleri neredeyse tek tek incelenir. Ayrıca, bu tarihten itibaren (34. sayıdan sonra) edebiyatımızla ilgili bulunan bütün mektuplar, bilirkişi raporları gibi belgeler derginin sayfalarında yer alır.

Yeni Dergi'de yayımlanan bu belgelerde, kimi zaman Sabahattin Ali'nin Nâzım'a yazdığı bir mektubu, kimi zamansa emniyet müdürlüğünce gönderilen mühürsüz, adressiz bir kâğıt parçasının bir dergiyi kapatmaya nasıl yettiği görülür. Bu bağlamda *Yeni Dergi*, gerek inceleme yazılarıyla, gerekse belgeleriyle, kitap ve sinema eleştirileriyle okurunu her yönden kuşatır.

1967'lerin sonlarına doğru *Yeni Dergi* bünyesinde, eleştiri ve çeviri seminerleri düzenlenir. Burada amaç edebiyatımıza yeni çevirmenler, eleştirmenler kazandırmaktır. Fakat beklenen ilgi görülmeyince, akademik düzeyde gerçekleştirilmek istenilen bu seminerler yapılmaz. Derginin içindeyse, bu dönem bir iş bölümüne gidilir. 52. sayıdan 67. sayıya kadar, çeşitli zamanlarda, Yurdanur Salman, Mustafa Öneş, Egemen Berköz, Nihat Behram, Ferit Erkman, Ülkü Tamer, Gürkal Aylan ve Naci Çelik yardımcı yönetmenler olarak dergiye katkıda bulunurlar.

Derginin sayfaları çoğalınca, düşünce davalarının dosyalarını özetleyen araştırmalara, kitap eleştirilerine, gençlerle bölümlerine de yer verilir. Yerli edebiyat ürünlerinin, yerli araştırma ve eleştiri yazılarının derginin sayfalarında gün geçtikçe daha fazla yer aldığı görülür. Kısaca *Yeni Dergi*, eleştirmenini de, çevirmenini de, araştırmacısını da yine sayfalarında yaratır. Bu olgu bize, Türk edebiyatçısının (öykücüsünün, şairinin, eleştirmeninin vd.) dergilerden çıktığını gösterir. *Yeni Dergi*'ye bu açıdan bakıldığında, edebiyat dünyamıza birçok imzayı kazandırdığını görürüz. Örneğin Cevat Çapan'ın Ritsos'dan, Mehmet Doğan'ın Christopher Caudwell'den çevirilerine ilk kez bu derginin sayfalarında rastlarız.

Dergide sürekli çevirileriyle; Bertan Onaran, Murat Belge, Asım Bezirci, Yurdanur Salman, Celâl Üster, Oya Berk, Meh-

met H. Doğan, Nur Deriş, Cevat Çapan göze çarpan isimler arasındadır.

1970'lere gelindiğindeyse *Yeni Dergi*'nin tutumunu beğenmeyip, "daha kavgacı ve daha atak" olmamakla eleştirenler çıkar. Bu eleştirileri derginin 51. sayısında, "Yeni Dergi'nin Yeni Düzeni Üstüne" adlı yazısıyla Memet Fuat şöyle yanıtlar: "Böyle düşünenlere, doğru olduğunu inandığımız tutkumuzu savunmak için çok yazı sunduk. Devrimcilikte son uçlara gitmiş kimselerden çeviriler yaptık. Örnekse Fidel Castro'nun şu sözleri onlar içindi: "Devrim yalnızca umutsuz gericilerden, karşı devrimcilerden vazgeçmelidir. Bütün öteki aydınlara ve yazarlara olumlu bir politikası olmalıdır. Devrim, gerçek durumu kavramalı ve devrimci olmayan bütün sanatçı ve aydınların Devrimde çalışacak ve yaratacak bir yer, devrimci olmamalarına rağmen yaratıcı ruhlarını ortaya koyacak fırsat ve özgürlük bulmalarına imkân vermelidir."

Memet Fuat'ın bu yanıtına rağmen *Yeni Dergi*'den kopanlar olur. *Halkın Dostları*, *Gelecek* gibi "daha kavgacı ve eylemci sanat" anlayışının ağır bastığı dergiler bu yıllarda kurulur.

1960 sonrası edebiyatımızın gelişmesinde önemli bir role sahip olan *Yeni Dergi*, (Mayıs 1975) 128. sayısında "görevini tamamlamış" olduğunu belirten bir yazıyla okurlarına veda eder. Memet Fuat bu yazısında kısaca şunları söyler: "Bugün çok sayıda sanat dergisi çıkıyor. Aralarında *Yeni Dergi*'ye benzeyenler olduğu gibi, çeşitli yönlerden *Yeni Dergi*'ye üstün olanlar da var (...). Bugünkü anlayışıyla görevini tamamlamış olduğuna inandığımız *Yeni Dergi*'nin, öbür dergilerin yanı sıra sürüp gitmesindense, boş bir alanda, eleştiri alanında bir şeyler yapmaya çalışmasının daha yararlı olacağı kanısındayız."

ŞİİR SANATI

Kemal Özer'in yönettiği *Şiir Sanatı* dergisi, Kasım 1965'te İstanbul'da çıkmaya başlar. Salt şiir ve şiirin sorunlarına yer vermesiyle döneminin diğer dergilerinden farklı bir yönelime sahiptir. Derginin sayfalarında, özellikle bir kuşağın önde olduğu görülmez. Bütünüyle şiir için bir "forum" havası egemendir. Yerli yazarlar kadar yabancı şairlerin de şiir ve şiir üstüne yazılarının yayınlandığı görülür.

Derginin ilk sayısında Kemal Özer, "niçin şiir dergisi" sorusunu yanıtlarken, şiirin uzun süredir suçlandığını; soyuta, mısra işçiliğine, kapalı kaldı diye bir okunmazlık yaftasının yakıştırıldığını belirtirken, bunun açılımını şöyle yapar: "İkinci Yeni'yi anlamamakta, yanlış anlamakta direnen kimi eleştirmenler ozanlardaki durulmayı kanıt göstererek bambaşka yorumlara varma çabalarını sürdürürken kimi ozanlar da bir geri çekilme içindeler sanki."

Şiir kitaplarının aforoz edildiği bir dönemde, Özer, ilk sayıdan kaygılarını böyle dillendirirken; Doğan Hızlan "Şiir-Düzyazı Karışımı", Edmund Wilson "Koşuk Tekniği Ölüyor mu", Afşar Timuçin "Çelişkinin Üstüne Kurulan", Anıl Meriçelli "Yoklukların Şiiri ya da Değişik Doğa Açısı", Konur Ertop "Divançe'nin Kenarına Satırlar" başlıklı yazılarıyla/ Hilmi Yavuz "Hilmi'nin Çocukluğu", Cesar Vallejo "Kara Taş Ak Taş Üstüne", Can Yücel "Gidiyoruz", A. Rimbaud "Bit Kıran Kızlar", George Barker "Ozanın Gömüt Taşı İçin" ve Özdemir İnce "Ölü Kum" şiirleriyle bu sayıda yer alırlar.

Okurla şair arasında kopmuş görünen ilişkiyi yeniden canlandırmayı hedefleyen *Şiir Sanatı*'nın ilk sayısı şiir severlerce ilgi görünce, ilerleyen sayılarda, zaman zaman okur mektupları da dergide yayınlanır. Aslında bu ilgi şiire ve şairlere yöneltilen eleştirilere de yanıttır. Yani okur, *Şiir Sanatı*'nın yanındadır.

2. sayıda Murat Belge'nin "T.S. Eliot'un J. Alfred Prufrock'ın Aşk Şarkısı Şiir Üzerine" başlıklı bir metin incelemesi, Hilmi Ya-

vuz'un "Geçmiş Zaman Ardında Bir Ozan: Ezra Pound" yazısı/ 4. sayısında Rusya'daki şiir ve şiir sorunları üstüne Mustay Kerim ve Rady Fiş'le yapılan birer konuşma/ 11. sayısında Hilmi Yavuz çevirisiyle *The Times Literary Supplement*'te Anna Ahmatova üstüne yayınlanmış bir yazı ve şairin şiirlerinden örnekler / 12. sayısında Afşar Timuçin'in "Halk İçin Şiir"/ 13. sayısında Mehmet Doğan'ın "Şiirde Teknik ve Toplumsal Öğe" çalışmaları dikkat çeker. Ayrıca, *Şiir Sanatı*'nın yayınlandığı dönem Özdemir İnce Fransa'dan, Hilmi Yavuz Londra'dan, bulundukları ülkelerdeki şiir olayları hakkında yazdıklarını dergiye sürekli aktarırlar. İlginçtir, aynı yıllar içersinde, derginin yazarlarından Afşar Timuçin de Kanada'dadır; Kanada şiirini tanıtıcı yazılar ve çeviri şiirler gönderir.

8. sayıdan itibaren şairlerin kendilerini anlatan kısa yazılarını görürüz derginin sayfalarında. Kendini ilk tanıtansa Gülten Akın'dır. Yine aynı sayıdan başlayarak Nâzım Hikmet üstüne bir dizi soruşturma yapılır. Bu soruşturmaya 8. sayıda Nihat Ziyalan, 9. sayıda Refik Durbaş, Egemen Berköz, 10. sayıda Turgut Uyar, Mehmet Doğan ve Afşar Timuçin, 12. sayıda Doğan Hızlan, 13. sayıda Tevfik Akdağ yanıt verir.

Kısacası 20 sayı çıktıktan sonra kapanan *Şiir Sanatı* dergisi, yayın hayatı boyunca eski-yeni ayrımı yapmaksızın, sayfalarını geniş bir kesime açmış ve okurla yazar arasındaki kopukluğu gidermeye çalışmıştır. Dönemin şiir sorunlarını ele alırken son derece özgün çalışmalara sayfalarında yer vermiş, edebiyatımıza yeni açılımlar getirmiştir. Bir bakıma 40'larda *Yaprak*'la başlayıp, 50'ler de *Kaynak*'la süren şiir dergiciliğimizi 60'larda da devam ettiren bir dergi olmuştur.

Yukarıda adı geçenlerin dışında, dergide yazı ve şiirleri yayınlanan isimlerden bazıları Cemal Süreya, Önay Sözer, Sezai Karakoç, T.S. Halman, İsmet Özel, Güven Turan, Ataol Behramoğlu, İzgan Baz, Hüseyin Peker, Süreyya Berfe, Coşkun Zengin, Emin Tuzkan, Doğan Türker, Ercüment Uçarı, İlhami Emin, Adnan Özyalçıner, Süreyya Kanıpak, Şerif Gönültaş, Melisa Erdönmez'dir.

YORDAM

Yordam, Ocak 1966'da Hüseyin Cöntürk'ün yönetiminde Ankara'da çıkmaya başlar. Başlangıçta aylık, 12. sayısından sonra üç aylık, 20. sayısından sonraysa iki aylık olarak altı sayı daha çıkıp Kasım-Aralık 1969'da kapanır.

Yordam, döneminin diğer dergileriyle polemiğe girmeden, edebiyatın daha çok eğitsel yönüne ağırlık verir. Dergiyi çıkaranlara göre eğitim birkaç yanlıdır: Yazarı, edebiyat tarihçisini, edebiyat öğretmenini, edebiyat eleştirmenini, öğrenci ve okuyucuyu birden ilgilendirir. Bu noktada *Yordam*, eğitsel çalışmalara sayfalarını sürekli açar.

Dergi, ilk sayısında yapmayı düşündüğü işleri dört grupta toplar: "1) Eski ve yeni metinleri, yazarları bugünkü gözle incelemek ve değerlendirmek. 2) Dünden bugüne -zevkimizi oluşturmaya ya da yükseltmeye yarayacak- ne kalabilir, araştırmak. 3) Edebiyatla uğraşan eski-dil uzmanı tarihçi, eleştirmeci, öğretmen gibi kişilerin görevlerini belirlemek, bunların birbirlerini nasıl destekleyeceklerini, bütünleyeceklerini saptamak. 4) Edebiyata değin türlü sorunları işleyerek edebiyat ortamının güç kazanmasına ve gelişmesine yardım etmek..."

Yeni bir edebiyat anlayışının bilinçle geliştirilmesi gereğini duyar, *Yordam*. Yayın serüveni içerisinde bir yandan öykücü ve şairlere sayfalarında genişçe yer vererek edebiyat devinimini hızlandırmaya çalışmış, öte yandan edebiyat sorunlarına farklı bir gözle bakarak dönemine uygun çözüm yolları aramıştır. Hüseyin Cöntürk, Haluk Aker ya da Güven Turan imzalı "Başyazı"larında, edebiyatın güncel sorunları kadar edebiyat tarihi ve edebiyat eğitimine yönelik yazılar yayınlamıştır.

Yordam'da yer alan çalışmalar, "Başyazı"ların yanı sıra şu ana başlıklar altında yayınlanır: Şiir, Öykü, İnceleme, Metin İncelemesi, Eleştirme Sözlüğü, Şairler Sözlüğü, Dergiler ve Kitaplar.

Derginin Eleştirme Sözlüğü, değişik isimlerce (Hüseyin Cöntürk, Güven Turan, Seçil Çeşmecioğlu...) hazırlanırken, Şairler

Sözlüğü, Hüseyin Cöntürk'ün *Dönem* dergisinde başladığı çalışmanın devamı olarak karşımıza çıkar.

Metin İncelemesi ve İnceleme yazılarında Ahmed İnam, Hüseyin Cöntürk, Gürsen Topses, Haluk Aker, Hüseyin Peker, Sami N. Özerdim, Tuncer Gönen, Abdullah Özkan, Gün Zileli ve İzzet Güldeli'nin imzalarına daha sık rastlarız.

Yordam'ın şair ve öykücülerindense; Güven Turan, Haluk Aker, Arkadaş Z. Özger, Bilgin Adalı, İsmail Uyaroğlu, Egemen Berköz, Nihat Behram, Halit Özboyacı, Gün Zileli, Yücel Ulu, Oya Aker ve Hüseyin Peker'i sayabiliriz.

Derginin kadrosundan da anlaşılacağı gibi *Yordam*'ın şair ve öykücüleri eleştirel çalışmalarıyla da dikkat çekerler. Yıllar sonra derginin şairlerinden Güven Turan bunu şöyle açıklar: "...Şiir gene ağırlıktaydı *Yordam*'da doğal olarak, ancak hiç taviz vermediğimiz bir kuralımız vardı: Kim olursa olsun, eleştirel bir yazı yazmadan, o yazarın şiirini basmıyorduk. Cöntürk'ün *Yordam*'dan çok önceki anlayışını yansıtıyordu bu kural: Şairler, eleştirel bir birikimle şiir yazarlarsa, daha başarılı olurlar. Bu görüşün örneği de İngiliz ve Amerikan Modernistleriydi... Başkalarının şiirin irdelemek, şiir üstüne düşünmek tabii şaire hem sorumluluk yüklüyordu, hem de şiir üstüne düşündürdüğü için kendi şiirini yazarken daha bilinçli yazmasına neden oluyordu..."*

Bu doğrultuda *Yordam*'dan şu yazıları örnek gösterebiliriz: 13. sayıda Abdullah Özkan'ın "Dıranas ve Peyzaj Şiiri", Güven Turan'ın "Çin Askeri Ah Devran", Hüseyin Cöntürk'ün "Özdemir Asaf" / 14. sayıda Gün Zileli'nin "Onat Kutlar'ın Kedileri", Tuncer Gönen'in "Ülkü Tamer'in Hançeri" / 16. sayıda Abdullah Özkan'ın "Edebiyat Öğretimi ve Kitaplar", İsmail Uyaroğlu'nun "Behçet Necatigil'in İnsanı Üstüne", 17. sayıda Haluk Aker'in "Metin Eleştirisinde Yöntem", Tuncer Gönen'in "Servet-i Fünûn Edebiyatı" / 19. sayıda Güven Turan'ın "Gerçek Deney ve Kitsch" / 20. sayıda Gün Zileli'nin "Hikâye-Yeni Bir Dönem" / 22. sayıda Ahmed İnam'ın "Edebiyatta Çözümleyici Eleştiri Anlayışı", Nusret Hızır'ın "Strüktüralizm" / 24. sayıda (öykü özel sayısı) Ahmed İnam'ın "Türk Öykücülüğüne Değin" / 25. sayıda

* Güven Turan, "Devinim 60'tan Yordam'a Şiirin Devinimleri Şiirin Yordamları", *Sombahar* dergisi, Sayı 25.

Güven Turan'ın "Öykünün Sürekli Evrimi", Ahmed İnam'ın "Çözümleyici Eleştirinin Gerekliliği", Hüseyin Cöntürk'ün "Okuyucu/Okumak" / 26. sayıda Hüseyin Cöntürk'ün "Okuyucu/Eleştirmeci"...

DİRİLİŞ

Sezai Karakoç yönetiminde ilk olarak 1960'ta iki sayı çıkıp kapanan *Diriliş*, "siyaset, düşünce ve edebiyat dergisi" olarak Mart 1966'dan itibaren yeniden çıkmaya başlar. Kısa aralıklarla da olsa 1980'e kadar 128 sayı aylık olarak yayınlanır. 1988 yılında tekrar yayın hayatına atılan *Diriliş*, 1992 yılına kadar, bu kez haftalık olarak 133 sayı daha çıkar.

Derginin ilk sayısında yer alan "Gelişme, Devrim ve Diriliş" başlıklı yazıda, özellikle üçüncü dünya ülkelerine yönelik ilginç bir saptama yapılır; "Batı emperyalizminden ve komünizm tehlikesinden, felaketinden korunabilmek için, kendi dirilişlerinin şuuruna, metoduna ve aşkına ermek zorundadırlar." Bir noktada dergiyi çıkaranlar, Türkiye için de böylesi bir "tehlike" görürler. Çözüm olarak İslam'ı önerirler. Aslında *Diriliş*'te, edebiyat daha çok ikinci planda kalır, ön planda yer alan siyasettir, buna "düşünce yazıları" da eklemlenebilir; insanı, yaşamı, kavramları sorgulayan...

Dergide klasik İslam edebiyatının yanı sıra İslamın Dirilişinde Asya ve Afrika'nın Durumu, İslam'da Barış Fikri, İslam Dünyasında Ekonomik Durum, Ekonomik Problemin İslam'da Çözümü, Az Gelişmiş Ülkelerin Krizi, Din ve Demokrasi, İslamın Dirilişi, Kur'an Tefsiri gibi yazılara sıklıkla rastlanırken, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Sedat Umran, Rasim Özdenören, Erdem Beyazıt öykü ve şiirleriyle ilk sayılarda sürekli yer alırlar. 70' lerde Ebubekir Eroğlu, İsmet Özel, Cahit Koytak, Abdullah Öztemiz, Ahmet Yücel, Ali Özkavaf'ın da dergiye çalışmalarıyla katıldıklarını görürüz. Ayrıca Saint-John Perse, Rainer Maria Rilke, T.S. Eliot, Paul Claudel, Hans Magnus Enzensberger, Heinrich Böll, Benedetto Croce, Jasqueues de Lacretelle, William Faulkner, Gabriel Marcel, Karl Jaspers, Lawrence Durrel gibi yabancı yazarların çeviri yazı ve şiirlerine dergide çok sık rastlamak mümkün.

Kısaca, Cemal Süreya'nın bir yazısında, 60'lı yıllar "sağ edebiyat dergiciliği"ni değerlendiren sözleriyle: "...bu dönemde *Hisar* gibi, Çağrı gibi salt edebiyat dergilerini saymazsak, sağ kanat dergilerinin sanattan çok ideolojiyle, siyasayla uğraştıklarını söyleyeceğiz. Edebiyat ve ideolojiyi birleştirenler, daha çok herşeyi bir İslamiyet duygusunda, ya da bilincinde kaynaştırmak isteyen *Diriliş* gibi bir-iki dergi olacaktır. *Hisar*'ı *Çınaraltı*'nın, *Diriliş*'i *Büyük Doğu*'nun, *Çağrı*'yı *Şadırvan*'ın çocukları olarak nitelemek mümkün. *Edebiyat* adlı dergiyi de *Diriliş*'in küçük kardeşi olarak görüyorum."*

* Cemal Süreya, *Günübirlik*, s.62, Adam Yayınları, 1982.

PAPİRÜS

Cemal Süreya, günlüğünün "47. gün"ünde ömründe iki kez küçük bir daire alma olanağının olduğunu, ama ikisini de kullanamadığını söyler. Bu nedenlerden birincisini şöyle açıklar: "Avrupa'dan döndüğüm zamana rastlar; orada biriktirdiğim parayla bir Chevrolet getirmiştim. Bir arabayla bir daire değişimi yapılabiliyordu. Kullanamadım. Arabayı gümrükten çıkaracak param da yoktu. Bir yakınımın aracılığıyla bir müşteri çıktı. Gümrük vergisini de o ödedi. Gelen parayla *Papirüs*'ü çıkardım."

Böylece başlamış olur Cemal Süreya'nın 51 sayı süren *Papirüs* serüveni.

Derginin ilk sayısı Haziran 1966'da aylık olarak çıkar. Aynı sayıda Cemal Süreya "Tarihsel Kötümserlik" başlıklı imzasız yazısında Cumhuriyet sonrası edebiyatımıza bakışını sergilerken, derginin tutumu konusunda da ip uçları verir: "Birinci Cumhuriyet bir değer birikimi değil, bir değer tasfiyesi olmuştur. Tasfiye tutumu, Tanzimat'taki çıkış noktasını taşır. Hatta bu açıdan birinci Cumhuriyete hız kazanmış bir Tanzimat da diyebiliriz. Yeni değerler hep yıkma değerlerdir. Yeni bir insan yaratmaktan çok eski bir insanı yıkmaya dönüktürler (...). Tarihimize bakarsak mitlerin ve yeni değerlerin hep karşı-fikir olarak ve soyut bir dialektik içinde geliştiğini görürüz (...). Ancak Birinci Cumhuriyet aydınının inançsızlığı edilgin bir planda'dır. Yeni bir eyleme girecek hiçbir yönü yoktur. Kötümserlik her yanı tıkamıştır (...). Yahya Kemal gibi eskiye özlemi bir ahlâk olarak sunan şairleri saymazsak, Türk şiirinin 1935 yılına kadar Kurtuluş Savaşı'nın geçici gururunu bir Ergenekon duyarlığı içinde yaşadığını, o yıllardan sonra önce İkinci Dünya Savaşının yarattığı bir çocuk melankolisine girdiğini, 1940'tan sonra ise Garip'le asıl reddedici, yıkıcı sürece kaydığını gözlemliyoruz (...). 1950'den sonra ortaya çıkan ve İkinci Yeni diye adlandırılan şairlerin tutumu ise nihilist verileri daha çok taşımaktadır genellikle. Çoğu siyasal anlamda

sosyalist olan bu sanatçıların ayrıntılarda Marksist doğrultudan uzak düştükleri söylenebilir."

Cemal Süreya'nın bu "durum tespiti"nin ardından Edip Cansever'in "Doğa Vatandaşlığı", Mehmet Seyda'nın "Edebiyatımızın Asıl Eksikliği", Murat Belge'nin "Kavramlar Sorunu", Nurullah Ataç'ın "Münekkid Hakkında" başlıklı yazılarına; Cemal Süreya'nın "Şimdi Utançtır Tanelenen", Metin Eloğlu'nun "Kuşmaz", Süreya Kanıpak'ın "Durgun Bir Günde" ve R. Tomris'in çevirisiyle Pablo Neruda'nın "Ölüm Bir Başına" adlı şiirlerine; Adnan Özyalçıner'in "Sur Kapılarında" başlıklı öyküsüne rastlarız.

Ayrıca derginin bütün sayılarında yer alan "Savran" köşesinin ilk sayıda seçtiği konular arasındaysa Aragon'un "Denemeleri", Muzaffer Buyrukçu'nun "Cehennem", Ergin Günçe'nin "Gencölmek", Yevgeni Yevtuşenko'nun dilimize çevrilen ilk kitabının tanıtım yazılarıyla birlikte, *Yeni Dergi* ve *Dost* dergileriyle ilgili incelemeler, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiiri üzerine Doğan Hızlan, Behçet Necatigil, Mehmet Kaplan ve Nurullah Ataç'ın saptamaları yer alır.

Edebiyatımızın, özellikle Tanzimat'tan 1960'lara dek olan süreci irdelemeyi ve bu dönemi aydınlatmayı hedefleyen *Papirüs* dergisi, eski eserleri dönemin gözüyle yeniden değerlendirmeye alır. Edebiyatın ancak sürekli eleştiriyle diri kalabileceğine inanır. Tanzimatçıların hâlâ Hececilerin yorumuyla anılmasına karşı çıkar. Bu noktada dergiye yazanlardan, eski yazarlarımız üstüne yazma geleneğinin oluşturulmasını ister. Bununla birlikte derginin asıl hareket noktası dönemin edebiyatıdır. Bir yandan nesnel düşünce yazıları, öte yandan roman, şiir, hikâye gibi sanat ürünlerini eleştiren, değerlendiren yazılar derginin sayfalarında genişçe yer alır.

Papirüs yayın hayatı boyunca, sanatçıların biyografilerine, sanat anlayışlarına bir bölüm ayırır. Bu bölümde sanatçıların ürünlerinden örneklerle birlikte çeşitli zaman dilimlerinde çekilmiş fotoğraflarını da görürüz. Bu dizi içinde yer alan bazı sanatçılarımız şunlar: Fazıl Hüsnü Dağlarca, Attila İlhan, Cahit Külebi, Salâh Birsel, Can Yücel, Gülten Akın, Orhan Veli, Oktay Rıfat, Melih Cevdet Anday, İlhami Bekir Tez, Ülkü Tamer, Süreyya Berfe, Ali Püsküllüoğlu, Edip Cansever, İlhan Berk, Behçet Ne-

catigil, Turgut Uyar, Metin Eloğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Hasan Hüseyin, Ece Ayhan, Rıfat Ilgaz, Ömer Faruk Toprak, Necati Cumalı, Ceyhun Atuf Kansu, Arif Damar, Cahit Irgat, Tahsin Saraç, Hasan İzzettin Dinamo, Mehmet Kemal, A. Kadir, Ahmet Oktay, Ahmet Arif, Ercüment Behzad, Özdemir Asaf, Talip Apaydın, Ahmet Muhip Dıranas, Kemal Özer, Tevfik Akdağ, Özdemir İnce.

Papirüs Kasım 1969'da 41. sayısını İkinci Yeni Antolojisi Özel Sayısı olarak çıkarır. Antolojiyi Mehmet Doğan ve Turgay Gönenç hazırlar. Bu seçkide yer alan şairler şunlar: Tevfik Akdağ, Gülten Akın, S. Kudret Aksal, Erdoğan Alkan, Günel Altıntaş, M. Cevdet Anday, Alim Atay, H. İbrahim Bahar, Seyfettin Başçıllar, Ataol Behramoğlu, Süreyya Berfe, İlhan Berk, Egemen Berköz, Edip Cansever, Refik Durbaş, Ece Ayhan, Metin Eloğlu, Turgay Gönenç, Ergin Günçe, Özdemir İnce, Sezai Karakoç, Tekin Kipöz, Behçet Necatigil, Ahmet Oktay, Uğur Önal, İsmet Özel, Kemal Özer, Ali Püsküllüoğlu, Oktay Rıfat, Cemal Süreya, Ülkü Tamer, Doğan Türker, Ercüment Uçarı, Turgut Uyar, Hilmi Yavuz, Can Yücel ve Nihat Ziyalan.

Son olarak; *Papirüs*, 60'lı yılların ikinci yarısında edebiyat dergilerimiz arasına katılmış ve dergilerde özellikle çeviri ürünlerin yayınlandığı bu dönemde projektörünü yazınımızın biriken kalıtına, hatta denilebilirki yine o dönem kaybolmakta olan yazar ve şairleri gün ışığına çıkararak yazın dünyasına yeni bir canlılık getirmiştir. Ama hiç kuşku yok ki, bunda dergiyi çıkaran Cemal Süreya'nın edebiyatçı kimliği önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, *Türk Dili*'nde ve yine *Papirüs* dergisinde incelediği eski edebiyat dergilerini, Fransız dergilerini yazan, onları okura tanıtan Cemal Süreya, bütün bu araştırmacı özelliğini *Papirüs*'te, dahası *Papirüs* dergisini edebiyat dergiciliğimize kazandırmakla göstermiştir.

HALKIN DOSTLARI

Aralık 1969'da Osman S. Arolat *Ant* dergisinde bir söyleşi düzenler. Bu söyleşiye katılanlardan İsmet Özel, Ataol Behramoğlu, Özkan Mert ve Süreyya Berfe II. Yeni şiirini eleştirirlerken toplumcu şiiri savunurlar. Yaklaşık üç ay sonra (Mart 1970) ise, İsmet Özel ve Ataol Behramoğlu'nun yönetiminde *Halkın Dostları* yayın hayatına atılır. Bir bakıma *Ant* dergisinde başlayan toplumcu şiir savunusu, buna karşılık II. Yeni şiir anlayışına yönelik eleştiriler bu dergide sürer.

Halkın Dostları dergisinin çıkış bildirisi olan "Gerici Sanata Hücum" başlıklı yazı aslında *Ant* dergisinde yapılan söyleşinin bir özeti gibidir: "Bugünkü Türkiye edebiyatı geri kalmış bir edebiyattır. Çünkü Türkiye insanının çağdaş gerçekliğini ifade edememektedir geri, bu yüzden de gerici edebiyatı belli başlı iki grupta toplamak kanısındayız. Bunlardan birincisi sağcı, idealist düşüncenin uzantısı kokuşmuş bir edebiyattır ve düzenle bütünüyle uzlaşma halindedir. Bir de gerici gibi görünmediği halde gerici olan bir başka edebiyat vardır ki, bu da kendini hayatta yenileyemeyen, hayat tarafından eskitildiği için gerici olan edebiyattır. Bugün hâlâ egemenliklerini sürdüren 'sanatçıların' Türkiye'deki devrimci mücadeleye pasif tutum takınmaları bizim edebiyat alanındaki devrimci mücadelemize hız vermiştir. Biz bu pasif tutuma karşı tepkiyiz. Yeni şartların, devrimci mücadelenin bir sonucuyuz..."

Derginin "gerici sanata hücum" sloganıyla yaptığı bu çıkış, dönemin edebiyat çevrelerinde tartışmalar yaratırken, tepkiler de getirir. Örneğin *Varlık* dergisinin Nisan 1970 tarihli sayısında Emin Özdemir; "...bugünkü Türkiye edebiyatını tümüyle gerici bir edebiyat diye adlandırma, acelece verilmiş bir yargı. Dahası haksızlık da" sözleriyle *Halkın Dostları*'nın çıkış bildirisini eleştirir. Öte yandan Nisan 1970 tarihli *Papirüs* dergisinden Cemal Süreya, *Yeni Dergi*'den Mustafa Öneş de *Halkın Dostları*'nı ele alırlar.

Emperyalizme karşı kültür cephesi oluşturmak isteyen *Halkın Dostları*, temelde iki edebiyat anlayışına karşıdır. Bunlardan birincisi, II. Yeni duyarlılığı, bir diğeri ise edebiyatta mekanik toplumculuk'tur. Buna karşın derginin tavrı çok nettir: İnsanın bireysel ve toplumsal varlığını diyalektik bir bütünlük içinde kavrayan sanat anlayışından yana olmak.

Halkın Dostları'ndan 25 yıl sonra, bir söyleşide* kendilerini dergi çıkarmaya yönelten tavrı Ataol Behramoğlu şöyle açıklar: "II. Yeni şiirinin kapalı, mistik, siyasetten uzak, giderek biçimci oyunlar içinde kalan yapısına karşı çıkış vardır. Cevabımız açık, toplumcu bir şiirdi ama; bu toplumculuk yalınkat bir toplumculuk değildi. Gerçeküstücü şiir zaten tanınıyordu, biz bunu bir nevi toplumculukla sentezleyip, modern öğeleri kullanıp şiir yazdık. II. Yeni şiirine ihtiyaç olmadığını düşünüyorduk. Diğer bir tavır ise antiemperyalist duruştur."

Aynı söyleşide, İsmet Özel ise *Halkın Dostları*'nı başarısız bir dergi olarak nitelerken şunlara değinir; "Hiçbir önemli metin yayınlamamıştır. Hiçbir sarsıcı inceleme yer almamıştır. Ve *Halkın Dostları*'nda bizim şiirlerimizde dahil olmak üzere en iyi ürünlerimiz yer almamıştır. Teknik ve estetik açıdan da bozuktur. Yaşar Kemal bana, "dağ fare değil, sinek doğurdu" demiştir ve haklıdır da. *Halkın Dostları*'nı çıkaran insanların elinden böyle bir dergi sadır olmamalıydı. Çok daha göz dolduran, tatmin edici bir dergi olmalıydı. Ama *Halkın Dostları* tüm bunlara rağmen önemli bir dergidir. Önemi; niyetinin, ümidinin, direncinin olmasındandır."

Halkın Dostları, çıkışından itibaren "devrimci sanat ve kültür kavgasının bayrağı" olma iddiasını taşır. Hayatın bütün zenginliklerine sahip çıkarak, fakat devrimci rotadan sapmaksızın ve yine devrimci mücadeleye sanatsal katkılarda bulunmayı hedefler. Bu noktada dergiyi oluşturan kadro, Marksist anlayışla kültür ve sanat sorunlarına çözümler ararken militanca bir tutum sergiler. Aslında dergiyi oluşturan kadro çok da geniş değildir. Ataol Behramoğlu ve İsmet Özel'in yanı sıra Murat Belge, Ayhan Gerçeker, Nihat Behram, Haluk Şahin, Asım Bezirci dergiye en sık

* "Çeyrek Asır sonra, Halkın Dostları" konulu söyleşi; Mayıs 1995'te İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı'nca Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde düzenlenmiştir.

yazanlar arasındayken Özkan Mert, Bekir Yıldız, Nedim Gürsel, Adnan Özyalçıner, Bedrettin Cömert'in ürünlerini Tan Oral ve Ferit Öngören'in ise desenlerini zaman zaman görürüz.

İlk sayıda Murat Belge'nin "Nâmık Kemal: Aşk ve Evlilik Üzerine", Zeynep Selçuk'un "Felsefe Öğretiminde Kültür Emperyalizmi" / İkinci sayıda Ayhan Gerçeker'in "Sanat-Devrim", Murat Belge'nin "Mai ve Siyah", Ataol Behramoğlu'nun "Umutsuzluk Pusuda", Haluk Şahin'in "Kara Gettonun Kapısı Yok" / üçüncü sayıda Nihat Behram'ın "Yüreğinde Cehennem Taşıyan Şair", Murat Belge'nin "Mai ve Siyah II" / beşinci sayıda Haluk Şahin'in "Şiirimizin Gürleşen Sesi", İsmet Özel'in "Kültür Üzerine" / yedinci sayıda Ataol Behramoğlu'nun "Ulusal Edebiyatımız Nedir?", Nedim Gürsel'in "Elsa Öldü" / dokuzuncu sayıda Ayhan Gerçeker'in "Bütünsellik", Murat Belge'nin "Dîvan Edebiyatı Geleneği", Bedrettin Cömert'in "Şiirin Semantik Anahtarı" / onüçüncü sayıda Murat Belge'nin "Marksizm Hümanizm Değildir" / ondördüncü sayıda Ayhan Gerçeker'in "Ağrı Dağı Efsanesi Üzerine" / onbeşinci sayıda Defne Sandalcı'nın "Kalbin Tutuştuğu Yerde Hayata Seslenen Şair" / onaltıncı sayıda Ataol Behramoğlu'nun "Devrimci Şiir" / onyedinci sayıda Nihat Behram'ın "*Devrimci Sanat* Sloganı" / onsekizinci sayıda Murat Belge'nin "Behçet Necatigil" yazıları dikkat çeker.

Halkın Dostları, onüçüncü sayıyla birlikte boyutlarını küçültürken her sayı kapaktan bir desen ya da fotoğraf girer. 12 Mart Muhtıracılarının artan baskılarının yanı sıra derginin onsekizinci sayıda (Eylül, 1971) kapatılmasının nedenlerinden biri de onaltıncı sayısının kapağında Vietnam savaşının korkunç bir anını sergileyen bir fotoğrafın yer almasıdır.

*Yeni a dergisi*nin ilk sayısı Nisan 1972'de çıkar. Sahibi Ferit Öngören, yazı işleri müdürü Refik Durbaş'tır. Dergi daha önce "a" dergisi olarak 15 Ocak 1956'da çıkmış, 27 Mayıs 1960'ı izleyen ilk günlerde de "Özgürlük Armağanı" adlı son sayısını yayınlayarak kapanmıştı.

Derginin her iki dönemi de siyasal tarihimizin en sıkıntılı günlerine tanık olurken, *a*'da olduğu gibi *Yeni a dergisi*'nde de bu sıkıntılı günlerin kültür ve sanat ortamına nasıl yansıdığını görürüz. *Yeni a*, ilk sayısında amacını şöyle belirtir: "... uzun sürede, değişen sorunlarımıza çözümler getirmek, geniş etkileriyle karşı karşıya bulunduğumuz burjuva Batı kültürüyle hesaplaşmak, geleneksel ve aktüel sanatımızın köklü eleştirisini gerçekleştirmek ve bütün bu çalışmaları yaparken halkımızın mücadelesiyle dayanışma sağlamak, sınıfsal kökenleri sağlam bir kültürün ve sanatın oluşmasına katkıda bulunmak, kısa sürede ise bu hedeflere ulaşılmasını engelleyen somut koşullara karşı kesin bir tavır almaktır."

Yeni a, amaçlarını bu sözlerle belirlerken, öne çıkardığı tavrını yayınladığı kapsamlı inceleme, araştırma ve eleştiri yazılarıyla bütünler. Dergi, âdeta bir ekip çalışmasının ürünü gibidir. İlk sayısında Konur Ertop "Batılılaşma Sorunu"nu, Asım Bezirci "Orhan Veli"yi incelerken, Kemal Özer "Ozan'ın Görevi"ne, Adnan Özyalçıner "Durum Özeti" başlıklı yazısıyla son yirmi yılın toplumsal gelişmeleri içinde yazarın konumuna değinir.

Unesco'nun 1972 yılını "Uluslararası Kitap Yılı" olarak ilan etmesi nedeniyle derginin ikinci sayısı kitabın ülkemizdeki serüvenine ayrılır. Bu sayıda Nurer Uğurlu "Türk Yayın Hayatı"nı araştıran bir yazısıyla yer alırken, Adnan Özyalçıner "Suçsuz İlkelden Suçlu İlkele" başlıklı yazısıyla düşünce tarihinin engelleyici güçlerine değinir. Konur Ertop "Kitap Yılı ve Çeviri Kitap"la daha çok Türkçe'ye yapılan çevirilerin geçmişini, Doğan Hızlan

ise "Dağınık Düşünceler" yazısıyla "kitap ve yayın politikamızı" irdeler.

Yeni a'nın 7. sayısı ise "Mizah"a ayrılır. Bu sayıda Ahmet Toper "Soysuzlaştırılan Mizah", Hilmi Yavuz "Nasreddin Hoca'nın Ahlâkı", Ergin Günçe "Mizahın Oynadığı Oyun", Ferit Öngören "Mizah ve Sosyal Yapı Konusunda", Özgün Andaç "Nasrettin Hoca" yazılarıyla / Hasan Hüseyin, Oğuz Aral, Suavi Süalp ve Mim Uykusuz mizah üstüne yapılan soruşturmada yanıtlarıyla yer alırlar.

Derginin 8. sayısı, o dönem gerçekleştirilmesi düşünülen "Toprak Reformu" nedeniyle, toplum ve sanat yaşantımızda toprağın yeri ve sorunlarına ayrılır. Bu sayı, Atilla Özkırımlı "Osmanlı'nın Düzeninde Toprak ve Edebiyat", Başaran "Toprak Açısından Köy Enstitüleri", Kemal Özer "Göçebelikten Yerleşikliğe", Hilmi Yavuz "Yunus Emre'nin Sınıfsal Durumu ve Kültürü", Onat Kutlar "Sinemada Toprak Sorunu", Nurer Uğurlu "Ulusal Kurtuluş Savaşımız Bir Toprak Savaşıdır" yazılarıyla toprak konusuna farklı açıdan yaklaşırlar.

Yeni a, dokuzuncu sayısını "Basın Özgürlüğü"ne ayırırken, onikinci sayısında Sabahattin Ali'nin daha önce yayınlanmamış iki şiirini ve Asım Bezirci'nin "Sabahattin Ali Hikâyelerinde Yapı" başlıklı incelemesini okura sunar.

Hilmi Yavuz'un 14. sayıda "Tanpınar'ın Solculuğu Efsanesi" ve 15. sayıda "Tanpınar'ın Estetiği" başlıklı yazıları ise dönemin edebiyat çevrelerinde hayli geniş tartışma yaratır. *Yeni Dergi*'den Selahattin Hilav'la Hilmi Yavuz arasında Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur* adlı romanı üzerinden "toplumcu yazarlık-burjuva romancılığı" polemiğinin yapıldığını görürüz.

23. sayıda derginin künyesindeki bir değişiklik göze çarpar, yeni yazı işleri müdürü Adnan Çelik (Özyalçıner)'tir.

25. sayısına boyutlarını küçülterek giren *Yine a*, iki sayı sonra (Haziran 1974 tarihli 27. sayı) yayın hayatına son verir. Derginin son sayısında Nâzım Hikmet için özel bölüm ayrılır. Kemal Özer "Nâzım Hikmet Şiirinin Uyarısı", Ergin Günçe "Nâzım Hikmet'in Şiirimizdeki Yeri", Asım Bezirci "Nâzım Hikmet'in Şiiri (1930-1940 Dönemi)", Hikmet Altınkaynak "Nâzım Hikmet'in Tiyatrosu" çalışmaları / Nâzım Hikmet'in 1936 tarihli *Akşam* gazetesinde yayınlanmış "Bir Tavsiye" ve "Edebiyat ve Sosyete" ya-

zılarıyla / Charles Dobzynski'nin "Nâzım'la Konuşma"sı Aziz Okay çevirisiyle bu sayıda yer alır.

Yazınsal sorunlar kadar, yazarlarının toplumsal sorunlara eğilişiyle de dikkat çeken *Yeni a*'da Adnan Özyalçıner, Kemal Özer, Asım Bezirci, Hilmi Yavuz, Konur Ertop, Doğan Hızlan, Onat Kutlar, Ferit Öngören, Ergün Günçe ve Nurer Uğurlu'nun yazıları sürekli yer alırken, şu imzalara da rastlarız: Cemal Süreya, Edip Cansever, Süreyya Berfe, Gülten Akın, Metin Altıok, Sennur Sezer, Talip Apaydın, İsmail Uyaroğlu, Füruzan, Erdal Öz, Leyla Erbil, Hasan Kıyafet, Pablo Neruda, Ülkü Tamer, Rafael Alberti, Bertolt Brecht, Aysel Gülerean, Geneo Erkal, Yüksel Pazarkaya, Yaşar Kemal, Vedat Günyol, Burhan Arpad, Mustafa Öneş, Tektaş Ağaoğlu, Fikret Kuzbel, F.H. Dağlarca, Seferis, Özdemir İnce, Halit Çelenk, Mehmet Güler, Fikret Otyam, Ahmet Arif, Necati Cumalı, Fahri Erdinç, Aragon, Can Yücel, Mehmet Bayrak, Ataol Behramoğlu, Veysel Çolak

MİLLİYET SANAT

İlk sayısı 29 Eylül 1972 tarihinde *Milliyet* gazetesinin haftalık "sanat" eki olarak, Akal Atilla yönetiminde çıkar. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında gerçekleşen sanat ve kültür olaylarını güncelliği içinde yansıtan bir dergi özelliği taşır. İlk sayısının kapaktan sunduğu haber "Sinema Sezonu"nun başlamasıdır.

Sanata duyduğu ilgiyi çeşitli olanaksızlıklar yüzünden geliştirememiş olanları, sanatla ilgilenmek isteyenleri, gerek kendi ülkesinde gerekse yabancı ülkelerde olup biten çeşitli sanat olaylarını, etkinlikleri, düşünce ve sanat akımlarını, gelişimleri izlemek gereksinimini duyan bireylere ulaşmayı amaçlar *Milliyet Sanat.*

Haftalık çıktığı süre (iki yıl) içinde onaltı sayfalık derginin "yayın" bölümünde Hilmi Yavuz, Mete Tunçay, Alpay Kabacalı, Mehmet Doğan / resim bölümünde Ferit Edgü, Ahmet Köksal, Kaya Özsezgin/ müzik bölümünde Faruk Yener, Daniyel Eriç/ sinema bölümünde Onat Kutlar, Aydın Sayman, Tuncan Okan/ tiyatro bölümünde Özdemir Nutku, Zeynep Oral, Attila Sav yazan isimler arasındadırlar.

Milliyet Sanat, üründen öte ürünler üzerine röportaj, tartışma, yorum, haber yazıları yayınlar. Her sayı bir konuyu kapaktan yansıtır. Örneğin 26. sayısının kapağında Âşık Veysel yer alır. İç sayfalarda Rıfat Su ile "Âşık Veysel Üstüne" bir söyleşi yapılır. Aynı sayıya Yaşar Kemal, Sabahattin Eyüboğlu, Ahmet Kutsi Tecer, Bedri Rahmi Eyüboğlu yazılarıyla katılırlar. Dört sayı sonra kapakta Kemal Tahir, iç sayfalarda Aziz Nesin ve Haldun Taner'in yazıları görülür. Fakat bu yazılar, diğer edebiyat dergilerinde yayınlanan çalışmalar gibi uzun soluklu olmaktan öte "dikkat çekmeye, olay yaratmaya" yöneliktir. 80'lere kadar derginin sayfalarında şu anlayış ağırlıktadır: 47. sayı Pablo Neruda, 88. sayı Sanatta Müstehcen ve Sansür, 92. sayı Empresyonizm'in 100. Yılı, 98. sayı Sürrealizm'in 50. Yılı, 166. sayı Türkiye'de Kültür Sorunu, 208. sayı Sevgi Soysal, 222. sayı Francis Bacon, 230. sayı Abidin Dino, 232. sayı Nurullah Ataç, 239. sayı 4. Ulus-

lararası Nasreddin Hoca Şenliği, 250. sayı Oscar Wilde, 262. sayı Cumhuriyet'ten Günümüze Hükümetlerin Kültür Politikası, 263. sayı Bertolt Brecht, 268. sayı Gerçekçilik, 270. sayı Ceyhun Atuf Kansu, 297. sayı Türk ve Dünya Edebiyatında Günlük, 315. sayı Türkiye'de Yazar Ne ile Yaşar, 323. sayı Hayalet Yazarlar...

Abdi İpekçi'nin ölümünün ardından "kâr haddi"nin azlığı nedeniyle 31 Aralık 1979 tarihli 350. sayısında kapanan *Milliyet Sanat*, Ülkü Tamer'in yönetiminde Şubat 1980-Eylül 1980 aylık olarak yeniden çıkar. Daha sonra tekrar Akal Atilla yönetimine geçer. Ama bu kez on beş günlüktür. "Yeni Dizi" adıyla yayınlanan bu dönemin ilk sayılarında (1981) Murat Belge ve Cemal Süreya denemeleriyle, Gülten Akın şiirleriyle dikkat çekerler. Ayrıca bu dönem derginin gençlere daha çok yer verdiği, denilebilir ki birçok imzanın ilk ürünlerini sayfaları aracılığıyla okura tanıttığı izlenir.

1 Şubat 1984 tarihli sayısının birinci sayfasında şu duyuru yer alır: "Genç şairler, şiirlerinizi bekliyoruz. 1 Mart - 1 Aralık 1984 tarihler arasında dergimizde yayınlanan tüm şiirler Milliyet Yayınları tarafından bir kitapta toplanacaktır. '1984 Genç Şairler Antolojisi' başlığını taşıyacak olan kitap, şiiri yayınlanan şairlere armağan edilecek ve piyasada satılacaktır."

Derginin gençlere yönelik bu girişimi ilgiyle karşılanır. Mart 1984 tarihli sayıdan itibaren her sayı 15 genç şairin şiirleri yayınlanır. Ayda 30 şairin yer aldığı dergide 30 Kasım 1984'e kadar 270 şiir görünür. Öte yandan *Milliyet Sanat*'ın bu tutumunu, o dönem çıkmakta olan Günümüzde Kitaplar Dergisi'nin Ekim 1984 tarihli sayısında Süreyya Berfe "Antoloji ve Özet" başlıklı yazısında şöyle eleştirir: "(...) Neredeyse gelen her şiir dergide yer almış (...). Bu, iyilik, yüreklendirme, elinden tutma, yardım etme değildir (...). Gencecik insanları, çocukları, hayatlarının en kritik döneminde boş yere desteklemeyin (...). Onları kolaycılığa, ucuzluğa, ben yaptım olduculuğuna alıştırmayın, şiire çağırın, şiire yaklaştıran, şiirin çileli ve zor yolunu da gösterin."

Bu çerçevede *Milliyet Sanat*'ın etkinliği, günceli yansıtmadaki başarısında aranabilir. Diğer dergilere oranla uzun geçmişinin yanı sıra özellikle görsel sanatlar konusunda, kültür sorunlarına ilişkin güncel tartışma yazılarıyla farklı bir konuma sahip olduğu gözlenir. Ayrıca, Abdi İpekçi'nin anısına düzenlenen yarışmalar;

değişik sanat dallarında ürün veren sanatçıları desteklemeyi, özendirmeyi, sanatın gelişimine katkıda bulunmayı amaç edinir.

Yukarıda adı geçenlerin yanı sıra dergide şu isimlere rastlarız: Vedat Günyol, Özdemir İnce, Emre Kongar, Atilla Dorsay, Tomris Uyar, Abidin Dino, Salah Birsel, Doğan Kuban, Konur Ertop, Evin İlyasoğlu, Cevat Çapan, Talat Halman, Atilla Sav, Orhan Duru, Bülent Berkman, Rekin Teksoy, Yekta Kara, Sungu Çapan, Ahmet Cemal, Yavuzer Çetinkaya, Mahmut T. Öngeren, Sunay Akın, Sevin Okyay, Akgün Akova, Alin Taşçıyan, Ali Ulvi Uyanık...

OLUŞUM

Oluşum, iki yapraklı aylık sanat ve düşün dergisi olarak Mayıs 1974'te Ankara'da çıkmaya başlar. Sahibi ve sorumlu müdürü Fahrünnisa Kadıbeşegil'dir. Daha çok şiir, öykü ve edebiyatın güncel sorunlarına yönelik yazılara sayfalarını açan *Oluşum*; 3. sayısından itibaren her dört sayıda bir olmak üzere, bir yaprak da "Plastik Sanatlar"a ayırır.

Oluşum'un ilk sayısında yer alan "Edebiyat Sevgisi" başlıklı yazı derginin çıkış nedenleri üstüne ipuçları verir. Yazıda, edebiyatçıların giderek birbirlerine olan "sevgi bağı"nı yitirdikleri, oysa edebiyat sevgisinin dergilerde yeşereceği ve sevgi bağının yeniden kurulması gerekliliği üstünde durulur. Aynı sayıda İsmet K mal Karadayı, Z. Özger, Vecihi Timuroğlu, Mustafa Balel Güney Çetin yazılarıyla/ Ali Yüce, Halil Uysal ve Andre Frenaud şiirleriyle yer alırlarken, Ali Püsküllüoğlu'yla da "ayaküstü" bir röportaj yapılır.

Sayfa sayısının az oluşuna rağmen *Oluşum*, ilerleyen sayılarda yazı kadrosunu çok farklı isimleri biraraya getirerek genişletir. 2. sayıda "Edebiyat, Bilim, Yaşam Bağı Üstüne" adlı yazısıyla Ahmed İnam'ın, 5. sayıda "Lucas Cranach" şiiriyle Cengiz Bektaş'ın, 7. sayıda "Şiiri Cemal Süreya'nın" yazısıyla Ahmet Sayın'ın, "Simge" şiiriyle Hüseyin Atabaş'ın, "W.H. Auden" yazısıyla Güven Turan'ın dergiye katıldıklarını görürüz.

Oluşum, yayın serüveni boyunca "bir edebiyat dergisi nasıl olmalı?" sorusunu sürekli sormuş, okur-yazar ilişkisindeki kopukluğun nedenleriyle ilgili gerek yayınladığı yazılarla, gerekse düzenlediği soruşturmalarla çözümler aramıştır. Bu noktada, derginin 13. sayısında yer alan "Okur-Yazar" başlıklı imzasız yazı hayli ilginç saptamalar içerir. Yazıda; "Düşünsel dergilerde, bilimsel-siyasal yayın organlarındaki artış, edebiyat organlarındakini iyice geride bırakmıştır" denilirken; yurdumuzda her kuşağın, her sanat girişiminin, kendi okurunu sıfırdan başlayarak kurmak zorunda kaldığı belirtilir.

Derginin 29. sayısı "Öykü sayısı" olarak çıkar. Bu sayıda Ruşen Hakkı "Geceyle Gelen", İsmet Kemal "Öyküsel", Muzaffer Hacıhasanoğlu "Üçgen Oturuş", Durmuş Mert "Kokar Yakıt", Şevket Yücel "Sınıfta Ölmekten Utanmak" ve Nusret Ertürk "Güvercinin Direnişi" öyküsüyle yer alırlar.

32. sayıda *Oluşum*'un "Türk Yazınında Eleştiri" konulu bir yarışma düzenlediğini ilk sayfasından yayınladığı bir ilanla öğreniriz. Yarışmanın jüri üyeleri (Cemal Süreya, Vecihi Timuroğlu ve Tevfik Akdağ) üç sayı sonra duyurulur. İlginçtir, Cemal Süreya ve Tevfik Akdağ'ın dergiye ürünleriyle katılmaları 38. sayıyla birlikte olur. Bu sayıda "Yazı ve Gerçeklik" başlıklı yazısıyla Enis Batur da dergide yer alır.

Oluşum'un birlikte çıkan Ekim-Kasım 1977 tarihli sayısıyla boyutlarını küçülttüğünü, sayfa sayısını da artırdığını görürüz. Bu sayının başyazısında son elli yılın dergicilik anlayışına değinilirken; edebiyat dergilerinin, genellikle ilerici bir çizgide devindikleri, yine de bir yetinme duygusunun içine girildiği imlenir. Aynı sayıda Cemal Süreya "Yazarlık Yeteneği Yiter mi?", Enis Batur "Ulusallığın Sınırı" yazılarıyla/ Yılmaz Gruda "Kuyumcular", Tevfik Akdağ "Aşkın Kronolojisi", Günel Altıntaş "Otoban", Bilgin Adalı "Yüreklenmeler", Süreyya Berfe "Şiir Çalışmaları". Veysel Çolak "Şafakla", Metin Altıok "Uyarılar" şiirleriyle dikkat çekerler.

Oluşum'un 44. sayısında "Ravıyan-i Ahbar" şiiriyle Attila İlhan'ın, "Jean Rostand Demişti ki" yazısıyla Bertan Onaran'ın, 45. sayıda "Yılanlı İzzet Efendi" öyküsüyle Nazlı Eray'ın, 48. sayıda "Ödemede Kolaylık" öyküsüyle de İnci Aral'ın dergide yer almaya başladıklarını görürüz.

Oluşum, boyutlarında yaptığı değişiklikle birlikte ilerleyen sayılarında yazı kadrosunu da genişletmiş, dönemin birçok ismini biraraya getirebilmiş, gerek işlediği konularla, gerekse hazırladığı özel sayılarla hayli ilgi uyandırmıştır. Ayrıca 69. sayısından itibaren düzenlediği "Dağar" adlı köşesiyle, bir sanatçının daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış ürünlerinden örnekler ve o sanatçı üstüne söylenmiş sözlere yer vermiştir: 69. sayıda Selim İleri, 70. sayıda Mehmet Taner, 71. sayıda Mazhar Candan, 72. sayıda Nedim Gürsel, 73. sayıda Füsun Akatlı, 75. sayıda İzzet Göldeli, 78. sayıda Enis Batur, 79. sayıda Ertuğrul Özkök, 84. sayıda Mustafa Irgat...

Oluşum, 72. sayısında bir yayın kurulu oluşturur. Bu kurul

Fahrünnisa Kadıbeşegil'in yanı sıra Füsun Akatlı, Enis Batur, Selim İleri ve Oğuz Demiralp yer alır.

Derginin "Şiir Özel Sayısı" olarak hazırlanan 64-65. sayısında Enis Batur "II. Yeni ve Gerçeküstücülük", Süreyya Berfe "Erken Ölen Şair: Orhan Veli", Kemal Özyurt "Odysseus'un Geçtiğidir", Oğuz Demiralp "Şiirde Kıtlık Neden Sürüyor", Selim İleri "Ne Dediğini Bilen Bir Şiir İçin", Bilgin Adalı "Bir Şiiri Tersinden Okumak", Ahmet Ada "Şiir ve Şiir Dili Üstüne Notlar" yazılarıyla dikkat çekerler.

Oluşum'un 76-77. sayısı ise "Öykü Sayısı" olarak hazırlanır. Bu sayıda Marquez, Fuentes, Borges, Bryant, Selçuk Yörel, İsmet Tokgöz, Buket Uzuner, Alaaddin Emre, Celal Özcan, Teoman İmamoğlu, Refik Algan, Naim Dilmener, Okan Gökdoğan, Güneş İşçimen, Hüseyin Akyüz, Turgut Çeviker, Serap Aygün ve Nur Başnur'un öyküleri yer alır.

Oluşum'un hayli ses getiren "Frankfurt Okulu Özel Sayısı" Şubat ve Mayıs 1981 tarihli sayılarında okura ulaştırılır. Bu sayılarda Enis Batur "Frankfurt Okulu'nun Estetik Kuramına Giriş" ve "Çoğul Okuma", Ünsal Oskay "Benjamin'in Modern Olanı İletimleme Sorunsalı" ve "Benjamin'de Tarih Kültür ve Fantazya", Walter Benjamin "Tekniğin Olanaklarıyla Çoğaltılabildiği Çağda Sanat Yapıtı", Ertuğrul Özkök "Benjamin'in Bir Denemesi Üstüne", Theodor W. Adorno "Çağcıl Müzik Felsefesi", Frederic Jameson "Hegelci Yazın Eleştirisi", Jürgen Habermas "Eleştirel Toplum Bilim Üzerine", Bloch-Lukacs söyleşisi, Herbert Marcuse "Sanat ve Devrim", Oğuz Demiralp "Sartre ve Kristeva'nın Özne Anlayışları Üzerine", J. Kristeva "Yazın Siyasa", Raymond Williams "Kültür ve Toplum", Terry Eagleton "Estetik ve Politika", George Steiner "Delik Deşik Bir Arkadaşlık", J.P. Sartre "Aziz Genet" başlıklı yazılarıyla yer alırlar.

Derginin Ocak 1983 tarihli sayısı "Çağdaş Roman Özel Sayısı" olarak çıkarılır. Bu sayıda "Cumhuriyet Dönemi Romanında Toplumcu Gerçekçilik"ten "Çağdaş Amerikan Romanı"na, "20. Yüzyıl Başlarında Fransız Romanı"ndan "1945 sonrası İsviçre Romanı"na değin hayli oylumlu bir sayıyla karşılaşırız. İlginçtir, bu sayıyla birlikte *Oluşum*'da, öğretim görevlilerinin çalışmalarına daha sık rastlarız: Prof. Gürsel Aytaç, Gertrude Durusoy, Prof. Dr. Tuğrul İnal, Doç. Dr. Olcay Önertay, Doç. Yüksel Baypınar, Dr. N. Yıldız Ecevit, Dr. Mustafa Özcan...

MİLİTAN

Ataol Behramoğlu ve Nihat Behram'ın yönetiminde Ocak 1975'te çıkmaya başlayan *Militan*, bir bakıma 12 Mart döneminde Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatılan *Halkın Dostları* dergisinin devamı gibidir. Hatta ilk sayının "Çıkarken" başlıklı yazısında belirtildiği üzere *Militan*, "*Halkın Dostları*'nın yürüttüğü kavgayı, daha net, daha keskin ve bu kez gücünün çok daha bilincinde" çıkar. Yalnız kadroda bir eksilme vardır; İsmet Özel.

Militan'ın ilk sayısında Ataol Behramoğlu, Nihat Behram, Metin Demirtaş, Can Yücel, Erdal Alova, Bertolt Brecht ve Fernando Gordillo Cervantes'in şiirleri / İsa Çelik'in iki fotoğrafı yeralırken, Onat Kutlar'ın "Arkadaş filmi ve bazı yanılgılar üzerine" başlıklı yazısı dikkat çeker. Derginin son sayfaları ise, ilk sayıdan itibaren kültür ve sanat dünyasında gerçekleşen etkinliklerle ilgili haber/yorumlara, kitap tanıtımlarına ayrılır. Bu sayfalarda dönemin güncel tartışmalarına *Militan*'ın yaklaşımı da eklenir.

Derginin ikinci sayısında yeralan Peter Weiss'ın "Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'nde Sanat ve Kültür" başlıklı yazısı *Militan*'ın toplatılmasına ve hakkında soruşturma açılmasına neden olur. Bunu, üçüncü sayıda yayınlanan Nazım Hikmet'in Bakü Üniversite'sinde yaptığı konuşmanın metni izler.

Derginin toplatılmasına ve uygulanan yoğun baskılara karşı inatla yaşamayı sürdüren *Militan*, 8-9. sayısını Tevfik Fikret özel sayısı olarak çıkarır. Fikret, derginin kapağından bir fotoğrafı ile birlikte "60. Ölüm Yıldönümünde materyalist, insancı ilk şairimiz" sözleri ile sunulur. Bu sayıda Şükran Kurdakul, Konur Ertop, Asım Bezirci, Ataol Behramoğlu, Taner Kutlay, Mehmet Bayrak, Hikmet Altınkaynak'ın Tevfik Fikret üstüne yazıları/ Abidin Dino'nun deseni görülür. Ayrıca 1975'te Tevfik Fikret'in hayatta kalan tek arkadaşı Salih Keramet Nigar'la bir konuşma/ Ziya Gökalp, Nazım Hikmet ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Tevfik Fikret hakkında görüşleri/ Şükran Kurdakul, Ataol Behra-

moğlu, Kemal Özer, Konur Ertop ve Taner Kutlay'ın katıldığı bir oturum/ Fikret'in şiirlerinden seçmeler/ Edebi Söyleşi (Azyade) / hakkında yazılan kitaplardan örnekler ve Tevfik Fikret kaynakçası yer alır. *Militan*'ın onuncu sayısının ön kapağında ise Pablo Neruda'yı Macar Çocukları ile, arka kapakta ise, Delia ile birlikte görürüz. Şairin ikinci ölüm yıldönümüdür ve derginin sayfaları büyük ölçüde ona ayrılmıştır. Ayrıca, aynı sayıda iki güncel ve de hayli ilginç yazı ile karşılaşırız: Birincisi, "Edebiyatımızda bir fırtına harekatı" başlıklı yazı. Konusu; *Türkiye Defteri* dergisinin yazarlarından Naci Çelik'in "Bekir Yıldız'dan Sait Faik Hikâye ödülü geri alınmalıdır" sözlerinin bazı yazarlarca kabul görmesi ve *Militan*'ın gerek Naci Çelik'i, gerekse Çelik'in sözlerini kabul görenleri eleştirmesi.

İkincisi, Kemal Özer'in "Uzun şiir yeni bir tür mü?" başlıklı, Cemal Süreya ile giriştiği polemik yazısı. Ayrıca bu sayıda "Şostakoviç Ağıdı" şiiri ile Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın da *Militan*'ın sayfalarında yer aldığını görürüz.

11. sayının dikkat çekici yazısı Ataol Behramoğlu'nun "İsmet Özel Üzerine..." başlıklı incelemesidir. Behramoğlu bu yazısında Özel'i "Edebiyatımızın en ilginç, en seçkin şairlerinden biri" olarak niteler. Burhan Arpad'ın bir diğer bölümü de 25. Ölüm Yıldönümü nedeni ile, Orhan Veli'ye ayrılmıştır.

Militan'ın 12. sayısının kapağında ise Orhan Apaydın'ın iç sayfalarda yeralan yazısının başlığı görülür; "Faşizmin Sanat ve Kültür Alanında Saldırısı ve Sinemada Sansür." Apaydın'ın bu yazısı, o dönem sanatsal çalışmalara, hatta sanatçılara karşı estirilen terörü anlamak açısından hayli dikkat çekicidir. Haziran 1976 tarihli 18. sayı ise aynı zamanda *Militan*'ın kapanış sayısı olarak yayınlanır. "Okurlara" başlıklı yazısında Ataol Behramoğlu derginin kapanış nedenini "Maddi" ve "Kadrolaşma Sorunu" olarak açıklar. Son sayısında *Militan*'ın dosya konusu Rıfat Ilgaz olurken, Andrey Platonuv'un "Üçüncü Oğul" adlı hikâyesi, Cihat Özaydın'ın Kemal Tahir değerlendirmesi, Dağlarca'nın "1 Mayıs 1976" adlı şiiri ile, dönemin genç şairlerinden Ahmet Erhan'ın dört şiiri yayınlanır. Yazıda geçen isimlerin dışında *Militan*'da ürünü yeralmış bazı imzalar ise şunlar: Yılmaz Güney, Asım Bezirci, Adnan Özyalçıner, Behice Boran, Tevfik Melikov, Ali Taygun, Fethi Naci, A. Kadir, Refik Durbaş, Muzaffer Erdost, Barış Pirhasan, Suat Taşer, Behzat Ay, Defne B. Sandalcı.

TÜRKİYE YAZILARI

Türkiye Yazıları'nın ilk sayısı Nisan 1977'de, Ahmet Say'ın yönetiminde, aylık olarak Ankara'da çıkar. Derginin yazı kurulunda Vecihi Timuroğlu, Ragıp Gelencik, Cemal Süreya, Ahmet Say ve Ali Püsküllüoğlu yer alır.

Temelde bir şiir ve deneme dergisi olarak çıkan *Türkiye Yazıları*'nın ilk sayısındaki "Sunu" yazısında derginin hedefi şöyle çizilir: "Doğrularla edebiyat adamlarına sürekli gözdağı vermek gibi bir tutumumuz olmasın diyoruz. Dürüst bir eleştiriyi bu sayfalardan akıtalım; yapıtlara gözüpek, dostça ve bağımsız bir tavırla yaklaşalım... Yanılmayı göze alarak edebiyat ve kültür sorunları üstünde düşünmek istiyoruz."

Bu istemler doğrultusunda yayın hayatına atılan *Türkiye Yazıları*'nın ilk sayısında derginin yazı kurulu bir "küçük oturum" düzenler. Bu oturumda dergilerin güncel sorunları tartışılır. İlk sayının diğer yazıları arasında Ragıp Gelencik'in "Halk Dili Üzerine", Demir Özlü'nün "Edebiyatta Çağdaş Duyarlığa Varmak" başlıklı denemeleri, Vecihi Timuroğlu'nun "Mehmet Kaplan'ın Şiir Tahlilleri" üstüne bir incelemesi, Muzaffer Erdost'la bir söyleşi yer alır. İlk sayıda şiirleri yayınlanan şairler şunlar: Niyazi Akıncıoğlu, Arif Damar, Hilmi Yavuz, Ali Püsküllüoğlu, Metin Altıok, Sait Maden, Tevfik Akdağ, Turgay Gönenç, Cemal Süreya. Aynı sayıda Ahmet Say'ın bir öyküsü yer alırken, Hasan İzzettin Dinamo, hayatının bir döneminde Nâzım Hikmet'le birlikte kurduğu "İllegal örgüt dönemi"ni anlatır "Kendileri" köşesinde.

Derginin "Kesit" başlıklı sayfalarında kitap tanıtım yazılarından, plastik sanatlara kadar birçok konu üzerine kısa değini ve eleştiriler göze çarpar.

Türkiye Yazıları'nın ikinci sayısının sunu yazısında derginin ilk sayısı için "alışılmış olanın üstünde bir ilgi gördüğü" belirtilirken, aynı sayının "Küçük Oturum"unda "Basın" tartışma konusu olur.

Türkiye Yazıları üçüncü sayısına iki değişiklikle girer. Birincisi

Cemal Süreya'nın yazı kurulundan ayrıldığını görürüz. İkincisi, bu sayıdan itibaren zaman zaman okur mektuplarına derginin sayfalarında yer verileceği belirtilir.

Türkiye Yazıları'nın hemen hemen her sayısında, kendi kalemlerinden yazarların hayat öykülerine rastlanır. Derginin ikinci sayısında Cahit Külebi'yle başlayan bu özyaşam öyküleri "Kendileri" köşesinde yayınlanır. Edip Cansever, Mehmet Kemal, Adalet Ağaoğlu, Kerim Korcan, Mahmut Makal, Şükran Kurdakul, Tahsin Saraç, Fakir Baykurt'u bu köşede görebiliriz.

Derginin 13. sayısı özel sayı olarak çıkar: "Ulusal Demokratik Kültür Politikasının Temel Öğelerine Yaklaşım Bildirileri". 20. sayının "Küçük Oturumu" ise hayli ilginçtir. Bu oturumda dergi çalışma kurulu "Özeleştiri"sini yapar. Kurulun üyeleri Ali Cengizkan, Mert Başat, Ahmet Telli, Ahmet Say ve Gültekin Emre'dir.

80'li yıllara gelindiğinde *Türkiye Yazarları*'nın giderek gençlere daha çok sayfalarını açtığına tanık oluruz. "Şiirin Güncel Sorunları", "Eleştirel Kavrayış ve Katkı", "Müzik" gibi aylık dosyalar ekseninde tartışmalar yapılırken; "Günümüzde Gazeteler", "Ahmet Telli'nin Şiiri" özel sayılar olarak okura sunulur.

Bu dönem *Türkiye Yazıları*'nda; Oğuzhan Akay, Yusuf Alper Ahmet Ada, Duran Aydın, Veysel Çolak, Ali Cengizkan, Ahme Özer, Özgen Seçkin, Hüseyin Atabaş, Tuğrul Keskin, İbrahin Yıldız, Adnan Yücel, Akif Kurtuluş, Ahmet Telli'nin şiirleri dikkat çeker.

YAZI

70'li yılların farklı bir kulvarından okura seslenen *Yazı* dergisi, Enis Batur sorumluluğunda, ilk olarak 1975'de çıkar ve aynı yıl kapanır. 1978 yılında ikinci kez çıktığında, üç aylık kültür dergisi olarak yayımını 1980 yılına kadar sekiz sayı sürdürür. Sahibi Yavuz Çekirge, yönetmeni yine Enis Batur'dur.

Kitap/dergi hacminde yayınlanan *Yazı*, "adı üstünde yazı kavramını çekirdek nokta olarak ele alır". Anlatı ve şiire de sayfalarında yer veren derginin yönelimi, yazınsal metnin ve gerçekliğin oluşum yasalarını farklı eleştirel yöntemlerle çözümlemektir. Bu nedenle *Yazı*'nın ilk sayılarında kuramsal ve eleştirel yaklaşımları içeren çalışmaların ağırlıkta olduğunu görürüz.

Derginin ilk sayısında yer alan "Yazı ve Gerçeklik" başlıklı metinde, "*Yazı*, bir bildiriyle açılmıyorsa bu bir 'manifestoya' gerek duyulmadığının kanıtı değildir. Ancak, dergide önerilen yazınsal, düşünsel, eleştirel çizgi, sınırları önceden belirlenmiş bir öğretiler ya da ilkeler demetinden kaynaklanmıyor. Belirli bir seçimin sonucu biraraya gelmiş yazarların üretimidir bu sınırları biçimleyecek, gitgide açacak olan" denir.

Bu üretime *Yazı*'nın ilk sayısında Oğuz Demiralp, Gilles Deleuze, Michel Foucault ve Ertuğrul Özkök "*Siyasal İktidar-aydınlar ve Yazınsal İktidar*" /Tahsin Yücel, Enis Batur, Octavio Paz, Roland Barthes ve Gerard Genette "*Eleştirel Yaklaşım ve Yazınsal Varlık*" bölüm başlıkları altında çalışmalarıyla katılırlar. Aynı sayıda İlhan Berk, Feyyaz Karacan, Güven Turan ve Bilgin Adalı'yı şiirleriyle görürüz.

Yazınsal bağlamda yaratı ürünleriyle düşünsel ürünlere birlikte yer verilen *Yazı* dergisinde, daha çok göstergebilim ve yapısalcılık konularına sayfalar ayrılır. Bir polemik dergisinden öte akademik yönelime sahiptir. Bu yönüyle de dönemin diğer dergilerinden ayrılır. Dergide edebiyat metinleridir ön planda olan. Kuramsal yazılarınsa bütünleyici bir işlevi vardır. Bu noktada Tahsin Yücel, Ertuğrul Özkök, Oğuz Demiralp, Bedrettin Cö-

mert, Ahmed İnam, Mehmet Rifat, Selim İleri'nin *Yazı* dergisinde yayınlanan çalışmaları dikkat çekicidir.

Kısaca dergi, toptancı bir anlayışa karşıdır. Ama bu *karşıtlık*, sayfalara yansıtılmış, bir önceki sayıda işlenen herhangi bir konu, bir sonraki sayıda yeni çalışmalarla beslenmiştir. *Yazı*'nın tüm sayıları ele alındığında, ilk sayıda yayınlanan "Yazı ve Gerçeklik" başlıklı metine bağlı kaldığı görülür. Bu metinden bir bölüm aktarıyorum: "(...) Yazı'nın her sayısı bir "özel bölüm" içerecek. Bu özel bölümleri elimizden geldiğince 'zincirleme' bir kılıkta oluşturmak istiyoruz. Bu yoldan daha değişik, daha toplu bir sergilemeye varabileceğimiz kanısındayız. (...) Yazınsal metin bir dil ürünü, çok anlamlı bir yapıt olduğuna göre insan bilimleri ile (dilbilim, anlambilim, ruhbilim, budunbilim, v.b.) kurduğu ortak ilişkiler incelenmedikçe birçok yönü kapalı kalabilir. (...) Yazınsal metnin gerçekliğini irdeleme yolunda yapılacak temel çalışma onun "geçerli" olup olmadığını ortaya çıkartmaktır herşeyden önce; geçerlilik taşımayan bir yapıt hangi dünya görüşüne dayanırsa dayansın gerçeklik de taşıyamaz."

Edebiyat dergiciliğimizde, *Dönem* dergisiyle başlayıp *Yordam*'la süren "metin incelemesi" anlayışının aynı zamanda "eleştirel denemeler"in kesik kesik süregelişine, bir anlamda *Yazı* dergisiyle son verilir. 1980'de kapandığında da, yeni bir dergicilik döneminin ilk ip uçlarını bu dergide görürüz.

Yukarıda adı geçenlerin dışında Ece Ayhan, Cevat Çapan, Oruç Aruoba, Mehmet Taner, Mustafa Irgat, Haşim Çatış, Murathan Mungan, T. S. Eliot, Behçet Necatigil, Edip Cansever, Şavkar Altınel, Yıldırım Türker, Sabahattin Kudret Aksal, Attila İlhan, Ahmet Oktay, Ergin Günçe, Suphi Aytimur, Nedim Gürsel, Franz Kafka, William Blake, Orhan Duru, Jorge Luis Borges, Şiir Erkök, Sabri Altınel, Ahmet Seven, Balkan Naci, Mazhar Candan, Tarık Günersel, A. Turan Oflazoğlu, Füsun Altıok, Refik Algan, Lale Müldür dergide imzasına rastladığımız isimlerden bazıları.

SANAT EMEĞİ

Mart 1978-Eylül 1980 arası 31 sayı çıkar *Sanat Emeği*. Sahibi Barış Pirhasan, sorumlu yönetmeni Turgay Fişekçi'dir. Yazı kurulu A. Kadir, Asım Bezirci, Orhan Taylan, Ataol Behramoğlu ve Barış Pirhasan'dan oluşur.

Sanat Emeği'ni çıkaranlar, dönemin gelişen işçi sınıfı hareketiyle, sanatın ve sanatçının yakın bağlar içinde olması gerektiğine inanırlarken, derginin ilk sayısında yer alan "*Sanat Emeği*'nden" başlıklı yazıyla kültür-sanat ortamına ve izleyecekleri yayın politikasına değinirler.

Derginin kadrosunda yer alanların kendi yazın serüvenleri açısından hayli ilginç olan bu yazıdan uzunca bir bölüm aktarıyorum: "Ülkemiz sanat kültür ortamına baktığımızda, emperyalizmin ve yoz burjuva kültürünün, özellikle yığınsal haberleşme araçları yoluyla, henüz feodal değer yargılarının tüm geçerliliğini koruduğu bölgelere varıncaya kadar geniş halk yığınlarına propaganda edildiğini görüyoruz. Bu yığınsal yozlaştırma olgusu, en azından, öncü kesimleri daha uyanık kılmak; onları devrimci düşüncenin, devrimci sanat ve kültürün değerleriyle kaynaştırmak gerekliliğini ertelenemez bir görev durumuna getiriyor. Bu görevin başarıyla yerine getirilebilmesi için, işçi sınıfı hareketine yakınlık duyan sanatçıların toplu bir güç olarak ortaya çıkmaları; çalışmalarını daha etkili, planlı ve disiplinli geliştirmeleri gerektiği inancındayız. Sosyalist hareket içinde yer alan kimi sanatçıların bile, disiplinsiz bir çalışma ve yaratma ortamında, burjuva ve emperyalist kültürün etkisi altında yozlaşabildiklerini dünya ve yurdumuz pratiği göstermektedir. Sanatın özel bir yaratı ve uzmanlık alanı olduğunu unutmadan, bireysel arayışların ve özgünlüklerin önemini yadsımadan, işçi sınıfı hareketinin sorunlarıyla kaynaşık ve bu sorunların gündeme getirdiği gereksinimlere sanat-kültür alanında yanıt verebilecek bir dergi zorunluluğu böylece ortaya çıkmaktadır. "*Sanat Emeği*"nin, antoloji kimlikli, ya da (ilerici-devrimci bir konumda da bulunsalar) rastlansal, plan-

sız tartışmaların yer aldığı genel geçer dergilerden ve dergicilik anlayışından farklı bir konumda bulunacağı da böylelikle belirtilmiş olmaktadır."

Bu belirtiler ışığında, dönemin, Hasan İzzettin Dinamo'dan Neşe Yaşın'a kadar "sosyalist gerçekçi" yazar ve şairleri fiilen biraraya getirebilen tek dergisi olur *Sanat Emeği*. Sayfalarında edebiyatın dışında müzik, resim, sinema, heykelcilik, tiyatro vb. sanat türlerine de yer vermiş hatta Nazi heykelciliği, bulvar müzikalleri, resmin menkul bir değer olması, minibüs müziği gibi konularla da geniş tartışmalar yaratmıştır.

Son sayfalarını kitap tanıtım yazılarına, kültür sanat haberlerine ayıran *Sanat Emeği*; neredeyse her sayı, bir sanatçıyla yaptığı söyleşilerle de dikkat çeker: Dido Sotiriu, Ruhi Su, Svetana Maneva, Vedat Türkali, Nicholas Guillen... Ayrıca 5 Temmuz 1962'de Prag'da *Kültür* adlı haftalık bir gazetede yayınlanan "Nazım Hikmet ve Yannis Ritsos'la Sınırsız Şiir Konusunda Bir Söyleşi"nin çevirisini derginin üçüncü sayısında görürüz. Yine bu sayıda, Şubat 1978'de Akdeniz Barış Toplantısı'na katılan Ataol Behramoğlu, Yannis Ritsos'la yaptığı bir görüşmenin izlenimlerini aktarır.

"Kültür ortamının demokratikleştirilmesi", "antifaşist bir cephede birleşme" çağrıları, "gerici, yoz burjuva sanatı" nitelendirmeleri derginin hemen hemen her sayısında yer alırken, *Sanat Emeği*'nin savunduğu "sosyalist gerçekçi sanat" anlayışına "kuramsal" katkıları ise daha çok şu yazılarla sınırlı kalmıştır: Asım Bezirci'nin "Kapitalist Toplumda Sosyalist Gerçekçilik", "Sosyalist Gerçekçilik ve Doğalcılık", "İşçi Sınıfı ve Edebiyat" /Aziz Çalışlar'ın "Marks, Engels, Lenin: Sanat ve Edebiyat"/ Demirtaş Ceyhun'un "İşçi Sınıfı İçin Edebiyat, İşçi Sınıfı Edebiyatı". Ayrıca "Ekim Devrimi ve Sanat" özel sayısı.

Görüldüğü gibi *Sanat Emeği*'nin "kuramsal" yazıları, daha çok Asım Bezirci'nin kaleminden çıkarken; öte yandan derginin "sosyalist gerçekçi" anlayışına ters düşmeyen hayli geniş bir kadrosu vardır: (Yukarıda adı geçenlerin dışında) Ali Taygun, İsmail Uyaroğlu, Erdal Alova, Abdülkadir Bulut, Ozan Telli, F.H. Dağlarca, Refik Durbaş, Metin Demirtaş, Ülkü Ayvaz, Ruhi Su, Ataman Tangör, Vedat Türkali, Adnan Özer, Server Tanilli, Ahmet Erhan, Müştak Eranus, Yaşar Miraç, Hüseyin Ferhat, Niya-

zi Akıncıoğlu, Ahmet Ada, Behzat Ay, Atilla Birkiye, Adnan Cemgil, Atilla Dorsay, Bilgesu Eranus, Enver Gökçe, Vedat Günyol, Hüseyin Haydar, Orhan İyiler, Özdemir İnce, Abdullah Nefes, Mehmet Yaşın, Mahmut Makal, Adnan Özyalçıner, Sennur Sezer, Özdemir Nutku, Zülfü Livaneli, Talip Apaydın, Ahmet Oktay, Bekir Yıldız, Hilmi Yavuz, Yusuf Taktak, Kemal Özer, Can Yücel, Adnan Yücel, Afşar Timuçin, Tan Oral, Uğur Kökden, Mehmet Güler, İsa Çelik, Ülkü Tamer, Hüseyin Yurttaş dergide ürünleriyle yer alan isimlerden bazılarıdır.

SOMUT

Somut, toplumdan, toplumsal olaylardan soyutlanmamış, hatta ondan kaynaklanan, ama gücünü yalnız kendinden, sanat yapıtı olma niteliğinden alan bir sanat ve edebiyat oluşturmak ereğiyle Ocak 1979'da Necdet Ökmen yönetiminde aylık yazın dergisi olarak çıkmaya başlar. İlk sayısında da Mehmet H. Doğan'dan Muzaffer Buyrukçu'ya, Atilla Özkırımlı'dan Veysel Çolak'a birçok farklı imzaya sayfalarını açarak, geniş bir kesimin çalışmalarını yayınlayacağının ipuçlarını verir. Derginin 20 sayılık ayın serüveninin bütünüyle ele aldığımızda bunun doğrulandığını görürüz.

Somut, her sayısında şiir, öykü, eleştiri ve deneme yazılarına sürekli yer vermesinin yanı sıra 4. sayısında işlediği "1979'da Köy Enstitüleri Sorunu" özel bölümü, 8-9. sayısında "Yeni Yazarlar Özel Sayısı", 14-15. sayısında "12 Mart Hikâyeleri Özel Sayısı" gibi kapsamlı çalışmalarla da karşımıza çıkar. Değerlendirmeye yönelik bu çalışmaların ilkinde Şerif Tekben "Köy Enstitüleri Üstüne Düşünceler", Ahmet Köklügiller "Niçin Canlıdır?", Maksut Doğan "Bilekle, Yürekle Yapılanı Yapmışız", Kemal Bayram "Köy Enstitüleri İçin Küçük Bir Yorum", M. Başaran "Köy Enstitüleri" başlıklı yazılarını kaleme alırlarken, Talip Apaydın'la da "Üretici Eğitim Üstüne Bir Söyleşi" yapılır. Aynı sayıda Behzat Ay "Et Kuyruğunda", Osman Şahin ise "İzmir Bekir" adlı öyküleriyle görünürler.

Birçok imzanın ilk şiir ve öykülerinin yayınlandığı "Yeni Yazarlar Özel Sayısı"nı ise, Necdet Ökmen, Sait Maden'le birlikte hazırlar: "Giriş" bölümünde Ökmen, Selim İleri, Tuncer Uçarol, Veysel Çolak, Ayhan Gülsoy "özel sayıya" ilişkin yazarlar. "Şiir" bölümünde Yusuf Alper'den Mehmet Müfit'e, Hüseyin Ferhad'dan Hidayet Karakuş'a, Tuğrul Tanyol'dan Adnan Yücel'e yetmiş sekiz şairin birer şiiri yayınlanır. "Hikâye" bölümü Şahin Doğan, Sadık Güçlüol, Gülseli İnal, Ahmet Kahraman, C. Öndersever ve Şükran Sev'in ürünlerine ayrılır. Fakat bir sayı sonra,

yani 10. sayıda Adnan Yücel'in derginin son sayfasında, bu özel sayıda "yeni yazar" olarak tanıtılmaktan duyduğu rahatsızlığı belirten bir mektubun yayınlandığını görürüz. Çünkü, Yücel'in daha önce kitabı çıkmış ayrıca Türkiye Yazarlar Sendikası'nın Ankara Temsilciliği görevini üstlenmiştir.

12 Mart'ı konu edinen ve ilk kez yayınlanan ürünlerden oluşan "12 Mart Hikâyeleri Özel Sayısı"nda ise Samim Kocagöz "Yıllaryılı", M. Başaran "Gederli Köyünden Hıdır", Talip Apaydın "Üstümde Bir Ağırlık", Necdet Ökmen "Fırtına", Remzi İnanç "Günlük Dışı", Onur Kerem "Bir Gölgeyi Devirmek", Mustafa Balel "Kırmızı Yediveren", Şükran Sevim "Koşu", Günseli İnal "Yer, Gök, İnsan" adlı öyküleriyle yer alırlar. Yalnız bu sayıdan önce de, Aziz Nesin'in "özel sayı"ya katılamayacağını bildiren mektubunu (sayı 12) yayınlar Necdet Ökmen. Nesin mektubunda, 12 Mart için "tarihimizdeki toplumsal afetlerden bir küçük depremdir ki (6-7 derecelik filan) en büyük yıkıntısını da edebiyatımızda yapmıştır" der.

Somut, şiir ve öyküyü, yukarıda dökümünü verdiğimiz özel sayılarla sınırlı tutmaz, denilebilir ki edebiyatın bu iki türüne de döneminin en fazla yer veren dergilerinden biridir: Yeni Yazarlar Özel Sayısı'nda ürünleri yayınlanan birçok imzaya ilerleyen sayılarında da sayfalarını açarak; edebiyata yeni atılan yazar ve şairlere yönelik bu tutumunu derginin anlayışı olarak sergiler.

Somut daha çok ürün yayınlayan bir dergi görünümünü taşısa da hem yazının güncel sorunlarına ilişkin çalışmalara, hem de "unutulmakta olan" yazar ve şairleri yeniden gündeme getirmesiyle ya da onları yazın alanına yeniden "kazandırmasıyla" etkinlik sınırlarını zorlar. Ustalarla gençler yanyana görünürler bu dergide. Ne var ki 80'li yılların ekonomik sıkıntıları; artan kâğıt, baskı masrafları yönünde dergiye yansır. Şubat 1981 tarihli 26. sayısında Necdet Ökmen'in de belirttiği gibi, artık büyük sermayelerin sahipliğinde renkli kültür ve sanat dergiciliği dönemi başlamıştır.

Son olarak, *Somut*'ta imzasına rastladığımız isimlerden bir kaçını sayalım: Sabri Altınel (sayı 7, Zamanın Yüreği), Sami Karören, İsmet Zeki Eyüboğlu (sayı 13, Anlam-Dil), Edip Cansever, Arslan Kaynardağ (sayı 20-21, Dıranas Şiirinin Özellikleri), Önay Sözer, Demir Özlü, Oğuz Demiralp (sayı 18, Yazınsal Ger-

çekçilik), Behçet Necatigil, Hüseyin Peker, Refik Durbaş, Abdülkadir Budak, Hüseyin Atabaş, Sedat Bilgin, Metin Eloğlu, Cahit Irgat, Hilmi Yavuz, Uğur Kökden, Enis Batur (sayı 6, Kente Tutsak Yazar), Atilla Özkırımlı (sayı 5, Alevi-Bektaşi Halk Edebiyatı), Jale Parla (sayı 5, Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında Değişim, Bunalım, Direniş), Haydar Ergülen, Bilgin Adalı, Fethi Naci (sayı 2, Demokrasi, Traktör ve Edebiyat), Turgay Nar, Yılmaz Gruda, Halil İbrahim Bahar, Tomris Uyar, İlhan Berk, Özdemir İnce (sayı 20-21 İlhan Berk İçin Oniki Şiir), Ramis Dara, Ahmet Ada, Murathan Mungan, Seyyit Nezir, Hüseyin Haydar, Burhan Günel, Süreyya Berfe, Metin Altıok, Ali Cengizkan, Gültekin Emre, Nebahat Çetin, Mahir Öztaş, Adalet Ağaoğlu, Vecihi Timuroğlu, İnci Aral (Sayı 20-21, Kıran Resimleri), Sina Akşin (Sayı 26, Romancılığımız Neden Daha İleri Değil)...

YUSUFÇUK

Yusufçuk, Ali Püsküllüoğlu yönetiminde Ocak 1979-Aralık 1980 arası Ankara'da aylık olarak 24 sayı çıkar. İki yapraklı dergide salt şiire ve şiir sorunlarına ilişkin kısa yazılara yer verilir. Bilinen isimlerin yanı sıra dönemin genç isimlerinin de ürünlerini yayınlatabildiği, bir bakıma çok sesliliğin egemen olduğu bir dergidir.

İlk sayısında yer alan "Herkes Şiire Düşman" başlıklı imzasız yazıda, derginin çıkış amacı dillendirilirken, Zeki Müren'den İlhan İrem'e, Sezen Aksu'dan daha birçok şarkıcıya, televizyon ekranlarından ya da radyolardan yazdıklarını şiir diye sundukları ve bununla şiire düşmanlık yaptıkları belirtilir. Şuara Suresi'nden bir alıntı yapılarak, şiirin aslında her dönem korku yarattığına değinilir: "Ozanlara gelince, ancak sapıklar uyar onlara."

Böylece derginin ilk sayısında Tanrı'nın emirlerine İlhan Berk "Kayıp Oğlunu Arayan Bir Baba İçin Şiir", Ali Cengizkan "Gömleğinin Yakasına", Metin Altıok "Düş", Özdemir İnce "Gözlem", Yaşar Miraç "Üzüncü", Ahmet Ada "Bünyan", Ali Püsküllüoğlu "Yeni Bir Gün" şiirleriyle / Osman Serhat Erkekli " Necatigil'i Sevmek", Attila İlhan "Kelime", Bilgin Adalı "Şiir Nedir", Yevgeni Yevtuşenko "Şiir Yaşamdır" yazılarıyla karşı gelirler.

Hemen her sayısında 8-10 şairin ürününe yer veren dergide, çeviri şiirdeYannis Ritsos, Leon Paul Fargue, Konstantin Simenov'un ürünleri dikkat çeker. Şiir sorunlarına ilişkin her dönem zevkle okunabilecek yazıların dergide sürekli yayınlanması, *Yusufçuk*'un amatör bir derginin ötesinde olduğunu kanıtlar. Bu yazıları ise daha çok Attila İlhan, Cemal Süreya, Cahit Külebi, Hilmi Yavuz, Özdemir İnce. Metin Altıok, Suphi Aytimur, Mehmet H. Doğan ve Mehmet Yalçın kaleme alırlar. İlginçtir, tüm koleksiyonlarına baktığımızda, derginin yalnızca yeni ürünlere yer vermediğine, daha önce yayınlanmış ürünleri, yazıları tekrar gündeme getirdiğine tanık oluruz.

24 sayı çıkan dergide Behçet Necatigil "Söyleriz", "Klinik Olaylar", Özcan Yalım "Sevgi", Cahit Külebi "Kadınlar, Ülkeler, Denizler", "Güneşli Çayır", Edip Cansever "Bir Şiir Yazılırken", Hilmi Yavuz "Mensucat İşçileri Anlatıyor", "Bir Sevda Şiiri", Sabahattin Kudret Aksal "Beyaz", Attila İlhan "Hani Utanmasam", Turgut Uyar "Çürümemiş", Ali Püsküllüoğlu "Sokak Düşünceleri", Yaşar Miraç "Kar Türküsü", Suphi Aytimur "Sevilmeyen", Abdülkadir Budak "Papatyanın Tarihi" şiirleriyle dikkat çekerler.

EDEBİYAT CEPHESİ

İlk sayısı 1 Mart 1979'da yayınlanan *Edebiyat Cephesi*'nin çıkışı sıkıyönetim dönemine rastlar. Sıkıyönetimli dönemlerde daha çok politik yayınlar denetim altına alındığı için, sanat-edebiyat dergi ve gazetelerinin sayısı kendiğilinden artar. Sıkıyönetimler bazı grupların yayın organlarını kapattıkça, yayınlanmalarına yasaklar getirdikçe kimileri gerçekten bir suskunluk dönemine girer, kimileri yeraltına iner, kimileri ise yapı değiştirir. Demirtaş Ceyhun'un yönetiminde onbeş günlük edebiyat gazetesi olarak yayın hayatını 1 Eylül 1980'e kadar sürdüren *Edebiyat Cephesi*, "Çıkarken" başlıklı yazıda da belirttiği gibi böyle bir süreçte bütün ilerici ve demokrat edebiyatçıların bir çatı altında toplanmasına ve çok geniş bir çerçeve içinde emperyalizmin toplumumuzu kültürsüzleştirme, "değer yargısız"bir aşamaya sokma veya bu "değer yargısız" dönemin sürdürülmesi amaçlarına karşı ortak bir savaşım vermesine katkıda bulunmayı hedefler.

Genelde edebiyat dergileri aylık çıkması nedeniyle güncel olaylara müdahale etme olasılığını geciktirmiş olurken, *Edebiyat Cephesi*'nin gazete/dergi niteliğinin yanı sıra onbeş günlük oluşuyla da güncele daha çabuk müdahale ettiğini görürüz. Örneğin *Edebiyat Cephesi*'nin ilk sayısının baş sayfasında yer alan "Şimdi de sıra Sait Faik Armağanı'na mı geldi?" başlıklı haber yazısında Darüşafaka Cemiyeti Yönetim Kurulu'nun, Armağan Yönetmeliğini keyfi bir şekilde değiştirmeye kalkışması, kuruldan çıkarılan Tahsin Yücel ve Hilmi Yavuz'un ortak açıklamaları duyurulur. Bu yazının hemen yanında Tan Oral'ın bir karikatürü, yine aynı sayfanın sağ üst köşesinde Behçet Necatigil'in "Bir Hastalık ve Korku Şiiri" görülür. *Edebiyat Cephesi* yayınladığı inceleme ve araştırma yazılarıyla da dikkat çeker. İlk sayının en ilgi çekici incelemesi Yalçın Küçük'ün "Nesiller ve Edebiyat"ıdır. Küçük, yazısında Türkiye tarihini üç nesile ayırırken, bu üç neslin yazgısının edebiyatla ilgili olduğunu vurgular.

İkinci sayısında, Budapeşte radyosu spikerlerinin Nâzım Hik-

met'le yaptıkları söyleşilerden bir bölüm yayınlanır. Türkçe'ye ilk kez çevrilen bu söyleşide Nazım Hikmet, Orhan Kemal'in lüzumundan fazla mahalli şive ile yazmasını eleştirirken, Mahmut Makal'ı beğendiğini fakat Türk köylüsünün aydınlık ruhunu yeterince veremediğini belirtir. Nazım Hikmet söyleşide, beğeniyle söz ettiği Tevfik Fikret'in savaş aleyhine yazdığı "Tarih-i Kadim" şiirini, Melih Cevdet Anday'ın "Bu ne güzel düş" ve "Faltaşı" şiirlerini okur. *Edebiyat Cephesi*'nin üçüncü sayısından itibaren Rauf Mutluay "Edebiyat Sohbetleri" köşesiyle gazeteye katılırken, köşesinde ilk olarak "Termessos'un Yedinci Yolu" başlıklı yazısını kaleme alır. Ayrıca bu sayıda baş sayfadan yayınlanan bir haber dikkat çeker: "Türk Şiir Antolojisi Tepkiyle Karşılandı". Yazıda, İngiltere'nin ünlü Penguin Book dizisinden çıkan Nermin Menemencioğlu'nun Fahir İz'le birlikte hazırladığı "Turkish Verse" adlı "Başlangıçtan Bugüne Türk Şiir Antolojisi"ne toplumcu şairlerin alınmadığı, bu nedenle antolojinin edebiyat çevrelerinden büyük tepki aldığı belirtilir.

Edebiyat Cephesi'nde tartışma yaratan incelemelerden bazıları ise şunlar: 26. sayıda Kemal Sülker'in "İşçi Sınıfı ve Nazım Hikmet", 27. sayıda Vecihi Timuroğlu'nun "Filistin Şiiri, Afganistan ve Müslüman Türkiye", 30-31. sayıda M. Rosenthal'in "Sovyet Estetiğinin Sorunları" (ayrıca bu sayıda Nazım Hikmet'e özel bölüm ayrılır), 32. sayıda Ömer Naci Soykan'ın "Yantutmazlık ve Nesnellik", 33-34. sayıda "Edebiyatta Histografi Sorunları" ana başlığı altında Yalçın Küçük "Sabahattin Ali ve Ölümü"nü inceler. 35. sayıda Aziz Nesin "Dünya'nın En Borçlu İnsanı" başlıklı yazısıyla Sabahattin Ali'nin ölümündeki giz perdesine yeni ışıklar tutar. Aynı sayıda Konur Ertop "Sabahattin Ali'nin Gerçekliği" adlı yazısını yayınlar.

Ayrıca *Edebiyat Cephesi*'nde öyküleriyle Dimitri Hacis, Yılmaz Elmas, Mehmet Semih, Zeki Oğuz, Stoyan T.S. Daskalov, Talip Apaydın, Mehmet Güler, Talip Güran, Duran Yılmaz, Turgut Çeviker, Behzat Ay, Yordan Yovkov / şiirleriyle Metin Eloğlu, Talip Apaydın, Fahri Erdinç, Simonov, Suat Vardal, H. İ. Dinamo, Hüseyin Yurttaş, Ali Yüce, Afşar Timuçin, Kemal Beng, Attila Jozef, Hüseyin Düzgün, Yaşar Miraç, Zihni Anadol, Özkan Mert, Yüksel Pazarkaya, Seyyit Nezir, Murathan Mungan, Ramis Dara, Habib Sahir, Ozan Telli, Hüseyin Haydar,

Gültekin Emre, Cengiz Bektaş ve Hidayet Karakuş'u sayabiliriz.

Aydın Boysan ise, 29. sayıdan başlayarak, altı sayı süren "Mi zah Üstüne Konuşmalar" başlıklı yazı dizisini yayınlar.

YAZKO EDEBİYAT

Kasım 1980'de, Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Kooperatifi'nin dergisi olarak çıkmaya başlar *Yazko/Edebiyat*. Kasım 1983 tarihli 37. sayısına kadar sahibi M. Kemal Ağaoğlu, yayın yönetmeni Memet Fuat, yazı işleri müdürü Adnan Özyalçıner'dir. 37. sayıdan sonra Ağaoğlu ve Fuat derginin yönetiminden ayrılırlar. 38. sayıdan itibaren Erol Toy'un sahipliğine geçen dergi, 59. sayısında kapanır. Bu sayıda derginin yayın yönetmeni Halil İbrahim Bahar, yazı işleri sorumlusu Gülnaz Aydın'dır. Aylık yayınlanan dergi, öncelikle *Yazko* üyelerinin ürünlerine yer verir. Bunun yanı sıra *Yazko*'ya üye olmayan, edebiyatta yeni imzalara da derginin sayfalarında rastlanır.

İlk sayısında, Memet Fuat'ın "Başlarken" yazısıyla derginin izleyeceği yayın politikasını açıkladığını görürüz: "*Yazko/Edebiyat*'da öbür sanatlara ancak edebiyat kapsamı içine giren yönleriyle yer ayrılacak, edebiyat dergisi niteliğinden uzaklaşmamaya önem verilecek. Bunun, sayfa sayısını çoğaltmama kaygısından daha önce gelen nedenleri var. Bir kere, *Yazko* bir yayın kooperatifi; üyeleri yazarlar, edebiyatçılar. Sonra, memleketimizde, baskı tekniğindeki gelişmelerle birlikte her sanat dalının ayrı dergiler çıkaracak olanaklar edindiği, çok güzel örnekler verdiği de bir gerçek."

Bir bakıma, değişik sanat anlayışlarından birçok yazarın, şairin toplamından oluşur *Yazko/Edebiyat*. Bu noktada öne çıkan özelliği de her türlü görüşe açık, bütün yazarların serbestçe konuşabildikleri bir tartışma alanı yaratmasıdır. Öte yandan yazar ve şairlerin yeni çıkan kitapları, kazandıkları ödüller üstüne yapılan söyleşilerle birlikte edebiyat dünyasından haberlere sürekli yer vermesi dikkat çekicidir. Bütün bunlara rağmen, '80 darbesinin hemen ardından yayın hayatına atılması, diğer dergiler gibi, *Yazko/Edebiyat*'a da çeşitli zorluklar yaşatır. Daha ilk sayısından sıkıyönetimin toplatma kararıyla karşılaşılır. Bu kararın nedeni Atilla Tokatlı'nın *aforizmaları*'dır. Oysa dergi, geniş ölçüde okurun beğenisini kazanmış, hatta ikinci baskı yapma gereği bile

duymuştur. Seksen sayfa olarak çıkan dergi, ikinci sayısında doksan altı, üçüncü sayısında yüz altmış sayfa olarak okura ulaşır.

Yazko/Edebiyat, döneminin şiire en çok yer veren dergilerinden biridir. Neredeyse her sayı on beş şairin ürününe rastladığımız derginin ilk sayfaları sürekli şiire ayrılır: İlhan Berk, Can Yücel, Şükran Kurdakul, Ataol Behramoğlu, Ali Yüce, Ahmet Oktay, Edip Cansever, Turgut Uyar, Yaşar Miraç, Özdemir İnce, Refik Durbaş, Cengiz Bektaş, H.İ. Dinamo, Arif Damar, Afşar Timuçin, Murathan Mungan, Necati Cumalı, Barış Pirhasan, Metin Eloğlu, Güven Turan, Hüseyin Ferhad, Sennur Sezer, Erdoğan Alkan, İsmail Uyaroğlu, Halil İbrahim Bahar, Müştak Erenus, Oben Güney, Enis Batur, Metin Demirtaş, Seyyit Nezir...

Derginin şiirde olduğu gibi öyküde de birçok imzanın ürününü yayınladığı dikkat çeker: Salim Şengil, Samim Kocagöz, Bekir Yıldız, Nazlı Eray, Zeyyat Selimoğlu, Orhan Duru, Burhan Günel, Demirtaş Ceyhun, Mehmet Seyda, Tarık Dursun K., Demir Özlü, Kemal Bilbaşar, İnci Aral, Feyza Hepçilingirler, Muzaffer İzgü, Pınar Kür, Tomris Uyar, Mustafa Balel, Zeynep Karabey, Kerim Korcan...

Yazko/Edebiyat, çıktığı süre içinde yazınımızın çeşitli sorunları üstüne araştırma, inceleme ve tartışma yazılarıyla çözümler getirmeye, okuru bu sorunlar etrafında yoğunlaştırmaya çalışır. Bir noktada edebiyatın gündemini oluşturur. Bu yazılara ise daha çok Ahmet Oktay, Afşar Timuçin, Kemal Sülker, Memet Fuat, Asım Bezirci, Konur Ertop, Ataman Tangör, Atilla Tokatlı, Selim İleri, Hasan Bülent Kahraman'ın imza attığını görürüz. Derginin edebiyatımızda uzun süre tartışılacak yazılara yer vermesi ayrıca ilgi çeker; 4. sayısında yayınladığı Burhan Günel'in "Bir Karşılaştırma" başlıklı; Aldous Huxley'in *Ses Sese Karşı* adlı romanı ile Adalet Ağaoğlu'nun *Bir Düğün Gecesi* adlı romanı arasındaki benzerlikleri irdeleyen çalışmalar gibi...

Yazko/Edebiyat, özel bölümler halinde yayınladığı "Edebiyatımızda Kentleşme ve Kentlileşme Olgusu", "TV-Edebiyat İlişkileri", "Tevfik Fikret", "Şiirde Dil ve Anlam Tartışması" dosyalarının yanı sıra; 1. sayıda Önay Sözer'in "Dilden Tarihe Açılan Kapı", 2. sayıda Enis Batur'un "Denemeyi Deneyenler", 3. sayıda Oktay Rıfat'ın "Benzeşme ve Eşduyum", 6. sayıda Afşar Timu-

çin'in "XX. Yüzyıl Düşüncesinin Kaynakları", 9. sayıda Selim İleri'nin "Günümüz Türk Romanı", 13. sayıda Asım Bezirci'nin "Yapısalcılık", 16. sayıda Yalçın Küçük'ün "Bir Estetik Kuramı" yazıları gibi çoğaltabileceğimiz çalışmalara da sayfalarında sürekli yer verir.

Ne var ki 40. sayısına kadar aksamadan yayınını sürdüren *Yazko/Edebiyat*, bu sayıyla birlikte iki ayda bir okura ulaşır. Buna neden olarak 88'li yılların ilk yarasında başlayan kâğıt sıkıntısı gösterilir.

GÖSTERİ

'Sanat edebiyat' dergisi *Gösteri*, Aralık 1980'de çıkmaya başlar. İlk altı sayı boyunca sahibi Egemen Bostancı, genel yayın danışmanı Doğan Hızlan'dır. Altı sayı sonra sahibi Sedat Simavi olurken, Doğan Hızlan genel yayın müdürlüğünü, Ara Güler fotoğraf danışmanlığını, Ergil Tezerdi yazışleri müdürlüğünü, Salim Alpaslan sorumlu yazışleri müdürlüğünü üstlenir. 1985'ten itibaren derginin sorumlu yazışleri müdürü Hami Çağdaş'tır.

Gösteri'nin ilk sayısının kapağında dört kare yer alır; ilk karede Nedim Günsür'ün bir yağlı boya çalışması, diğer üç karedeyse Czeslaw Milosz, Behçet Necatigil ve Türkan Şoray'ın fotoğrafları görülür. Bir bakıma bu dört kare, derginin içeriğini ya da izleyeceği yayın çizgisinin ipuçlarını ilk sayısından yansıtmış olur; edebiyat, resim, sinema, tiyatro, müzik, karikatür... Kısaca, *Gösteri* bir sanat edebiyat dergisi olarak iç sayfalarını bu yaratıcı çalışmaların ürünlerine, haberlerine, inceleme ve eleştirilerine ayırır.

Gösteri'nin, özellikle 80'lerin sonlarına değin çıkan sayılarını ele aldığımızda, her ne kadar sayfalarını sanat ve edebiyata bölüştürdüğünü görsek de, ilk bakışta edebiyat ağırlıklı bir dergi olduğuna tanıklık ederiz. Dergide edebiyatın öne çıkışını genel yayın müdürü Doğan Hızlan'ın edebiyatçı kimliğiyle açıklayabiliriz. Öyle ki, Hızlan neredeyse her sayı bir şairi (Oktay Rıfat, Necat Cumalı, Hilmi Yavuz, Sabahattin Kudret Aksal...), bir romancıyı (Adalet Ağaoğlu, Selim İleri, Orhan Pamuk...) söyleşilerle dergi nin sayfalarına konuk eder. Edebiyatın her türüne yine bu sayfalarda tartışma zemini sağlar. Derginin bu havasını daha ilk sayılarından itibaren görürüz: 4 ve 5. sayılarında eleştirmenleri ve romancıları Türk romanının gelişimi, değişimi, sorunları üstüne tartışmaya çağırır. Yalnızca yazınsal değil, sanatsal yaratımda bulunanların da ortak bir platformu olmaya aday görünümündedir.

Derginin ilk sayıdan itibaren çeşitli "ek"ler vermesi dikkat çekicidir. Bu eklerden ilki 35 sayı süren "Sinema Ansiklopedisi".

Atilla Dorsay ve Turhan Gürkan'ın hazırladığı ansiklopedide s. nemanın yerlisinden yabancısına, geçmişinden bugününe önem ve anlam taşıyan birçok isim, başlıca tür ve akımları ayrıntıya girmeden ele alınır.

Derginin verdiği bir diğer ek ise, usta ressamlarımızın ürünlerinin röprodüksiyonları. Yaklaşık iki yıl, her sayı Fikret Muallа'dan Nuri İyem'e, Cihat Burak'tan Ali Avni Çelebi'ye birçok ressamımızın kuşe kağıda basılmış ürünlerinden örnekler dergiyle birlikte ulaştırılır sanatseverlere. Ayrıca her yılın başında, geçen bir yılın sanat ve edebiyat olaylarını değerlendiren bir ek vermesi *Gösteri*'nin tirajında bir artış sağladığı gibi bu artış bir noktada yayın politikasının işlevini de yerine getirir. Bu ekleri festivallerde verilen diğer ekler izler.

"Ayın Dosyası" başlığı altında 1987'ye kadar her sayı bir konuyu irdeleyen *Gösteri*, bu dosyalar için ayırdığı sayfalara çok farklı isimleri de konuk eder. Bu tarihten sonra dergide ağırlıklı irdelenen konular 'kapak konusu' olarak yansıtılır. Burada bir parantez açarak 80'li yılların dergilerinde görünen benzer bir gelişime değinmek istiyorum: 80'lere kadar çıkmış olan dergileri incelediğimizde, kadrosunu geniş tutmuş ve profesyonelce yazın dergiciliğinin üstüne eğilen dergi yöneticileri, çıkardıkları dergi süresi içerisinde ayrıca "özel sayı"lar hazırlamışlar. Bir konuyu ya da bir yazarı, sanatçıyı bütünüyle ele almaya özen göstermiş, bir bakıma bu tür sayılar hazırlamayı, biriken kalıt üzerinde çalışmayı zorunluluk olarak görmüşlerdir. *Türk Dili, Yeni Ufuklar, Yeni Dergi, Papirüs, Oluşum* böyle dergilerdir. 80'lerle birlikte özel sayıların yerini nedense 'dosya' konuları alır. Bu dosyaların çoğunluğu da yazının ya da sanatın güncel sorunlarıyla sınırlıdır. Aşağıda 'Ayın Dosyası'ndan vereceğim örneklerle *Gösteri*'nin de daha çok güncel sorunları irdelemeye yönelik dosyalar hazırladığını göreceğiz. Ama, bu derginin dosyalarının yanı sıra, yıl içi hazırladığı ekler ('Cemal Süreya' sayı 111, 'Osman Hamdi' sayı 119, 'Fredrich Dürrenmantt' sayı 123, 'Max Frisch' sayı 130, 'Arthur Rimbaud' sayı 132, 'Muhsin Ertuğrul' sayı 137, 'Modernizm ve Türkiye' sayı 138, 'Almanya'da Yazan Türkler' sayı 144...) özel sayılara namzet çalışmalar olarak nitelendirilebilir.

Gösteri'nin Ayın Dosyası'nda ise ele aldığı konulardan bazıları şunlar: "Reklamcılık ve Sanat" sayı 9, "Yeni Türk Sineması ve

Sorunları" sayı 10, "Şiirimizde Gençler Olgusu" sayı 13, "Sinemamız Edebiyata Bakıyor" sayı 15, "Yüzyılların Ötesinden Bugüne Dîvan Edebiyatı" sayı 17, "Türkçe'de Dil Olayı sayı 20, Folklor Unutuldu mu?" sayı 23, "Cinsellik" sayı 25, "Sanat-Edebiyatta Yeni Akımlar" sayı 27, "Üçüncü Dünyada Sanat Edebiyat" sayı 43, "Öyküde Yeni Adlar" sayı 44, "Yahya Kemal'in 100. Yaşı: Gelenek mi Gelecek mi?" sayı 49, "Çağdaş Doğu Edebiyatları ve Edebiyatımız" sayı 57, "Edebiyatımızın Unutulanları" sayı 58...

Gösteri, 80'li yıllar dergileri arasında döneminin genç şair ve yazarlarına en sık yer veren dergilerindendir. Birinci yılının sonunda düzenlediği şiir, öykü ve deneme yarışmaları da gençlere yöneliktir. Murahtan Mungan, Haydar Ergülen ve Mehmet Er güven bu yarışmaların ilk ödül alan isimleridir. *Gösteri*'de dönemin genç şair ve yazarlarının kendilerinden önceki kuşaklarla aynı sayfaları paylaşması, çok farklı sanat anlayışlarından imzaları yanyana yer verilmesi derginin temel anlayışı olarak karşımıza çıkar. Bu noktada uzun bir isim listesi vardır derginin: Melih Cevdet Anday, Sabahattin Kudret Aksal, Cevdet Kudret, İlhan Berk, Cemal Süreya, Fethi Naci, Tahsin Yücel, Hilmi Yavuz, Fe rit Edgü, Ahmet Oktay, Ahmet Cemal, Oktay Akbal, Nezih Meriç, Füruzan, Adalet Ağaoğlu, Sezer Tansuğ, Özdemir İnce, Kemal Özer, Atilla Özkırımlı, Demir Özlü, Enis Batur, Sait Maden, Ünsal Oskay, Ece Ayhan, Turgut Uyar, Tomris Uyar, Zeyyat Selimoğlu, Cevat Çapan, Onat Kutlar, Bilge Karasu, Hulki Aktunç, Adnan Özyalçıner, Özdemir Nutku, Sungu Çapan, Mehmet Basutçu, Beral Madra, Necati Güngör, Mahmut Tali Öngören, Metin Eloğlu, Özdemir Asaf, Can Yücel, Rekin Teksoy, Tahir Özçelik, Zehra İpşiroğlu, Hasan Bülent Kahraman, Ahmet Nail, Yusuf Çotuksöken, Sennur Sezer, Gültekin Emre, Tuğrul Tanyol, Kürşat Başar, Metin Cengiz, Feridun Andaç, Metin Celâl, Zeki Coşkun...

Bu liste içerisinde, zaman zaman derginin sürekli yazar ve şairleri arasında yer almış Fethi Naci *Eleştiri Günlüğü*, Hilmi Yavuz *Okuma Notları*, Cemal Süreya *Günlük*, İlhan Berk, *İnferno* ve Özdemir İnce denemeleriyle; Sabahattin Kudret Aksal, Melih Cevdet Anday, İlhan Berk ve Sait Maden şiirleriyle dikkat çekerler.

Kısaca, Aralık 1980'de başladığı serüvenle dergicilik geleneğimize farklı bir hava getiren *Gösteri*, bu serüvenini 90'larla birlikte edebiyata daha az yer veren bir dergi olarak sürdürüyor.

SANAT OLAYI

Şiir, öykü, anlatı, deneme, eleştiri gibi yazın türlerinin yanı sıra fotoğraf, resim, tiyatro gibi sanat dallarına da sayfalarını açan *Sanat Olayı*'nın ilk sayısı Ocak 1981'de çıkar. Aylık yayınlanan derginin sahibi Ercüment Karacan, genel yayın yönetmeni Ülkü Tamer, yazışleri müdürüyse Alpay Kabacalı'dır.

"Toplum ve sanat arasındaki karşılıklı ilişkileri irdeleme" amacını taşıyan derginin ilk sayılarında Yaşar Kemal, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Faruk Erem, Özdemir Asaf, Orhan Barlas, Özdemir Nutku, Aziz Nesin, İlhan Berk, Murat Belge, Melih Cevdet Anday, Necati Cumalı (Etiler Mektupları), Oktay Akbal (Moskova Güncesi 78), Turgut Uyar, Salah Birsel, Atilla Özkırımlı (Din ve Edebiyat), Attila İlhan, Elif Naci, Kemal Özer, Erol Çankaya, Şükran Kurdakul, Sabahattin Kudret Aksal, Azra Erhat, Barış Pirhasan, Özkan Mert, Adnan Azar gibi eski ve yeni kuşaktan yazar ve şairler yer alırlar.

Derginin temel niteliklerini şöyle sıralayabiliriz: Geniş kitlelere seslenebilen, sanat ve kültür etkinliklerini üç büyük kentle sınırlamayan ve bu doğrultuda yeni imzalara sürekli açık olabilen, görselliğiyle dikkat çekebilen, ağırlıkla yerli sanat ve düşün yazılarına yer veren bir dergidir *Sanat Olayı*. Yayın serüvenini ise iki evrede ele alabiliriz: Birinci evresi Haziran 1982 tarihli 18. sayıya kadar sürer. Bu süre içinde *Toplum'da Sanat*, Şahin Kaygun'un *Sanat İnsanları* ekleriyle/ *Yaratma Özgürlüğü ve Anayasalar* (S.10), *Küçük Ülkeler Büyük Edebiyatlar* (S.11), *Toplumsal Gelişmeler Karşısında Kadın Sanatçılarımız* (S.14) özel bölümleri okura sunulur. Aziz Nesin, Oktay Akbal, Yusuf Atılgan, Tahsin Yücel, Nazlı Eray, Haldun Taner, Tarık Dursun K., Muzaffer İzgü, Fakir Baykurt öyküleriyle derginin edebiyat sayfalarına zenginlik katarlar.

Sanat Olayı'nın ikinci evresi Aralık 1983 tarihli 19. sayısıyla başlar. Aralık 1987'ye kadar süren bu evrede derginin yayın danışmanlığını Attila İlhan, yazışleri müdürlüğünü Ülkü Karaos-

manoğlu üstlenir. "İlk Yazı"sında, yeni yayın döneminin ilke ve amaçlarına kısaca şöyle değinilir: "...Hiçbir önyargımız yoktur. Siyasi ya da edebi hiçbir takımdan değiliz. Tam tersine, böyle önyargılı ve ön kabullü edebiyat grupçuklarının, sürekli dışladığı her daldan sanatçıya, geniş hayat olanakları açmak istiyoruz."

Sanat Olayı, İlk Yazı'da da belirttiği gibi ikinci evresinde her daldan sanata ve sanatçıya sayfalarını açar. Ama, ilginçtir birinci evresiyle karşılaştırdığımızda öykü ve şiirin daha az yer aldığını yanı sıra sinemaya ilişkin yazılarda bir artışın izlendiği; "Ne Var Ne Yok", "Alo" başlıklı köşelerle ise magazinel yaklaşımla okurun ilgisini çekmeye çalıştığını görürüz. Bu noktada "Ayın Hikâyesi", "Ayın Şiirleri" köşelerinin de aynı yaklaşımı sergilediği düşünülebilir. Örneğin derginin 36 ve 37. sayılarında düzenlediği "Şairlik sanatı ve kadın" soruşturması edebiyat ortamında hayli geniş yankı uyandırırken yanı sıra bir hareketliliğin de doğmasına neden olur. Aslında *Sanat Olayı*'nın amacı da budur; olay yaratmak, yankı uyandırmak, dikkat çekmek... Yalnız şunu ayrıca belirtmek gerekiyor; 80'li yıllarda sanat ve kültür etkinliklerini bu biçimde yansıtmak isteyen dergilerin sayısı birden artarken, *Sanat Olayı*'nın özellikle ikinci evresinde daha başarılı bir grafik çizdiği, olay yaratmakta diğer dergilerden bir adım önde olduğu gözleniyor. Bir bakıma gazete yöneliminde dergi olarak yayınını sürdürüyor.

Derginin ikinci evresinde kapaktan yansıttığı bazı başlıklar şunlar: Gündemde İki Romanıyla Orhan Pamuk (Sayı 21), 1984 Diderot Yılı Adnan Cemgil'in Değerlendirmesi (Sayı 25), Türk Basınında İlk Defa Karikatürlü Röportaj, Hasan Hüseyin'in Mektupları (Sayı 30), Sait Faik Yayın Tekelinde mi (Sayı 37), Sinemada Kavram Savaşı: Milli mi Ulusal mı (Sayı 44), Sanat ve Müstehcenlik (Sayı 45), Orhan Veli "Vazgeçemediğim"i Nasıl İthaf Etmişti (Sayı 46), Oryantal Dansın Öncesi Sonrası (Sayı 49), Edebiyatta Takım Tutmak (Sayı 50), Dinamo'nun Gazelleri (Sayı 51), Şükran Kurdakul ve Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı (Sayı 58), Cezaevi ve Sanat (Sayı 59), Film Afişlerinin Dünü Bugünü (Sayı 66)...

Son olarak yukarıda adı geçenlerin dışında Hasan Bülent Kahraman, Peride Celal, Adalet Ağaoğlu, Tuğrul Tanyol, Orhan Duru, Piraye Şengel, Önder Şenyapılı, Metin Celâl, Aytekin Ha-

tipoğlu, Ayla Kutlu, Asım Bezirci, Hüseyin Yurttaş, Yılmaz Gruda, Yasemin Okan, Haluk Yüce, K. Celal Gözütok, Meltem Savcı, Selim İleri, Özdemir İnce, Selahattin Hilav, Tanju Cılızoğlu, Erkan Sevinç, Faik Baysal, Burcu Şenyapılı, Yeşim Ağaoğlu, Tansu Bele, Akgün Akova, Hüseyin Avni Cinozoğlu, Zerrin Koç, Sefa Kaplan dergide imzasına rastladığımız isimlerden bazıları.

YÖNELİŞLER

Yönelişler "aylık sanat ve kültür dergisi" olarak Nisan 1981'de çıkmaya başlar. Sahibi Mehmet Çetin'dir. Fakat, dergiye yön verenler 70'li yıllarda *Diriliş* dergisinin şair ve yazarlarından Ebubekir Eroğlu ile Ahmet Yücel'dir Bu noktada *Yönelişler*'in daha çok şiir ve şiir üstüne yazılar yayınlayan bir dergi olduğunu söylemek gerekiyor.

İlk sayısının sunu yazısında "*Yönelişler*, sanat ve kültür dergilerinin zorlu bir geçitten geçtiği bir dönemde yayın yaşamına giriyor. Bu derginin hazırlıkları, sözünü ettiğimiz geçitteki çetin şartları somut olarak bir kez daha gösterdi bize. Ne ki bunlar, sadece bir alanın mahkum olduğu şartlar değil. Sarsak bir değişim geçiren bir toplumuz, zorba ve yaralı bir kültürün asimilasyonu sürecinde. Her zaman olduğu gibi bugün de erdemli insanın duyarlılığının, tarih ve coğrafya bağlamında, kadim olanın, asli olanın, ayan olanın peşinde olduğunu biliyoruz. Hakikat belirlidir. Onunla her dem yeni olma niyetinde, razılık içinde olma çabasındayız (...)" denilir.

Hemen hemen her sayısında "rastlantıya yer bırakmadan çeviriye", eski Türkçe metinlerden kısa örneklere, inceleme-araştırma yazılarına, şiire ve öyküye sayfalarını açan, son sayfalarındaysa yeni çıkan kitaplar üstüne yazılan kısa tanıtım yazılarına yer veren *Yönelişler*, 80'lerin başında çıkıp kısa sürede bir okul işlevi gören dergiler arasında yer alır. İhsan Deniz, Hüseyin Atlansoy, Necat Çavuş, Yılmaz Daşçıoğlu gibi isimler ilk kez bu dergide ürünlerini yayınlatırlar.

80'lerin ilk yarısında Türkiye'nin şiir merkezlerinden biri haline gelen *Yönelişler*'in bu hızlı gelişimini, yıllar sonra Ebubekir Eroğlu şöyle açıklar: "(...) Okul niteliği taşıması zaman içersinde ortaya çıktı. Şiir konusunda, biz başlangıçta herhangi bir program, herhangi bir planlama yapmadık, şöyle bir görüşten hareket ettik: (...) Dedik ki, yakın geçmişte teoriler ön planda idi. Hattâ öyle ki teoriler üzerine fazla konuşulmuyordu. Artık bir

nevi direktife dönüşmüş görüşler var idi. Biz de şimdi, bu teoriler yani direktiflerin zayıfladığı, etkisini kaybettiği bir dönemde bizzat şiiri gösterelim dedik. Bu bakımdan derginin ilk bir yılı içersinde; yani ilk 12 sayısında, karşı çıktığımız bir şiir vardı şüphesiz, fakat buna ait bir eleştiri yoktu. Şiir konusunda, hikâye konusunda, yani sanatsal metinler konusunda herhangi bir program yapmadık. Kimseye de bir empozede bulunmadık. Bizzat ürünü koyalım, madem ki başka bir anlayışla şiir yazıyoruz; bakalım ürünün sebep olduğu atmosfer ne ortaya çıkaracak dedik, (...)"*

Her sayısında beş ile on şairin şiirlerine sayfalarında yer veren *Yönelişler*'de şiir üstüne yazıları ağırlıkla Ahmet Yücel ve Ebubekir Eroğlu / roman ve hikâye üstüne yazıları Adnan Tekşen /felsefi yazıları ise İlhan Kutluer ve Şakir Kocabaş yazarlar. Bu noktada *Yönelişler*, dönemin diğer dergilerinden, kadrosunu kendi içinden çıkaran bir dergi olarak ayrılır.

Yönelişler'in 5. sayısında düzenlediği "Kaynaklanma" konulu soruşturmaysa, sanat ve edebiyat etkinliklerinin geçmişteki kültür verileri ile ilişkisini ve 1960 sonrası edebiyatımızda "İslami bir eğilimin" varlığını irdeler. Soruşturmaya Prof. Dr. Mehmet Kalan, Attila İlhan, Selim İleri, Mustafa Kutlu, Enis Batur, Ebubekir Eroğlu, Yaşar Kaplan, Mustafa Miyasoğlu ve Aytunç Altındal yanıtlarıyla katılırlar. Bu soruşturmayla *Yönelişler*, bir bakıma, '80 sonrası hayli dile getirilen ama yeterince tartışılmadığı izlenen "Müslüman şair", "Müslüman öykücü", "Müslüman yazar" gibi söylemlere yönelik farklı yaklaşımları sergileyen ilk dergi olur.

Birlikte yayınlanan 11-12. sayısının sunu yazısında geçen bir yılı değerlendiren *Yönelişler*, derginin 'duruş'una ilişkin hayli önemli bir noktaya dikkat çeker. O da şu: "(...) Ülkemizde dil üzerine tartışmaların dil üzerine çalışmalardan önde gittiğini biliyorsunuz. Bu konuda, *Yönelişler* oldukça kritik bir noktada bulunuyor. Görünen koşulların zorlamasına rağmen, dil konusu üzerinde taraf tartışmalarının işine yarayacak bir biçimde durmamayı yeğledik. Bu konuda verdiğimiz tek çeviri ise anlama kavramına kapı açmasından dolayı seçilmişti. Biz, lise bittiği zaman elindeki sözlüğün kullanılmaz hale geldiğini gören ve kitap-

* *Sombahar* dergisi, Sayı 1, Eylül-Ekim 1990.

lığına işe yarar bir "Türkçe Sözlük" koyamamış bir nesildeniz. Yine aynı koşulları paylaşan bir nesille karşı karşıya olduğumuzu da biliyoruz (...). Dergideki dil bütünlüğünü sağlama yolunun yazarlara 'taraf' empozesinde bulunmaktan geçtiğine kani değiliz (...). Çünkü dili, varlığı kavrama biçiminden ayrı tutmuyor; kendi diline sahip olmanın, düzenli anlama ve düzenli anlatmanın bir koşulu olduğunu düşünüyoruz." Ayrıca bu sayıdan itibaren derginin yeni sahibi ve yazışleri yönetmeni derginin şairlerinden Mehmet Ocaktan olur.

Yönelişler, üçüncü yılının başında, yani 25. sayısında "Necip Fazıl Kısakürek Özel Sayısı" hazırlar. Şairin ölümünün hemen ardından yayınlanan bu sayı her ne kadar "aceleyle" çıkmış da olsa, Kısakürek üstüne özgün yazıların kaleme alındığı görülür. Aynı sayıda bir de duyuru vardır: Edebiyat alanındaki değerlerin gündemde tutulmasında, inceleme çalışmalarının önemini ve bu türdeki verimlerin son yıllarda iyice azalmış olduğunu göz önünde alarak, *Yönelişler*, bir "inceleme Yarışması" açar. Bu sayının ardından 26. sayı ise, üç ay sonra, gecikmeli olarak yayınlanır. 27. sayıda da, dergiyi çıkaranlar "gelen çalışmaları yeterli görmediklerini, bu yüzden kimseyi ödüllendirmediklerini" açıklarlar.

Yönelişler'in "Necip Fazıl Kısakürek Özel Sayısı"ndan sonralki bazı sayılarının birlikte çıkmaya başlaması, periyodunda aksamaların olması, derginin birtakım zorluklar içersinde olduğunu gösterir, ama bu dergide dillendirilmez. Sonuçta, 41-42-43. sayılarının birlikte yayınlandığı 1985 yılında da dergi kapanır. Bu kapanış, *Yönelişler*'in birinci dönemidir.

Derginin ikinci dönemi için beş yıl beklenir ve Mart 1990 yılında 44. sayısıyla yeniden yayın hayatına atılır. Çizgisi aynıdır, ama dönemin farklı oluşu *Yönelişler*'i 80'lerdeki kadar etkili kılmaz. Buna rağmen ikinci döneminde de on sayı yayınlanan (Haziran 1990'da kapanır) dergide, İslami eğilimde olan edebiyatçıların büyük bir çoğunluğunu *Yönelişler*'de görürüz. Öte yandan derginin bu döneminde, Ebubekir Eroğlu'nun dört bölüm halinde yayınlanan "Modern Türk Şiirinin Doğası" adlı çalışması dikkat çeker.

Son olarak yukarıda adı geçenlerin dışında Yüksel Kanar, Osman Bayraktar, Osman Konuk, Georges Jean, Oktay Taftalı, Mehmet Doğan, Jorge L. Borges, Du Bois, Sarı Abdullah Efen-

di, Muzaffer Budak, Mehmet Yazgan, Recep Duymaz, Naci Erol, Tahsin Sınav, Cahit Zarifoğlu, Roland Barthes, Robert Hayden, Ezra Pound, İbn Haldun, Hassan B. Sabit, Osman Özcan, Mustafa Armağan, Mehmet Çağlayan, Seyfettin Manisalıgil, Şakir Kurtulmuş, Mustafa İsen, Adnan Özer, M. Ruhi Şirin, Cahit Koytak, Vural Bahadır Bayrıl, Seyfettin Ünlü, Ali Haydar Haksal, Cafer Turaç, Ahmet Kot, Süleyman Portakal, Kamil Doruk, Orhan Alkaya, Arif Ay, Rasim Özdenören, Cevdet Karal, Latifi, Alim Kahraman, Ömer Say, Lale Müldür, Mehmet S. Fidancı, Gıyasettin Ekici, Bedri Gencer, Müslüm Batuk dergide imzası yer alan isimlerden bazıları.

ÜÇ ÇİÇEK

Adnan Özer, Tuğrul Tanyol, Haydar Ergülen ve Taner Ay'ın hazırladığı *Üç Çiçek* dergisinin ilk sayısı 1983'te "Mayıs Kitabı" olarak çıkar. Kültür hayatını yeniden canlandırmayı hedefleyen dergide, Türk edebiyatı ve Üçüncü Dünya kültürü üzerine özgün incelemelerin yanı sıra çeviri ürünlerin de genişçe yer aldığını görürüz.

Üç sayı gibi kısa süren yayın hayatına rağmen, *Üç Çiçek* işlediği konularla dikkat çeker. İlk sayısında Cahit Tanyol'un "Şiirde Kollektif Heyecan ve Lirizm", Haydar Ergülen'in "Göğe Ara Sıra Bakmanın Sırrı", Cemil Yener'in "Mehmet Akif Ersoy Üzerine Düşünceler", Özcan Özbilge'nin "Kara Afrika Şiirine Giriş ya da Negritute", Taner Ay'ın "Afrika, Hollywood'da Adın Kötüye Çıktı!" yazılarına / Miles Davis'in "Altın Trompetli Adam", Adnan Özer'in "Latin Amerika Şarkıcıları", Filiz Ali Laslo'nun "Afrika Müziği" incelemelerine rastlarız. Aynı sayının "Üçüncü Dünya Sanatı, Yazını Bölümü"ndeyse Aime Cesaire, L.S. Senghor, Birago Diop ve David Diop'un çeviri şiirlerini, Jomo Kenyatta'nın bir denemesini, Namory Keita ile yapılan söyleşiyi görürüz.

Üç Çiçek'in ilk sayısında Edip Cansever "Başka Ne Olan", Hilmi Yavuz "Derin Alıntı", Abdülkadir Bulut "Onun Eşkali", Barış Pirhasan "Teşekkür Sana", Tuğrul Tanyol "Günlerin Kırlangıcı", Turgay Fişekçi "Sana Yaraşan", Suat Vardal "Tarıyorum Günleri" ve Adnan Özer "Darb-ülmesel" şiirleriyle / Zeyyat Selimoğlu "Balıksızlar" öyküsüyle yer alır. Yine bu sayıda Battal Pehlivan'la "Pir Sultan'ın İki Yeni Şiiri" üstüne bir söyleşi yapılır.

Üç Çiçek'in 2. sayısı Haziran/Temmuz/Ağustos Kitabı olarak çıkar. Bu sayının ilgi çekici yazıları da üç ana başlık altında toplanır: "Yerli Yazın", "Müzik" ve "Üçüncü Dünya Kültürü, Sanatı Bölümü". Bu yazılar bugün de hayli zevkle okunabilecek yazılardır.

Üç Çiçek'i çoğunluk olarak dönemin genç şairleri oluşturur ve genel eğilime bakıldığında şiir üzerine tartışmalar ağırlık kazanır. Öte yandan tam da o yıllarda toplu olarak çıkışlarını yapan bu gençler Türk şiirine ve geçmişine nasıl baktıklarını ifade etmek isteğindedirler. Bu istek, aynı zamanda bu şairlerin önceki kuşaklardan farkını da belirler. "Dokuzyüz yıllık bir yazılı geçmişi bulunan ve önemli geleneğimiz olan şiir birikimimiz" ve bu gelenekten nasıl yararlanılacağının tartışılması gerektiğine inanırlar.

Üç Çiçek'in 3. ve son sayısı daha çok bu kaygılar nedeniyle "Şiir Özel Kitabı" olarak çıkar. Çağdaş Türk şiirinin sorunları ve "tek tek önemli tüm adlarına hiç değilse birer yazı ile uzanma, onları tartışmaya açma isteği vardır": Tuğrul Tanyol "Oktay Rıfat'ın Şiirine Genel Bir Bakış", Ahmet Telli "Necati Cumalı Üstüne Birkaç Söz", Veysel Çolak "1940 Toplumcu Şiirini Hazırlayan Koşullar ve Ömer Faruk Toprak'ın Şiiri"...

Yukarıda adı geçen isimlerin yanı sıra *Üç Çiçek*'te yazı ve şiirleriyle Oktay Taftalı, Cafer Turaç, Ali Günvar, Afşar Timuçin, Metin Celâl, Özdemir İnce, Abdülkadir Budak, Ebubekir Eroğlu, Nihat Behram, Mehmet Ocaktan, Adnan Azar, İhsan Deniz, Vural Bahadır Bayrıl, Akif Kurtuluş, Orhan Alkaya, Abdülkadir Bulut, Hüseyin Ferhat, Refik Durbaş, Ataol Behramoğlu, Cahit Zarifoğlu yeralan isimlerden bazılarıdır.

---

* Metin Celâl, Yıllar Sonra *Üç Çiçek'le Beraber*; Düşler, Ocak 1995, Sayı 8.

POETİKA

Mehmet Müfit, Tuğrul Tanyol ve Metin Celâl'in yayına hazırladığı *Poetika*, 1984 yılında İstanbul'da çıkmaya başlar. Kitap/dergi boyutlarını taşıyan *Poetika*, şiir sanatı ve sorunları ekseninde yayın hayatını dört sayı sürdürür. Bu süre içerisinde dergide en sık imzası görülen isimler 80'li yılların şairleridir. Denilebilir ki bu şairler *Üç Çiçek*'te başlayan "toplu" çıkışlarını, dört sayı boyunca da *Poetika* da sürdürürler.

Derginin hazırladığı "Özel Bölüm"ler bu düşünceyi onaylar. Her sayıda bir şairin şiirlerine ve o şairin poetikasına değinilir. Dergide sırasıyla Adnan Özer, Haydar Ergülen, Mehmet Müfit, Barış Pirhasan özel bölümleri hazırlanır.

Poetika ilk sayısının "sunu" yazısında ise çıkış amaçlarını sekiz grupta toplar: "1) Ülkemizde son zamanlarda şiire verilen önemin giderek azalmasına karşı savaşmak. 2) Şiirin amacını belirlemek ve bunu yaparken şiirle ilgili sınıflamaların amacından kaçınmak. 3) Değerlendirmelerin şiire değil, şaire göre yerden kaçınılmayışını yıkmak. 4) Edebiyat dünyasının üstüne bir dokunulmazlık kalkanı gibi kurulmuş olan ve bazı kurumsallaşmış anlayışlar ardında kendi çıkarlarını sağlama için çaba harcayan kişiliklerle mücadele etmek. 5) Yıpranmaya sürmeklik halini alan ve memur zihniyetli edebiyatçıların kendi Birlik ve Dernek gibi rezilliklerinde ve kendi iktidarlarına hizmet edenlere dağıttıkları ödüllere karşı cephe olmak. 6) Şiirin gencinin yaşlısının olmaları ödüllerin şairin gencinin yaşlısının olduğunu vurgulamak ve şiir yaşadığını, şiir yıllar geçtikçe baremde yol alınan bir memuriyet olmadığını düşüncesini yaygınlaştırmak. 7) Şiiri anlamadıkları halde anlamadığı dile söz söylemeye kalkışanları uyarmak. 8) Gerek genç şairlerin üzerinde, gerekse yaşlı kuşakta görülebilecek niteliksel düşüşleri gözönüne sermek."

Böylece *Poetika*'nın ilk sayısında Mehmet Müfit, Seyhan Erözçelik, Merih Akoğul, Paul Verlaine ve Adnan Özer'in şiirleri / Cemal Süreya, Adnan Azar, Hilmi Yavuz, Metin Celâl, Dylan Thomas'ın yazıları yer alır. Ayrıca derginin ilk üç sayısında

Tuğrul Tanyol, "Genç Şaire Bab-ı Âli Reçetesi" başlıklı yazı dizisiyle, genç şair adaylarına çeşitli önerilerini sunar.

Poetika'nın her sayısında usta şairlerimizin şiir serüvenine nasıl atıldıklarını anlatan yazıları "İlk Adımlar" başlığı altında yer alır. Derginin bu sayfalarında Cemal Süreya, Ece Ayhan, Can Yücel, Salâh Birsel ve Ahmet Oktay'in yazıları görülür.

Dört sayı gibi kısa süren yayın hayatına rağmen *Poetika*; 80'li yıllarda önem kazanan şairlerin ele alınması ve bu şairlerin seslerini derginin sayfaları aracılığıyla okura duyurabilmeleri bağlamında dikkat çeker.

Yukarıda saydığımız isimlerin dışında *Poetika*'da şiirleri yayınlanan şairlerse şunlardır: Ali Günvar, Orhan Alkaya, Hüseyin Avni Dede, Halil Köksel, Osman Hakan, Oktay Taftalı, Enver Ercan, Süleyman Portakal, Kağan Özmeriç.

DÜŞÜN

Mayıs 1984'te De Yayınevi, *Aydan Aya De* adlı bir yayın çıkarır. Yorum, deneme, inceleme-araştırma, değerlendirme kapsamına giren yazı ve çevirilere, şiir, öykü, karikatür, desen gibi ürünlere yer veren bu yayın; Temmuz 1984'te aynı oylum ve yayın ilkelerindeki benzer içeriğiyle aylık *Düşün* (Bizim Belde Toplum Sanat) dergisi olarak çıkmaya başlar. Derginin sahibi ve yazışleri müdürü Hüseyin Ekici'dir.

Düşün, ilk sayısındaki ağırlıklı bölümünü, ölümünün 200. yıldönümünde Diderot'ya ayırır. Afşar Timuçin "Aydınlanma Düşüncesi ve Diderot" başlıklı yazısıyla Fransız Devrimi öncesi dönemin felsefi yönünü, toplumsal durumunu ve bu ortamda Diderot'nun yerini belirler. Erdoğan Alkan, "Bir Maddeci Düşünür: Diderot" yazısında, Diderot'yu felsefeci, sanatçı ve mücadele adamı kişiliğiyle ele alır. Michel Duchet'nin Ansiklopedi'yi çeşitli özellikleriyle tanıtan ve "Bilgi Atlası" olarak değerlendiren yazısını Kerem Cankoçak çevirir. Ayrıca Adnan Cemgil, Afşar Timuçin, İlhan Selçuk, Selahattin Bağdatlı ve Uluğ Nutku'nun katıldığı "Diderot Üzerine Toplu Söyleşi"de, büyük düşünürün çağı içindeki yeri ve bugüne kalan yönleriyle tartışıldığı görülür. Aynı sayıda, Tevfik Fikret hakkında 1939'da *Yeni Adam* dergisinin yaptığı soruşturmaya gelen yanıtlardan bir bölümü sunulurken / Bedirhan Toprak'ın Can Yücel'le, Enver Ercan'ın Asım Bezirci'yle yaptığı söyleşiler yayınlanır. Memet Fuat Walt Whitman'dan, Cevat Çapan Dylan Thomas'tan, Ülkü Tamer Nicolas Guillen'den, Erdoğan Alkan Pablo Neruda'dan dilimize kazandırdıkları şiirleri okura iletirlerken / Süreyya Berfe, Onat Kutlar ve Veysel Öngören şiirleriyle bu sayıda yer alırlar.

Hemen hemen her sayısı 80-96 sayfa arası çıkan *Düşün*, daha çok edebiyat üstüne yapılan çalışmalara, şiire, öyküye yer ayırırken; kültür sorunlarını çeşitli boyutlarıyla irdeleyen yazılar da yayınlayarak döneminin bütünlüklü dergilerinden biri olarak karşımıza çıkar. Örneğin 5. sayısında Demirtaş Ceyhun "Kültürel

Soysuzlaşma-Kültürsüzleşme Canavarı" başlıklı yazısıyla, kültürel yozlaşma üstüne değerlendirmeler yaparken, Refik Zerengil "Batı Burjuvazisinin Kültürü ve İnsan Öğesi"ni inceler. Ahmet Cemal "kültür bunalımı" konusunu tartışır. Ömer B. Canatan ise "İnsanlaşma Süreci Olarak Eğitim" yazısıyla, çocuklar ve kültürel yozlaşmaya değişik bir açıdan yaklaşır.

Düşün, her sayı ünlü bir ressamın tablosunu kapaktan sunarken, beraberinde şerit içinde yansıttığı yazılarla da dikkat çeker. Bir bakıma kapaktan yansıtılan bu şeritler, derginin iç sayfalardaki konularının ağırlığını da belirler: Savaş İnsanlığın Yazgısı Değildir, En Büyük Kültür Hazinesi: İnsan, İnsanlık Birikiminin Mirasçısı ve Geleceği Gençlik, Dünyanın Estetik Algılanmasında Tiyatro, Yedinci Sanat Sinema...

Derginin, 32. sayısına isim ve künye değişiklikleriyle girdiği görülür. Adı artık *Yeni Düşün*'dür. Künye'de Hüseyin Ekici yerine; sahibi ve yazışleri müdürü olarak Ayhan Kızılöz, genel yayın yönetmeni olarak Oya Köymen'in isimleri geçer. Fakat bu değişiklikler derginin içeriğine yansımaz. *Yeni Düşün* adıyla aynı çizgiden devam edilir. Öyle ki, 31. sayıda başlanan "1980 Sonrasında Türk Şiirine Bakış" dosyası, *Yeni Düşün*'de de sürdürülür. Bu dosyada Memet Fuat, Mehmet H. Doğan, Ahmet Ada, Atilla Birkiye yazılarıyla / Arif Damar, Can Yücel, Kemal Özer, Enver Ercan, Orhan Alkaya, Metin Celâl, Haydar Ergülen, Turgay Fişekçi, Akif Kurtuluş, Süha Tuğtepe, Behçet Aysan, Salih Bolat, Hüseyin Haydar, Mehmet Müfit, Adnan Özer, Tuğrul Tanyol, Hilmi Yavuz, Afşar Timuçin, Sennur Sezer, Refik Durbaş söyleşilerle yer alırlar. Dosyadan da anlaşılabileceği gibi döneminin genç yazar ve şairlerine sürekli sayfalarını açan, tartışmalarına zemin sağlayan bir dergidir *Yeni Düşün*. Daha net bir tanımlamayla; kuşak ayrımı yapmaksızın, değerine inandığı her imzaya yer veren, okurla buluşturan bir dergi.

Düşün'ü ya da *Yeni Düşün*'ü 80'lerde çıkan dergilerden farklı kılan bir başka nokta sürekli sanatçılarla yapılan söyleşiler yayınlaması. Örneğin 35. sayıda beş sanatçıyla yapılan söyleşilere yer verilir: Mehmet Salih Yılmaz Onay'la, Mehmet Ünal Dainel Viglietti'yle, Şükran Kurdakul Abdülkadir Aytmatov'la, Enver Ercan İlhan Berk'le, A. Haşim Akman Nuri İyem'le söyleşirler. Bu örneği 45. sayı Orhan Kutlar, 49. sayı Can Yücel, 50. sayı Ara

Güler, 52. sayı Sadun Aren, 56. sayı Ruhi Su, 57. sayı Rady Fish, 58. sayı Fikret Otyam, 60. sayı Memet Fuat söyleşileriyle çoğaltabiliriz.

Dergide, Fethi Naci "Eleştiri Günlüğü"yle her sayı, Tomris Uyar "Gündökümü"yle 45. sayıdan itibaren yer alırken, son sayfanın satrança (Hazırlayan Uluğ Nutku) ayrılması, karikatür ve desene (Ferruh Doğan, Tan Oral, Semih Poroy, Necati Abacı...) sürekli yer verilmesi ayrıca dikkat çeker.

Yukarıda adı geçenlerin dışında Aziz Çalışlar, Asım Bezirci, Ataol Behramoğlu, Ali Taygun, Tarık Dursun K. (*Hikâyemizin Anadamarları 1: Esendal ile Sabahattin Ali*, Sayı 40 / *Sait Faik*, Sayı 41), Nedim Gürsel, Özdemir İnce (*Bir Çeviri Sorunu ve Çevirmenin Sorumluluğu*, Sayı 44), Necati Güngör, Ahmet Erhan, Şükrü Erbaş, Tektaş Ağaoğlu, Uğur Kökden, Serol Teber, Oya Baydar, Samih Rifat, Murathan Mungan, Gencay Gürsoy (*Edebiyat ve Bilim*, Sayı 8), Rıfat Ilgaz (*Biçim İçerik İçin Bir Olanaktır*, Sayı 8), Nurer Uğurlu, Haluk Gerger, Gürkal Aylan, Cemal Süreya (*Dilekçe*, Sayı 8), Selahattin Hilav (*Düşünce ve Felsefe Tarihimize İlişkin Saptamalar*, Sayı 9), Feridun Andaç (*Yaşar Kemal Bir Efsane*, Sayı 56 / *Yaşam Gerçeğinden Roman Gerçeğine*, Sayı 60), Mazlum Beyhan, Nihat Behram, Arif Damar, Metin Cengiz, Veysel Çolak, Gürhan Uçkan, Talip Apaydın, Güney Dinç, İbrahim Oluklu, Yılmaz Odabaşı, Gültekin Emre, Sezer Tansuğ, Samim Kocagöz, Uğur Büke (*Günümüz Sovyet Öyküsü*, Sayı 43), Başaran, Leyla Pamir, Metin Güven, Muzaffer İlhan Erdost, Sevgi Özel, Mehmet Refik, Taner Timur, Vecdi Sayar, Cengiz Bektaş, Öner Yağcı, Zehra İpşiroğlu (*Brecht ve Düşünce Tiyatrosu*, Sayı 52), Vecihi Timuroğlu, Adnan Özyalçıner, Yusuf Alper, Ataman Tangör, Metin Altıok, Atilla Özkırımlı, Semih Acar (*Roman Kavramlarını Tartışmak*, Sayı 45), Orhan İyiler (*Diriliş Üstüne*), Tarık Günersel, Özkan Mert, Abdülkadir Budak, Ali Yüce dergide yer alan isimlerden bazıları.

Nisan 1989 tarihli 61. sayı ise, *Yeni Düşün*'ün ulaşabildiğim en son sayısı. Bu sayının sunu'sunda ülke genelinde yaşanan karamsarlık, umutsuzluk ve belirsizliğin en güçlü biçimde kültür hayatında somutlandığı imlenirken kısaca, yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle derginin artık üç ayda bir çıkacağı belirtilir.

BROY

Yayın yönetmenliğini Seyyit Nezir'in yaptığı *Broy* dergisinin ilk sayısı Kasım 1985'te çıkar. Kapağında Yevgeni Yevtuşenko, Turgut Uyar ve Walt Whitman'ın resimleri, bir de "şiirce" başlıklı bir yazı yer alır. Bu yazıda derginin adının Ruhi Su'nun "Broyyy" deyişinden alındığı, şiirin sesinin yükseltilmesi gerektiği belirtilir.

Aynı sayıda, *Broy*'un yazarlarından Memet Fuat, "Şiir Dergisi" başlıklı yazısıyla derginin hedeflerine değinir: "1970 sonrasındaki şiirimizin bütün yönleriyle ele alınıp incelenmesi; Çağdaş Türk şiirinin 1930'lardan bu yana gerçekleştirdiği birikimin, çeşitli açılardan bakılarak yeniden değerlendirilmesi; bu birikimden nasıl yararlanılacağının konuşulması."

Broy'un ilk sayısında en geniş sayfalar Turgut Uyar'a ayrılır. Dergi çıkmadan dört ay önce ölen şairin günlüğünden bazı bölümlere ve yazdığı son şiirlere yer verilir. Ayrıca bu sayıda Cemal Süreya, Fethi Naci, Tomris Uyar, Enver Ercan, T.S. Eliot, Afşar Timuçin, Ahmet Ada, Turgay Fişekçi, Refik Durbaş, Cevat Çapan, Salih Bolat, Puşkin'in yazı ve şiirleri görülür.

İkinci sayıda Edip Cansever'in "Oteller Kenti" üstüne Refik Durbaş, Füsun Akatlı ve Tomris Uyar'ın yazıları, Cansever'in "Şiir Üstüne Söyleşi Notları" ile "Tenis Öğretmeni" ve "Sera Oteli" adlı şiirleri yayınlanır. Aynı sayıda Ramis Dara; Ali Cengizkan'ın şiirini incelerken; Vladimir Vasilyev'in Sergey Yesenin'in 90. Doğum Yıldönümü nedeniyle yazdığı "Rusya'nın Şiirsel Yüreği" yazısı ve Yesenin'in üç şiiri yer alır.

Yaklaşık ilk on sayı boyunca sayfalarını salt şiire ve şiirin sorunlarına ayıran *Broy* dergisi, ilerleyen sayılarda şiirin dışında başka konulara da yer verir. Örneğin 13. sayıdan itibaren "Ayın Konusu" köşesinde Arslan Başer Kafaoğlu dünyadaki politik gelişmelerle ilgili bilgiler verirken / 17. sayıda Hayati Asılyazıcı'nın "Varşova'dan Tiyatro Notları"nın da aylık şiir dergisi *Broy*'da yer aldığını görürüz.

Gecikerek çıkan 19. sayıyla birlikte *Broy*, 27. sayıya kadar sürecek olan "Kadın" ekini vermeye başlar. Kadın ekinin ilk sayısında Nesrin Arman, Bilgesu Erenus, İlhan Selçuk, Işıl Özgentürk, Şükran Ketenci, Pierre Juquin, Sevgi Tanıgüç'ün yazıları, Neşe Yaşın'ın "Kuş" ve Murat Tıkıroğlu'nun "Kadınlar" şiiri yayınlanır.

Broy, şiirin dışına taşmasına rağmen, Ocak 1988 tarihli 27. sayısında yayınladığı "Yenibütüncü şiirin manifestosu"yla dönemin şiir dünyasında yeni bir tartışma başlatır. Seyyit Nezir, Veysel Çolak, Hüseyin Haydar, Metin Cengiz ve Tuğrul Keskin'in hazırladığı manifestonun ara başlıkları ise dikkat çekicidir: "Yenibütüncü şiir, paranın büyüsünü bozmaya adanmış olan zekanın lirizmidir," / "Yenibütüncü şiir, politikayla barışık olmayan insani politikleşmedir,"/ "Yenibütüncü şiir, tragedyasında yetkinleşen bireyin diyalektiğidir," / "Yenibütüncü şiir, öz demek olan yaratma sürecinin etkinliğidir," / "Yenibütüncü şiir, yenilikte geleneği de sırtlayan süreklilikte kendine birikmedir," / "Yenibütüncü şiir, hayat kadar dağınık, hayat kadar örgütlüdür. Venüs'ün ölümsüzlük gizi, insanın yaşama telaşıdır," / "Yenibütüncü şiir, *Broy* kadar yerli, merhaba kadar evrenseldir," / "Yenibütüncü şiir, dilin öncü yorumunu, belirleyici imkan olarak yüklenir."

Aynı sayıda Hüseyin Haydar'ın dışında manifestoyu imzalayan şairlerin yazı ve şiirleri yer alırken; ilerleyen sayılarda manifestoyu beslemeye yönelik yazıların derginin sayfalarında çok sık yayınlandığını, Hüseyin Haydar'ın ise Yenibütüncü saflardan ayrıldığını görürüz.

Manifestonun yayınlandığı 27. sayının ardından *Broy*, daha çok gecikmeli ya da "toplu sayı" olarak okura ulaşır. 1988-1990 yıllarını kapsayan bu dönemde dergide şiirin yanı sıra sinema, tiyatro, müzik ve fotoğraf üstüne yazılara da yer verilir. Örneğin 42-50. sayının bazı başlıkları şunlar: "Yenibütüncüler Hesaplaşıyor", "Politik İyimserlik ve Yenibütün", "Proleteryanın Partisipleri", "Yenibütün'ün Zorunsuz İrkiltici Yararlılığı", "Türk Sinemasında Yeni Konumlar", "Sinemamızda Yeni Arayışlar". Derginin ilk sayılarındaki konu başlıklarıyla ilerleyen sayılardaki konu başlıklarını karşılaştırdığımızda *Broy*'un giderek "şiir dergisi"nden öte, kültür/sanat dergisi özelliğini kazandığına tanık oluruz. Bu özelliğini kapandığı 60. sayısına dek (1990) sürdürür.

Broy'da ürünleri yayınlanan bazı imzalar şunlar: Abdülkadir Budak, Afşar Timuçin, Ahmet Ada, Ahmet Necdet, Ali Erenus, Allen Ginsberg, Anna Ahmatova, Aslan Başer Kafaoğlu, Ataol Behramoğlu, Behçet Aysan, Bilgesu Eranus, Can Yücel, Cemal Süreya, C. Dobzynsky, Enver Ercan, Eray Canberk, Erdoğan Alkan, Feridun Andaç, Fahri Erbulak, Gertrude Durusoy, Gültekin Emre, Hüseyin Haydar, Hayati Asılyazıcı, Işıl Özgentürk, Metin Cengiz, Merih Akoğul, Murathan Mungan, Müslim Çelik, Müştak Eranus, Nazım Hikmet, Nesrin Arman, Nurer Uğurlu, Özkan Mert, Onat Kutlar, P. Neruda, P. Celan, P. Verlaine, Refik Durbaş, Ramis Dara, Salah Birsel, Sevgi Tamgüç, Seyyit Nezir, Tuğrul Keskin, Tuğrul Tanyol, T.S. Halman, Veysel Çolak, Yılmaz Odabaşı, Yusuf Alper, Yüksel Pazarkaya.

ADAM SANAT

Memet Fuat yönetiminde Aralık 1985'te çıkmaya başlayan *Adam Sanat*; '80 sonrasının 90'larda da etkinliğini sürdürebilen dergilerinden biri olarak dikkat çeker. Aylık yayınlanan dergide sanatın tüm dallarına yer verilse de, sayfaların ağırlıkla şiir ve eleştiriye ayrıldığı, yanı sıra her sayı kapaktan bir ressamın tablosunun yansıtıldığı görülür.

Adam Sanat, Memet Fuat'ın *Yeni Dergi*'yle başlayıp, *Yazko Edebiyat*'la süren dergicilik serüveninin bir sentezi gibidir. Öyle ki, bu üç dergide benzer özelliklerin söz konusu olması gibi, çeviri ve eleştiri alanlarında birbirlerinin tamamlayıcıları da sayılabilirler. Sonuçta her dergi, bir projenin pratikteki uygulanımıdır. Ve dergiler çıkarken ya da ilk sayılarını yayınladıklarında, genellikle projelerinin açılımlarını kimi zaman bir manifestoyla, kimi zaman bir çıkış yazısıyla belirtirler. Ama dergicilik geleneğimizde birkaç uzun soluklu yayınla yer almış dergi yöneticilerinin, daha ilk sayılarından nasıl bir çizgi izleyeceğini de anlamak mümkün. Örneğin Vedat Günyol'un, Yücel dergisinde başlayan hümanizma mücadelesinin önce *Ufuklar*, sonra *Yeni Ufuklar* dergisinde sürmesi gibi.

Bu noktada, *Adam Sanat*'ın şiirin yanı sıra ağırlıkla eleştirel denemelere yer vermesi, Memet Fuat'ın *Yeni Dergi*'nin ardından çıkarmayı düşündüğü "eleştiri dergisi"nin, ürün yayınlama yönüyle bir uzantısı olarak da ele alınabilir. Derginin ilk sayılarından itibaren böylesi bir yönseme içinde olduğu görülür. Fethi Naci "Eleştiri Günlüğü"yle her sayıda yer alırken; Mehmet H. Doğan, Uğur Kökden, Orhan Barlas, Ali Taygun, Vecihi Timuroğlu, Enis Batur ilk sayıların en sık yazanları arasındadırlar. Bu kadroya ilerleyen sayılarda Semih Gümüş, Tahsin Yücel, Timur Selçuk, Feridun Andaç, Gürhan Tümer, Hüseyin Peker, Mehmet Yaşın'ın da katıldığı gözlenir. İlginçtir, *Yeni Dergi* ve *Yazko Edebiyat*'ın aksine, *Adam Sanat*'ın her sayısına Memet Fuat da yazar. Yazdıklarıyla da derginin, edebiyat ortamında en tartışma

getiren yazarlarından biri olarak izlenir.

Derginin geniş ama neredeyse belirli diyebileceğimiz bir de şair kadrosu vardır. Bu kadroda, şiirleri ilk kez *Adam Sanat*'ta görülen Küçük İskender ve Elif'in yanı sıra İlhan Berk, Oktay Rıfat, Nahit Ulvi Akgün, Roni Margulies, Suat Vardal, Hüseyin Alemdar, Melih Cevdet Anday, Ercüment Uçarı, Cevat Çapan, Ataol Behramoğlu, Hüseyin Haydar, Turgay Fişekçi, Erdal Alova, Murathan Mungan, Salah Birsel, Tarık Günersel, Refik Durbaş, Can Yücel, Ali Asker Barut, Ahmet Ada, Arif Damar, Şavkar Altınel, Güven Turan, İnci Asena, Nurer Uğurlu, Gülten Akın, Sunay Akın, Müslim Çelik, Mete Özel, Yeşim Salman, Akgün Akova, Ruşen Hakkı, Nihat Ziyalan, Metin Cengiz, Yelda Karataş, Neşe Yaşın, Veysel Çolak, Mehmet Yaşın, Abdülkadir Budak, Hidayet Karakuş'u dergide ürünlerine en sık rastladığımız imzalar arasında sayabiliriz.

Kısaca, *Adam Sanat*, eleştirel denemelerle şiire yanyana yer verebilen, '80 sonrasının uzun soluklu dergilerinden biri olarak yayınını sürdürmekte.

ŞİİR ATI

80'li yıllar, edebiyat dergilerinin, farklı biçim ya da boyutlarına tanıklık etmiş yıllardır. *Üç Çiçek, Poetika* ve kısa süre çıkmış diğer yayınların bazılarında olduğu gibi *Şiir Atı* da kitap/dergi biçimiyle okuru selamlar. İlk sayısı 1986 yılında altmış dört sayfa olarak yayınlanan *Şiir Atı*, düzenli bir periyoda sahip olmayıp, ama her sayısında da farklı imzalara yer vermesiyle dikkatleri çeker. Orhan Alkaya, Vural Bahadır Bayrıl, Seyhan Erözçelik ve Osman Hakan A.'nın yayına hazırladığı ilk sayıda* *Şiir Atı*'nın çıkış nedeni "!" başlığı/işareti altında kısaca anlatılırken, bu yayının "sözünü esirgemeyeceği", "ters" görüşlere sıkça yer vereceği görülür. Zaten yayının tasarlanışı için de "... söz'ünü 'resmi', 'yarı-resmi' kanalların dışında dolaşıma sokmak isteyen insanların sancıları sonucu beliren bir seçenek olarak tasarlandı" denilir. Bu tasarının, "günün birinde merkez/otorite olmaya yönelik zarlar atmayacağı'nı da baştan belirtme gereği duyulur.

Şiir Atı, ülkemiz şairinin şiir serüvenine açılan bir pencere olmayı hedeflemiştir yayınladığı metinlerle, tartışmalarla... Belki de bu, *Şiir Atı*'nın bir yönü olarak düşünülebilir. Ama bir diğer yönü, 80'li yıllarda şiirlerini yayınlatmaya başlamış şairlerin "arayışlarıyla" bu dergide ya da kitapta yer almalarıdır. İlk sayısının 1986 yılında çıkması da bir arayışın uzantısıdır. Öncesinde, yani 1983-86 yılları arasında birkaç sayı çıkıp kapanan dergilerde imzasına rastladığımız şairlere, *Şiir Atı*'nda da rastlamak mümkün. Ayrıca kendinden önce çıkan bu dergilerden birtakım izleri, ama daha çok biçimsel izleri *Şiir Atı*'nda görürüz. Bir bakıma 80'li yılların genç şairlerin çoğunluğu, 90'lı yıllara *Şiir Atı*'yla girer. Bu dönemin genç şairlerinin 90'lara taşıdığı tek yayın, bütün koleksiyonları ele alındığında yaklaşık on yılın panoramasını verir.

Şiir Atı'nda yayınlanan yazıların büyük bir kısmı eleştirel bir

* *Şiir Atı*'nın ikinci sayısını Osman Hakan A., Vural Bahadır Bayrıl, Seylan Erözçelik ve Ali Günvar hazırlar. Üçüncü sayıdan itibaren de Seyhan Erözçelik'in yerine Haydar Ergülen'i görürüz.

yaklaşım sergiler. Çok kısa metinlerde dahi bunu görebiliriz (ilk sayıda Seyhan Erözçelik'in Hüseyin Atlansoy'un *İntihar İlacı*, Ali Günvar'ın Enis Batur'un *Sarnıç*, Vural Bahadır Bayrıl'ın Tuğrul Tanyol'un *Ağustos Dehlizleri* kitabı üstüne kaleme aldıkları yazılar gibi). Beğeni de vardır bu metinlerde, ama bütünüyle beğeniye boğulmamıştır.

Şiir Atı, "çok eski" ve "çok yeni" olarak nitelendirilebilecek şairlerin birarada yer aldığı bir yayın olmakla birlikte; Asaf Halet Çelebi'yi yeniden keşfeden, Behçet Necatigil, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas, İlhan Berk ve Attila İlhan "yaprakları" hazırlayarak bu şairlerin şiirlerini enikonu irdeleyen sayılar hazırlamıştır.

Şiir üstüne yazılan yazıların yer aldığı sayfalar, edebiyatımızda şiir dergilerinin en sıkıntılı sayfalarını oluşturur. Bu sıkıntı '80 sonrasında kendini daha iyi hissettirmiş olacak ki, şairlerin şiirin yanısıra sık sık düzyazı da yazdıklarını görürüz. *Şiir Atı*'nda da iyi yazılar şairlerden çıkmıştır. Hilmi Yavuz, Ali Günvar, Vural Bahadır Bayrıl ve Haydar Ergülen *Şiir Atı*'nda yazıları en sık yayınlanan şairlerdir.

Son olarak, yukarıda adı geçenlerin dışında Cemal Süreya, Mehmet Müfit, Ender Tan, Mehmet Ocaktan, Hulki Aktunç, Murathan Mungan, Lale Müldür, Yıldırım Türker, Nihat Behram, Hüseyin Avni Dede, İhsan Deniz, Necat Çavuş, Aloysius Bertrand, Turgay Kantürk, Orhan Tekelioğlu, Turgay Nar, Cezmi Ersöz, S. Can Portakal, Hüseyin Öncü, Serdar Koçak, Haşim Çatış, Süha Tuğtepe, Oğuzhan Akay, Cafer Turaç, Engin Turgut, Tarjei Vesaas, Nilgün Marmara, Ömer Arakon, Kubilay Köseoğlu, Cahit Zarifoğlu, Güven Turan, Ahmet Oktay, Turgut Uyar, Sina Akyol, Sami Baydar, Metin Celâl, Oktay Taftalı, Sylvia Plath, Yılmaz Gruda, Birhan Keskin, Orhan Kahyaoğlu, Yelda Karataş, Oktay Rıfat, Gülseli İnal, Charles Bukowski, Hölderlin, K. Celal Gözütok Merih Akoğul, Küçük İskender, Ebubekir Eroğlu, Şavkar Altınel, Sunay Akın, Perihan Mağden, Akgün Akova, W.B. Yeats, Rolf Jakobsen, Nilgün Üstün, Gültekin Emre, Semih Kaplanoğlu *Şiir Atı*'nda yer alan imzalardan bazıları.

KIYI

Kıyı dergisi ilk kez 1961 yılında Ahmet Selim Teymur, Ziyat Nemli ve Necmi Duman'ın çabalarıyla yayın yaşamına atılır. Rasim Şimşek ve Mustafa Beşgen'in de yardımlarıyla 11 sayı yayımlanır. Ardından iki kez daha yayın hayatına atılan fakat uzun ömürlü olamayan *Kıyı*, Nisan 1986'da Ahmet Özer, Gündoğdu Sanımer ve Arslan Pulathaneli'nin gayretleriyle yeniden yayınlanmaya başlar. Bu kez her ay düzenli olarak Trabzon'dan okura seslenen *Kıyı*, gerek uzun soluklu olmayı başarmasıyla, gerekse izlediği yayın politikasıyla ilgi uyandıran bir dergi niteliğini kazanır.

Kıyı'nın ilk sayısında İsmail Odabaş, İbrahim Dizman, Mahmut Çakar, Dursun Yaşacan, Ali Mustafa, Ali Rıza Tiryaki, Gündoğdu Sanımer, Hasan Hüsnü, Pınar Giriftinoğlu, Zerrin Enön, Mustafa Beşgen, Rasim Şimşek, Haydar Gedikoğlu, İbrahim Yıldız, Subutay Hikmet, Sunay Akın, Özcan İlter, İhsan Bektaş, Koray Feyiz, Salih Öge, Okan Çağalı, Rasim Çubukçu, M. Reşat Sümerkan, Metin Yılmaz ve Abdullah Sezgin'in ürünleri yer alır.

Kıyı, bir "kültür sanat" dergisi olarak ilk sayıdan itibaren "taşra"da çıkmayı bir dezavantaj değil, bir avantaj gibi kullanmış, diğer "kültür sanat" dergilerinden farklı olmayı başarmıştır. *Kıyı*'nın bu farklılığı; Karadeniz'den edebiyatımıza yeni isimler kazandırmasının yanı sıra bölge'nin kültür tarihi üstüne inceleme ve araştırmalarda bulunmasındadır. Öyle ki bugün Karadeniz Bölgesi'yle ilgili araştırma yapmak isteyen birinin *Kıyı*'dan çokça yararlanacağı açıktır.

Derginin sekiz yıllık serüvenini özverili yöneticisi Ahmet Özer'in *Kıyı*'nın Temmuz 1994 tarihli sayısında yer alan "Bir Derginin 100 Ayı" başlıklı yazısından dinleyelim: "(...) *Kıyı*'yı var eden koşulları gerçekleştirmek için, öncelikle derginin kapağına her sayı bir değerimizi koymayı görev bildik. *Kuzey Haber* gazetesinde "Trabzon Toprağından Yetişen Şairler" yazısını yeniden

gözden geçirerek *Kıyı*'ya taşımasını önerdik Ali Mustafa'ya. Nitekim *Kıyı* okurları, bu birikimi en ince ayrıntısına değin ilgiyle izlediler. Arslan Pulathaneli'yi 7. sayıda tüm kitapseverlerin, tüm tanıdıklarının arasına kattık.

Kasım sayılarının Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'e ayrılması bir temel görevdi. Her kasım sayısında bu görev eksiksiz yerine getirildi. Karadeniz toprağının bereketini simgeleyen pek çok değerimiz; üst üste yetkin kalemlerce, derginin sayfalarından okura sunuldular. Arslan Pulathaneli, Haluk Ongan, Ömer Kayaoğlu, Aliye Aşırbaylı, Subutay Hikmet, Ömer Turan Eyüboğlu, Halil Nihat Boztepe, Bayburtlu Zihni, Hasan İzzettin Dinamo, Hamamızâde İhsan, Hüseyin Avni Bey, Ali Ulvi Eyüboğlu, Süleyman Kazmaz, Kitabi Hamdi Bey, Baba Salim, Halit Ağanoğlu, Ömer Hikmet Karahasanoğlu, Necip Yağmurdereli başta olmak üzere pek çok değerimizi okurlar çok yönlü tanıma olanağı buldular (...).

53. sayıdan sonra *Kıyı*'nın sayfa sayısı iki katına çıkarıldı. Bu sayfa yoğunluğu sıradan bir toplam yerine bir 'atardamar' bölümüyle özgünlük kazandı. 54. sayıdan 100. sayıya değin her sayı değişik bir konu, derginin sekiz sayfasında çok yönlü irdelendi. Bedri Rahmi'nin yöreye değin yazılarını yayıma hazırladım. Bu ilk 'atardamar'ı, İbrahim Dizman'ın, Rasim Şişmek'in, benim, Hikmet Aksoy'un, Mustafa Duman'ın, Mustafa Kademoğlu'nun, A. Didem Uslu'nun , Eren Ayçiçek'in, Muhsine Helimoğlu Yavuz'un, Hasan Hüsnü'nün, Osman Bolulu'nun, Zekeriya Saka'nın, Muzaffer Gündoğar'ın, Saim Açıkgöz'ün hazırladığı 'atardamar'lar izledi. Ruy Gonzales de Cleaviyo'dan Charles Texier'den, Ahmet Refik Altınay'dan, Theophile Deyrolle'dan alıntılar yapıldı. Sunullah Arısoy ve Kerim Korcan'ın mektuplarına, İlhan Demiraslan'ın, Ceyhun Atuf Kansu'nun şiirlerine yer verildi (...).

Kıyı, bu kentin tarihinde en soluklu bir dergi olma özelliğini koruyor. Bu derginin kadrosunda olanların, bu derginin sayfalarından okura ulaşanların ülkemizin en saygın adları olduğu bir gerçek. *Kıyı*'yla sunulan birikim tam anlamıyla bir belgelik niteliği taşımaktadır. 100 yıllık Trabzon evi yayın organı "İnan" olduğu görülür. *Kıyı* dışında bu kentin kültür ve sanatını, gerek ulusal gerekse evrensel boyutlarda bir derginin taşıyabilmesi söz konusu değil. Bugün bu kenti simgeleyen bir yayın organı olmanın daha uzun yıllar genişleyerek dilden dile ulaşacaktır (...).

YEDİ İKLİM

Mart 1987'de yayın hayatına atılan *Yedi İklim* dergisi, *Mavera* dergisinin öykücü ve yazarlarından Ali Haydar Haksal yönetiminde çıkarılır. Derginin ilk sayısından itibaren sürekli yazarları Alim Kahraman, Osman Bayraktar, Mustafa Çelik *Yedi İklim*'in çıkışına kadar *Mavera*'da yazan isimler arasındadırlar. *Yedi İklim*'le birlikte bu isimlerin aynı yayın etrafında toplandıkları dikkat çeker. Öyle ki, derginin ikinci sayısında Cahit Zarifoğlu da bir şiiriyle *Yedi İklim*'e katılır. Bu noktada *Yedi İklim*, 80'lerin ikinci yarısında, İslami duyarlılığa sahip edebiyatçıların büyük bir çoğunluğunun aynı yayın etrafında toplandıkları neredeyse tek dergidir.

Yedi İklim, Nisan 1989'a kadar 24 sayı yayınlanan ilk döneminde daha çok şair ve öykücülerin ürünlerine yer veren, bir ürün dergisi olarak yayınını sürdürür. Şiirde ve öyküde "yeteneğini gördükleri" yeni imzalara sayfalarını "tereddütsüz" açar. Dönemin diğer dergileriyle benzer formatları taşır biçim olarak. Dergide her sayı en az bir desen görmek mümkündür. Bu desenlerde ise çoğunlukla Hasan Aycın'ın imzasına rastlanır.

Yedi İklim, ilk dönemi itibariyle her ne kadar bir ürün dergisi görünümü taşısa da özgün denemelere, inceleme ve araştırma yazılarına da sayfalarında yer verir. Bu bağlamda, Cahit Zarifoğlu'nun ölümünün ardından hazırlanan ve birlikte çıkan 5-6. sayı, şairin yaşamını, şiir serüvenini eni konu irdeleyen hacimli bir sayı olarak okura sunulur. Ama derginin sürekli "özel bölüm"lere yönelmesi için ikinci dönemini beklemesi gerekir.

Nisan 1989'da ara verdiği yayın hayatına, Nisan 1992'de yeniden başlayan *Yedi İklim*, ikinci döneminde bir ürün dergisinden öte, bir kültür dergisi olarak dikkat çeker. Bu döneminde sayfa sayısını artırır, akademisyenlerin çalışmalarına yer verir, uygarlığa ilişkin birçok konu üstüne özel bölümler hazırlar. İkinci dönemin ilk sayısında yayınlanan "Yeni Sayfalar Açarken" başlıklı yazıda da, derginin yeni yönelimi için "(...) 1989'da ara verdiğimiz

yayınımızın yeni bir safhasını açıyoruz. Varoluş sebebimizin özüne bağlı kalarak büyümek ve genişlemek; vurgulayıcı ve yayıcı bir anlayışla hareket etmek bu ikinci dönemimizdeki niyetimizi açıklayıcı ifadelerdir. Bu niyetimizi gerçekleştirirken hangi konuyu ele alırsak alalım konunun edebi bir dil içindeki ifade şeklini bulmak amacımız olacak. Bir başka şekilde dile getirmemiz gerekirse, çalışmalarımız öz medeniyetimizin başlamış olduğuna inandığımız *yeniden kendini bulma* hareketi içinde *büyük bir bütün*ün bir parçası olacaktır (...)" denilir.

"Varayım Gideyim Urumeline" ile başlayan ikinci dönemin ilk kapak konusu, ikinci sayıda "Zamanı Çalınmış Topraklara" ile sürerken *Yedi İklim*'in yeni yayın çizgisi daha somut belirir; uygarlığın belli havzaları, kentleri ve belli imgeleri derginin yeni konuları arasındadır. Edebiyattan bu dönem de ödün verilmez. Gerek yazınımızın önemli isimleriyle yapılmış ama unutulmuş söyleşileri yeniden yayınlamasıyla, gerekse dergicilik geleneğimizde etkin bir rolü olmuş dergiler üstüne derinlemesine incelemelere yer vermesiyle geçmişi kurcalayan bir dergi özelliğiyle karşımıza çıkar.

Yukarıda adı geçenlerin dışında Orhan Okay, Rıdvan Canım, Mustafa İsen, Süreyya Beyzadeoğlu, Adnan Karaismailoğlu, İlhan Kutluer, Kamil Eşfak Berki, Arif Ay, Ahmet Kot, Mehmet Ocaktan, Necat Çavuş, Hüseyin Atlansoy, Şakir Kurtulmuş, Ali Göçer, Ebubekir Eroğlu, Kamil Doruk, Kemal Sayar, Cafer Turaç, Hüseyin Bektaş, Birhan Keskin, Hüseyin Öncü, Seyfettin Ünlü, Cahit Yeşilyurt, İhsan Deniz, Yüksel Peker, Mustafa Ruhi Şirin, Cahit Koytak, Yüksel Kanar, Adnan Tekşen, İsmet Çıtak, Rasim Özdenören, Cemal Şakar, Ömer Say, Ömer Lekesiz, Hüseyin Yorulmaz, Hasan Akay, Mehmed Arslan, Suat Engüllü, Bekir Karlığa, Nazan Bekiroğlu, Selahattin Özpalabıyıklar, Gıyasettin Ekici, Lale Müldür, Selahattin İpek, Ali Günvar dergide yazan isimlerden bazıları.

GERGEDAN

Mart 1987'de çıkmaya başlayan "Yeryüzü Kültürü Dergisi" *Gergedan*, daha çok bir program dergisidir. Sayıları önceden belirlenmiş yayın politikası ve derginin iç dengesini gözönünde tutan bir masabaşı çalışması oluşuyla dikkat çeker. Yayın müdürü Ömer Madra, yayın danışmanıysa (18 sayı boyunca) Enis Batur'dur. Son iki sayısındaysa (19 ve 20. sayılar) künyede Kurthan Fişek, Nermi Erdur ve Eser Noyan derginin sorumluları olarak görünürler.

Tek bir derginin harcı olmasa da, *Gergedan* çıkış nedenini, "yorgun kültür ortamına dinamizim getirmeye" dayandırır. "Gergedan Gözüyle" ilk sayıda, "Yeryüzü Kültürü" kavramının açılımı şöyle yapılır: "New York'ta ve Pekin'de, Kahire'de ve Paris'te olanca canlılığı ile sürüp giden kültürel hayattan kesitler sunarken, Türkiye'de de genellikle mahçup, ama hiç şüphesiz yenik düşmeyen bir inançla yaratıcı uğraşını sürdüren yazar, sanatçı ve düşünce adamlarının ürünlerini sergileyeceğiz."

İlk sayının "mahçup ama yenik düşmeyen" yazar, sanatçı ve düşünce adamlarıysa; şiirde Melih Cevdet Anday, Hermann Hesse; hikâyede Yusuf Atılgan, Julio Cortazar; denemede Murat Belge, Güven Turan; sanatta Abidin Dino, Sevin Okyay, Ömer Madra, Nezih Başgelen, Josef Hoffman, Alper Oysal, Mustafa Delioğlu; kültür ve politikada Stefan Zweig, Aydın Uğur; hayat ve kültürde Susan Sontag; araştırmada ("Moda" Dosyası) Enis Batur, Ünsal Oskay, Walter Benjamin; yayın dünyası sayfalarındaysa Füsun Akatlı, Ahmet Oktay, İlber Ortaylı, Mete Tunçay, Oruç Aruoba'nın imzaları görülür. Aynı sayıda Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Aydaki Kadın* romanının planı yer alırken; Le Monde'da yayınlanan "Jean Genet ile söyleşi"nin çevirisini okuruz.

Gergedan, *Pazar Postası* dergisinden Polonya'da Trajik Başkaldırı'ya, Nurullah Ataç'da James Dean'e, Yahya Kemal'den Lautreamont'a değin hazırladığı çok farklı "Araştırma" dosyala-

nyla birlikte "niçin yazıyorlar" gibisinden okurun ilgisini çekebilecek anketlerle de, dönemin dergileri arasından "muzip çocuk" yönüyle sıyrılmıştır. Bu noktada derginin "Lobut" sayfaları, *Gergedan*'ın gözünden değil de, daha çok muzip çocuğun gözünden kaçmayanlar olarak yansır. Herşeye sorularla yaklaşmak esastır dergi için. Ve derginin işi yalnızca çeviri yapmak, ürün yayınlamak değil, bunlarla birlikte hem geçmişe hem de o gün olup bitenlere bir şekilde müdahale edebilmek, belki de sessizliğin büyüsünü bozmak özlenen dinamizmi getirecektir anlayışı sezilir *Gergedan*'ın sayfalarında.

Bu sayfalarda ürünleri yayınlananlar arasında İlhan Berk, Cemal Süreya, Ece Ayhan, Tahsin Yücel, Vüs'at O: Bener, Oğuz Demiralp, Bruno Schulz, Tan Oral, Halit Refiğ, Elias Canetti, Burak Eldem, Tarık Günersel, Octavio Paz, Ernesto Saboto, Roger Bilin, Suphi Aytimur, Mehmet Ergüven, Jak Deleon, Onat Kutlar, Bilge Karasu, Turgay Gönenç, Selim İleri, Mehmet Ali Kılıçbay, Nazlı Eray, Wassily Kandinsky, Piyale Madra, Ahmet Cemal, Terry Eagleton, Maurice Bejart, Italo Calvino, Sezer Tansuğ, Gülseli İnal, Şavkar Altınel, Nilgün Marmara, Michel Tournier, Nedim Gürsel, Dylan Thomas, Adonis, Demir Özlü, Hulki Aktunç, Roni Margulies, Özdemir Nutku...

Gergedan, kültürden yavaş yavaş kopmuş ya da kopmakta olan insanımız için, kültürel anlamda "uluslararası bir kavşak" olmayı amaçlamış; John Berger'den International Herald Tirubune'un müzik eleştirmeni Mike Zwerin'e, farklı seslerden yazılar istemiş, başka coğrafyaların yazar ve sanatçılarına sayfalarını açmıştır. Öte yandan Helikon belgelerine, Orhan Peker ve Behçet Necatigil'in mektuplarına ilk kez *Gergedan*'la ulaşmamız, derginin Türkiye'de de zorlu bir "kazı"da olduğunu yansıtır. Yirmi sayılık koleksiyonunu elinize aldığımızdaysa, seçmeci tavrı hem yazın, hem de görsel ürünlerde açıkça görürüz. Tabiî bunda kullanılan kâğıt, baskı kalitesi ve teknik kadronun geniş oluşu önemli bir yer tutar. Kısaca *Gergedan*, 80'lerin ikinci yarısında dergiciliğimize yeni bir hava getiren yayınlar arasında yerini almış, hatta Ekim 1988'de kapanmasının hemen ardından çocuğunu yani *Argos*'u doğurmuştur.

EDEBİYAT DOSTLARI

Mayıs 1987'de - Ocak 1990 arası 33 sayı çıkar *Edebiyat Dostları*. Sahibi ve yazı işleri müdürü Adalet Çutsay'dır. Onaltı sayfalık derginin, kapağının sol üst köşesinde Don Kişot deseni yer alır.

İlk sayısında "Sanat Çatışmadır, Birleştirir" başlıklı imzasız yazıda *Edebiyat Dostları*'nın "neden çıkıyoruz ya da neden bir kültür-sanat dergisi" sorusunu yanıtladığını, sanat ve edebiyat ortamını kısaca değerlendirdiğini görürüz. Ayrıca, bu yazıda *Edebiyat Dostları*, kendi "gard"ını alırken, "toplum protamda sırtlarını dayadıklarını belirtirler. Aslında arka kapakta yayınlanan "Don Kişot'un Hangi Adı" başlıklı imzasız yazıdaki "Don Kişot, manyetoyu kaldırıp atandır, manipülasyonu reddeden" sözlerinin daha ilk sayıdan derginin yönelimini yansıttığını düşünüyorum. Üstelik "...yeni isimlerle yürümek, değişmek, değiştirmek hedefiyle..." bildirmektedirler.

Bu hedeflerle yola çıkan *Edebiyat Dostları*'nın ilk sayısında Yalçın Küçük "Resmi Sanatçı ile Vulgar Yazıcı ve Tırnakısında Akif Kurtuluş "Demokrat Şair, 1980" başlıklı yazılarıyla Altı", çok "yazar kimliği" üstünde dururlarken, yaptıkları saptan daha dikkat çekerler. Derginin ikinci sayısı ise büyük ölçüde Yahya Kemal, Necip Fazıl ve Cemil Meriç üstüne yapılan incelemelere ayrılır.

Edebiyat Dostları, 16-17. sayısının arka kapağından, 30 Ağustos 1960 tarihinde çıkmaya başlayan haftalık *Ülke* dergisinde yayınlanmış bir mektubu yeniden yayınlar. Mektupta Ece Uyar'ın, dönemin genç şairlerinden Hasan Hüseyin'in şiirlerini değerlendirdiğini ve çeşitli "öğütler"de bulunduğunu görürüz. Derginin 20. sayısında Adalet Çutsay'ın, Adalet Ağaoğlu'yla uzun "Bir Konuşma"sı yer alır. Daha çok, Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak*, *Bir Düğün Gecesi* ve *Hayır* adlı romanları üzerinden; aydın, intihar ve toplum ekseninde gelişen bir konuşmadır bu. Bir sonraki sayıda ise Çutsay'ın "Adalet Ağaoğlu'nun Aydınları: Ye-

ni Bir İnsan mı, Eski Bir İntihar mı?" başlıklı incelemesi yayınlanır.

Edebiyat Dostları, '80 sonrası dergilerimiz arasında, '80 öncesi yazar ve şairlerimizi yazınsal serüvenleri içerisinde, pratikteki yerlerini sorgulayan tavırla öne çıkar. Bu noktada derginin 22. sayısı hayli ilgi çekicidir: 1978-1980 arası çıkan *Sanat Emeği* dergisi, bu sayıda enine boyuna incelenir. Derginin yazar ve yöneticilerinden Barış Pirhasan, Turgay Fişekçi, Asım Bezirci, Ataman Tangör ve Orhan Taylan'la söyleşiler yapılır. Kemal Durmaz "Önemsizliğin Önemi", Adalet Çutsay " Kavgasız Bir Dergi" başlıklı yazılarıyla *Sanat Emeği*'ni eleştirirlerken, bu derginin şair ve yazarlarının '80 sonrası konumlarını sorgularlar.

Edebiyat Dostları 23-24. sayısına "Bir Yol Ayrımı" ile girer. Dergi yazarlarından Mehmet Fikri Ünal, Yücel Filizler ve Enis Akın; derginin Şubat 1989 tarihli "Sanat Emeği Dosyası" sayısına yönelttikleri eleştiriler üzerine yine dergi yazarlarından Osman Çutsay, Kemal Durmaz ve yazı işleri müdürü Adalet Çutsay'la anlaşmazlığa düşerler. Bunun sonucunda "Bir Mektup"la yazı işleri müdürlüğünün Akif Kurtuluş'a devredilmesini isteseler de *Edebiyat Dostları*'nın künyesinde bir değişiklik olmaz. Bu sayıdan itibaren Ayşe Deniz Poyraz, Akif Kurtuluş, Enis Akın, Gürsel Korat Sağlamöz, Hüsamettin Çetinkaya, İbrahim Baştuğ, Mehmet Fikri Ünal, Murat Yetkin, Yücel Filizler, Yılmaz Öztürk, Deniz Ongun ve Hakan Bilal'in çalışmalarına dergide rastlamayız. Yaklaşık on sayı sonra ise *Edebiyat Dostları*, "bir boşluk tespitiyle" başladığı yayın hayatına "bir başka boşluk tespitiyle" 33. sayısında veda eder. Çıkışında belirttiği "Türk edebiyatı, tarihinin en "edeb"siz dönemini yaşıyor" tespitini ise son sayısında da yineler.

Edebiyat Dostları'nda Kemal Durmaz, Akif Kurtuluş, Adalet Çutsay ve Osman Çutsay yaptıkları "konuşma"lar ve edebiyatın güncel sorunlarına yönelik yazdıkları eleştirel denemelerle dikkat çekerlerken, Yalçın Küçük'ün incelemelerinde "sanatçı kimliği" sorunsalının ön planda olduğunu görürüz. Hüsamettin Çetinkaya ise sanatın kuramsal yönüyle ilgili yazılar yayınlar dergide.

Her sayı en az iki şaire yer veren *Edebiyat Dostları*'nda Cihan Oğuz, Kemal Durmaz, Halil İbrahim Özcan ve Mehmet Fikri

Ünal'ın şiirleri göze çarpar. Derginin desen, karikatür ve fotoğraflarına daha çok Osman Çutsay, Ali Osman Coşkun ve Tuğrul Çutsay imza atarken, yukarıda adı geçenlerin yanı sıra *Edebiyat Dostları*'nda şu isimlere de rastlarız: Alp Buğdaycı, Ali Cengizkan, Ataol Behramoğlu, Ahmet Telli, Can Yücel, Kemal Adalar, Metin Çulhaoğlu, Süreyya Berfe, Sungu Çapan, Veysel Çolak...

DERGÂH

Edebiyat, sanat, kültür dergisi *Dergâh*, Mart 1990'da Mustafa Kutlu yönetiminde aylık olarak çıkmaya başlar. Derginin sahibi Dergâh Yayınları'dır. İlk sayısında yeralan "Bu Dergi" adlı yazıda, Cumhuriyet öncesi çıkan *Dergâh* dergisine değinilir. Dergide "kaybolmakta olan bütün bir şark dünyasının ruhu, duygu ve düşünce planında yeniden canlandırılmak istendiği"ne vurgu yapılır. Bu noktada Cumhuriyet öncesi çıkan *Dergâh*'la aynı adla dergi çıkarmaktan duyulan memnuniyet ifade edilir.

'80 sonrasının uzun soluklu dergilerinden *Dergâh*, yine ilk sayısında, okuyucular için ayırdığı köşeden de okurlarına seslenir, "muhterem okuyucular" der ve "hacmi küçük, mütevazı" *Dergâh*'ın nasıl bir çizgide yol alacağını açıklar: "... Esas itibarı ile edebi verimleri (şiir, hikâye, deneme, tahlil vb.) öne almak istiyor. Biz bir edebiyat dergisinin öncelikle yayımlayacağı şiirler, hikâyeler vb.'nin kalitesi ile ayakta durabileceğine inanıyoruz." Bu açıklamadan da anlaşılacağı gibi, *Dergâh*'ın her ne kadar edebiyat, sanat, kültür dergisi olsa da, önceliği edebiyat ürünlerine vereceğidir. Ama derginin kalitesinin, aslında yayınladığı ürünlerin kalitesi olduğu düşüncesinin altını çizerek. Peki, "herkese açık olan bu dergi"de yazıların seçimindeki ölçüt ne olacaktır? Bu soru, "seviye" olarak yanıtlanır.

Hemen hemen her sayısında altı-yedi şairin ürününe yer verilen derginin ilk sayılarında daha çok İsmet Özel'in şiir içi sorunlara ve Türk şiiri üstüne yazdığını görürüz. "Derkenar" da ise farklı imzaların, güncel de denebilecek kısa değerlendirmeleri yayınlanır sürekli. Bu sütunlarda kimi sayı bir roman, kimi sayı bir şairin yeni yayınlanan şiir kitabı ya da bütün şiirleri üstüne yazılar kaleme alınır.

Dergâh'ın her sayı hazırladığı "orta sayfa sohbeti"nde ise, sanat ve edebiyatın çeşitli isimlerinin konuk edildiği; bazan bir konu, bazan konuk edilenin yazın ya da sanat serüveni ekseninde gelişen söyleşilere ayrılır. Mimariden edebiyata, sinemadan sosyolojiye geniş bir yelpazeye sahip bu sayfada Metin Erksan, Erol

Özbilgen, Âşık Ali Rıza Ezgi, Gürsel Aytaç, İnci Enginün, Memet Fuat, Hasan Aycın, İsmet Özel, Uğur Tanyeli, Mete Tunçay, Atilla Şentürk, Cihan Aktaş, Dûcane Cündioğlu gibi birçok isimle yapılan söyleşileri okuyabiliriz.

Dergâh'ın gerek orta sayfa sohbetlerinde, gerekse yayınladığı diğer inceleme, araştırma ve eleştirel yazılarda belirleyici olanın ya da ağırlıkla hedeflenenin, doğu kültürünün yeterince irdelenmediği düşünülen konularının yeniden ele alınması, bir bakıma varolan ama üstü örtülen değerlerin gün ışığına çıkarılması olarak özetlenebilir. Bu noktada *Dergâh*'ın '80 sonrasının nasıl uzun soluklu dergilerinden biri olduğu da anlaşılabilir. Çünkü, bu hedef ve anlayış doğrultusunda ya da benzer-yakın bir içeriği taşıyan *Dergâh*'la aynı dönemde çıkmaya başlayan başka bir dergi yok gibidir. Bu yönüyle de bir kesimin sesi olmayı başarabilmiş, o kesimden yeni isimlerin çıkmasına olanak sağlayabilmiştir. Aslında *Yönelişler* dergisinin bıraktığı yerden *Dergâh*, daha kapsayıcı bir başlangıç ve akademik (dergiyi çok fazla boğmamakla birlikte) bir havayla dergicilik geleneğimizdeki yerini almıştır.

Son olarak *Dergâh* dergisinde imzasına en sık rastladığımız isimlerden İsmet Özel, Mustafa Kutlu, Beşir Ayvazoğlu, Hüsrev Hatemi, Mustafa Özel, M. Fatih Andı, Hasan Akay, İhsan Deniz, İrfan Çiftçi, Süleyman Çobanoğlu, Ömer Erdem, Levent Sunal, Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, Nazan Bekiroğlu, Mehmet Erdoğan, Cevdet Karal, Hüseyin Atlansoy, Mustafa Armağan'ı sayabiliriz.

SOMBAHAR

35 sayılık yayın serüveni boyunca daha çok '80 Kuşağı'nın sesi olan *Sombahar*, yine 80'den sonra bu kuşağın çıkardığı en uzun soluklu dergiydi. İki ayda bir yayınlanan *Sombahar*, salt poetik sorunlara sayfalarında yer vermesiyle bir 'uzmanlık dergisi' olma iddiasını taşıdı sürekli. İçeriğiyle çeşitli eleştiriler de aldı yayın serüveni boyunca. Bunlardan en sık tekrarlananı 'toplumcu olmama'larıydı. Yalnız burada şunu belirtmek gerekiyor; 80'lere kadar olan dergicilik geleneğimizde salt şiir ve şiir içi sorunlara yer veren, yani 'şiir dergisi' diyebileceğimiz dergilerin sayısı onu geçmez. Bu dergiler arasında *Yaprak, Şiir Sanatı, Şairler Yaprağı, Yusufçuk* ilk akla gelenlerdir. Bunlar, her ne kadar salt şiir dergisi iddiasıyla çıksalar da toplumsal gelişmelerden kopuk bir yayın çizgisi izlemezler. Kuramsal çalışmalardan öte, güncel sorunlar ekseninde gelişen yazılar ağırlıktadır bu dergilerde. Ele alınan yazılarda daha çok böyle bir yönseme gözlenir.

'80'den sonraysa şiir dergisi sayısında korkunç bir artış vardır. Ama bu dergilerin çoğunluğunda, sayfalarını poetik sorunlarla sınırlı tutma çabası görülür. Bu sınırın dışında kalanlarsa, bir noktada kendinden önce çıkan dergilerle benzerlikler taşırlar. Örneğin *Broy* şiir dergisi. İlk 18 sayı boyunca sayfalarını salt şiir ve şiir içi sorunlara yönelik yazılara ayıran *Broy*, daha sonra toplumsal sorunlara yönelik yazılara da sayfalarını açar. Yani bir dergiyi, edebiyatın salt bir türüyle çıkarmaya çalışmak, uzun vadede hem yazı bulmak, hem okuyucuyu bu türde doyurabilmek açısından o dergiye zorluklar yaşatabiliyor, çıkışındaki iddiasından uzaklaştırabiliyor, hatta derginin kapanma nedeni olabiliyor(du).

'80 kuşağının, altı yıl çıkan en uzun soluklu dergisi *Sombahar*, aslında bu kuşağı şiir içi sorunları derinlemesine ele alan, hacimli yazılar yazmaya da zorladı. Birkaç sayfalık incelemelerin yerini beş on sayfalık ve bir konuyu farklı açılardan irdeleyen çalışmalar aldı. Bu kuşağı, şiirin problematiği üzerine düşünmeye sürükledi. Derginin yayın yönetmeni Orhan Kahyaoğlu, bunu '70 ku-

şağıyla örnekliyor; "70 kuşağında karşı olduğumuz bazı şeyler vardı. Ama 'karşıyım' demekle olmuyor. Bunun altını doldurmak ve neden karşı olduğunu bütünüyle açıklamak gerekiyordu. Yoksa yüzeysel, kendini tekrar eden yazılarla tıkanıp kalınabiliniyordu. Mesela Tuğrul Tanyol 'estetik' diyordu. Ama hangi estetik? Neyin estetiği?"

Sombahar'da yayınlanan yazılara baktığımızda bu yazılardaki temel düşünce "bizim işimiz bu ve bizim bu işi eni konu irdelememiz, okurun karşısına çıktığımızda ele aldığımız problemi tamamen çözümlemiş olmamız gerekir" şeklinde özetlenebilir. Şiirde çok sık konuşulan ya da tartışılan ama kuramsal yönüyle irdelenmeyen yaklaşımları 'detaylarıyla özümsemeyi ve yerine oturtmayı' hedefler. Bu noktada *Sombalar*, ilk on sayı, 'kuramsal yazı yayınlama' iddiasını Mehmet Yalçın'ın bir dizi halinde çıkan 'Şiirin Boyutları' çalışmasıyla sürdürür. Bu süreçte Ogan Güner ve Oktay Taftalı da yazılarıyla dikkat çekerler. Ama ilerleyen yıllarda, dergi, daha oturmuş bir kadroyla karşımıza çıkar. Aynı zamanda bu kadronun çoğunluğu derginin yayın kurulununa oluşturur; Evren Erem, Metin Celâl, Orhan Kahyaoğlu, Necmi Alpay, Yücel Kayıran'ın imzaları, derginin aşağı yukarı her sayısında karşımıza çıkar. Öte yandan çeviri şiirlere, inceleme ve araştırma yazılarına dergide çok sık rastlanmaktadır. Burada ilk akla gelenler arasında Dylan Thomas, William Blake, W.B. Yeats, Octavio Paz'ı sayabiliriz. Ayrıca 'Beat Şiiri Özel Bölümü'nü, Latin şair Horatius'un yaşamının son yıllarında yazdığı *Ars Poetika* (Şiir Sanatı)'nın bölümler halinde yayınlanmasını, Haiku ustalarının şiirlerinden ve Eski Yunan Epigramma'larından örnekleri derginin çeviri hanesine zenginlik katacak ürünler arasında düşünebiliriz.

Sombahar, sayfalarında şiirleriyle, yazılarıyla sürekli yer alan şairlerin bir şekilde şiirle ilişkilerinin devamlı sıcak tuttuklarının bir göstergesidir; dergiyi çıkaranların ve dergiye yakın olanların poetikalarını geliştirdikleri bir yataktır. Aslında bu gelişim, iki yönlüdür. Bir yönüyle her ne kadar dergiyi çıkaranların ve ona yakın olanların poetikalarını geliştirse de, bir başka taraftan dergiyi de geliştirir, yazılardaki kaliteyi artırır, yeni imzalar eklemle-

Erdal Doğan, "Bir Mevsim Daha Geçti", *Hürriyet Gösteri*, Ağustos 1996, Sayı 189.

nir ve uzun süre çıkışının nedeni olur. Yani *Sombahar* onu yayınlayanlar için aynı zamanda bir ayna işlevi görür. Burada dergi daha çok 'bir platform dergisi' görünümünü yansıtır; bakış açısı birbirine yakın ve şiire ilişkin sorunları olan şairlerin, yazarların yazmalarını kolaylaştıran bir dergi...

Edebiyat dergilerimizde, her dönem, kadın öykücülerin imzalarına sıklıkla rastlanılır. Ama aynı oranda, özellikle 80'lere kadar dergilerde kadın şairlerimizi çok sık göremeyiz. '80 sonrası ise, kadın öykücüler kadar, kadın şairlerin de imzalarına çok sık rastlanır. Gözle görülebilir bir artış sözkonusudur. Bu noktada *Sombahar*'ın sayfaları, başka dergilere göre bu artışa daha çok kaynaklık eder.

İlk sayılarından itibaren *Sombahar*'da kadın şairlerin imzalarına, diğer dergilere oranla daha fazla rastlanır. Öyle ki, dergi, 'Kadın Şairler Altarı' özel sayısı da hazırladı, bu sayıda yerli ve yabancı birçok kadın şaire yer verdi. Bu sayıyı Necmiye Alpay ve Gülseli İnal hazırlamıştır. Aynı zamanda derginin yayın kurulunda da yer alan Necmiye Alpay, *Sombahar*'ın kadın şairlere, diğer dergilere kıyasla daha yoğun yer vermesini 'derginin kadın konusunda öteki dergilerle karşılaştırılanca daha bilinçli olmasına bağlıyor; "Bu konuda derginin şiire bakış tarzı; şiirin bir erkek işi olmadığının yanı sıra bildirge olmadığıyla da yakından ilgili. Bir bildirge olarak bakılan şiir, aslında daha erkek bir şiir oluyor. Çünkü feminist hareketleri saymazsak, bildirgeler daha çok erkeklerin ağırlıkta olduğu toplumsal yapılardan çıkıyor. Dolayısıyla kadınların payı az oluyor. *Sombahar*, bu nedenlerle kadın şairler konusunda diğer dergilerden ayrılırken; bu dergilerle arasında bir fark da doğuyor."

Sombahar'ın bir başka özeliği, şiir anlayışı farklı, birçok şair üzerine 'özel bölüm'ler hazırlaması, onları, ürünleri ve poetikalarına yönelik inceleme yazılarıyla okura tanıtmasıydı (Müslüm Batuk, Mehmet Müfit, Akif Kurtuluş, Gülseli İnal, Tuğrul Tanyol, Ebubekir Eroğlu, Engin Turgut...). Bu özel bölümlerde yer alan şairlerin neye göre belirlendiğini ise, derginin yayın kurulundan Metin Celâl şöyle açıklıyor; "Bir kere üstünde çalışılmamış, daha önce şiiri üstüne yazılmamış bir şair olması önemliydi bizim için. Aynı zamanda Türk şiiri içinde önemli saydığımız, Türk şiirine yenilik getirebileceğine inandığımız, belli bir düzeye gelmiş, kitapları çıkmış şairlerdi bunlar."

Aslında derginin ilk sayılarında özel bölümler daha çok yeni şairler üzerine hazırlanırken, özellikle son on sayıyı kapsayan süreçte eski kuşaktan (Melih Cevdet Anday, Salâh Birsel, Can Yücel...) şairlere de özel bölümler hazırlandı, şiirleri üstüne inceleme yazıları yayınlandı. Celâl, eski kuşaktan şairler üzerine özel bölümler hazırlanmasını ise, "onlar için biz, yeni şeyler söyleyebilir miyiz?" sorusunu yanıtlamak olarak açıklıyor. Bu soru için, *Sombahar*'ın, Nazım Hikmet Özel Sayısı hazırlamasının nedenlerinden biri de diyebiliriz. Ayrıca, '80 kuşağının, dergi boyutunda, Nazım Hikmet üstüne kapsamlı ilk çalışması olduğunu söyleyebiliriz bu sayının.

Sombahar'ı yayınlayan şairler, derginin ilk sayısından itibaren akademik eleştiriyi ön plana çıkarırken, 'bu tarz eleştirinin okur katında pek kıymetinin olmayacağını' da bilirler. Sonuçta okur, şiirin akademik yönden ele alınışına, teorik yazılara zamanla ilgisiz kalır. Derginin bu yazıları içeren sayfaları dar bir kesime hitap eder, o kesimin isteklerini karşılar. Tirajı ise giderek düşer.

Derginin tirajını düşüren ve kapanışını hızlandıran nedenler için iki türlü açıklamayla karşılaşıyoruz. Bunların ilki, dergi dışından yapılan saptamalar. Bu saptamalardan bazıları, dergide yayınlanan yazıların kendini tekrar ettiği, '80 kuşağını bütünüyle yansıtamadığı yönünde. Buna karşılık derginin açıklaması ise, "şiir üzerine yazılmış kuramsal yazıların, okuyucuya ağır gelmiş olabileceği, şiir okurunun bu tip akademik yazılara ilgi göstermediği" doğrultusunda.

Sombahar, yayın serüveni boyunca, sürekli iki işleviyle dikkat çekti. İlki, kendi kuşağından şairleri ön plana çıkararak, onların, şiirlerinin yanı sıra şiir anlayışlarını yansıtan özel bölümler hazırladı, bu kuşağı şiir okuruna daha yakından tanıttı. İkincisi, şiir içi sorunlara yerli ve yabancı yazarların akademik çalışmalarını yayınlayarak yanıt veriyor, ana izleğini bu yönde belirliyordu. *Sombahar*, altı yıllık yayın serüveni boyunca ne tam anlamıyla bir ürün dergisi, ne de polemik dergisiydi. Ama, edebiyatımızın gelecekte hatırlanacak önemli bir kilometre taşı ve belgeliği olmayı da başardı.

EVRENSEL KÜLTÜR

'90 sonrasının geniş bir okuyucu kitlesine seslenebilen dergilerinden biridir *Evrensel Kültür*. Aydın Çubukçu yönetiminde Aralık 1991'de çıkar ilk sayısı. Edebiyatın yanı sıra sinema, müzik, tiyatro, resim, fotoğraf vb. sanatlara da sayfalarını açarken, her sayı ön ve arka kapaktan yayınladığı ünlü ressamların tablolarıyla dikkat çeker. Üçüncü sayfada yer alan "evrensel kültür" imzalı yazılar daha çok bu resimlerden yola çıkarak yazılır.

Derginin ilk sayısının kapağında Kurt Querner'in "Demostration" adlı tablosunu görürüz. 3. sayfadansa resimdeki "iki işçi"ye göndermede bulunarak şunlar kaleme alınır: "yeni bir eylemin eşiğinde, o iki işçinin birbirini tamamlayan duygularıyla anlatılabilecek herşey, birarada yaşanacak bugün / biraz yorgun, biraz da kuşkulu bakıyor bir yüzümüz dünyaya; bir yüzümüz önemli olanın gelecek günler olduğunu anlatıyor; inanıyor ve öfke duyuyor. / İki duygunun da yumrukları, geçen zamanı anımsar, geleceğe hazırlanır gibi sıkılı / sosyalizm hırpalandı ve horlandı / insanoğlu, olabilecek umutlarının tümünden, başka bir dünyayı isteyebilme yeteneğinden ve düş gücünden koparılmak isteniyor / iki işçinin yüzü, bir insanın bir ruhun, bir kültürün yüzü şimdi / kuşatıldığı ve boğulmak istendiği bugünün dünyasında geleceği simgeleyen yalnızca o / yeni ve gerçekten evrensel kültür için, bütün insanlığın istemi ve umudu, şimdi onların iki yana sarkmış kollarının gücünde."

Bu "gücün" bilincinde olan her sanatçıya, yazara, düşünüre sayfalarını açar *Evrensel Kültür*. İlk sayısında da Server Tanilli "Yaşar Kemal Strasbourg'da", Paul Dumont "Yirmibeş Kuruş, Kurşunkalem ve Silgi...", Gökhan Aydın "Çalınan Rüyalar Hatırlanamayan Umutlar", Aydın Çubukçu "12 Eylül, Bilim, Sanat ve Kültür" yazılarıyla / Metin Güven "Yanardağ", Halil İbrahim Özcan "Hesap Ödendi" şiirleriyle görünürler. Ayrıca derginin orta sayfalarında yer alan ilk "dosya" konusu "Özgün Müzik"tir.

Evrensel Kültür, sanat ve kültür haberlerini "geçen aydan" köşesiyle okura ulaştırırken, sanatsal çalışmalara yeni başlayanları "amatörler" başlığı altında duyurur. Amatör sanat adına resim, fotoğraf, heykel, tiyatro gibi birçok ürün ya da etkinliğin ilk kez bu sayfalar aracılığıyla sanatseverlere tanıtıldığını görürüz. Bunun yanı sıra 5. sayıdan itibaren, daha çok edebiyatın şiir ve öykü türlerinde "henüz ilk ürünlerini verenler"e ayrılan "Etekteki Sisyphos" sayfasıyla birçok yeni imzaya yer verir: Ülkü Çadırcı, Veli Örtlek, Hayrünnisa Gündüz, Zafer Avşar, Elif Şafak, Funda Kadıyhan, Muzaffer Atmaca, Gökhan Tok, Hilal Yerli, Müjgan Şahinoğlu, İbrahim Bayramlar, H. Çoşkun, Songül Sabırsız...

Her ay ele aldığı bir dosya ile değişik isimlerin yorumlarına da yer verir *Evrensel Kültür*: 2. ve 3. sayı "Devlet ve Kültür" 4. sayı "Kadın ve Sanat", 5. sayı "İşçiler ve Sanat", 6. sayı "Sermaye ve Sanat", 7. sayı "Resmi İdeoloji ve Kültür Dergileri", 8. sayı "İslamiyet ve Kültür Sanat", 9. sayı "Postmodernizm", 10. sayı "Teknoloji ve Sanat", 13. sayı "Mizah Dergileri", 14. sayı "Sanat Dergiciliğinde İstanbul-Anadolu Ayrımı", 15 ve 16. sayı "Kürt Aydınlanması"...

Evrensel Kültür, 12 Eylül sonrasının kültürel yaşamını değişik boyutları ve görünümleriyle incelemeye yönelik sunduğu bir "dizi dosya" ile de hayli ilgi uyandırır. Bu dosyalardan ilki 17, 18 ve 19. sayılarda Tevfik Taş, Şirin Sümer ve Aydın Çubukçu'nun hazırladığı "12 Eylül Sonrasında Şiir"dir. Dosyada, Seyyit Nezir, Orhan Kahyaoğlu, Sunay Akın, Sefa Fersal, Tevfik Taş'ın katıldığı ve 12 Eylül'ün şiire yansımalarının tartışıldığı bir oturum yapılır. Mehmet H. Doğan, Metin Altıok, Muzaffer İlhan Erdost, Adnan Özer, Ali Cengizkan, Emir Ali Yağan, Salih Bolat, Metin Celâl ve Akif Kurtuluş birer söyleşiyle; Ramis Dara, Metin Altıok, Kemal Özer, Asım Bezirci, Gülsüm Akyüz, Mehmet Ocaktan, Vural Bahadır Bayrıl ve Mecit Ünal yazılarıyla yer alırlar.

19 ve 20. sayılarda ise, "12 Eylül Sonrasında Roman" dosyası dikkat çeker. Aydın Çubukçu, Meral Gündoğdu, Tevfik Taş, Ali Özgüley ve Şebnem Önal'ın hazırladığı bu dosya, 12 Eylül sonrası romanın genel karakteristiklerini belli bir eksende toplamaya çalışır. Dosyada Orhan Gökdemir ve Konur Ertop yazılarıyla / Oya Baydar, Öner Yağcı, Hasan Bülent Kahraman ve Yücel Sarpdere ise söyleşilerle yer alırlar.

"Emeğinin verimini en yüksek düzeyde almış sanatçı ve yazarlarla, henüz işin başındaki yeteneği biraraya getirmeye çalışan" *Evrensel Kültür*'de Aydın Çubukçu, Tevfik Taş, Alaattin Bilgi, Yusuf Eradam, Adnan Özyalçıner, Sennur Sezer, Şirin Sümer, Göksel Aymaz, Meral Gündoğdu ve Nuray Sancar yazılarıyla sürekli yer alırken / Alparslan Bertay, Ali Balkız, Hazan Suadiye, Hürriyet Yaşar, Hülya Uçar, Lütfiye Aydın, Ayda Erbal, Şirin Sümer, Özen Yula, Turgut Acar, Ahmet Sefa öyküleriyle / Can Yücel, Afşar Timuçin, Selim Şen, Altay Ömer Erdoğan, Müslüm Yücel, Mustafa Köz şiirleriyle dikkat çekerler.

EDEBİYAT DERGİLERİ SÖZLÜĞÜ

a: 1956-1960, 29 sayı, aylık, İstanbul, Edip Özyörük, Erdal Öz, Adnan Özyalçıner.

Açı: 1962-1962, 1 sayı, Kahramanmaraş, Cahit Zarifoğlu.

Adam Öykü: 1995-devam, iki aylık, İstanbul, İnci Asena, Semih Gümüş.

Adam Sanat: 1985-devam, aylık, İstanbul, İnci Asena, Memet Fuat, Turgay Fişekçi.

Adımlar:

a)1943-1944, 12 sayı, aylık, İstanbul, Behice Boran

b)1970-1972, 24 sayı, aylık, Erzurum, Anadolu Fikir Derneği.

Afak: 1882-1883, 7 sayı, aylık, İstanbul, A. Kamil, Muallim Naci, Tevfik Rıza.

Ağaç: 1935-1936, 17 sayı, haftalık, Ankara (ilk altı sayısı), İstanbul (son on bir sayısı), Necip Fazıl Kısakürek.

Aile: 1947-1952, 22 sayı, 3 aylık, Vedat Nedim Tör, Yapı Kredi Bankası.

Akademi Fikir Hareketleri: 1946-1946, 8 sayı, aylık İstanbul, Kazım Yurdakul, Cahit Tanyol, Hulisi Kantarcıoğlu

Alan 67: 1967-1967, 4 sayı, İstanbul, Refik Durbaş.

Albatros: 1988-1989, 10 sayı, aylık, Ankara, Atilla Alphan, Mehmet Bodur.

Alkım: 1937-1938, 25 sayı, aylık, Balıkesir, V. Ataseven, Cezmi Tahir.

Amaç: 1945-1946, 26 sayı, on beş günlük, Ankara, Cahit Özhan, Feridun Üstün.

Amatör Sanat: 1983-1983-?, 4 sayı, İstanbul, Mehmet Kahraman, İsmail Uslu.

Anadolu: 1924-1925, 12 sayı, aylık, İstanbul, Mehmet Halît (Bayrı).

Anahtar: 1959-1960-?, 8 sayı, aylık, Ankara, Selahattin Güvenal.

Anayurt: 1933-1933, 10sayı, haftalık, İstanbul, Faruk Nafiz Çamlıbel.

Ankara: 1945-1946, 12 sayı, aylık, Ankara, İbrahim Berkalp, Şinasi Barutçu.

Ant: 1945-1945, 10 sayı, 15 günlük, Ankara, Hakkı Bilgeç.

Aramak: 1939-1940, 16 sayı, aylık, İzmir, Cahit Tanyol, Kemal Bilbaşar.

Argos: 1988-1991, 40 sayı, aylık, İstanbul, Mehmet Ali Yılmaz.

Aşiyan: 1908-1909, 26 sayı, haftalık, İstanbul, Salih Sırrı, İbnsırrı Mustafa Nâmık.

Ataç: 1962-1964, 30 sayı, aylık, İstanbul, Şükran Kurdakul.

Atika: 1994- devam, iki aylık, İstanbul, Oğuz Özden.

Ayane: 1988-1990, 36 sayı, Ankara, Ömer Erdoğan, İsmail Hocaoğlu.

Ayda Bir:

a)1935-1936, 15 sayı, aylık, İstanbul, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç.

b)1952-1955, 36 sayı, aylık, İstanbul, Yusuf Ziya Ortaç.

Aykırı: 1991-? aylık, İstanbul, Mehmet Kına, Hayrettin Horoz, Kıymet Erzincanlı.

Aykırı Sanat: 1993-devam, aylık, Adana, Turan Altuntaş, Tacim Çiçek, M. Demirel Babacanoğlu, Arslan Bayır, Bora Alagöz.

Ayrım: 1989-devam, iki aylık, İzmir, Sedat Şanver.

Bağ: 1941-1943, 14 sayı, aylık, Nihat Kobek.

Başkent Ankara: 1956-1958, 21 sayı, aylık, Ankara, İsmet Üstek.

Beraber: 1952-1953, 9 sayı, 15 günlük, İstanbul, Metin Özek.

Bengisu: 1996- devam, aylık, İstanbul, K. Ural, H. Akgün.

Berfin Bahar: 1995-devam, aylık, İstanbul, İsmet Arslan, Aydın Öztürk.

Beş Sanat: 1950-1953, 28 sayı, aylık, İstanbul, Kemal Çilingiroğlu.

Beyaz: 1982-1996, 21 sayı, İstanbul, Turgay Özen, Ahmet Soysal (21 sayı), Serdar Işın (ilk 3 sayı), Hakkı Mısırlıoğlu (ilk 13 sayı).

Bilim ve Sanat: 1981-1989, 97 sayı, aylık, İstanbul, Varlık Özmenek.

Birikim: 1975-1980, 61 sayı, aylık, İstanbul, Murat Belge.

Boğaziçi: 1936-1937, 18 sayı, aylık, İstanbul, Sadi Akant, Yusuf Mardin.

Broy: 1985-1990, 60 sayı, aylık, İstanbul, Meliha Akça, Seyyit Nezir.

Bucak: 1945-1946, 12 sayı, aylık, Zonguldak, A. Rıza İncealemdaroğlu.

Bugün: 1944-1944, 2 sayı, haftalık, İstanbul, Orhan Seyfi Orhon.

Bütün: 1934-1934, 6 sayı, aylık, İstanbul, Tayyar Fethi.

Büyük Doğu: 1943-1978, 853 sayı, İstanbul, Necip Fazıl Kısakürek.

Büyük Mecmua: 1919-1919, 17 sayı, haftalık, İstanbul, Mim Zekeriya.

Cep Dergisi: 1966-1969, 29 sayı, aylık, İstanbul, Yaşar Nabi Nayır.

Çaba: 1966-1969-?, 34 sayı, aylık Ankara, Halil Soyuer, Sami Aylan, Erhan Bener.

Çağ: 1974-1977, 27 sayı, aylık, İstanbul, Mustafa Çakmak, Zeki Ergin, Subutay Hikmet.

Çağdaş: 1961-1965, 43 sayı, aylık, İstanbul, Şahinkaya Dil.

Çağdaş Eleştiri: 1982-1985, 40 sayı, aylık, İstanbul, Adnan Benk.

Çağlayan: 1925-1926, 15 sayı, on beş günlük, Balıkesir, Orhan Şaik Gökyay, Edremitli Ruhi Naci.

Çağrı: 1957-1975, 215 sayı, aylık, Konya, Feyzi Halıcı.

Çerağ: 1995-devam, aylık, Konya, Mustafa Çalışkan.

Çeviri Dergisi: 1979-79, 1 sayı, İstanbul, Şerafettin Turan, Adnan Binyazar.

Çığır: 1933-1943, 193 sayı, aylık, Ankara, Hıfzı Oğuz Bekata.

Çınaraltı: 1941-1944, 146 sayı, haftalık, İstanbul, Orhan Seyfi Orhon.

Damar: 1992-devam, aylık, Ankara, Özgen Seçkin

Damla: 1942-1958, 112 sayı, on beş günlük, Edirne, Uluğ Turanlıoğlu.

Darulfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası: 1916-1933, 31 sayı, iki aylık, İstanbul, Ali Aynı.

Değirmen: 1942-1944, 12 sayı, aylık, İstanbul, Cahit Tanyol, Cavid Orhan Tütengil.

Defter: 1987-devam, iki aylık, İstanbul, Semih Sökmen.

Değişim: 1961-1962, 12 sayı, aylık, Ankara, Ümit Serdaroğlu, Erdal Öz (ilk 6 sayı), Özdemir Nutku.

Demet:

a)1908-1908, 7 sayı, haftalık, İstanbul, Celal Sahir Erozan.

b)1943-1946, 21 sayı, aylık, Bursa, Dr. Münir Halil Erem.

Deneme: 1970-1972, 14 sayı, aylık, Eskişehir, Ahmet Kot.

Dergâh:

a)1921-1923, 42 sayı, on beş günlük, İstanbul, Mustafa Nihat Özön.

b) 1990-devam, aylık, İstanbul, Ezel Elverdi, Musafa Kutlu.

Detay: 1993-devam, aylık, İstanbul, Selim Verer, Jale Sinar.

Devinim 60: 1965-1966, 12 sayı, aylık, İstanbul, Haluk Aker.

Devir: 1872-1872, 1 sayı, İstanbul, Ahmet Mithat.

Devrim Gençliği: 1953-1954-?, 20 sayı, aylık, Ankara, Türkiye Milli Talebe Federasyonu.

Diranaz: 1936-1941, 52 sayı, aylık, Sinop.

Dicle: 1911-1913, 90 sayı, haftalık, Diyarbakır, Ziya Gökalp, Attarzade Hakkı.

Diriliş: 1960-1960, 2 sayı/1966-1980, 128 sayı, aylık, 1988-1992, 133 sayı, haftalık, İstanbul, Sezai Karakoç.

Dize: 1995-devam, aylık, İzmir, Veysel Çolak.

Doğrultu: 1976-1977, 9 sayı, aylık, İstanbul, Mehmet Ergün.

Doğu-Batı: 1980-1980-?, 7 sayı, Ankara, M. Kemal Everest.

Doğu ve Batı: 1952-1957, 30 sayı, aylık, İstanbul, Celal Sılay.

Doğuş: 1944-1945, 10 sayı, aylık, Ankara, Kemal Kutluk, Kamil Görkey, Firuzan Hüsrev Tökin.

Dost: 1957-1973, 102 sayı, aylık, Ankara, Salim Şengil.

Dönem:

a)1963-1964, 24 sayı, aylık, Ankara (ilk 12 sayı), İstanbul, Ertuğrul Ayaydın, Asım Bezirci, Hüseyin Cöntürk.

b)1983-1984, 12 sayı, aylık, İzmir, Nuray A. Hançer, A. Öztürk.

Dönemeç: 1976-1987, 87 sayı, aylık, İzmir, Ahmet Günbaş, Ali Rıza Ertan, Hüseyin Yurttaş.

Düzlem: 1962-1964, 15 günlük, İstanbul, İrfan Sönmez Işık, Atilla Özkırımlı.

Düşler: 1991- devam, iki aylık, İstanbul, Levent Erseven, Adnan Özer.

Düşler Öyküler: 1996-devam, iki aylık, İstanbul, Levent Erseven, Adnan Özer, Özcan Karabulut.

Düşün: 1984-1989, 61 sayı, aylık, İstanbul, De Yayınevi (31. sayısından sonra *Yeni Düşün* adıyla yayınını sürdürdü).

Edebiyat: 1968-1984, aylık Ankara, Ahmet Beyazıt, Nuri Pakdil.

Edebiyat Cephesi: 1979-1980, 35 sayı, 15 günlük, İstanbul, Hamit Turhan, Demirtaş Ceyhun.

Edebiyat Dergisi: 1996-devam, iki aylık TÖMER İstanbul Şubesi, Emel Aner Gözkân.

Edebiyat Dostları: 1987-1990, 33 sayı, aylık, Adalet Çutsay.

Edebiyat Dünyası: 1948-1950, 26 sayı, aylık, Ankara, Mehmed Akuzun, Sabahaddin Hüsnü.

Edebiyat Eleştiri: 1992-devam, üç aylık, İzmir, Hüsamettin Çetinkaya.

Edebiyat ve Eleştiri: 1992-devam, iki aylık, Ankara, Ahmet Yıldız.

Edebiyat Gazetesi: 1932-1932, 9 sayı, haftalık, İstanbul, Orhan Seyfi Orhon.

Edebiyat-ı Umumiye: 1916-1919, 110 sayı, haftalık, İstanbul, Celal Nuri İleri.

Edebiyat 81: 1981-1983, 24 sayı, aylık, İstanbul, Tanju Cılızoğlu, Battal Pehlivan.

Elek: 1960-1961-?, 7 sayı, aylık, Mersin, A. Hilmi Turhan, Sezgin Sarıoğlu.

Eleştiri: 1979-1980, 18 sayı, aylık, İstanbul, Cemil Dinçbilek, A. Hikmet Altınkaynak.

Emre: 1964-1969-?, 63 sayı, aylık, Eskişehir Halkevi, Yusuf Z. Binatlı.

Esi: 1956-1957-?, 15 sayı, aylık, İstanbul, Leyla Kara.

Eski'z: 1992-1993, 2 sayı, İstanbul, Turgay Kantürk, Engin Turgut.

Eşik: 1992-devam, aylık, Kayseri, İbrahim Berksoy, Halim Şafak, A. Levent Alpüren.

Evrensel Kültür: 1991-devam, aylık, İstanbul, Aydın Çubukçu.

Evrim:

a)1962-1964, 22 sayı, aylık, İzmir, M. Gündüz Badak.

b)1954-1964-?, 15 sayı, aylık, Ankara, Seyfettin Başçıllar.

Fanatik: 1989-1989, 3 sayı, aylık, İstanbul, Levent Erseven, Adnan Özer, Metin Celâl.

Fikirler: 1927-1950, 334 sayı, 15 günlük, İzmir, "İzmir Halkevi" yayını, Haydar Candanlar, Ahmet Hikmet, Mustafa Rahmi Balaban, Mehmet Mithat, Musafa Şerif Onaran.

Firuze: 1924-1924, 3 sayı, haftalık, İstanbul, Muazzez Yusuf.

Fol: 1995- devam, üç aylık, İstanbul, Engin Altaş, Yüce Yöney.

Geçit: 1945-1946, 17 sayı, İstanbul, Faruk F. Fenik.

Gelecek: 1971-1971, 6 sayı, aylık, İstanbul, Metin İlkin, Güngör Gencay. A. Kadir.

Gelişme:

a)1972-1972, 2 sayı, aylık Ankara, Ahmet Kot.

b)1973 - (?) aylık, Ankara, Yılmaz Güney.

Gençlik: 1962-1964, aylık, İstanbul, Türkiye Milli Gençlik Yayını.

Geniş Zamanlar: 1990-1991, 3 sayı, İstanbul, İbrahim Kiras, Birhan Keskin.

Genç Kalemler: 1911-1912, 27 sayı, on beş günlük, Selanik, Nesimi Sarım, Ömer Seyfettin, Ali Canip, Ziya Gökalp.

Gerçek Sanat: 1986-1987, 12 sayı, aylık, İstanbul, 1994-devam, Güngör Gençay, Yılmaz Elmas.

Gergedan: 1987-1988, 17 sayı, aylık, İstanbul, Dinç Bilgin, Enis Batur.

Göçebe: 1995-devam, İstanbul, Osman Çakmakçı, Birhan Keskin, Hasan Öztoprak, İdris Özyol, İrfan Yıldız.

Gökyüzü: 1996-devam, aylık, İzmit, İhsan Topçu.

Gök-Börü: 1942-1943, 13 sayı, on beş günlük, İstanbul, R. Oğuz Türkkan.

Görüş: 1930-1932, 4 sayı, iki aylık, İstanbul, Ahmet Kutsi Tecer.

Gün: 1945-1945, 25 sayı, haftalık, İstanbul, Esat Adil Müstecaplıoğlu.

Gündoğan Edebiyat: 1992-devam, üç aylık, Ankara, Eren Gündoğan, Nuran Demir, Gürsel Aytaç.

Gündüz: 1936-1939, 45 sayı, aylık, İstanbul, Ali Kamil Akyüz, Hilmi Çandarlı.

Güneş: 1927-1927, 17 sayı, on beş günlük, İstanbul, Orhan Seyfi Orhon.

Güney:

a)1954-1955, 14 sayı, 1967-1973 72 sayı, aylık, İstanbul, Atıf Özbilen.

b)1978-1979, 13 sayı, aylık, İstanbul, Yılmaz Güney.

Günümüzde Kitaplar:

a)1973-1974, 10 sayı, aylık, İstanbul, Tarık Dursun K.

b)1980-1980, 12 sayı, aylık, İstanbul, Tarık Dursun K.

c)1984-1987, 33 sayı, aylık, İstanbul, Atilla Birkiye (ilk 5 sayı), Atilla Özkırımlı.

Hakimiyet Sanat: 1976-1980-?, 50 sayı, aylık, Kayseri, Mustafa Şapçı, Hüseyin Topçu.

Halk Bilgisi Haberleri: 1929-1938, 86 sayı, aylık, İstanbul, Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi.

Halka Doğru: 1913-1914, 52 sayı, haftalık, İstanbul, Celal Sahir.

Halkın Dostları: 1970-1972, 18 sayı, aylık, Ankara (ilk on iki sayısı)-İstanbul (son altı sayısı), Ataol Behramoğlu, İsmet Özel.

Hamle:

a)1940-1940, 5 sayı, aylık, İstanbul, Celaleddin Ezine, Hasan Tanrıkut.

b)1954-1955, aylık, Kahramanmaraş, Nuri Pakdil.

Hareket: 1939-1966, aylık, İstanbul, Nurettin Topçu.

Harman:

a)1943-1946, 12 sayı, aylık, Ankara, Ulviye Uysal.

b)1991- devam, aylık, İstanbul, Mustafa Kaylı.

Hayat:

a)1926-1930, 146 sayı, haftalık, Ankara, Mehmet Emin Erişirgil, Faruk Nafiz Çamlıbel.

b)1939-1941, 14 sayı, aylık, İstanbul, Kazım Sevinç Altınçağ.

Hazine-i Evrak: 1881-1882, 68 sayı, haftalık, İstanbul, Mahmud Celaleddin Paşa, Nâmık Kemal, Abdülhak Hamit Tarhan, Recaizade Mahmut Ekrem.

Her Ay: 1937-1938, 7 sayı, aylık, İstanbul, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon.

Hisar: 1950-1957, 75 sayı/1964-1980, 277 sayı, Mehmet Çınarlı, İlhan Geçer.

Hokka: 1989-1990, 7 sayı, aylık, İstanbul, Şahin Beygu, Hamdi Koç, Mario Levi, Güzin Özkan, Tevfik Turan, Halil Turhanlı.

Hüner: 1991-1993, 9 sayı, aylık, İstanbul, Yaşar Kaplan.

Hürriyet Gösteri: 1980- devam, aylık, İstanbul, Doğan Hızlan, B. Hami Çağdaş.

Ilgaz: 1961-1981, 243 sayı, aylık, Kastamonu, İsmail Karaahmetoğlu.

İblis: 1990-devam, aylık, İstanbul, Macit Eren, Kubilay Köseoğlu.

İçtihad: 1904-1932, 358 sayı, on beş günlük, İstanbul, Abdullah Cevdet, İrfan Emin, İlhami Safa, Mehmet Refik.

İklim: 1944-1945, 4 sayı, İstanbul, Zafer Arıkbağ.

İmbat: 1961-?, aylık, İzmir Öğretmenler Derneği.

İmece:

a)1961-1970, 112 sayı, aylık, Ankara, Hamza Soydaş.

b)1985-1987, 24 sayı, aylık, Sivas, Kemal Atatürk.

İmge Ayrım: 1983-1983, 4 sayı, aylık, İstanbul, Metin Celâl, Orhan Kahyaoğlu, Musafa Kudret, Zeki Coşkun.

İnanç: 1940-1940, 4 sayı, aylık, İstanbul, Burhan Arpad, Mim Hulusi Dosdoğru.

İnsan:

a)1938-1941, 25 sayı, aylık, İstanbul, Hilmi Ziya Ülken.

b)1994-devam, aylık, Antalya, Hüseyin Cahit, Turgay Değirmenci, Metin Demirtaş, Hasan Şişli.

İnsancıl:

a)1990-devam, aylık, İstanbul, Berrin Taş, Cengiz Gündoğdu.

b)1962-1962-?, aylık, 1 sayı, İstanbul, Ali Ersin Günçe, Turgut Tan.

İnsan ve Dünya: 1948-1948, 2 sayı, aylık, İstanbul, Muhlis Barış.

İpek Dili: 1995-devam, aylık, Bursa, İhsan Deniz.

İskenderiye Yazıları: 1996-devam, aylık, İstanbul, İskenderiye Kütüphanesi yayını.

İstanbul:

a)1943-1946, 75 sayı, on beş günlük, İstanbul Halkevleri Dergisi, Hamit Ongunsu, Neşet Halil Atay.

b)1953-1957, 38 sayı, aylık, Turgut Atasoy.

c)1947-1948, 24 sayı, aylık, İstanbul, Neşet Halil Atay, Hamit Ongunsu.

İşte: 1944-1944, 4 sayı, aylık, İstanbul, Ali Kemal Ardahanlı.

İz: 1934-1935, 12 sayı, aylık, İstanbul, Kazım Sevinç.

İzlek: 1993-devam, aylık, Ankara, Nizamettin Uğur.

Kaknüs: 1995-devam, İstanbul, Veysel Yapar, Muhammed Yapar.

Kalem: 1938-1939, 13 sayı, aylık, İstanbul, Mustafa Nihat Özön, İlyas Sınal.

Karşı: 1986-devam, aylık, Ankara, Burhan Günel, Mehmet Yaşar Bilen.

Kavram: 1989-1989, 5 sayı, aylık, İstanbul, Atilla Birkiye, Ergin Koparan, Semih Gümüş, Füsün Öztürk.

Kavram Karmaşa: 1996-devam, aylık, Ankara, Alaattin Topçu, Ali Ekber Darataş.

Kayılar: 1990-1995, 45 sayı, aylık, İstanbul, Hikmet Yaşar Eren, Yusuf Ziya Cömert.

Kaynak: 1948-1956, 113 sayı, aylık, Ankara, Avni Dökmeci.

Kervan: 1951-1952, 9 sayı, aylık, İzmir, Cengiz Tuncer, Nedret Gürcan, Tarık Dursun.

Kırk göz: 1974-1975, aylık, 4 sayı, Malatya, Rıza Turhan.

Kıyı: 1986-devam, aylık, Trabzon, M. Naci Özkan, Ahmet Özer.

Kızılırmak: 1992-1992, 12 sayı, aylık, Sivas, Mehmet Ercan İlter.

Kitaplar: 1950-1951, aylık, İstanbul, Memet Fuat.

Kitap'lık: 1994-devam, iki aylık, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Kitap Belleten: 1960-1964, 43 sayı, aylık, İstanbul, İlter Aymakoğlu, Arslan Kaynardağ.

Kopuş: 1994-devam, aylık, İstanbul, Sadık Albayrak.

Kovan: 1943-1946, 36 sayı, aylık, İzmir, Besim Akımsar, Rıza Hiti.

Körfez: 1983-?, İzmir, Fergun Özelli.

Küçücük: 1979-1979, 10 sayı, aylık, İzmir, A. Cumhur Yazıcı.

Küçük Dergi: 1952-1952, 12 sayı, aylık, İstanbul, Agah Hün, Kamuran S. Yücel, Adnan Benk, Sabahattin Eyüboğlu.

Kül: 1990-1992, 9 sayı, aylık, Adana, Hasan Güzey, Hakan Tabakan.

Kültür Haftası: 1936-1936, 21 sayı, haftalık, İstanbul, Peyami Safa.

Kybele: 1995-devam, aylık, İstanbul, Murat Öksüz.

Malumat: 1893-1895, 48 sayı, haftalık, İstanbul, Artin Asadurgan, Mehmed Fuat.

Marmara: 1936-1938, 10 sayı, aylık, Ankara, Faik Ali Ozansoy, Munis Faik Ozansoy.

Mavera: 1976-1987,164 sayı, aylık, Ankara, Erdem Beyazıt, Cahit Zarifoğlu.

Mavi:

a)1952-1956, 36 sayı, aylık, Ankara, Teoman Civelek, Özdemir Nutku (25. sayıdan sonra).

b)1995-devam, iki aylık, İstanbul, Tahsin Usta, Melike Kaptanağası.

May: 1967-1970, 31 sayı, aylık, İstanbul, Mehmet Ali Yalçın, Babür Kuzucu.

Mecelle: 1995-1995, iki sayı, on beş günlük, İstanbul, Yılmaz Arslan.

Mecmua-i Asar: 1882-1883, 12 sayı, aylık, İstanbul, Mehmet Arif.

Mecmua-i Ebüzziya: 1890-1912, 159 sayı, on beş günlük, İstanbul, Ebüzziya Tevfik.

Mecmua-i Edebiye: 1899-1902, 141 sayı, haftalık, İstanbul, Mehmed Ekrem.

Mecmua-i Fünûn: 1862-1866, 47 sayı (ilk dergi), aylık, İstanbul, M. Tahir Münif Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Ethem Pertev Paşa.

Mecmua-i Muallim: 1887-1888, 58 sayı, haftalık, İstanbul, Muallim Naci.

Mefkure: 1919-1919, 10 sayı, haftalık, Ankara, Muhiddin Celal.

Mehtab: 1911-1911, 15 sayı, haftalık, İstanbul, Mehmed Tahir, Mehmed Faik.

Mektep: 1891-1897, 211 sayı, on beş günlük, İstanbul, Kitapçı Karabet, İsmail Hakkı Eldem, Hakkı Paşa.

Meltem: 1967-1969-?, 15 sayı, aylık, Ankara, Mutlu Şenel, Oğuz Tümbaş

Meş'ale:

a)1928-1928, 8 sayı, on beş günlük, İstanbul, Yusuf Ziya Ortaç, Sâbri Esad Siyavuşgil.

b)1976-1981-?, 56 sayı, aylık, İstanbul, Yalçın Toker.

Metis Çeviri: 1987-devam, İstanbul, Semih Sökmen.

Militan: 1975-1976, 18 sayı, aylık, İstanbul, Ataol Behramoğlu, Nihat Behram.

Millet: 1942-1944, 24 sayı, aylık, Ankara, Prof. Dr. Avni Göktürk, Remzi Oğuz Arık.

Milli Mecmua: 1923-1929, 131 sayı, on beş günlük, İstanbul, M. Mesih Akyiğit, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Halide Nusret Zorlutuna.

Milliyet Sanat: 1972-1979, 350 sayı, haftalık/1980-devam, on beş günlük, İstanbul, Akal Atilla, Zeynep Oral, Bülent Berkman.

Minerva: 1995-devam, aylık, İzmir, Ali Olpak, H. Hüseyin Yalvaç.

Mirsad: 1891-1891, 25 sayı, haftalık, İstanbul, Halil İbrahim, Muallim Naci, Tevfik Fikret.

Morca: 1995-devam, aylık, Antalya, Turgay Değirmenci.

Nar: 1995-devam, iki aylık, İstanbul, Senay Haznedaroğlu, Raşit Çavaş.

Nokta: 1951-1951, 8 sayı, aylık, İstanbul, Edip Cansever, Nevzat Üstün.

Nisan: 1984 devam-, İstanbul, Mehmet Güreli (10 sayı boyunca), Serdar Işın (ilk dört sayı), Defne Sandalcı (6 ve 9. sayı), Uğur Eruzun (9 ve 10. sayı), Nilgün Öneş ve Alican Turalı (9. sayı), Reha Erdem ve Oğuz Karabeli (10. sayı).

Nitelik: 1982-1984, 8 sayı, Ankara, Kıvılcım Vafi.

Olma: 1990-1990, 1 sayı, İstanbul, Sunay Akın.

Oluş:1939-1939, 36 sayı, haftalık, İstanbul, Nustafa Nihat Özön.

Oluşun: 1974-1984, 128 sayı, aylık, Ankara, Farünnisa Kadıbeşegil.

Onüç:1954-1956, 24 sayı, aylık, İstanbul, Ali Tirali, Tanju Cılızoğlu.

Otağ: 1963-1964, 15 sayı, aylık, İstanbul, İsmet Yazgan, Mübeccel İzmirli.

Oturum: 1964-1965-?, 5 sayı, aylık, Ankara, Cahit Savcı, Zühtü Bayar.

Ozanca: 1976-1976, 7 sayı, aylık, Kayseri, Sadullah Kutluer.

Ölçü: 1957-1957, 4 sayı, aylık, İstanbul, Turgut Atasoy.

Örnek: 1947-1947, 2 sayı, on beş günlük, İstanbul, İbrahim Hakkı Konyalı.

Öykü: 1975-1976, 7 sayı, iki aylık, İstanbul, Mustafa Balel.

Özleyiş: 1946-1947, 7 sayı, aylık, Ankara, M. Zeki Özgür, Hikmet Tanyu.

Özsu: 1959-1959-?, 6 sayı, İstanbul, Mehmet Uçar, Nihat Darcan, H. Muammer Kalman.

Özün: 1971-1973, 24 sayı, aylık, Ankara, Osman Numan Baranus.

Papirüs: 1960-1970, 51 sayı, aylık, İstanbul, Cemal Süreya.

Parantez: 1986-1987, 17 sayı, Berlin, Rıza Taşol, Gültekin Emre.

Pazar Postası: 1951-1954, 235 sayı, haftalık, Ankara, Cemil Said Barlas.

Pencere: 1996-devam, iki aylık, Ankara, M. Mahzun Doğan.

Poetika: 1984-1984, 4 sayı, İstanbul, Mehmet Müfit, Tuğrul Tanyol, Metin Celâl.

Poetik'us: 1996 - devam, aylık, İstanbul, Yılmaz Arslan, Ümit Erdoğan Koç.

Portakal: 1995-devam, aylık, TÖMER Antalya şubesi.

Rebab: 1911-1914, 116 sayı, haftalık, İstanbul, Cemal Nadir, Halid Fahri Ozansoy, Rıza Tevfik Bölükbaşı.

Resimli Ay: 1924-1928, 60 sayı, aylık, İstanbul, M. Zekeriya Sertel, Sabiha Sertel.

Resimli Hikâye: 1927-1928, 14 sayı, aylık, İstanbul.

Resimli Hikâyeler: 1951-1952, 18 sayı, on beş günlük, İstanbul, Ragıp Şevki Yeşim.

Resimli Kitap: 1908-1914, 51 sayı, on beş günlük, İstanbul, Ubeydullah Esad, Mehmed Rauf, Faik Sabri Duran.

Rüzgâr: 1955-1959, 29 sayı, aylık, Ankara, Ahmet Yüzendağ, Hüseyin Çolak.

Saçak: 1976-1980-?, 29 sayı, aylık, İstanbul, Subutay Hikmet Karahasanoğlu.

Sandık: 1874-1874, 3 sayı, on beş günlük, İstanbul, Mehmed Cemil.

Sanat Emeği: 1978-1980, 31 sayı, aylık, İstanbul, Barış Pirhasan, Turgay Fişekçi, Asım Bezirci, Ataol Behramoğlu.

Sanat Eylemi: 1996-devam, iki aylık, Ankara Settah Köleli.

Sanat ve Edebiyat: 1947-1948, 50 sayı, haftalık, Ankara, Selahaddin Batu, Lütfi Ay.

Sanat Olayı: 1981-1983, aylık, İstanbul, Ülkü Tamer / 1983-1987 Attila İlhan, Ülkü Karaosmanoğlu.

Sanat ve Toplum: 1978-1979, 4 sayı, üç aylık, İstanbul, Uğur Yardım, Ekrem Toksöz.

Seçilmiş Hikâyeler: 1947-1957, ilk seri 47 sayı, ikinci seri 66 sayı, aylık, Ankara, Salim Şengil.

Serdengeçti: 1948-1952, 20 sayı, İstanbul, Osman Yüksel Serdengeçti.

Servet-i Fünûn-Uyanış: 1891-1944, 2464 sayı, haftalık, İstanbul, Ahmet İhsan Tokgöz.

Ses: 1939-1939, 5 sayı / 1945-1945, 10 sayı, aylık, İstanbul, Yusuf Ahıskalı.

Sesimiz: 1969-1981, 142 sayı, aylık, Ankara, Hasibe Ayten, Remzi Gültekin.

Sokak:

a)1940-1940, 2 sayı, aylık, İstanbul, Sabahattin Kudret Aksal, Fahir Onger.

b)1988-1989, 2 sayı, İstanbul, Serdar Işın, Tayfun Pirselimoğlu.

Sombahar: 1990-1996, 35 sayı, iki aylık, İstanbul, Ferdi Arutan, Orhan Kahyaoğlu.

Somut: 1979-1981, 26 sayı, aylık, İstanbul, Necdet Ökmen.

Son Çağ: 1961-1966, 22 sayı, aylık, Ankara, Birleşik Amerika Haberler Merkezi.

Soyut: 1965-1977, 107 sayı, aylık, İstanbul, Halil İbrahim Bahar, Bülent Dalyancı, Mehmet Gürel.

Söz: 1946-1946, on beş günlük, İstanbul, Asaf Ertekin, Yaşar Çöl.

Sözcükler: 1983-1984, 4 sayı, aylık, İstanbul, İbrahim Yılmaz.

Su: 1961-1969, 78 sayı, aylık, Sivas, Sabahaddin Gümüş, Hazım Zeyrek.

Şadırvan: 1949-1949, 35 sayı, haftalık, İstanbul, Behçet Kemal Çağlar.

Şair: 1918-1919, 15 sayı, haftalık, İstanbul, Yusuf Ziya Ortaç.

Şairin Atölyesi: 1993-1993, 4 sayı, İstanbul, Seyyit Nezir.

Şair Nedim: 1919-1919, 18 sayı, haftalık, İstanbul, Mehmed Fahri, Halit Fahri Ozansoy, M. Sami.

Şairler Yaprağı: 1954-1957, 34 sayı, aylık, Dinar, Nedret Gürcan.

Şarkiyat Mecmuası: 1956-1972, 7 sayı, İstanbul Üniversitesi, Şarkiyat Enstitüsü Yayını.

Şehbal: 1909-1914, 100 sayı, on beş günlük, İstanbul, Hüseyin Sadettin Arel, Ahmet Refik Altınay.

Şehrengiz: 1996-devam, aylık, İstanbul, Asya Basın Yayın.

Şür: 1961-1961-?, 1 sayı, aylık, İstanbul, Sacit Berk, Gürbüz Azak.

Şiir Atı: 1986-devam, İstanbul, Osman Hakan A. Vural Bahadır Bayrıl, Haydar Ergülen, Ali Günvar.

Şiir Defteri: 1984-1989, 59 sayı, İstanbul, Şemsi Belli, Bengü Belli.

Şiir/Hikâye: 1969-1969, 3 sayı, aylık, Ankara, Mubahat Baysal.

Şiir Oku: 1996-devam, iki aylık, İstanbul, Mustafa Köz.

Şiir Sanatı:

a)1955-1955, 2 sayı, aylık, İstanbul, Sezai Karakoç.

b)1965-1967, 20 sayı, aylık, İstanbul, Kemal Özer.

Şiir Ülkesi: 1996-devam, aylık, İstanbul, Ali Ersin Günçe, Leyla Şahin.

Şiir-lik: 1993-devam, aylık, Berlin, Gültekin Emre.

Şimdilik: 1955-1955, 6 sayı, Ankara, Tevfik Akdağ.

Tan: 1982-1983, 12 sayı, aylık, İstanbul-Ankara, Enis Batur. (ilk yedi sayıdan sonra) Mehmet Taner.

Tarancı: 1967-1967, 7 sayı, aylık, Diyarbakır, Halkevi Yayın Organı, M Yaşar Bilen, Kaya Özsezgin, Atilla İpek, Yüksel Yazıcı, Mehmet Kıyat.

Tavır: 1990-devam, aylık, İstanbul, Ruhi Uzunhasanoğlu, Elif Sumru Gürel.

Teavün-i Aklam: 1886-1888, 47 sayı, haftalık, Muallim Naci, Selanikli Mehmed Tevfik, İbrahim Cudi.

Temmuz: 1986-1988, iki aylık, İzmir, Roland Sireilles, B. Selma Amanvermez.

Tercüme Mecmuası: 1940-1966, 87 sayı, iki aylık, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.

Türk Amacı: 1942-1943, 8 sayı, aylık, İstanbul, A. Caferoğlu.

Türk Dili: 1951-devam, aylık, Ankara, Türk Dil Kurumu.

Türk Dili Dergisi: 1986 devam, iki aylık, İstanbul, Ahmet Miskioğlu.

Türk Dili ve Edebiyatı: 1946-1986, 25 cilt, İstanbul, Edebiyat Fakültesi yayını.

Türk Düşüncesi: 1953-1960, 63 sayı, aylık, İstanbul, Peyami Safa.

Türk Edebiyatı: 1972-devam, aylık, İstanbul, Ahmet Kabaklı, Metin Nuri Samancı.

Türk Edebiyatı Mecmuası: 1923-1924, 7 sayı, aylık, İstanbul, Orhan Mithat, Hüsamettin Sacid.

Türk Sanatı: 1952-?, 69 sayı, on beş günlük, İstanbul, Fikret Şanoğlu, Necati Yılmaz.

Türk Kültürü: 1962-devam, aylık, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Türk Yurdu: 1911-1918, 161 sayı, on beş günlük, İstanbul, Türk Yurdu Cemiyeti. / 1923-1923, 4 sayı, aylık, Ankara, Türk Ocağı Cemiyeti. / 1924-1927, 33 sayı, aylık (ilk 18 sayı) Ankara, (19. sayıdan itibaren) Türk Ocakları Genel Merkezi İstanbul Şubesi. / 1928-1931, 39 sayı, aylık, Ankara, Türk Ocakları Genel Merkezi. / 1942-1943, 10 sayı, aylık, İstanbul, Hasan Ferit Cansever / 1954-1957, 36 sayı, aylık, İstanbul, Türk Ocakları Genel Merkezi, / 1959-1970, 76 sayı, aylık, Ankara, Türk Ocakları Genel Merkezi /1987 devam, aylık, (ilk 26 sayısı) Türk Ocakları Genel Merkezi adına İstanbul Şubesi, (27. sayıdan itibaren) Ankara, Türk Ocakları Genel Merkezi.

Türkçe: 1960-1964, 43 sayı, aylık, İstanbul, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Konur Ertop.

Türkiye Defteri: 1971-1975, 20 sayı, aylık, İstanbul, Naci Çelik, Hulki Aktunç, Taylan Altuğ.

TYS Edebiyat: 1993-1994, 12 sayı, aylık, İstanbul, Oktay Akbal, Feridun Andaç.

Türkiye Yazıları: 1977-1983, 74 sayı, aylık, Ankara, Ahmet Say.

Türklük: 1939-1940, 15 sayı, aylık, İstanbul, Hüseyin Sadettin Arel, İsmail Hami Danişmend.

Uçurum: 1984-1985, 3 sayı, Ankara, Remzi Özmen.

Ufuk: 1959-1961, 10 sayı, on beş günlük, Adana, Hamdi Akalın.

Ufuklar: 1952-1953, 15 sayı, aylık, İstanbul, Vedat Günyol, Orhan Burian.

Umran: 1887-1888, 29 sayı, on beş günlük, İstanbul, Ahmet İhsan Tokgöz, Süleyman Suphi.

Utarid: 1919-1919, 20 sayı, haftalık, İstanbul, Süleyman Tevfik, Suat Mehmet Ali, Hüseyin Avni, Vedat Örfi.

Uyanış: 1955-1956, 10 sayı, aylık, Ankara, A. Faruk Kakınç.

Üç Çiçek: 1983-1983, 3 sayı, İstanbul, Adnan Özer, Tuğrul Tanyol, Haydar Ergülen, Taner Ay.

Ülkü: 1933-1950, 270 sayı, aylık, Ankara, "Ankara Halkevi" dergisi.

Varan: 1955-1956, 14 sayı, aylık İzmir, Hasan Telciler, Özdemir Hazar.

Varlık: 1933-devam, on beş günlük (1969 yılına kadar)-aylık, Ankara (1946, 315. sayıdan itibaren) Yaşar Nabi Nayır (1933-1981), Konur Ertop (1981 yılından itibaren), Kemal özer (1983-1990), Enver Ercan (1990 yılından itibaren).

Varoş: 1995-devam, üç aylık, İstanbul, Ali Hikmet Çeviker.

Vurgu: 1996-devam, aylık, İstanbul, Ayşenur Talayman, Birol Özdemir.

Yaba Öykü: 1978-1985, 84 sayı, iki aylık, Ankara, Aydın Doğan, Mustafa Pala.

Yaklaşım: 1995-devam, aylık, Balıkesir, İbrahim Oluklu, Ahmet Uysal.

Yankı: 1955-1955, 2 sayı, aylık, İstanbul, Turhan Giritlioğlu.

Yansıma: 1972-1975, 45 sayı, aylık, İstanbul, Tekin Sönmez, M. Şener Yardım, Ender Kamil Boyacı.

Yaprak:

a)1949-1950, 28 sayı, on beş günlük, Ankara, Orhan Veli Kanık, Mahmut Dikerdem.

b)1962-1963, 14 sayı, on beş günlük, İzmir, Mes'ut Yaşar Tunçsiper.

Yapraklar: 1964-1965, 9 sayı, aylık, İstanbul, Orhan Tercan.

Yaratış: 1944-1946, 9 sayı, on beş günlük, İstanbul, Mürsel Kalyoncu, Kenan Kutay.

Yarın: 1981-1987, 72 sayı, aylık, Ankara, Osman S. Arolat, Sami Alptekin.

Yarına Doğru: 1973-1976, 18 sayı, aylık, İstanbul, Tahir Abacı.

Yaşam İçin Şiir: 1983-1983, 10 sayı, İstanbul, Mehmet Müfit, Oktay Akıncı.

Yaşamak: 1964-1964, 3 sayı, aylık, Yılmaz Halkacı.

Yaşasın Edebiyat: 1987-1993, 4 sayı, Cengiz Öndersever, İbrahim Yıldırım.

Yaşayan Sanat: 1949-1949-?, 5 sayı, İstanbul, Nurullah Berk, Cemal Tollu.

Yazı: 1975-1975, 1 sayı/1978-1980, 8 sayı, üç aylık, Ankara, Enis Batur, Yavuz Çekirge.

Yazılı Günler: 1991-1993, aylık, İstanbul, Ali H. Çeviker, Ömer Ateş, Altay Öktem, Behçet Çelik.

Yazın:

a)1982-devam, iki aylık, Mehmet Emin Sert, Engin Erkiner.

b)1981-1981, 7 sayı, aylık, Ankara, Vecihi Timuroğlu, Hüseyin Atabaş.

Yazko Edebiyat: 1980-1984, 58 sayı, aylık, İstanbul, Yazko yayını, kemal Ağaoğlu, Memet Fuat, Adnan Özyalçıner, Erol Toy.

Yeditepe: 1950-1984, 454 sayı, aylık, İstanbul, Hüsamettin Bozok.

Yedi İklim: 1987-devam, aylık, İstanbul, Ali Haydar Haksal.

Yelken:

a)1957-1980, 239 sayı, aylık, İstanbul, Rüknettin Resuloğlu, Mübeccel İzmirli, Şükran Kurdakul, Tahir Kutsi Makal.

b)1994-devam, aylık, Mersin, Doğanay Sayanlı, Celal Soycan.

Yeni a: 1972-1974, 29 sayı, aylık, İstanbul, Ferit Öngören, Refik Durbaş.

Yeni Adımlar: 1973-1975, 25 sayı, aylık, İstanbul, Metin İlkin, Orhan Suda, Süleyman Nebioğlu.

Yeni Biçem: 1993-devam, aylık, Bursa, Ramis Dara, Hilmi Haşal.

Yeni Dergi: 1964-1975, 128 sayı, aylık, İstanbul, Memet Fuat.

Yeni Edebiyat:

a)1937-1937, 11 sayı, 15 günlük, İstanbul, Neriman Hikmet.

b)1940-1941, 26 sayı, 15 günlük, İstanbul, Neriman Hikmet.

c)1969-1971, 24 sayı, aylık, İstanbul, Turhan Bozkurt, Doğan Hızlan.

Yeni Gerçek: 1967-1968, 11 sayı, aylık, İstanbul, Ömür Candal, Aydın Hatipoğlu, Afşar Timuçin.

Yeni Hisler: 1914-1914, 10 sayı, on beş günlük, İstanbul, Hasan Zeki, Cavit Ulvi.

Yeni İnsan:

a)1963-1971, 105 sayı, aylık, İstanbul, Celal Sılay.

b)1991-devam, aylık, İstanbul, Şevki Ömeroğlu, İlhan Akalın, Hasip Akgül.

c)1980-1981, 5 sayı, aylık, Ankara, Yıldırım Türker, Murathan Mungan.

Yeni İnsanlık: 1940-1940, 4 sayı, aylık, istanbul, Hasan Tanrıkut.

Yeni Mecmua: 1917-1913, 90 sayı, on beş günlük, İstanbul, Bahaddin Şakir, Ziya Gökalp, Falih Rıfkı Atay, Refik Halid Karay, Yahya Kemal.

Yeni Olgu: 1981-1983, 24 sayı, aylık, Ankara, Kutluay Şakar.

Yeni Ufuklar: 1953-1976, 275 sayı, aylık, İstanbul, Vedat Günyol.

Yeni Türk Mecmuası: 1932-1943, 125 sayı, aylık, İstanbul Halkevi.

Yeni Yaprak: 1989-1990, 16 sayı, aylık, Sunay Akın, Akgün Akova, Ramazan Üren.

Yeni Yol: 1940-1942, 3 sayı, İstanbul, Abidin Nesimi.

Yenilik: 1952-1957, 62 sayı, aylık, İstanbul, Naim Tirali.

Yenilikler: 1946-1946, 5 sayı, aylık, İstanbul, Salâh Birsel.

Yeryüzü: 1951-1952, 11 sayı, on beş günlük, İstanbul, M. Abidin Özkan.

Yeryüzü Konukları: 1984-1984, 1 sayı, İstanbul, Adnan Özer.

Yığın: 1946-1946, 5 sayı, on beş günlük, İstanbul, Adil Yağcı.

Yine Hişt: 1990-devam, iki aylık, İstanbul, Ahmet Ümit, Levend Yılmaz.

Yordam: 1966-1969, 27 sayı, aylık, Ankara, Hüseyin Cöntürk.

Yönelişler: 1981-1990, 53 sayı, aylık, İstanbul, Ebubekir Eroğlu.

Yurt ve Dünya: 1941-1944, 42 sayı, aylık, Ankara, Behice Boran, Pertev Naili Boratav.

Yusufçuk: 1979-1980, 24 sayı, aylık, Ankara, Ali Püsküllüoğlu, Özkan Yalım.

Yücel: 1935-1956, 163 sayı, aylık, İstanbul, Muhtar Fehmi Enata, Orhan Burian, Vedat Günyol, Kemalettin Birsen.

Yürüyüş: 1941-1943, 18 sayı, aylık, İstanbul, Fazıl Mahmut Ülkücü, Ömer Faruk Toprak, Rıfat Ilgaz.

Zeren: 1962-1962-?, 12 sayı, aylık, İstanbul, Ahmet B. Karabacak, Melisa Erdönmez.

EDEBİYATIMIZDA DERGİLER

ERDAL DOĞAN

Erdal Doğan, 1970 İstanbul doğumlu. *TYS Edebiyat, Düşler, Hürriyet Gösteri* dergilerinde çalıştı. Bu dergilerin yanısıra *Varlık, Cumhuriyet Kitap, Evrensel Kültür, Adam Öykü, Dize, Poetik'us* dergilerinde de yazı ve şiirleriyle yer aldı.

Yazınsal üretimde bulunanlar için okura açılan bir penceredir dergiler. İlk notlarını 1993 yılında tutmaya başladığım bu kitap, ulaşabildiğim kadarını incelediğim ve üstüne tanıtma yazıları yazdığım Cumhuriyet sonrası edebiyat dergilerimizden oluşuyor. Hemen belirteyim, bu bitmiş bir çalışma değil. Böylesi bir çalışma eklemeler gerektiriyor. Türkiye'de dergilerin kökleri ise 1860'lara uzanıyor. Özellikle 1923 sonrasında edebiyat dergilerinin hızla çoğaldığı izlenirken net bir rakam da verilemiyor. Birkaç sayı çıkıp kapanmış, yanısıra belirli bir etkinlik düzeyi tutturmuş dergiler olduğu gibi uzun süre çıkıp yazın ortamında etkili olamamış dergiler de bulunmakta. Bu kitapta ister büyük kentlerde çıksın, isterse taşrada, öncelikle dergilerin etkinlik düzeyi gözönüne alınmış; ağırlıkla işlediği konular, varsa özel sayıları, hazırladıkları dosyalardan örnekler, yazar ve şairlerinin listesi verilmeye çalışılmıştır.

Erdal DOĞAN

ISBN 975-6947-03-9
9 789756 947036